

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 431
Δρχ. 200

ΝΕΟΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

**ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ
ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ:
ΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

Αθήνα • 8, 9, 10 και 11 Μαρτίου
εγάλο Αμφιθέατρο «Παντείου»
εωφόρος Συγγρού 136

Μυστικές Υπηρεσίες - Τρομοκρατία: 1-1
Κυπριακό: Νέα αδιέξοδα
ΣΥΝ-ΠΑΣΟΚ: Αρραβώνας με τις μονοεδρικές
Οι κυκλοφορίες των εφημερίδων

Βιβλία που καλύπτουν τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς του σύγχρονου πολίτη

ΣΕΙΡΑ: «ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ»

- CHARLES KAHN:
Ο Αναξιμανδρος και οι απαρχές της ελληνικής κοσμολογίας
- ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΕΡΟΠΑΓΙΤΟΥ: Περί μυστικής θεολογίας
- G.S. KIRK:
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ: Τα κοσμολογικά αποσπάσματα
- ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ: Στοιχειώσεις Θεολογική

ΣΕΙΡΑ: «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ»

- ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ:
Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις
- ΛΟΥΙ ΑΛΤΟΥΣΕΡ:
Στοιχεία αυτοκριτικής
- ΡΑΛΦ ΜΙΛΙΜΠΑΝΤ:
Το Κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία
- ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ - Α. ΤΟΖΕΛ:
Η κριτική της πολιτικής στον Μαρξ
- ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ:
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

ΣΕΙΡΑ: «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ»

- Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ:
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων»
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΛΙΟΡΗΣ:
Ο γλωσσικός αφελληνισμός
Πέραν του μισοξενισμού και της υποτέλειας
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη
- ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ:
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ -
ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ - ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Επτά κείμενα για τον Καββαδία

ΔΟΚΙΜΙΑ • ΜΕΛΕΤΕΣ

- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:
Θεσμοί, Ιδεολογία και Πολιτική στο Μεσοπόλεμο
- Γ.Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ:
Πολιτικό σύστημα και Πολιτική
- ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ:
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
- ΥΓΕΙΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ:
Το συμπόσιο για το ΕΣΥ
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:
Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων
- ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ:
Ο μαρξισμός της ιστορικής σοσιαλδημοκρατίας
- ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ:
Κυπριακό: «Στρατηγική» και Στρατηγική
- ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ:
Η Αδιαχώρητη Κοινωνία
- ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:
Μια συνάντηση. Σεφέρης - Μακρυγιάννης
- ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ:
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
- ΜΑΡΙΚΑ ΤΟΥΝΤΑ:
Η δίκη του Φλωμπέρ
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:
Ο Κόσμος του ελληνικού χορού
- ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΛΙΑΠΗΣ:
Ο χορός στους Κουντουριώτες

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ:
Μεροληπτική κατάθεση
- ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:
Φύλλα - φτερά
- ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ:
Λεπτομέρειες
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:
Η εργασία στην ποίηση

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

- «ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»
Το βιβλίο που εντόπισε και ανέλυσε ένα φαινόμενο:
το κιτς στη σύγχρονη Ελλάδα
- ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ:
Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ:
Ο Τρίτος Δρόμος
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΙΤΖΗΣ:
Τσιγγάνικη Ορχήστρα
- Α. ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ:
Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

- ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ: Ιστορία μιας γραμμής
Ένα ευρηματικό, παιδαγωγικό βιβλίο για παιδιά προσχολικής ηλικίας με ωραία σχέδια - αφετηρίες για την περιπέτεια της φαντασίας

ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΠΡΟΣΔΟΚΙΩΝ

ΤΟ ΕΙΔΙΚΟ αυτό τεύχος του «ΑΝΤΙ» είναι αφιερωμένο —όπως και άλλα προηγούμενα— στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Έρχεται να συμπέσει με το Διεθνές Συμπόσιο, για τα προβλήματα και τις προοπτικές των χωρών αυτών, που διοργανώνουν από κοινού το περιοδικό και το «Πάντειο» Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών οι εργασίες του οποίου αρχίζουν σήμερα Πέμπτη 8 Μαρτίου και κλείνουν την ερχόμενη Κυριακή.

ΤΟ «ΑΝΤΙ» παρακολούθησε με έντονο ενδιαφέρον τις συνταρακτικές εξελίξεις στις χώρες αυτές που κορυφώθηκαν πέρσι αλλά και συνεχίζουν την πορεία τους στη νέα δεκαετία που διανύουμε με αμείωτη ένταση και ταχύτητα. Με ρεπορτάζ, ανταποκρίσεις, αποστολές και άρθρα, το «ΑΝΤΙ» προσπάθησε να καλύψει σημαντικές πτυχές και να δώσει μια όσο το δυνατόν σφαιρικότερη εικόνα των εξελίξεων αυτών. Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ αυτή «ολοκληρώνεται» σήμερα με τη διοργάνωση του Διεθνούς Συμποσίου στο οποίο συμμετέχουν Ανατολικοί και Δυτικοί διανοητές και πολιτικοί, εκπρόσωποι ποικίλων πολιτικών και ιδεολογικών ρευμάτων. Η έκταση της θεματολογίας που θα καλύψει το Συμπόσιο και η ευρύτητα της συμμετοχής διασφαλίζουν μίαν ολοκληρωμένη προσέγγιση που γίνεται για πρώτη, ίσως φορά σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Η εγκυρότητα των εισηγητών και η εντατική προετοιμασία του Συμποσίου εξασφαλίζει τη σοβαρότητα στη διαπραγμάτευση των θεμάτων και το επίπεδο του διαλόγου.

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ θα δώσει την ευκαιρία στο ελληνικό ακροατήριο να αποκτήσει πρωτογενείς πληροφορίες για τις χώρες αυτές και να διαπιστώσει τις διαφορετικές σκοπιές από τις οποίες προσεγγίζουν τα προβλήματά τους οι εκπρόσωποι των χωρών αυτών καθώς και τις αντιλήψεις που επικρατούν στη Δύση. ΤΟ «ΑΝΤΙ» πιστεύει ότι τα όσα διαδραματίζονται σήμερα στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης αφορούν άμεσα τη χώρα, ως προς τις διεθνείς επιπτώσεις τους αλλά και ιδιαίτερα την ελληνική Αριστερά. Πέρα από τις δυτικές θριαμβολογίες και τους αφορισμούς εκείθεν και εντεύθεν τα κοινωνικά και ιδεολογικά προβλήματα των χωρών αυτών αφορούν άμεσα την ελληνική Αριστερά, για τον απλούστατο λόγο ότι οι εξελίξεις συμπαρασύρουν κατεστημένους τρόπους σκέψης, συμπεριφοράς, πολιτικών και ιδεολογικών πρακτικών.

Η ΒΑΘΥΤΕΡΗ γνώση και κατανόηση των προβλημάτων και των προοπτικών που διανοίγονται στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης θα βοηθήσει την ελληνική Αριστερά να επαναπροσδιοριστεί και να επανατοποθετηθεί με μεγαλύτερη σαφήνεια απέναντί τους.

ΤΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ και οι συζητήσεις δεν λύνουν φυσικά πολιτικά προβλήματα. Αυτά επαφίενται στη θέληση, την ικανότητα και την αποφασιστικότητα των πολιτικών δυνάμεων. Διευρύνουν όμως τους ορίζοντες της προβληματικής και των γνώσεών μας, θέτουν κρίσιμα ερωτήματα και μας αφαιρούν κατά συνέπεια το άλλοθι της άγνοιας.

ΑΠΟ ΑΥΤΗ την άποψη προσδοκούμε ότι το Συμπόσιο θα αποτελέσει πραγματικό ορόσημο.

αντί

ΠΕΡΙ
ΕΧΟ
ΜΕΝΑ

- Περίοδος Β'
- Χρόνος 17ος
- Τεύχος 431

Παρασκευή 9 Μαρτίου 1990
δρχ. 200

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
Στις 8 Απριλίου θα έχει και ποδόσφαιρο	10
ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ	
Όταν η ΚΥΠ τρομοκρατείται	12
ΑΝΤ. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ	
ΚΥΠΡΙΑΚΟ: Και πάλι νέα αδιέξοδα	14
ΑΡ. ΨΑΛΤΗΣ	
Ο «αρραβώνας» των μονοεδρικών	15
Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	
Εκλογικό σύστημα και «πραγματικό» Σύνταγμα	16
Ρ. ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΗ	
Ο Ελαιώνας (της Αθήνας) ...ανασυγκροτείται	19
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ: Συμπόσιο	20
ΝΙΚΟΣ ΧΙΟΣ	
Ιστορικό οδοιπορικό	22
ΓΙΑΝ ΛΙΠΣΚΙ	
«Δεν ζήσαμε ούτε μια ημέρα σοσιαλισμού»	32

ΙΒΑΝ ΣΛΑΒΩΦ	
Η αποϊδεολογικοποίηση της γλώσσας	34
ΜΙΡΤΣΕΑ ΝΤΙΝΕΣΚΟΥ	
Στο σπίτι επάνω ανέβηκεν ο χάρος	36
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΟΥΤΟΥΛΑΣ	
Η Δημοκρατία εξουδετερώνεται	37
Β. ΚΑΠΕΤΑΝΓΙΑΝΝΗΣ	
Από τον Λένιν στον Γκορμπατσώφ	38
Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ	
Ο βασιλιάς που πέθανε	40
Α. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΟΥ	
Άγνωστα γράμματα του Μπουχάριν	42
Ν. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ	
Οι κυκλοφορίες των εφημερίδων	46
ΛΗΔΑ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ	
Ηρώ Κανακάκη: Ο ερωτισμός της δημιουργικότητας	53

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΠΤΑΗΜΕΡΟ	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
Περί συνεργασίας και «κακών συναναστροφών»...	4
ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	6
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	8
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ	11
ΒΙΒΛΙΟ	54
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	56

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ 7ήμερο

Περί συνεργασίας και «κακών συναναστροφών»...

ΔΥΟΜΙΣΙ και πλέον ώρες κράτησε, την περασμένη Δευτέρα, η συνάντηση των τριών αρχηγών, με τον πρωθυπουργό καθηγητή Ξ. Ζολώτα. Το «επίμαχο» θέμα της σύσκεψης ήταν, βέβαια γνωστό: η τύχη των 40.000 περίπου εκτάκτων του δημοσίου. Αλλά όσο η σύσκεψη τραβούσε σε μακρός —κεκλεισμένων των θυρών— τόσο οργίαζε η φημολογία. Τελικά, ορισμένοι ραδιοσταθμοί άρχισαν, γύρω στις 8.30 το βράδυ — να το παίζουν οιωνοσκοποι: *Η κυβέρνηση παραιτείται... Ο κ. Μητσοτάκης εμμένει, στην απόλυση όλων των εκτάκτων... Ο κ. Μητσοτάκης ήρε την εμπιστοσύνη του στην κυβέρνηση Ζολώτα, κλπ.* Οι οιωνοσκοπήσεις, όμως αποδείχθηκαν πρόωροι. Ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας, υπό την πίεση των πραγμάτων, αναθεώρησε τις αντιλήψεις του περί «αργοσχόλων» συμβασιούχων του δημοσίου, αποδεχόμενος την πρόταση των άλλων δυο αρχηγών για παράταση των σχετικών συμβάσεων για ένα ακόμα εξάμηνο. Ωστόσο, το νέο στοιχείο που έφερε στη σύσκεψη ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας ήταν η δυνατότητα που έδωσε στους συμβασιούχους για επαναπρόσληψη, μέσω ενός αξιοκρατικού διαγωνισμού, αφού, στο μεταξύ, καταγραφούν οι ανάγκες σε προσωπικό της δημόσιας υπηρεσίας.

ΟΣΟ ΓΙΑ τα άλλα θέματα της σύσκεψης —με εξαίρεση το νομοσχέδιο για τα αναπτυξιακά κίνητρα, για το οποίο ο πρό-

εδρος του Συνασπισμού Χαρ. Φλωράκης διατύπωσε σοβαρές αντιρρήσεις —υπήρξε συμπτωτική (ή σχεδόν σύμπτωτική...) απόψεων. Κάπου έγινε λόγος, μάλιστα και για «αναβάθμιση του προεκλογικού αγώνα», με κατάργηση —ναι, ναι— ακόμα και των πλαστικών σημαιών ή άλλων υλικών που «επιβαρύνουν το περιβάλλον». Αυτό, λέγεται, βέβαια πρόοδος! Εφόσον οι αποφάσεις εφαρμοσθούν!

ΠΑΣΟΚ - ΣΥΝ - μονοεδρικές...

ΕΝΑ ΘΕΜΑ που κυλά, μέσα στο επτάημερο αυτό, είναι αν θα υπάρξει συνεργασία ΠΑΣΟΚ - Συνασπισμού, στις μονοεδρικές, μέσω κοινών υποψηφίων. Αν πιστέψουμε τα έντυπα του Ταύρου, «οι διμερείς επαφές, ΠΑΣΟΚ-Συνασπισμού, για τις οποίες τηρήθηκε απόλυτη μυστικότητα, κατέληξαν σε οριστική συμφωνία και το μόνο που απομένει είναι να βρεθεί ο τρόπος που θα ανακοινωθεί! Αλλά και αν δεν είναι έτσι —και, μέχρι στιγμής, τουλάχιστον, «οριστική συμφωνία» δεν υπάρχει...— βέβαιο είναι ότι η πρόσφατη απόφαση της ΚΕ του ΚΚΕ ενίσχυσε τα στελέχη εκείνα του Συνασπισμού που τάσσονται υπέρ μιας γενικότερης (μετεκλογικής) συνεργασίας ΠΑΣΟΚ-Συνασπισμού.

ΟΠΩΣ ΕΧΕΙ ήδη δημοσιευθεί, η ΚΕ του ΚΚΕ, με την πρόσφατη απόφασή της, προτείνει στον Συνασπισμό μετεκλογική συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ, για τη στήριξη κυβέρνησης συνεργασίας «στη βάση προγραμματικών συγκλίσεων σε προοδευτική κατεύθυνση». Η ΚΕ του ΚΚΕ πιστεύει ότι ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί εφόσον ο Συνασπισμός βγει από τις εκλογές του Απριλίου ισχυρός (διαφορετικά πέφτουμε σε οριακές πλειοψηφίες...), η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ διατυπώσει πρόγραμμα σε προοδευτική κατεύθυνση (που να μην έχει σχέση με την πολιτική της οκταετίας...) και υπάρξουν εγγυήσεις ότι οι όποιες προγραμματικές εξαγγελίες θα εφαρμοσθούν... Αλλά τι γίνεται με τους πέντε όρους που είχε θέσει ο Συνασπισμός, στις παραμονές των εκλογών του Νοεμβρίου; Τα στελέχη του ΚΚΕ που υποστηρίζουν τη συνεργασία ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ, λένε, τώρα, ότι οι όροι αυτοί έχουν ατονήσει: Ο Α. Παπανδρέου λ.χ. είναι «έξω από το παιχνίδι της πρωθυπουργίας». (Οι φιλοδοξίες του σημαδεύ-

ουν, τώρα, την Ηρώδου Αττικού — κάτι που διακαώς επιθυμεί και η κ. Δήμητρα Λιάνη). Οι ενεχόμενοι στα σκάνδαλα τέως υπουργοί μάλλον δεν θα περιληφθούν στους συνδυασμούς του ΠΑΣΟΚ. (Πώς να περιληφθεί, επί παραδείγματι, ο Ν. Αθανασόπουλος —ο ποιητής του γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού— όταν βρίσκεται προφυλακισμένος; Και πώς ο Μένιος Κουτσόγιωργας, εφόσον ο ίδιος —και όχι το Γραφείο Τύπου του ΠΑΣΟΚ...— έθεσε εαυτόν, προσωρινώς, «εκτός του κινήματος»;...). Βέβαια, υπάρχουν και κάποιοι άλλοι όροι —όπως να διαχωρίσει το ΠΑΣΟΚ τη θέση του από τους φαιοχίτωνες του αυριανισμού, κλπ. —αλλά επί του παρόντος, τουλάχιστον— δεν γίνεται αναφορά στους υπολοίπους αυτούς όρους...

ΑΛΛΑ στην ΚΕ του ΚΚΕ αναπτύχθηκε και ένα ακόμα επιχείρημα: Πώς ο Συνασπισμός —ελέχθη— θα αντιπαλέψει τα κεντροδεξιά κυβερνητικά σχήματα που επωάζονται —και τα οποία δεν απέκλεισαν ούτε οι Κ. Μητσοτάκης και Α. Παπανδρέου— αν δεν προτείνει τις δικές του εναλλακτικές λύσεις; Και δεν είναι προτιμότερο ένα κεντροαριστερό σχήμα, παρά ένα κεντροδεξιό;

Αι κακαί συναναστροφαι φθείρουν...

ΣΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ της ΚΕ του ΚΚΕ, υπάρχει, φυσικά, ο αντίλογος: Προέρχεται, κατά βάση, από τα κεντρικά στελέχη της ΕΑΡ (ενισχυμένα και από την απόφαση του Διαρκούς Συνεδρίου) που το μόνο που δέχονται είναι τη διερεύνηση των δυνατοτήτων για κοινούς ανεξάρτητους υποψηφίους στις μονοεδρικές, σε επίπεδο τοπικό και όχι κεντρικό. Προέρχεται, όμως, και από την «σοσιαλιστική συνιστώσα» του Συνασπισμού (τη «Νέα Πορεία»), η οποία υπογραμμίζει ότι «η πολιτική αρχών του Συνασπισμού θα υπηρετηθεί αποτελεσματικά μόνο με την αυτονομία του στην πολιτική ζωή που είναι και η πρωταρχική προϋπόθεση ενίσχυσής του στις εκλογές».

ΥΠΑΡΧΟΥΝ, ΟΜΩΣ, και όλα τα άλλα επιχειρήματα: Οποιαδήποτε συνεργασία του Συνασπισμού με το ΠΑΣΟΚ (έστω μόνο στις μονοεδρικές), θα λειτουργήσει ως πρόκριμα και των μετεκλογικών του επιλογών. Και αυτό, κάθε άλλο παρά θα φέρει ψήφους στον Συνασπισμό. Από

Οι εκδόσεις ΚΑΛΕΝΤΗΣ στη Βόρεια Ελλάδα

Πρακτορείο διανομής βιβλίου:

Α. ΠΟΥΛΟΥΚΤΣΗ ΚΑΙ Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 9 - Τηλ. 031-285.857, 031-237.463

Θεσσαλονίκη

την άλλη, την όποια συνεργασία θα εκμεταλλευθεί, κατά την πάγιά του τακτική, το ΠΑΣΟΚ, το οποίο —όπως έκανε και στην περίπτωση Σαρτζετάκη— θα αναφωνήσει (τρεις) «ο αγώνας τώρα δικαιώνεται» — ακριβέστερα «το ΠΑΣΟΚ και πάλι δικαιώνεται», αφού ο Συνασπισμός θα εμφανισθεί ότι προσχωρεί στη λογική του ΠΑΣΟΚ! Και είναι κοινός τόπος, ότι τόσο το ΠΑΣΟΚ, όσο και η Νέα Δημοκρατία έκαναν —και κάνουν το παν— για να «τσουβαλιάσουν» τον Συνασπισμό. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Καλά θα κάνει ο Συνασπισμός να κατέβει στις εκλογές του Απριλίου αυτόνομος, με αναπεπταμένες τις δικές του σημαίες. Όσο για τις μονοεδρικές, ο Συνασπισμός μπορεί με την προβολή υποψηφιοτήτων αναμφισβητήτου κύρους, να δώσει τη δυνατότητα σε όλους όσοι δεν επιθυμούν την αυτοδυναμία της Νέας Δημοκρατίας, να ενισχύσουν τον Συνασπισμό. Κοντολογίς: *Αι κακαί συναναστροφαι* —όπως διδάσκει και η χρηστομάθεια— *φθείρουσιν ήθη χρηστά...* Και ο Συνασπισμός δεν έχει τίποτε να κερδίσει συμφυρόμενος με το εν πολλαίς αμαρτίαις ΠΑΣΟΚ.

Και αποχαιρέτα τους, τους...

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ εβδομάδα αυτή, συνεχίσθηκαν τα σχόλια (και οι αναλύσεις) με αφορμή τα όσα ελέχθησαν στο συμπόσιο του Ελληνοαμερικανικού Εμπορικού Επιμελητηρίου από τους Μ. Έβερτ και Κ. Σημίτη. Τα κείμενα των παρεμβάσεών τους είναι πια γνωστά: Οι καιροί, η δεκαετία που άνοιξε, οι εξελίξεις στην Ευρώπη, αλλά προπαντός τα οξύτα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα, επιτάσσουν *προγραμματικές συγκλίσεις*. Οι οποίες όμως, δεν μπορούν να γίνουν πράξη, όσο η πολιτική ζωή της χώρας εξαρτάται από κάποιους παρωχημένους (πρώην) «*χαρισματικούς αρχηγούς*», οι οποίοι —με πείσμα ειδωλολάτρη— παραμένουν προσκολλημένοι στο παρελθόν. Η χώρα χρειάζεται εκσυγχρονισμό. Η χώρα δεν χρειάζεται κομματικό αυταρχισμό, ούτε αρχηγικό συγκεντρωτισμό, ούτε άθλιο —σε στυλ «Αυριανής»— λαϊκισμό. Συνεπώς, *«αποχαιρέτα την την αυτοδυναμία που χάνεις»*, κύριε Μητσοτάκη, που είναι, έτσι είτε αλλιώς, ανέφικτη! Συνεπώς, *«αποχαιρέτα την την πρωθυπουργία που χάνεις»* (που έχασες), κύριε Παπανδρέου, και παραχώρησε τη θέση σου σε μια νέα κατάσταση πραγμάτων που διαμορφώνεται και μέσα στα κόμματα, και μέσα στην ελληνική κοινωνία. Η εποχή των «*μάγων*» παρήλθε!

ΚΑΤΩ από τις επισημάνσεις αυτές, δεν είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς τις προσωπικές φιλοδοξίες (καθ' όλα θεμιτές) των Μ. Έβερτ και Κ. Σημίτη. Άλλο τόσο, δεν είναι δύσκολο να διακρίνεις ότι ανοίγει ο δρόμος για μια γενικότερη προσέγγιση ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, στη βάση μιας προγραμματικής συμφωνίας. Και η Αριστερά; Πώς αντιδρά η Αριστερά; Ένας τρόπος είναι η προσφυγή στα αναθέματα: *Ες κόρακες κάθε συμφωνία ΝΔ-ΠΑΣΟΚ!* Ένας άλλος τρόπος είναι να πεις: *Γιατί η Νέα Δημοκρατία και όχι ο Συνασπισμός;* (Στην περίπτωση αυτή τρέχεις να προλάβεις τον... απωλεσθέντα παράδεισο, τη συγκυβέρνηση με το ΠΑΣΟΚ!). Τρίτος τρόπος είναι να κρίνεις ότι όλα αυτά δεν σε ενδιαφέρουν και ότι είναι προτιμότερο να περάσεις στην αντιπολίτευση, χωρίς ανάληψη κυβερνητικών ευθυνών. (Αυτό, για μερικούς αριστερούς, θεωρείται πολύ «επαναστατικό»...). Τέλος, ο τέταρτος τρόπος είναι να αγωνισθείς με πάθος για τον ίδιο τον Συνασπισμό, για έναν ισχυρό Συνασπισμό, να αναλογισθείς ότι η μάχη συντήρηση-πρόοδος πραγματοποιείται μέσα σε όλους τους σχηματισμούς, και μέσα στον Συνασπισμό, και να αποφασίσεις για μια ακόμα πιο έντονη παρουσία της Αριστεράς στις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις.

ΑΝ ΑΥΤΗ η παρουσία σημαίνει συμμετοχή σε μια κυβέρνηση προγραμματικής συμφωνίας, «για τη δημοκρατική ανασυγκρότηση της Ελλάδας», αν αυτό σημαίνει μια νέα σχέση της πολιτικής με την κοινωνία και μια νέα ριζοσπαστική κοινωνική κουλτούρα, τότε θα πει ότι ο Συνασπισμός —που δεν ταυτίζεται ούτε με τη Νέα Δημοκρατία, ούτε με το ΠΑΣΟΚ— θα ανταποκριθεί στον ρόλο του και δεν θα διαψεύσει τις ελπίδες των φίλων του.

ΑΝΤΗΝΩΡ

● Ο δαίμων της σελιδοποίησης έκανε αγνώριστο το «*Πολιτικό Επτάήμερο*» του

περασμένου τεύχους. Κάπου η Σαρακοστή έγινε ένα με το... φορολογικό νομοσχέδιο και η ομιλία του Α. Παπανδρέου λειτούργησε σαν εναρκτήριο λάκτισμα για άσχετες ενότητες! Πιστεύω, ωστόσο, ότι μέσα από το απίθανο αυτό «παζλ», κάποιοι αναγνώστες της στήλης μπόρεσαν να ανακαλύψουν την αρχική δομή του κειμένου.

Νέες Εκδόσεις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8
τηλ. 36.27.318

ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Διμηνιαίο Περιοδικό

- ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΟΕΣ
ΣΤΙΣ ΔΟΜΕΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΕΟΚΛΗ ΣΑΡΡΗ
- ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΟΥΑΤΖΗΣ
ΙΑΣΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
ΙΩΑΝΝΑ ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΗ
ΤΑΚΗΣ ΨΑΡΙΔΗΣ

• ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
CPU - 101 ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ

ΠΡΟΣΦΟΡΑ:
ΟΛΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
1984 - 1989

Κυκλοφορεί
τέλη Μαρτίου

ημερο δηκτης

ΤΕΤΑΡΤΗ 28.2.90

ΔΕΥΤΕΡΑ 5.3.90

ΤΕΤΑΡΤΗ, 28.2.90

Μην ματαιοπονείτε, μην αγωνίζεστε αδικώς και μη χολοσκάτε: ό,τι κι αν κάνετε στις **εκλογές** της 8ης Απριλίου τα **κόμματα** θα τις κερδίσουν.

Εν τέλει δεν είναι εντελώς άχρηστα τα δικαστήρια: το Συμβούλιο Επικρατείας εύρεν αντισυνταγματικόν τον νόμον περί **βοσκοτόπων** και ακύρωσε 142 αποφάσεις που οικοπεδοποιούσαν δάση.

Να πνίξουν την Ελλάδα στο γαλάζιο, στις αφίσες, στις συγκεντρώσεις αποφάσισαν εν όψει των εκλογών οι στρατηγέτες της **ΝΔ** εγκαταλείποντας τους **καθωσπρεπισμούς** του Νοεμβρίου. Ήτοι, το **σωσίβιον** της αυτοδυναμίας βρίσκεται στον πνιγμό.

Ο **Α. Σαλιαρέλης** διώκεται ποινικώς για όσα έπραξε κατά τον αγώνα Ολυμπιακού - ΠΑΟ αλλά δικάσιμος δεν ωρίσθη. Ο **Συνασπισμός** διώκεται πολιτικώς για όσα υπέρ του Σαλιαρέλη έπραξε και δικάζεται στις 8 Απριλίου.

Μπορεί να αργούν οι **κομμουνιστές** αλλά δεν ξεχνούν: 73 χρόνια χρειάστηκαν για να πραγματοποιηθεί το σύνθημα των μπολσεβίκων του 1917 «**γη στους αγρότες**». Έτσι αποφάσισαν στη **Σοβιετία** και τα κόκαλα του Στάλιν τρίζουν ακατάπαυστα.

Τόσο **ξεσυνθηθίσαμε** και **ξεχάσαμε** τι θα πει νερό, ώστε έγιναν όλα άνω-κάτω —και πήρε και **τρεις νεκρούς** μαζί του ο **Κουτσοφλέβανος**, που θυμήθηκε στο **ξεψύχισμά** του να στείλει λίγη **βροχή**.

ΠΕΜΠΤΗ, 1.3.90

Αν δεν θυμηθήκατε να δέσετε **ασπροκόκκινο Μάρτη** στον καρπό σας είναι πια πολύ αργά. Δυστυχώς, όχι μόνο θα σας **κάψει** ο ήλιος αλλά θα είναι και άνοστο το **πασχαλινό αρνί**, αφού

στη φωτιά του δεν θα **πέσουν** **μάρτηδες**.

Εκπροσωπώντας το **υπερκομματικό λόμπυ** των αγωνιούντων για την επανεκλογή των **βουλευτών**, οι κ. **Κρίκος** και **Παπαχρήστου** της **ΝΔ** επεχείρησαν νύκτωρ **κατάρνησιν** του **σταυρού** και επαναφοράν της **λίστας**. Ατύχησαν όμως κι εμείς **γελάμε** **πανευτυχείς** που απέτυχαν τα **νυχτερινά καμώματά** τους.

Ο κ. **Παγορόπουλος** δήλωσε πως δεν **διαγράφει** τον **κυρ-Μέντιο** διότι «**προ πολλού χρόνου** δεν έχει **καμιά οργανωτική και πολιτική σχέση με το Κίνημά**». Προφανώς είχε πάψει να έχει σχέση πριν ακόμη ιδρυθεί το **ΠΑΣΟΚ** και στις **συμμαχικές κυβερνήσεις** 1981-1989 εκπροσωπούσε το **κόμμα «αυτών που ήδη έχουν θέσει εαυτόν εκτός κινήματος»**.

Η **Αθήνα** έχει περισσότερα **ταξί** από κάθε άλλη πρωτεύουσα, αποδεικνύει έρευνα του ΟΑΣ. Επανερχομαι: ας αγοράσει τα **μισά** το κράτος να τα κάνει **παλαιοσίδερα** —πριν αναλάβει δράση η τρομοκρατική οργάνωση «**Ένοπλος Αντιταξικός Αγών**».

Συγχώνευση ΝΑΤΟ - **Συμφώνου Βαρσοβίας**, προτείνει ο Πρόεδρος της **Τσεχοσλοβακίας Χάβελ**. Προφανώς αυτός ο νέος **στρατιωτικός συνασπισμός** θα στρέφεται εναντίον του **Νότου** και γενικώς όλων των **εγχρώμων**.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 2.3.90

Ανάρπαστος έγινε ο **Ημεροδηκτης** που κυκλοφόρησε. Αν παρ' όλα αυτά είστε **τυχεροί** και βρείτε τεύχος, **τηλεφωνήστε** στο 100.

Κατά 10% **αυξήθηκε** η **κατανάλωση τσιγάρων** τον Φεβρουάριο —παρά την **αύξηση** της τιμής τους. Εγώ πάντως **έκλεισα επτά μήνες** **άκαπνος** στις 25 Φεβρουαρίου. Και στα **δικά** σας.

Πλήρης σύγχυση: Ο ίδιος ο **κυρ-Μέντιος** σήμερα **θέτει προσωρινώς και αυτοβούλως** **εαυτόν εκτός ΠΑΣΟΚ**. Ήτοι ήτο **εντός, εκτός και επί τα αυτά**, ως αι παραπληρωματικάί γωνιαί παραλλήλων ευθειών ή ως ο **τέντζερης με το καπάκι**.

Επιτέλους! Ο κ. **Παπανδρέου**, που τον τελευταίο καιρό αρνείται συνεχώς να απαντήσει στους **δημοσιογράφους** διότι «**δεν γνωρίζουν ελληνικά**», βρήκε **συνομιλητή**: **πληροφόρησε** **ερωτώντα** **Αρειανό** ότι ο **καπιταλισμός** **ζει και βασιλεύει και τον κόσμο** **κυριεύει**.

«**Αυτόνομη Ελληνική Δημοκρατία**» στη **Σοβιετία**, ζητούν να γίνει οι εκεί **Πόντιοι**. Μακάρι, για να υπάρξει **επιτέλους ευγενής άμιλλα** μεταξύ **ελληνικών κρατών**, μήπως και δούμε **άσπρη ημέρα**.

Εγώ πιστεύω πως οι **Μητσοτάκης - Παπανδρέου** μοιάζουν περισσότερο με τους **προϊστορικούς νάνους ελέφαντες** που εκθέτει το **Μουσείο Γουλανδρή** παρά με **δεινόσαυρους**.

Αυτοκτόνησε, λένε, ο **στρατοδίκης** που καταδίκασε σε **θάνατο** το ζεύγος **Τσαουσέσκου**. Περίεργο.

Κρίση στην **ΕΤ-2** προκάλεσε το **Γραφείο Τύπου** του **Συνασπισμού** διότι σε **εκπομπή** της αναφέρθηκαν **δυσμενή** για την **Αριστερά ποσοστά**. Και τι τους **ένοιαζε** αφού, ως **γνωστόν**, τα **γραφεία Τύπου** της **Αριστεράς ευτυχούν**, ακόμα κι όταν τα **ποσοστά της πάσχουν**;

ΣΑΒΒΑΤΟ, 3.3.90

Τρίτη και **γούρικη** ψηφοφορία στη **Βουλή** αλλά μείναμε **άνευ Προέδρου**. Οι **φιλότιμες προσπάθειες** του **Συνασπισμού** υπέρ του κ. **Σαρτζετάκη** δεν απέδωσαν —θα φύγει όμως ο **Κύριος Πρόεδρος** με την **παρηγοριά** ότι, στο εξής, η κ. **Έφη** θα **μισθοδοτείται** από το **Ελληνικό Δημόσιο** για να **υφίσταται τα συζυγικά της καθήκοντα**. Εγώ στη θέση της θα **ζητούσα** και **επίδομα ανθυγιεινής εργασίας**.

Παρά την έλλειψη «**χάπυ εντ**» το έργο είχε **επιτυχία**: **απολαύσαμε** την κ. **Δίξη** να **αναπετιτάσει** τη **σημαία** της επί των **εδράνων** του **Ημικυκλίου**, **ελλείψει** **οδοφραγμάτων**. Τον κ. **Καραμπελιά** να **την** **ραίνει με άνθη**, **ενθυμούμενος** με 15 **ημερών καθυστέρηση** τον **Αη-Βαλεντίνο**. Την κ. **Συνοδινού** να **παίζει** **έξοχα** το **ρόλο** της **υστερικής προστάτιδος** της **δραματικής τέχνης** και του **Κοινοβουλίου**. Αν μη τι άλλο, **τρώτη** τη **φορά** η **πλοκή** του έργου είχε **ενδιαφέρον**. **Ευτυχώς** που πήγα στη **λαϊκή αγορά** της **Καλλιδρομίου** πριν η

κ. **Συνοδινού** **διαφημίσει** τα **Εξάρχεια** από **τηλεοράσεως**. **Χαλασμός** έγινε μετά — **μέχρι** και τους **πάγκους** **ξεπούλησαν** οι **μανάβηδες**.

Κατά της «**κεντροδεξιάς κυβερνητικής λύσης**» και υπέρ «**κυβέρνησης συνεργασίας στη βάση προγραμματικών συγκλίσεων σε προοδευτική κατεύθυνση**», τάχθηκε η **Κ.Ε.** του **ΚΚΕ**.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 4.3.90

Τι το ήθελε να περάσει με **κόκκινο** ο **καταγάλανος Α. Βουδούρης**, **εκδότης -διευθυντής** του «**Ελεύθερου Τύπου**»; **Άραγε** επειδή **προτιμούσε** την **Αριστερά** από το **ΠΑΣΟΚ** **έχασε** τη **ζωή** του; Σήμερα βρήκε να **φύγει** κι ο **Ρούσσος Κούνδουρος** μόλις στα 67 του. **Αδικία** —δεν πρόλαβε να **βρίσει** όλους όσους **έπρεπε**, ούτε να **πραγματοποιήσει** όσα **μπορούσε**.

Ορθότατα διαπίστωσαν οι **οικολόγοι**, σε **συνέντευξη** **Τύπου**, πως «**η εξουσία φοβάται τα λουλούδια**». Ας **προφυλαχθούν** όμως από τη στιγμή που θα **αρχίσουν** τα **λουλούδια** να **αγαπούν** την **εξουσία**.

Δεν θα είναι **υποψήφιος** για «**λόγους υγείας**» ο **λίσταρχος** **βουλευτής** κ. **Κρίκος**, **έπικεφαλής** του **βουλευτικού λόμπυ** που **συνεχώς** **εκφωνεί** **γαμωσταυρίδια**. Για **φάρμακο** την ήθελε τη **λίστα**.

Μαύρο χιούμορ ή **κακά προαισθήματα**; Την **ημέρα** που 150.000 **Βούλγαροι** **διαδήλωναν** με **σύνθημα** «**Κάτω το κομμουνιστικό κόμμα**», ο **Λ. Κύρκος** **δήλωνε** στην «**Αυγή**» ότι οι «**συγκλονισμοί** δεν θα **περιοριστούν** μόνο στον **ανατολικό χώρο**» και **περιμένει** ότι «**η θύελλα της δημοκρατικής αφύπνισης** ... θα **εκδηλωθεί** και στο **χώρο της Δύσης**».

ΔΕΥΤΕΡΑ, 5.3.90

Δεν προχωράει καθόλου γρήγορα τούτος ο μήνας — ευτυχώς όμως το Αφεντικό είχε την έμπνευση να με εκδώσει πιο νωρίς κι έτσι γλυτώνω μια ημέρα.

Όλως εκτάκτως οι συμβάσεις των εκτάκτων θα παραταθούν για έξι μήνες αποφάσισαν σήμερα οι τρεις παπούδες και ο προπάπους. Μετά θα προσληφθούν με έκτακτο διαγωνισμό. Έκτακτη ρύθμιση.

Μόνο στα τριήμερα ετέθη από τον κ. Μητσοτάκη θέμα Καραμανλή, εδήλωσε ο κ. Παπανδρέου. Επρόκειτο προφανώς περί μνημοσύνου — στα σαράντα όμως κανείς δεν τον θυμήθηκε.

Θριάμβευσε ο Γιέλτσιν στις εκλογές και ίσως εκλεγεί πρόεδρος της Ρωσικής Δημοκρατίας — να δω τι μούτρα θα κάνουν τότε οι του ΚΚΕ που τον στομάρισαν κατά την επίσκεψιν του ενταύθα.

Στάσεις εργασίας πραγματοποιούν οι Αθηναίοι Νοσοκομειακοί Ιατροί προς υπεράσπισιν των ύψους πολλών εκατοντάδων χιλιάδων δραχμών, μισθών των εν επαρχία συναδέλφων των. Κι εγώ στη θέση τους το ίδιο θα έκανα — αλλά θα ντρεπόμουν και λιγάκι.

ΤΩΡΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΠΑΝΤΟΥ, αναγγέλλει το ΠΑΣΟΚ εν μέσω ερυθροτάτων ρόδων. Τα αγκάθια δεν φαίνονται, όλοι όμως γνωρίζουμε την ύπαρξή τους.

Παταγώδης υπήρξε η εν Νέα Υόρκη αποτυχία των διαπραγματεύσεων Βασιλείου - Ντενκτάς για το Κυπριακό. Με αυτά όμως θα ασχολούμεθα τώρα;

Τώρα που έμαθα πως οι Αθηναίοι δικηγόροι προτίμησαν για πρόεδρο τον κ. Πολύδωρα και όχι τον Τάκη Παππά, ομολογώ πως ήταν σφάλμα μου να θεωρώ τους ταξιτζήδες ως την πλέον κακόγουστη και ανυπόφορη συντεχνία.

ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ Ο ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΟΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Απ. Ανταχούσα: Συμφωνώ απολύτως ότι «όταν ο ξένος δάκτυλος βάζει την ουρά του οι εν κρανίω τρικυμίες γίνονται τρικυμίες σε ένα ποτήρι νερό με αποτέλεσμα να πνιγώμαστε σε μια κουταλιά βενζολίου». Να μου γράφετε συχνότερα διότι όταν δεν τάρασσονται οι κύκλοι μου δεν είμαι παραγωγικός.

ΛΟΓΟΥ ΧΑΡΙΝ

ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΕΚΤΑΚΤΟΙ

Την τελευταία στιγμή, κι ενώ το ικρίωμα είχε ήδη στηθεί, η εκτέλεση των Εκτάκτων ανεβλήθη. Οι τέσσερις σοφοί αρχηγοί της φυλής αποφάσισαν να τους αφήσουν ακόμη έξι μήνες ζωντανούς, να θρέψουν, να σιτέψουν και να τους σφάξουμε μετά, αφού θα έχουν βάλει λίγο κρέας πάνω τους. Ξέχασαν όμως, παρά τη σοφία τους, οι αρχηγοί ότι στο εξάμηνο ζωής που τους παραχώρησαν περιλαμβάνεται και το καλοκαίρι και οι Έκτακτοι, νέα παιδιά όλοι τους, θα τρέχουν στις παραλίες να ροκανίζουν το δημόσιο χρήμα. Έτσι, από τις πολλές βουτιές, τις ηλιοθεραπίες, τα μπάνια, τα καμάκια, θα τους βρει εξαντλημένους, πετσι και κόκαλο, το φθινόπωρο η 14η Σεπτεμβρίου, κατά την οποίαν θα πρέπει να παραταχθούν ξανά μπρος στο ικρίωμα.

Το μεγάλο κόλπο που σκαρφίστηκαν οι τέσσερις σοφοί αρχηγοί θα πάει στράφι — εννοώ το ότι, μαζί με την αναβολή, τους έδωσαν και την ελπίδα ότι μπορούν να σώσουν τη ζωή τους αν απαντήσουν σωστά στα ερωτήματα που θα τους θέσει η Κρατική Σφίγγα τον Σεπτέμβριο. Διότι αν απλώς είχε μετατεθεί η ημερομηνία της εκτέλεσης, η αγωνία δεν θα άφηνε τους Έκτακτους να παχύνουν κι απλώς θα επιβαρυνόταν ο προϋπολογισμός με τα τροφεία έξι μηνών χωρίς να βελτιωθεί η απόδοσή τους σε κρέας — στο οποίο, όπως γνωρίζουμε, είμαστε ως χώρα ελλειμματική και ξοδεύουμε εκατοντάδες δις για εισαγωγές. Ό,τι κερδήθηκε με την αμυδρά υπόσχεση της σωτηρίας θα χαθεί στις πλαζ και στα νησιά, ο προϋπολογισμός θα επιβαρυνθεί αδικώς. Ήταν σωστή λοιπόν η αρχική σκέψη του κ. Μητσοτάκη: έπρεπε να τους σφάξουμε αυθωρεί και παραχρήμα ώστε να καλυφθούν οι αυξημένες ανάγκες σε κρέας λόγω του Πάσχα αλλά και λόγω των επινικίων συμποσίων που θα οργανώσουν τα κόμματα μετά τις εκλογές. Η ευκαιρία να υποκαταστήσουμε τις εισαγωγές κρέατος δια της σφαγής των εκτάκτων απωλέσθη οριστικά.

Όλη αυτή η ιστορία με τους Έκτακτους αποδεικνύει για μια ακόμη φορά πως, παρ' όλο που κλείσαμε 10 χρόνια ως μέλη της ΕΟΚ, δεν καταφέραμε να αφομοιώσουμε τον ευρωπαϊκό ορθολογισμό και οι αποφάσεις παίρνονται στο πόδι — τρόπος του λέγειν δηλαδή, διότι οι γέροντες σοφοί αρχηγοί μόνο ξαπλωμένοι σε ανάκλιντρα μπορούν να συζητήσουν. Η αλήθεια είναι πως η απόφαση για την παραγωγή τόσων Εκτάκτων ελήφθη προ της εισόδου μας στην ΕΟΚ, πριν 20-30 χρόνια όση και η ηλικία των Εκτάκτων. Νόμιζαν τότε οι ηγέτες μας πως στη δεκαετία του '90 θα έχουμε έλλειψη εργατικών χε-

ριών και παρακινούσαν τον κόσμο να κάνει παιδιά. Ο πρώτος τυχόν Ευρωπαίος όμως θα είχε προβλέψει πως κρέας, τυροκομικά, γαλακτοκομικά θα λείπουν — και θα είχε παρακινήσει τους αγρότες να αναπτύξουν την κτηνοτροφία βοοειδών και αιγοπροβάτων.

Η αλήθεια είναι πως καταβλήθηκαν προσπάθειες να διορθωθεί το κακό, μόλις έγινε αντιληπτό τι τάση διαμορφωνόταν. Μαζέψαμε λεφτά και φτιάξαμε εργοστάσια —κατάντησαν «προβληματικά» επί ΝΔ «υπερχρεωμένα» επί ΠΑΣΟΚ. Ναυπηγήσαμε πλοία —δουλεύουν σε αυτά φθινοί τριτοκοσμικοί. Χτίσαμε ξενοδοχεία —βρωμίσαμε όμως τόσο τις ακτές που οι ξένοι δεν έρχονται να μείνουν. Στείλαμε κόσμο στην Γερμανία, στην Αυστραλία —γέμισαν κι αυτές ξένους, δεν μας θέλουν πια. Κι έτσι δεν έμεινε άλλη λύση από το να δανειζεται το Κράτος από το εξωτερικό για να πληρώσει κόσμο που παριστάνει ότι δουλεύει. Οι πλέον πρόσφατοι από αυτούς τους αργόσχολους ονομάζονται κάθε φορά Έκτακτοι. Με τους τελευταίους, έφτασε πια ο κόμπος στο χτένι, δεν υπήρχε άλλη δυνατότητα παρά να σφαγούν —για να γλυτώσουμε το συνάλλαγμα που θα πήγαινε για κρέας. Οι σοφοί αρχηγοί μας όμως, όπως είδαμε τα έκαναν θάλασσα.

Το ερώτημα είναι βεβαίως γιατί να σφαγούν οι Έκτακτοι και όχι οι Μόνιμοι. Κι αυτοί στο λάθος του προγραμματισμού που αρχικώς τους έκανε Έκτακτους δεν οφείλουν τη μονιμότητά τους; Η δικαιολογία ότι είναι πλέον ηλικιωμένοι και το κρέας τους σκληρό δεν αρκεί —διότι η παλιά η κόττα έχει το ζουμί, μπορούν να γίνουν σουπά. Η σφαγή των Εκτάκτων δεν έχει ηθικό έρεισμα — όλοι από τα δανεικά τρώμε. Εν τέλει, δηλαδή, όλοι Έκτακτοι είμαστε.

Μόνη δίκαιη λύση λοιπόν να σφαγούν με κλήρο 40.000 Έλληνες κι όχι ειδικά οι Έκτακτοι. Τώρα αμέσως μάλιστα ώστε να υπάρχει αφθονία κρέατος στην αγορά για τις γιορτές των νικητών μετά τις εκλογές, και για το Πάσχα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

ΑΝΤΙ ΔΕΣΕΙΣ

Ρηγίλλης, Πολιτεία και Εκάλη

Ο κ. Κωνσταντίνος Καραμανλής δεν είναι λοιπόν και τόσο ανυστερόβουλος, όσο τουλάχιστον θέλει να εμφανίζεται ο ίδιος δημοσίως με τις απανταχούσες που μας στέλνει κάθε τόσο από την Πολιτεία.

Ο ίδιος ο κ. Μητσοτάκης δήλωσε δημοσίως ότι κατά τη διάρκεια των διερευνητικών εντολών ο κ. Καραμανλής του είχε διαμηνύσει να διερευνήσει τις προθέσεις, των δύο άλλων πολιτικών αρχηγών σχετικά με την «κοινή υποψηφιότητά» του για Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Οι κ. Παπανδρέου και Φλωράκης δεν διέψευσαν τον κ. Μητσοτάκη. Ο πρόεδρος του Συνασπισμού δήλωσε ότι ο κ. Μητσοτάκης, υπέβαλε τη σχετική πρόταση όχι κατά τη διάρκεια των επίσημων και δεσμευτικών συναντήσεων των «τεσσάρων», αλλά στις κατ' ιδίαν διερευνητικές επαφές, πράγμα το οποίο σημαίνει, βέβαια, ότι ο αρχηγός της Ν.Δ. δεν έθεσε επίσημα το ζήτημα, γνωρίζοντας ότι οι «δύο» δεν δεσμεύονται...

Ο κ. Καραμανλής, λοιπόν, φλέγεται να υποδειχθεί ως «κοινός υποψήφιος» και να κληθεί, ύστερα από είκοσι χρόνια, να μας σώσει για μια ακόμα φορά.

Αλλά, ανεξάρτητα από τις μεθοδεύσεις του κ. Μητσοτάκη, οι οποίες και θα του κοστίσουν στις 8 Απριλίου, άλλη μια ελπίδα για την υστεροφημία του κ. Καραμανλή φαίνεται να είναι πλέον ο κ. Α. Παπανδρέου.

Όποιο κι αν είναι το αποτέλεσμα των εκλογών της 8ης Απριλίου, είναι βέβαιο ότι το κόμμα του κ. Παπανδρέου ούτε αυτοδύναμο θα είναι, ούτε πρώτο. Σκοπός λοιπόν είναι να προλάβει ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ και να προκαλέσει πρώτος ένα ρήγμα στη Νέα Δημοκρατία — η οποία ούτε κι αυτή φαίνεται πως θα εξασφαλίσει την αυτοδυναμία — αξιοποιώντας την υποψηφιότητα Καραμανλή.

Το αντάλλαγμα που πρέπει να προσφέρει ο κ. Καραμανλής θα μπορούσε να είναι η πολιτική αμνήστευση του προέδρου του ΠΑΣΟΚ για τις υποθέσεις των σκανδάλων. Άλλωστε, ο κ. Καραμανλής το έχει ήδη διαμηνύσει προς κάθε κατεύθυνση: «οι πρωθυπουργοί δεν πάνε ποτέ φυλακή». Απ' την άλλη, και ο κ. Μητσοτάκης και ο κ. Φλωράκης μόνο συγγνώμη

δεν έχουν ζητήσει από τον κ. Παπανδρέου επειδή τον παρέπεμψαν...

Αφετηρία της σημερινής πολιτικής διαμάχης δεν αποτελούν τα προγράμματα και οι στόχοι, τα οράματα και τα ιδανικά. Σε μια εποχή ριζικών ανακατατάξεων στην Ευρώπη και σε όλο τον κόσμο, τους Έλληνες πολιτικούς κινούν «ιδανικά» όπως η πάση θυσία διατήρησή τους στην αρχηγία του κόμματος με την κατάκτηση, επιτέλους, της τόσο πολυπόθητης «αυτοδυναμίας» (Μητσοτάκης), η υστεροφημία τους (Καραμανλής) και η διάσωσή τους από τις συνέπειες των σκανδάλων (Παπανδρέου).

Αυτό και μόνο αποδεικνύει τη βαθιά κρίση που διέρχεται ο τόπος. Αν ύστερα από όλα αυτά η μοναδική λύση που απέμεινε είναι ο κ. Καραμανλής, τότε δεν έχουμε και πολλές ελπίδες.

ΑΡΗΣ ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ

Σκοτώθηκε το βράδυ της 4ης Μαρτίου σε τροχαίο ο εκδότης του «Ελεύθερου Τύπου» Άρης Βουδούρης ένα χρόνο μετά το θάνατο της γυναίκας του και συνεργάτιδάς του Λίλιαν.

Ο Άρης Βουδούρης υπήρξε επιτυχημένος επιχειρηματίας σε πολλούς τομείς, και την τελευταία δεκαετία πέρασε και στο χώρο του Τύπου, που παρέμεινε και η μοναδική του ενασχόληση μέχρι το θάνατό του.

Γεννήθηκε πριν 63 χρόνια στη Θεσσα-

λονίκη και μετά το σχολείο της Σιάτιστας και το γυμνάσιο Καλλιθέας φοίτησε στην Πόντιο.

Υπήρξε ενεργό μέλος της Νεολαίας του Κόμματος των Φιλελευθέρων.

Δραστήριος και επιτυχημένος και στον εκδοτικό χώρο κατάφερε η εφημερίδα του να έχει την πρώτη κυκλοφορία σε όλη τη χώρα τα τελευταία τρία χρόνια.

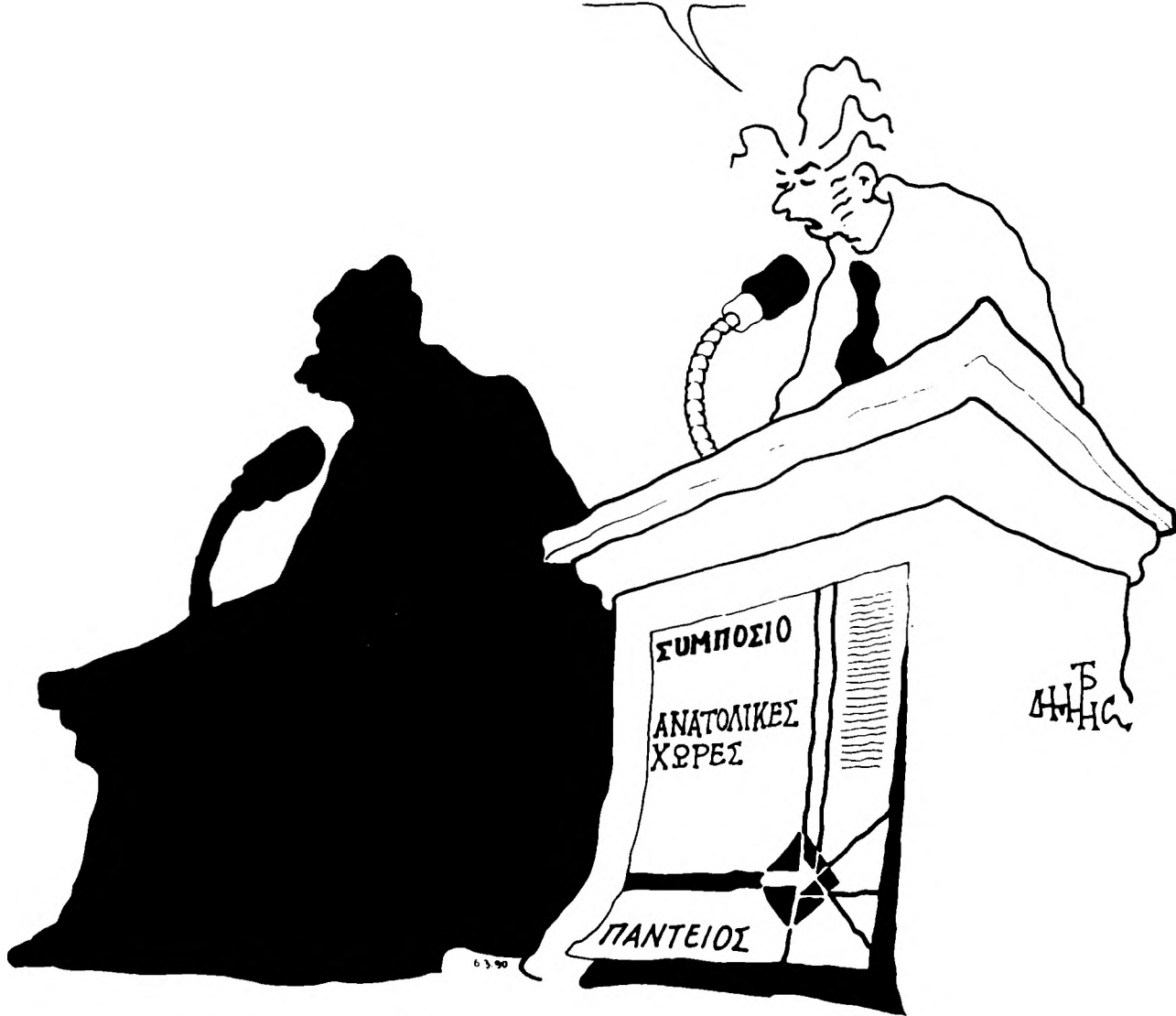
Έκτακτα!

Οι έκτακτοι τακτοποιήθηκαν εκτάκτως για ένα εξάμηνο κι έτσι απέφυγαν την απόλυση στις 14 Μαρτίου - βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας κάπου 40.000 άτομα. Κι έμειναν έτσι όλοι ικανοποιημένοι.

Ο κ. Μητσοτάκης, ο οποίος εκραύγαζε κατά των εκτάκτων, προσληφθέντων επί ΠΑΣΟΚ, αναγκάστηκε να συρθεί σε συναινετική λύση και μάλιστα να τη διεκδικήσει σαν «την πιο προωθημένη», εφόσον μετά την παρέλευση του εξαμήνου θα ακολουθήσει διαγωνισμός επί ίσοις όροις — ή σχεδόν — για τις θέσεις που θα διαπιστωθεί ότι πραγματικά χρειάζονται στο δημόσιο. Πράγμα σχεδόν σίγουρο, διότι η Διοικητική Γραφειοκρατία, κινούμενη από ένα κακώς εννοούμενο συντηχνιακό πνεύμα και λόγω της ανорθολογικής κατανομής του προσωπικού, ζητεί όλο και περισσότερους υπαλλήλους, οπότε η νέα κυβέρνηση θα έχει τις εισηγήσεις της Διοίκησης για να διογκώσει ακόμα περισσότερο την ήδη υπερδιογκωμέ-

**ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ
ΟΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ ΜΑΣ ΣΚΟΤΕΣΑΝ ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ!..
ΤΩΡΑ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΜΕ ΤΟΥΣ ΔΥΤΙΚΟΥΣ
ΝΑ ΜΑΣ ΣΚΟΤΕΣΟΥΝ ΤΟΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ!..
ΕΛΠΙΖΟΥΜΕ ΑΥΤΟΙ ΝΑ'ΝΑΙ ΠΙΟ ΓΡΗΓΟΡΟΙ!..**

νη Δημόσια Διοίκηση.

Ο κ. Παπανδρέου έμενε κι αυτός ικανοποιημένος για τη «σημαντική επιτυχία», όπως χαρακτήρισε τη συμφωνία των τριών πολιτικών αρχηγών την περασμένη Δευτέρα.

Ο κ. Φλωράκης αφού επετέθη εναντίον της ρουσφετολογίας και ζήτησε θεσμικό νόμο για να την σταματήσει, έμεινε κι αυτός ικανοποιημένος.

Ο δε πρωθυπουργός κ. Ζολώτας υποστήριξε τη λύση αυτή ισχυριζόμενος ότι διαφορετικά «θα δημιουργείτο χάος στο Δημόσιο». Και πληροφορείται το κοινό έκπληκτο ότι ορισμένες υπηρεσίες του δημοσίου λειτουργούν μόνο με έκτακτους ωσάν να μην ήταν αρκετοί οι εκατοντάδες χιλιάδες των υπαλλήλων.

Έτσι, τα πολιτικά κόμματα και η υπάκουη κυβέρνηση κάλυψαν τις ψηφοθηρικές τους επιδιώξεις με αυτή την «αξιοκρατική» ρύθμιση, ανίκανα να απελευθερωθούν από τα πελατειακά τους συμπλέγματα εν όψει των εκλογών. Γι' αυτό φυσικά, έσπευδαν εναγωνίως να διαπιστώσουν, πριν τη σύσκεψη των αρχηγών, τα πολιτικά φρονήματα των εκτάκτων. Το ρουσφέτι ουδείς εμίσησε.

Οι δικηγόροι

Με ποσοστό-ρεκόρ για τα δεδομένα του Δικηγορικού Συλλόγου Αθήνας (57,5%) πρόεδρος εκλέγη στο δεύτερο

γύρο ο υποψήφιος της ΝΔ κ. Σωτ. Πολύδωρας. Ο κ. Τ. Παππάς — υποψήφιος του ΠΑΣΟΚ συγκέντρωσε 42,5%. Αθροιστικά το ποσοστό του κ. Παππά δεν συγκεντρώνει το δικό του στον α' γύρο (22%), του κ. Αντ. Ρουπακιώτη (21%) — υποστηρίχθηκε από το Συνασπισμό — και του κ. Ε. Κουρή (6%) — ανεξαρτήτου από το χώρο της Αριστεράς. Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι ο κ. Παππάς σε σύγκριση με τον υποψήφιο του ΠΑΣΟΚ το 1987 ανέβασε το ποσοστό του συνδυασμό στον α' γύρο κατά 50%.

Τα νούμερα πάντως δείχνουν ότι ο κ. Παππάς δεν πήρε το σύνολο των ψήφων των δυο συνδυασμών της Αριστεράς πράγμα που σημαίνει ότι ορισμένοι προτίμησαν να μην ψηφίσουν κανέναν από τους δυο υποψήφιους, ενώ ο κ. Πολύδωρας ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 7% περίπου το κέρδισε από τους συνδυασμούς των Ρουπακιώτη - Κουρή.

Αυτό επίσης που είναι αξιοσημείωτο είναι το ποσοστό της αποχής στο Δ.Σ.Α. που αυξήθηκε κατά δυο μονάδες σε σχέση με τον πρώτο γύρο φτάνοντας το 22% από το 20% περίπου. Η αποχή, ανεξάρτητα από τους τεχνικούς λόγους που την προκαλούν, αν δούμε και τα αντίστοιχα ποσοστά στους άλλους μεγάλους δικηγορικούς συλλόγους, σηματοδοτεί μια τάση «διαμαρτυρίας», η οποία λογικά αν θεωρηθεί ότι η κινητοποίηση της παρά-

τάξης του κ. Πολύδωρα ήταν η μέγιστη, προέρχεται από χώρους της Αριστεράς. Η τάση αυτή είναι αξιοπρόσεκτη γιατί προέρχεται από έναν κλάδο ιδιαίτερα ευαίσθητο στις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις και δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητη ή να υποτιμηθεί. Αντίθετα η τάση αυτή της «διαμαρτυρίας» είναι ενδεικτική διεργασιών που πιθανόν να εκφραστούν και σε άλλους χώρους.

ΡΟΥΣΣΟΣ ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

4 Μαρτίου 1990: Ορφανές
Μέρες Ραδιοφώνου...

15.10.1989 Εκπομπή «Άκρως Ραδιοφωνικό και Απόρρητο».

Ο Κούνδουρος μιλά: «...Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης - Τύπος - κινηματογράφος - τηλεόραση - ραδιόφωνο - και το γαμήσι, θέλουν ταλέντο, αγάπη, πάθος αλλά κυρίως ταλέντο. Όποιοι το έχουν, ας συνεχίσουν. Όποιοι δεν το έχουν να φύγουν! Δεν θα μειωθεί δε ο αριθμός των Ανδρών της Φυλής...».

(Από την «Πρώτη» 5.3.90)

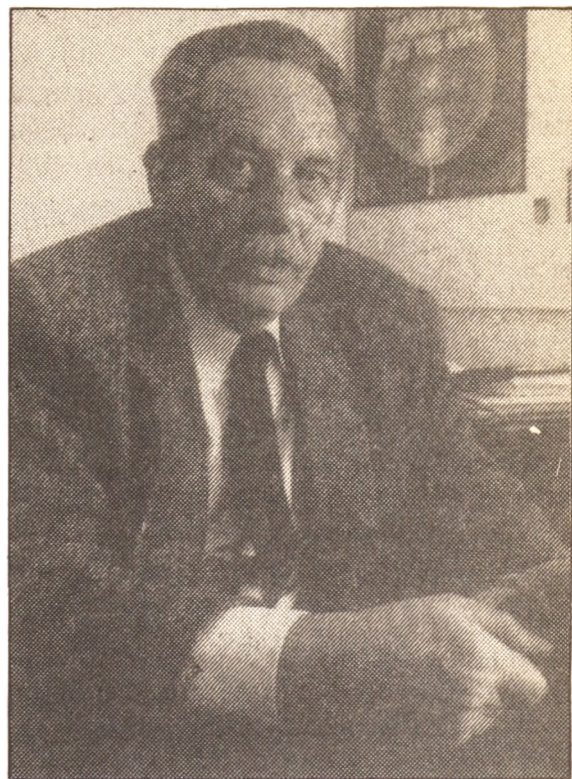
Όμως μειώθηκε κι αλλοίμονο κατά έναν απόλυτο αριθμό.

Και το μόνο σίγουρο είναι πως οι αρμονικές των ελεύθερων ερτζιανών σήμερα δεν έχουν πατέρα.

«Θετούς» και «πατριούς» θα βαρεθούν να βλέπουν σαν κι αυτούς άλλωστε που σε υποχρέωσαν σε «παραίτηση» από την τελευταία και τη μεγάλη σου δουλειά.

Έτσι κι αλλιώς με το φευγιό του, ο Ρούσσος Κούνδουρος αυτοδιορίστηκε ελεγκτής στα αγαπημένα του ραδιοκύματα που πριν φθάσουν στους δέκτες στα σίγουρα θα σ' αγγίζουν εκεί πάνω.

Καλό ταξίδι φίλε.

Αντι για καντήλι οι φίλοι σου θα είμαστε «σε ακρόαση» κάποτε κάποτε στη δικιά σου μυστική μαγική συχνότητα.

Σπύρος Λιάτσος

ΣΤΙΣ 8 ΑΠΡΙΛΙΟΥ ΘΑ ΕΧΕΙ ΚΑΙ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ

του Ρεπόρτερ

Με την κ. Δίζη να κάνει οικολογικό μάρκετινγκ στη Βουλή, μεταποιώντας τη διαμαρτυρία σε φολκλόρ έτσι ως εραίνετο από τον ...κ. Καραμπελιά με την κ. Συνοδινού να διαμαρτύρεται κατά της κ. Δίζη ως νοικοκύρης - τραμπούκος κατά τους «φρικιών» («έξω τα εξάρχεια») με τον κ. Κρίκο περιφέροντα την τροπολογία για την επαναφορά της λίστας και μετ' ολίγον να παραιτείται, να δηλώνει αμέτοχος στην προσεχή εκλογή, αλλά και να πλειοδοτεί στη δημοπρασία για τη Ν.Δ. με το ΠΑΣΟΚ να πείθει περισσά πως αυτό είναι η Ελλάς που ευτελίζει την Πυθία των Δελφών στον κουτοπόνηρο σαλταδορισμό για την «**υπόθεση Κουτσόγιωργα**» με τα 2.000.000 των Αθηναίων να εκκενώνουν τις οικίες και τους τόπους τους το αποκριάτικο τριήμερο, όχι επειδή είναι ευτυχείς αλλά ακριβώς διότι έχουν καταχωρήσει την «αυτοδυναμία», τη «μεταρρύθμιση» και τη «Συν - έπεια» εις τα παλαιότερα των υποδημάτων τους με τον κ. Φλωράκη να μεριμνά υπέρ της τύχης των συμφερόντων του κ. Σαλιαρέλη (από κοντά κι η έδρα στην Α Πειραιώς που κινδυνεύει για 230 ψήφους) με την εκλογή προέδρου Δημοκρατίας φιλοξενούμενη στη ρουτίνα των εσωτερικών σελίδων του κοινοβουλευτικού ρεπορτάζ (το χαρακτηριστικότερο, αυθεντικότερο και τιμιότερο των καιρών, ίσως — γιατί, δηλαδή, τι μας προέκυψε με τις «ρήξεις» του 1985;) και με τον άρχοντα της Πολιτείας να αναμνησκέται τα ελέη του 1974: τι, άραγε, μετά από αυτά, έχει μείνει όρθιο από το «Πάτσοεργκ» που κοσμούσε μια δεκαπενταετία τώρα το «δημοκρατικόν καθεστώς»;

Εκτός και αν το εν λόγω καθεστώς δεν συγκροτήθηκε από ατάκτως διατεταγμένα πάσης φύσεως υλικά. Δύσκολο να το πιστέψει κανείς, αφού οι πάντες και τα πάντα φέρονται και εμφανίζονται ως εάν ήθελαν να εκφέρουν στεντορίως την αδιαφορία, τη χλεύη, την απόσταση, τη μη επιθυμία, την αγνωσία και την ιδιωτεία μπροστά στην πολιτική και το πολιτικό — σε αυτά, τέλος πάντων, τα οποία θεσμοθετούνται στο υπάρχον, αλλά και επαγγέλλονται ούτως ή άλλως μιαν εμμονή στην υπέρβασή του (πως θα μπορούσες, άλλωστε, να είσαι ικανοποιημένος καταφάσκοντας το ήδη - δεδομένο και συγχρόνως να μετέρχεσαι στην πολιτική;).

Φθάσαμε στο σημείο, το κύριο εκλογικό διακύβευμα του Απριλίου να είναι οι πόροι

για την πληρωμή των παντοίου είδους πελατών του Δημοσίου — εργαζομένων, συνταξιούχων, προμηθευτών και λοιπών συναλασσόμενων με το κρατικό δοβλέτι. Φθάσαμε στο σημείο το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ο ΟΟΣΑ, η ΕΟΚ να καθίστανται παράμετροι κυριολεκτικά μοναδικοί στη χάραξη της στρατηγικής ατόμων, νοικοκυριών, επιχειρήσεων, κυβέρνησης — ως εάν δεν υπήρχε το «κύριο δυστυχώς επτωχεύσαμεν». Φθάσαμε στο σημείο να ακυρώνονται καθγιασμένοι καθεστωτικοί θεσμοί και αξίες — όπως είναι οι εκλογές — μετά από μια πληθωριστική τους κατάχρηση, επειδή δεκαετίες ολόκληρες διπολικού τριμπαλισμού δεν άφησαν κανένα περιθώριο, μετά τον Ιούνιο και το Νοέμβριο, να καταλάβουν οι «κεντρικές» πολιτικές δυνάμεις τι σημαίνουν τα ρήματα διαλέγομαι, συμπίπτω, συμφωνώ: και ας συμφωνούν και συμπίπτουν κατ' ουσίαν, στα θεμελιακότερα των σημείων που αρθρώνουν το λόγο και την πράξη του δεδομένου συστήματος...

Έτσι, διεκδικώντας την ανά τον κόσμο πρωτοτυπία των γενικών εκλογών ανά... τρίμηνο, και επιβεβαιώνοντας με τον εντονότερο τρόπο ότι στην Ελλάδα οι εκλογές δεν διεξάγονται για να προκύψει κυβέρνηση αλλά, κυρίως, για να εκπροσωπηθούν στο κοινοβούλιο οι επί μέρους πολιτικές οικογένειες που επιθυμούν διακαώς — όσο και διανοητοτρόπως — μια «ιδιότυπη» εκδοχή κυβερνώσας Βουλής, τα κόμματα διερωτώνται πώς γίνεται και μετά από 2 «κολλητές» εκλογές να εμφανίζονται τόσοι «αβέβαιοι ψηφοφόροι», να υπάρχει αυτό το κλίμα μιας εντονότατα εκφρασμένης αδιαφορίας για τα κοινά.

Εκείνο που δεν κατανοούν οι δεινόσαυροι της εκπνευσμένης μεταπολίτευσης είναι ότι οι ίδιοι διευρύνουν την απόσταση του πολίτη από το δημόσιο χώρο και από αυτούς τους ίδιους: οι ίδιοι πιστώνουν όλο και περισσότερο τον πολιτικό κυνισμό, ως τη μόνη δυνατότητα εξόδου του «καθημερινού πολίτη» από τον ακατάλληλο γι' αυτόν κλοιό των επισωρευμένων αδιεξόδων: οι ίδιες οι πολιτικές ηγεσίες από μόνες τους χρεώνονται, κατά τρόπο αναπόφευκτο, την αναξιοπιστία που τους καταλογίζεται από την εκλογική τους ακολουθία.

Πώς μπορεί, λοιπόν, η κ. Συνοδινού, ο κ. Ξαρχάκος, ο κ. Κρίκος και άλλοι ων ουκ έστιν αριθμός να διαμαρτύρονται εντόνως για την απαξίωση θεσμών και αξιών, όταν οι ίδιοι όφειλαν να γνωρίζουν — όπως και

εγνώριζαν — ότι η καταγγελλόμενη κατάσταση πραγμάτων προκύπτει από συγκεκριμένες συμπεριφορές και πρακτικές των δικών τους ηγεσιών; Πώς είναι δυνατόν η κ. Συνοδινού να ευτελίζει έτσι έναν θεσμό — όπως η παραίτηση από το αξίωμα που την περιέβαλε η λαϊκή ψήφος — προβαίνοντας δύο φορές στην ίδια κίνηση; Πόσο κοινοβουλευτική και θέσμια είναι η απόφαση του κ. Κρίκου να μην πολιτευθεί για «προσωπικούς λόγους», γνωρίζοντας πολύ καλά ότι μετά από 16 χρόνια βουλευτικής του πολιτείας χρειάζεται κάποια περαιτέρω εξήγηση από αυτήν του «προσωπικού». Και πόσο πείθει για την «εναλλακτικότητά» της η κ. Δίζη με μια ενέργεια, που στην Ελλάδα, εγγράφεται όχι σε κάποιο πλαίσιο πρωτότυπης διαμαρτυρίας, αλλά στις παλιές καλές εποχές του αντικοινοβουλευτικού παλατοκομματισμού, ή του λαϊκιστικού καιροσκοπισμού;

Τριάντα ημέρες πριν την τρίτη εκλογή μέσα σε λιγότερους από δέκα μήνες, ουδείς έχει πεισθεί για τους λόγους που ταλαιπωρείται: οι κεντρικοί παίκτες αλλάζουν τις σημαδεμένες τράπουλες μεταξύ τους σε δημόσια θέα, χωρίς να αισθάνονται καν την ανάγκη για εκείνα τα ρωμέικα χτυπήματα κάτω από τη ζώνη: Ο κ. Μητσοτάκης ανασύρει πάλι το σκληρό χαρτί των σκανδάλων και του «αρχικλέφτη» που είχε αποσύρει, άγνωστο γιατί..., όλους αυτούς του μήνες: ο κ. Παπανδρέου ομιλεί για τη «μεταρρύθμιση παντού» χωρίς να νιώθει πιεσμένος από πουθενά για να διευκρινίσει τι σχέση έχει η ευρωαριστερά με τον Κουτσόγιωργα και την Citicorp, ή τι σχέση έχει ο αχταρμάς **Κουρή-Σημίτη** με το «δημοκρατικό σοσιαλισμό»: ο κ. Φλωράκης εισηγείται συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ, χωρίς να νιώθει την ανάγκη να εξηγήσει τι άλλαξε από τότε που προτίμησε τη συνεργασία με την «επάρato» Ν.Δ. από το «αμαρτωλό» ΠΑΣΟΚ και να αποσαφηνίσει τι σχέση έχει ο Συνασπισμός, του οποίου προεδρεύει, με τα λαϊκομετωπικά σύνδρομα.

Έτσι, όλοι πορεύονται κατά φορά αντίστροφη των όσων τους χαρακτηρίζουν σαν πράξη και σαν συμπεριφορά. Γι' αυτό και η πολιτική ζωή σε τούτη τη χώρα είναι μια ζωή τ' ανάποδα: γι' αυτό και το μόνο που επιπλέει είναι ο φελός — οι «αρπαχτοί», οι «αεριτζήδες», οι «σώζοντες εαυτόν σωθείτω». Γι' αυτό και κάποιοι, την Κυριακή 8 Απριλίου θα σκεφτούν πολύ πριν πράξουν και το «ελάχιστο κακό», έστω.

Εξ άλλου, ίσως λειτουργούν και τα γήπεδα την Κυριακή: αυθεντικότερο θέαμα προσφέρει ο οικουμενικός Σαλιαρέλλης.

Ένα παιδί μετράει τ' άσπρα

του Δημ. Χαντζόπουλου

ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ ΠΡΙΝ, ΤΩΡΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ.
Ο ΕΝΑΣ ΣΚΟΤΩΣΕ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ...

...Ο ΑΛΛΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΙ Ο ΤΡΙΤΟΣ
ΣΚΟΤΩΣΕ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ.

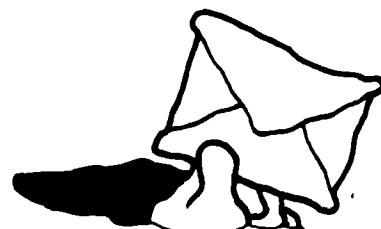
ΗΤΑΝ ΔΟΥΛΕΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ.
ΗΤΑΝ ΣΑΦΕΣ. ΔΕΝ ΕΙΧΑΜΕ ΧΡΟΝΟ.

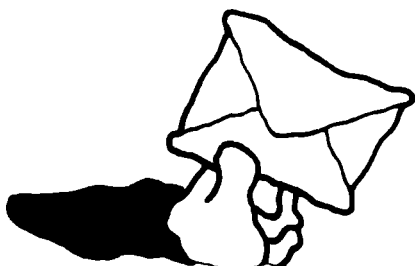
ΔΗΛΑΔΗ ΘΥΜΟΜΑΣΤΕ ΤΗ ΔΕΞΙΑ,
ΞΕΡΑΜΕ ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ...

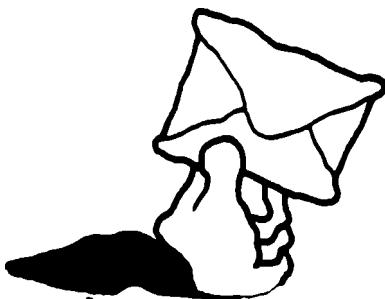
...ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΣΤΕ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ.
ΑΡΑ ΔΕΝ ΕΙΧΑΜΕ ΚΑΙ ΧΩΡΟ.

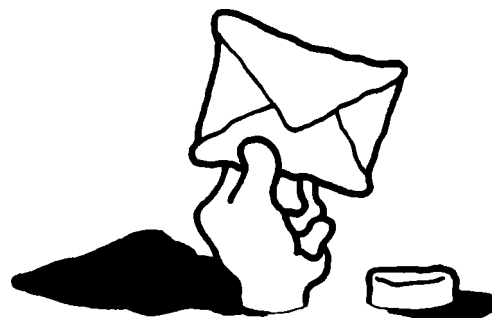
ΓΥΡΝΑΓΑΜΕ ΣΑΝ ΤΙΣ ΑΔΙΚΕΣ
ΚΑΤΑΡΕΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟΧΡΟΝΟ.

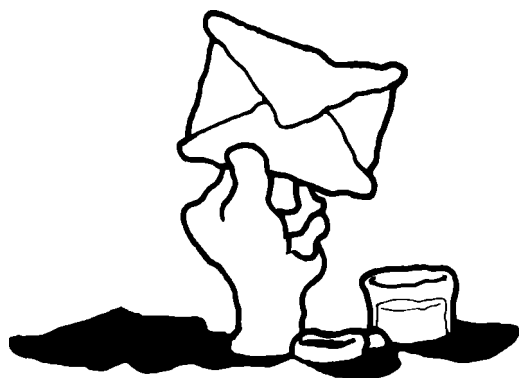
ΧΩΡΙΣ ΜΝΗΜΗ, ΧΩΡΙΣ ΣΚΕΨΗ
ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑ.

ΠΑΝΙΣΧΥΡΑ ΜΑΓΝΗΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ
ΜΑΣ ΕΡΊΞΑΝ ΜΕΣΑ ΣΕ ΜΑΥΡΕΣ ΤΡΥΠΕΣ.

ΟΛΑ ΑΡΧΙΣΑΝ ΝΑ ΚΑΜΠΥΛΩΝΟΝΤΑΙ
ΕΞΑΦΑΝΙΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΓΩΝΙΕΣ.

ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ
ΠΗΡΑΝ ΤΙΣ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥΣ...

...ΕΠΑΝΩ ΣΕ ΚΥΚΛΙΚΟ ΔΙΣΚΟ
ΚΙ Ο ΔΙΣΚΟΣ ΑΡΧΙΣΕ ΝΑ ΓΥΡΝΑ.

Η ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΝ ΕΚΑΝΕ ΛΕΥΚΟ.
ΜΑΓΕΥΤΗΚΑΜΕ.

ΟΤΑΝ Η ΚΥΠ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΕΙΤΑΙ

Ένας Γάλλος πολίτης προσέρχεται στην κρατική ασφάλεια και υποστηρίζει ότι διαθέτει στοιχεία για έναν «εκτελεστή» της «17N», αλλά αντί να αξιοποιήσουν τις πληροφορίες του τον απελαύνουν από την Ελλάδα. Εκείνος επιμένει και «πλησιάζει» τις γαλλικές μυστικές υπηρεσίες. Οι τελευταίες ενημερώνουν τις ελληνικές, αλλά η ΚΥΠ του κ. Τσίμα απορρίπτει τα στοιχεία, επειδή η «πηγή», ο Γάλλος, «δεν είναι σοβαρή». Αλλά αυτός επιμένει και καταθέτει εκ νέου στον κ. Τσεβά. Και πάλι η Κρατική Ασφάλεια διαρρέει πληροφορίες που θέτουν εν αμφιβόλω την αξιοπιστία και τη σοβαρότητα του μάρτυρα. Όλα αυτά σε δυο ενδεχόμενα οδηγούν. Είτε οι ελληνικές μυστικές υπηρεσίες κάνουν καλά τη δουλειά τους, πράγμα το οποίο δεν έχουμε κανένα λόγο να πιστεύουμε, είτε φροντίζουν να εξουδετερώνουν τις μαρτυρίες που ενδέχεται να οδηγήσουν στα ίχνη των πραγματικών τρομοκρατών, πράγμα το οποίο έχουμε κάθε λόγο να πιστεύουμε.

Στο προηγούμενο τεύχος, το ANTI αποκάλυψε την «περίεργη ιστορία» ενός Γάλλου υπηκόου ο οποίος παρουσιάστηκε στον εισαγγελέα Εφετών κ. Τσεβά και ζήτησε εγγυήσεις και ανταλλάγματα προκειμένου να καταθέσει ένα άτομο που υποστηρίζει ότι είναι «εκτελεστής» της 17N.

Δημοσιεύσαμε την πληροφορία όχι επειδή είχαμε πεισθεί ότι οι ισχυρισμοί του Γάλλου «μάρτυρα», ο οποίος όπως αποκάλυφθηκε στη συνέχεια είναι ο κ. Ζακ Μπρυέ, θα οδηγούσαν στην ...αποκάλυψη της «17N».

Αντίθετα, το δημοσιογραφικό μας ενδιαφέρον εστιάστηκε στον τρόπο με τον οποίο οι ελληνικές αρχές κρατικής ασφαλείας αντιμετώπισαν τον κ. Μπρυέ, όταν για πρώτη φορά επιχείρησε να καταθέσει όσα υποτίθεται ότι γνωρίζει: Τον απέλασαν και του απαγόρευσαν με «κόκκινη κάρτα» να επανέλθει στην Ελλάδα.

Το γεγονός αυτό ενίσχυσε την εντύπωση, που είχαμε ήδη δημιουργήσει από άλλα προηγούμενα περιστατικά, όπως οι περιπτώσεις Τσουτσουβή και Πρέκα, ότι δηλαδή εκείνοι που υποτίθεται πως διώκουν την τρομοκρατία στην πραγματικότητα συγκαλύπτουν τα ίχνη που οδηγούν ή ενδέχεται να οδηγήσουν στους δράστες.

Η περίπτωση του κ. Μπρυέ και των αντιδράσεων που προκάλεσε το δημοσίευμα του ANTI μπορούμε να πούμε ότι κατέστησε αυτήν την εντύπωση βεβαιότητα:

Ενδειξη πρώτη: Το περασμένο Σάββατο, τρεις εφημερίδες («Νέα», «Έθνος» και «Ελεύθερος Τύπος») συνέδεσαν την περίπτωση του κ. Μπρυέ με την πληροφορία ότι τα τέσσερα μέλη της Action Directe που συνελήφθησαν στις 21.2.1987 στη Γαλλία «μίλησαν» και οι γαλλικές μυστικές υπηρεσίες ενημέρωσαν τις ελληνικές ότι η γαλλική τρομοκρατική οργάνωση διατηρούσε σχέσεις με τις οργανώσεις «17N» και «Χρήστος Κασσίμης». Η αντίδραση των ελληνικών «αρχών ασφαλείας» ήταν «να αχρηστεύσουν τα στοιχεία και να βγάλουν τρελούς και μυθομανείς τους Γάλλους τρομοκράτες».

Ενδειξη δεύτερη: Η ίδια με την προη-

γούμενη μέθοδο «χειρισμού» πληροφοριών και αντιμετώπισης μαρτύρων παρατηρήθηκε και στην περίπτωση του κ. Ζακ Μπρυέ. Δημοσιεύματα σε έγκυρες εφημερίδες, προερχόμενα από «αστυνομικές», όπως καταγράφεται, «πηγές» υποστηρίζουν ότι ο «Γάλλος» είναι «παραμυθάς», «ομοφυλόφιλος», «απατεώνας», «αστείος» κ.ο.κ.

Ερώτημα: Αν ο κ. Μπρυέ είναι μόνον αυτός που περιγράφουν οι παραπάνω χαρακτηρισμοί, τότε γιατί μπήκαν στον κόπο και όχι μόνο τον απέλασαν, αλλά του έβγαλαν επιπλέον «κόκκινη κάρτα» για να μην επιστρέψει ποτέ στην Ελλάδα;

Απάντηση: «Ασχοληθήκαμε πολλές ημέρες με τον Μπρυέ» δήλωσε στην «Ελευθεροτυπία» της 5.3. «απόστρατος σήμερα αξιωματικός της αστυνομίας». «Μας έλεγε τα ίδια που είπε και στον κ. Τσεβά» (σ.σ. από πού το γνωρίζει άραγε;). «Ήθελε εγγυήσεις και ατιμωρησία και προσπαθούσε να μας πάρει λεφτά... τον περάσαμε από κόσκινο, ζητήσαμε πληροφορίες από τους Γάλλους, τον παρακολουθήσαμε, περιμέναμε με υπομονή να φέρει κάποιο στοιχείο. Όταν πια είδαμε ότι δεν έβγαίνει τίποτα τον διώξαμε. Γιατί είχε λήξει η άδεια παραμονής του στην Ελλάδα και ήταν παράνομος».

Ο τίτλος του σχετικού δημοσιεύματος της «Ελευθεροτυπίας» είναι «παραμυθάς ο Γάλλος». Αλλά τα λεγόμενα του «απόστρατου αστυνομικού» αποδεικνύουν ότι κάθε άλλο παρά σαν «παραμυθά» τον αντιμετώπισαν: Ο ίδιος δηλώνει ότι τον ανέκριναν, συζήτησαν μαζί του, προσποιήθηκαν ότι δέχονται τις «εγγυήσεις», περίμεναν, τον παρακολουθούσαν, ζήτησαν πληροφορίες από τη Γαλλία κλπ.

Τον πήραν δηλαδή στα «σοβαρά», γεγονός που σημαίνει ότι ο κ. Μπρυέ τους έπεισε ότι αξίζει τον κόπο να ασχοληθούν μαζί του. Όπως εξάλλου έπεισε και τον κ. Τσεβά να ασχοληθεί με την περίπτωση του.

Αν τον θεωρούσαν αναξιόπιστο δεν θα ασχολούνταν καθόλου μαζί του και απλώς θα «τον πετούσαν έξω από το γρα-

φείο». Δεν θα κινητοποιούσαν έναν ολόκληρο μηχανισμό για να τον παρακολουθήσουν και στη συνέχεια να τον απελάσουν.

Το γεγονός άλλωστε ότι ο κ. Μπρυέ «δεν μίλησε» δεν σημαίνει απαραίτητα ότι είναι «παραμυθάς». Μπορεί να σημαίνει απλώς ότι αντιλήφθηκε ότι προσπαθούσαν να τον «παγιδεύσουν» για να συλλάβουν τον «εκτελεστή», χωρίς να δώσουν εγγυήσεις ότι δεν θα διωχθεί και κράτησε το στόμα του κλειστό.

Τα ερωτηματικά αυξάνουν λόγω της επιμονής του κ. Μπρυέ. Πηγαίνει για πρώτη φορά στην αστυνομία το 1983. Τον διώχνουν. Επιστρέφει το 1985 μετά τη δολοφονία του Μομφεράτου. Τον απελαύνουν. Αυτή τη φορά πηγαίνει στις γαλλικές μυστικές υπηρεσίες. Όταν ο κ. Τσεβάς αρχίζει τις ανακρίσεις για τα «ανεξιχνίαστα εγκλήματα» ο κ. Μπρυέ επικοινωνεί μαζί του και ζητά να καταθέσει. Έρχεται πάλι στην Ελλάδα και καταθέτει.

Αυτή η επιμονή δεν παραπέμπει σε «απατεώνα». Αν ο κ. Μπρυέ ήθελε απλώς «λεφτά», ή «παράταση της παραμονής του στην Ελλάδα», όπως υποστηρίζουν οι ίδιες «αστυνομικές πηγές» θα μπορούσε να βρει άλλους και πιο εύκολους τρόπους από το να «παζαρεύει» με την ΚΥΠ και τις «αντιτρομοκρατικές δυνάμεις» τις πληροφορίες ενός «εκτελεστή»!

Οι δικές μας πληροφορίες οδηγούν σε μια διαφορετική ερμηνεία όλων αυτών. Ο κ. Μπρυέ διατηρούσε πράγματι φιλικές σχέσεις με τον «εκτελεστή» και θέλησε να τον «σώσει», όταν ο τελευταίος πανικόβλητος κατέφυγε στο σπίτι του στο Λυκαβηττό, μετά την εκτέλεση του Μομφεράτου. Ήρθε λοιπόν σε επαφή με τις αστυνομικές αρχές και προσπάθησε να «παζαρέψει».

Αλλά όπως δηλώνει σήμερα η ίδια, η ασφάλεια αντί να κάνει πως δέχεται τους όρους του, άρχισε να τον παρακολουθεί για να εντοπίσει η ίδια τον «εκτελεστή». Αν ο κ. Μπρυέ όντως γνώριζε έναν «εκτελεστή» της 17N και ο τελευταίος είχε δεχθεί να «παζαρέψει» θα ήταν τόσο αφελής ώστε να μην πάρει τα μέτρα του, για την περίπτωση που θα παρακολουθούσαν το «Γάλλο».

Η Κρατική Ασφάλεια όφειλε να κάνει αυτόν το συλλογισμό και να μην διακινδυνεύσει την παρακολούθηση. Η σπουδή της λοιπόν αποδεικνύει ότι πανικόβληθηκε από τις αποκάλυψεις του Γάλλου και έσπευσε να βρει αυτή πρώτη τον «εκτελεστή». Για να μην «μιλήσει» φυσικά, όπως υποδεικνύουν οι περιπτώσεις Τσουτσουβή και Πρέκα.

Η «περίεργη ιστορία» του κ. Μπρυέ δεν οδήγησε μέχρι στιγμής στην αποκάλυψη της ταυτότητας ενός «εκτελεστή» της 17N. Άλλωστε ποτέ δεν περιμέναμε ότι θα γινόταν κάτι τέτοιο. Αποκαλύφθηκε όμως ότι η ΚΥΠ των κκ. Ζιάγκα, Μακέδου και Τσίμα και οι υπόλοιπες μυστικές υπηρεσίες έτρεμαν στην κυριολεξία κάθε μαρτυρία, η οποία ενδεχομένως θα οδηγούσε στην αποκάλυψη των πραγματικών εννοχρηστών της τρομοκρατίας.

του Βασίλη Ζήση

Φρόντιζαν λοιπόν να εξουδετερώνουν και να εξαφανίζουν τους ενοχλητικούς μάρτυρες. Άλλοτε με τη συκοφάντηση και την απέλαση και άλλοτε με διαφορετικές μεθόδους.

Ανεξάρτητα από τη σοβαρότητα των ισχυρισμών του κ. Μπρυέ —για τους οποίους άλλωστε εκφράσαμε πρώτοι τις επιφυλάξεις μας στο προηγούμενο τεύχος— έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να παρακολουθήσουμε πώς αντέδρασε ο Τύπος.

Την περασμένη Παρασκευή οι μοναδικές εφημερίδες που αντέδρασαν στο δημοσίευμα του ANTI ήταν ο «Ε.Τ.» και η «Ελευθεροτυπία». Ο πρώτος αναδημοσιεύοντας το ρεπορτάζ στην πρώτη σελίδα του και η δεύτερη με ένα μικρό μονόστηλο στο οποίο όμως υπήρχε και η εξής πληροφορία: «Και παλιότερα ο Γάλλος αυτός είχε απασχολήσει τις δικαστικές αρχές για την ίδια υπόθεση, αλλά είχε θεωρηθεί ότι δεν είναι σοβαρό άτομο και είχε απελαθεί».

Ερώτημα: Από πότε άραγε όποιος αλλοδαπός θεωρηθεί «μη σοβαρός» απελαύνεται; Και τι θα πει «μη σοβαρός»;

Την απάντηση την πήραμε την επομένη (Σάββατο 3.3) από την «Επικαιρότητα» όπου διαβάσαμε ότι ο «Γάλλος» είναι και «ομοφυλόφιλος». (Ήρα, «καλά του έκαναν, για να μάθει άλλη φορά να αμφισβητεί τον ανδρισμό της 17N»). Άλλη εφημερίδα κατέγραψε πιο σκανδαλιστικές λεπτομέρειες από το ειδύλλιο του «εκτελεστή» με τον «Γάλλο», όπου ο Γάλλος φέρεται να αποκαλύπτει την ταυτότητα του «εκτελεστή» εν ώρα... περιπτώσεων (όπως θα έλεγε και ο περίφημος «Μ» στον Τζαίμς Μποντ, «μην λες τίποτα στις ερωμένες σου, όλες είναι Μάτα Χάρι»!).

Πιο ενδιαφέρουσες ήταν οι αντιδράσεις των εντύπων των αδελφών Κουρή. Η «Αυριανή» αφού χαρακτήρισε «κωμικά τα περί Γάλλου τρομοκράτη» (μπερδεύοντας προφανώς τον μάρτυρα με τον «εκτελεστή» — όλοι «ανθέλληνες» είναι) προχώρησε στην εξής καταπληκτική σε οξύδερκεια εκτίμηση καταχωρημένη μάλιστα σε μαύρο πλαίσιο:

«Το σήριαλ της σκανδαλογίας φαίνεται πως είναι ιδιαίτερα δημοφιλές σε ορισμένους κύκλους. Η "αποκάλυψη" του ANTI για τις καταθέσεις των δυο Γάλλων για την 17N και την εκτέλεση Μομφεράτου και η κατάλληλη προβολή που έτυχε το δημοσίευμα από μερίδα του δεξιού Τύπου είναι αρκούντως ενδεικτικά για τις προθέσεις κάποιων... Ίσως γιατί δεν διδάχτηκαν όσο θα έπρεπε από το μάθημα που τους έδωσε ο λαός το Νοέμβριο».

Στο ίδιο στυλ ο «Δημοκρατικός Λόγος» της ίδιας ημέρας αφού χαρακτηρίζει «ψυχοπαθή τον μάρτυρα του Τσεβά» διαπιστώνει ότι «το περιβόητο δημοσίευμα του ANTI θυμίζει προβοκάτσια» και προσθέτει: «Η δημοσίευση τέτοιων στοιχείων ένα μήνα πριν τις εκλογές επιβεβαιώνει το στόχο. Αφού δεν πέρασε η σκανδαλογία να μπει σε εφαρμογή η τρομοκρατολογία».

Αλλά ο «Δημοκρατικός Λόγος» προχώρησε περισσότερο το συλλογισμό του και συνέδεσε το δημοσίευμα στο προηγούμενο τεύχος του ANTI με ένα άλλο στο προπερασμένο τεύχος όπου αποκαλύπταμε τη δράση ενός «Συνδέσμου Δημοκρατικών Αξιωματικών» υπό τον κ. Φάνη Τόμπρα και αποτελούμενο σχεδόν αποκλειστικά από πρώην αξιωματικούς του ΑΣΠΙΔΑ. Εμείς πάντως δεν είχαμε συνδέσει τα δυο δημοσιεύματα και η επισημάνση του «Δημοκρατικού Λόγου» προκάλεσε τη δημοσιογραφική μας περιέργεια.

Με τη σύνδεση αυτή θα ασχοληθούμε σε επόμενο τεύχος. Εδώ θα επισημάνουμε ότι τα έντυπα του ΠΑΣΟΚ ανέλαβαν για μια ακόμα φορά το ρόλο του συνήγορου της τρομοκρατίας.

Η εικόνα του Τύπου του Σαββάτου γίνεται πιο σοβαρή στις άλλες εφημερίδες οι οποίες ανεξάρτητα από την αξιοπιστία των ισχυρισμών του «Γάλλου» θεώρησαν την ειδηση αξιόλογη επειδή υποδεικνύει ότι «κάτι τρέχει» στις μυστικές υπηρεσίες. Μάλιστα τα «ΝΕΑ» το «ΕΘΝΟΣ» και ο «Ελευθερος Τύπος» «προχώρησαν» το ρεπορτάζ και δημοσίευσαν —και οι τρεις— την εξής άκρως ενδιαφέρουσα πληροφορία (αντιγράφουμε από την πρώτη):

«Το Φεβρουάριο του 1987 συλλαμβάνεται στη Γαλλία το στέλεχος της Action Directe Ζαν Μαρί Ρουϊγιόν και τρία ακόμα μέλη της τρομοκρατικής αυτής οργάνωσης. Ο Ρουϊγιόν μιλάει και μεταξύ αυτών που λέει αναφέρεται και σε επαφές της οργάνωσής του με την ελληνική ομάδα «Χρήστος Κασσίμης...».

«Οι ίδιες πληροφορίες διατείνονται ό-

τι ο συγκεκριμένος Γάλλος (δηλαδή ο κ. Μπρυέ) είχε διασυνδέσεις στη Γαλλία και την Ελλάδα με αυτές τις ομάδες, αλλά και ότι γνώριζε έναν από τους εκτελεστές, στη δολοφονία του Μομφεράτου. Με βάση αυτά εξάγεται το συμπέρασμα περί κοινών προσώπων στη 17N και τη Χρ. Κασσίμης, τουλάχιστον».

Ο «Ελευθερος Τύπος» πρόσθεσε αποδείξεις για την απέλαση του κ. Μπρυέ και συμπλήρωσε ότι οι γαλλικές μυστικές υπηρεσίες έστειλαν στις ελληνικές «τις καταθέσεις των Γάλλων, οι οποίες μπορούσαν να οδηγήσουν σε συλλήψεις μελών ελληνικών τρομοκρατικών οργανώσεων». Έμειναν όμως «εμβρόντητες» όταν διαπίστωσαν ότι οι ελληνικές αρχές προσπαθούσαν με μεθοδικότητα να «κάψουν» ή να αχρηστεύουν όλα τα στοιχεία και βγάλουν τρελούς και μυθομανείς τους Γάλλους τρομοκράτες ή πληροφοριοδότες». (Κατά τα άλλα η «Αυριανή» επέμενε την ίδια ημέρα ότι ο πρώην αρχηγός της ΚΥΠ κ. Τσίμας «δεν ξέρει τίποτα» για τον «Γάλλο»).

Γνωρίζαμε τους ισχυρισμούς του κ. Μπρυέ από το 1987, όταν κάποιος μεσολάβησε για να ερευνήσουμε την υπόθεσή του. Τότε αντιμετωπίσαμε τους ισχυρισμούς του κ. Μπρυέ με μεγάλη επιφυλακτικότητα και αποφύγαμε να ασχοληθούμε με την περίπτωση του. Η επιμονή του όμως και το γεγονός ότι ζήτησε ο ίδιος να καταθέσει στον κ. Τσεβά μας προβληματίσε για τη στάση της ΚΥΠ και της Κρατικής Ασφάλειας.

Όσα ακολούθησαν απέδειξαν ότι ο προβληματισμός αυτός είναι βάσιμος. Ο κ. Μπρυέ απέδειξε ότι με τους ισχυρισμούς του τρομοκράτησε τους «αντιτρομοκράτες».

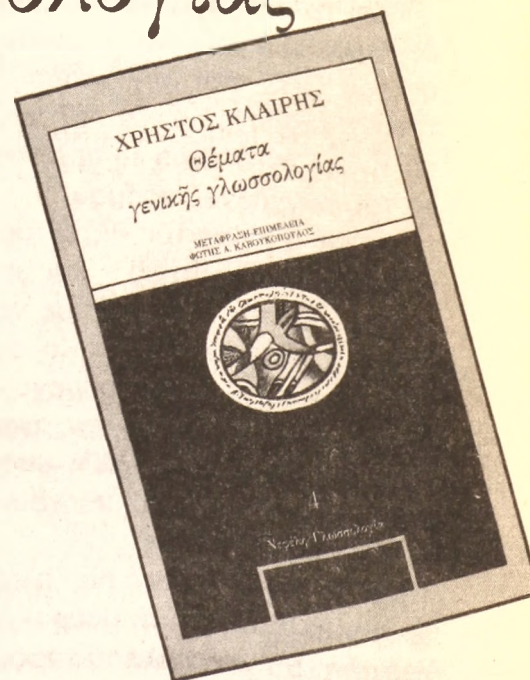
ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΛΑΙΡΗΣ

Θέματα γενικής γλωσσολογίας

Στό βιβλίο αυτό ο καθηγητής του τμήματος Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου René Descartés (Σορβόνη) εξετάζει ένα πλατύ φάσμα θεμάτων, από τή γλωσσολογική θεωρία ως τήν περιγραφή γλωσσών και τήν μελέτη τών ελληνικών.

Νεφέλη/Γλωσσολογία

ΝΕΦΕΛΗ

ΚΥΠΡΙΑΚΟ: ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΝΕΑ ΑΔΙΕΞΟΔΑ

του Αντ. Ελληνικού

Ο ενδοκοινοτικός διάλογος στην Κύπρο τον οποίο ξεκίνησε ο πρόεδρος Γ. Βασιλείου, τον Αύγουστο του 1988 (μέσα στην ευφορία που δημιούργησε, τότε, το Νταβός) έληξε άδοξα την περασμένη Παρασκευή, στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών. Το αδιέξοδο επισφραγήθηκε και για άλλη μια φορά φάνηκε η ανυπαρξία στρατηγικής από ελληνικής πλευράς για την αντιμετώπιση των σχεδίων της Άγκυρας.

«Η Κύπρος είναι το κοινό σπίτι για την Ελληνοκυπριακή και την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα» δήλωνε ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ Κουεγιάρ στον πρόεδρο Βασιλείου και τον Ντενκτάς στη Ν. Υόρκη.

«Η σχέση τους δεν είναι σχέση μειοψηφίας και πλειοψηφίας, αλλά σχέση δύο Κοινοτήτων στα πλαίσια του Κυπριακού κράτους. Η εντολή που μου δόθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας κάνει σαφές ότι η αποστολή μου, αφορά την προσφορά των καλών μου υπηρεσιών και για τις δυο Κοινότητες. Επίσης στην εντολή που μου έχει δοθεί γίνεται σαφές πως η συμμετοχή των δύο Κοινοτήτων σε αυτή τη διαδικασία γίνεται σε ισότιμη βάση. Έτσι η λύση που αναζητείται πρέπει να αποφασισθεί και να γίνει δεκτή και από τις δυο Κοινότητες. Επίσης με αυτή τη λύση πρέπει να γίνεται σεβαστή η πολιτιστική, θρησκευτική, κοινωνική και γλωσσική ταυτότητα της κάθε κοινότητας».

Ο Ντενκτάς είχε ζητήσει να αναγνωριστεί η ...αυτοδιάθεση των Τουρκοκυπρίων, και το αποσχιστικό τους «δικαίωμα» στα πλαίσια της μελλοντικής «συνομοσπονδίας»!

Κάτι τέτοιο βέβαια ούτε μπορούσε, ούτε δέχθηκε να συζητήσει ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ. Και δεν μπορούσε γιατί ένα τέτοιο «προηγούμενο», αν γινόταν δεκτό, θα τίναζε στον αέρα τα περισσότερα σύνορα του σύγχρονου κόσμου.

Όμως ο Ντενκτάς θέτοντας ένα τέτοιο «προωθημένο» αίτημα - και με εκβιαστικό τρόπο, μάλιστα - κατόρθωσε να αποσπάσει από τον γ.γ. του ΟΗΕ κ. Κουεγιάρ - όπως δείχνει και το προηγούμενο απόσπασμα από τη δήλωσή του - την αναγνώριση ότι στην Κύπρο σήμερα **ΔΕΝ** υπάρχει πλειοψηφία και μειοψηφία. Υπάρχουν μόνο «δύο κοινότητες»!

Μέ άλλα λόγια, αυτό που πλησιάζουν τώρα να κερδίσουν οι μαύροι της Νότιας Αφρικής (την αναγνώρισή τους, σαν πολιτική πλειοψηφία στη χώρα τους), οι Ελληνο-

Δύο χρόνια μετά το Νταβός, ο φαύλος κύκλος των ψευδαισθήσεων έκλεισε! Το «πνεύμα» του Νταβός... εξέπνευσε!

Αφού προηγουμένως η Τουρκία επωφελήθηκε της ύφεσης για να ανάψει καινούργια «φωτιά» στη Δυτική Θράκη!

Και να εγγράψει και το «μειονοτικό» στην «ατζέντα» των μονομερών αξιώσεων, που θα απαιτήσει, ενδεχομένως, να συζητηθούν στον επόμενο «γύρο» διαλόγου...

κύπριοι κινδυνεύουν να το χάσουν.

Και δεν είναι μόνο αυτό. Μετά την κατάρρευση των συνομιλιών Βασιλείου - Ντενκτάς ο τελευταίος προετοιμάζει «δημοψήφισμα» στις κατεχόμενες περιοχές της Κύπρου για τον Απρίλιο.

Σύμφωνα με σχετικά δημοσιεύματα μάλιστα της εφημερίδας «Κήρυκας» της Λευκωσίας ο Ντενκτάς έχει ετοιμάσει ήδη και τα ερωτήματα που θα θέσει στους Τουρκοκύπριους, τα οποία είναι ενδεικτικά των στόχων και των σχεδίων που προωθεί η Άγκυρα και εκτελεί ο Ντενκτάς στην Κύπρο.

Το «δημοψήφισμα» περιέχει σύμφωνα με τον «Κήρυκα» τρία ερωτήματα: 1. Απαιτείτε το δικαίωμα αυτοδιάθεσης ή όχι; 2. Δέχεστε συνεργασία με τους Ελληνοκύπριους σε καθεστώς ισότητας; 3. Δέχεστε επιστροφή των Ελληνοκυπρίων στο έδαφος της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου»;

Φυσικά ο Ντενκτάς είναι βέβαιος ότι οι Τουρκοκύπριοι θα ψηφίσουν υπέρ των δικών του θέσεων, αφού πίσω βρίσκονται η Άγκυρα, οι Τούρκοι στρατιωτικοί, οι έποικοι και ακόμα η αντιπολίτευση του Ντενκτάς. Ποιος θα είναι όμως οι συνέπειες ενός τέτοιου προκλητικού «δημοψηφίσματος»; Και κάτω από ποιες συνθήκες, αν επαναληφθεί, θα γίνει ο διακοινοτικός διάλογος;

Είναι φανερό ότι μετά την αποτυχία των συνομιλιών στη Νέα Υόρκη η ελληνική πλευρά έχει υποστεί μια ακόμα ήττα. Όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων - η διαδικασία του «διαλόγου» τόσο του ελληνοτουρκικού (που ξεκίνησε στο Νταβός),

όσο και του ενδοκοινοτικού για το Κυπριακό (που ξεκίνησε επτά μήνες αργότερα) ενθάρρυναν την αδιαλλαξία της Άγκυρας και του Ντενκτάς. Και όχι μόνο αυτό. Επέτρεψαν να τεθούν νέες αξιώσεις, εκ μέρους των, σε βάρος της Ελλάδας και της Κύπρου και απέδειξαν για μια ακόμη φορά, την ανυπαρξία στρατηγικής, από ελληνικής πλευράς, για την αντιμετώπιση του τουρκικού επεκτατισμού.

Αυτή την πορεία άλλωστε του αδιεξόδου του διαλόγου και την ανυπαρξία στρατηγικής την είχαν επισημάνει αρκετοί και στην Κύπρο και την Ελλάδα. (Σχετική αρθρογραφία μάλιστα υπήρξε και στο «ΑΝΤΙ» στα τεύχη της 12ης Αυγούστου του 1988 (Χρ. Λαζαρίδης) και της 19ης Οκτωβρίου του 1989 (Μιχ. Δούντας), που αναφερόταν το μεν πρώτο στις προοπτικές του ενδοκοινοτικού διαλόγου το δε δεύτερο στα σχέδια του Ντενκτάς για αναγνώριση του Τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους).

Χαρακτηριστική για το πόσο μεθοδευμένα προωθεί η Άγκυρα τα σχέδια της είναι και η εξής επισήμανση.

Στις 16.9.89 ο Ντενκτάς απαίτησε «Ομοσπονδιακή ένωση» δύο χωριστών κρατών, σε αντιπαράθεση του όρου «ενότητα του κράτους κάτω από την Ομοσπονδιακή σκέψη». Το έγγραφο - εναρκτήριο δήλωση του Κουεγιάρ στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης, όπως σημειώνει και ο «Κήρυκας» της Λευκωσίας, μιλά για λύση του Κυπριακού με βάση την «Ομοσπονδιακή Ένωση» και όχι με βάση το Ομοσπονδιακό κράτος.

Τώρα ο Ντενκτάς μετά το ναυάγιο των συνομιλιών στη Ν. Υόρκη - με ευθύνη φυσικά του ίδιου και της Άγκυρας ετοιμάζει «δημοψήφισμα», αφού κέρδισε την αναγνώριση ότι στην Κύπρο υπάρχουν «δύο κοινότητες», ενώ η ελληνοκυπριακή και ελληνική πλευρά καταγγέλλουν την τουρκική αδιαλλαξία - λες και υπήρξε περίοδος του Κυπριακού, που δεν υπήρχε - και επισημαίνουν την υποχρέωση Κουεγιάρ να υποβάλλει «αντικειμενική έκθεση» στο Συμβούλιο Ασφαλείας - λες και η Τουρκία έχει σεβασθεί άλλες εκθέσεις και άλλες αποφάσεις του ΟΗΕ για τα κατεχόμενα.

Άραγε πού πρέπει να φθάσει το Κυπριακό και οι τουρκικές απαιτήσεις για να γίνει κατανοητό ότι δεν μπορούν τα σχέδια της Άγκυρας και του Ντενκτάς να αντιμετωπίζονται ως έκτακτα περιστατικά και ότι χρειάζεται να διατυπωθεί επιτέλους ολοκληρωμένη στρατηγική στα ελληνοτουρκικά από την ελληνική πλευρά;

Ο «ΑΡΡΑΒΩΝΑΣ» ΤΩΝ ΜΟΝΟΕΔΡΙΚΩΝ

Οι τρεις συνιστώστες του ΣΥΝ έχουν διαμορφώσει τρεις προτάσεις με αποκλίνουσες τακτικές χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει και διαφορετικές στρατηγικές. Οι προτάσεις αυτές θα συζητηθούν στην Πανελλαδική Συνδιάσκεψη του Συνασπισμού, αυτό το Σαββατοκύριακο, καθώς και στα όργανά του και μετά αναμένεται η αποσαφήνιση της εκλογικής τακτικής, καθώς και η διαμόρφωση της τελικής στάσης του στο θέμα των μονοεδρικών.

Το ΚΚΕ σύμφωνα με την απόφαση της τελευταίας ολομέλειας της Κεντρικής του Επιτροπής (3 Μαρτίου) συνδέει τις προτάσεις του προς το Συνασπισμό για τις μονοεδρικές με ένα πολιτικό πλαίσιο στο οποίο κυριαρχεί η εκτίμηση της διακαίωσης της ριζικής αντίθεσης του Συνασπισμού σε λύσεις πλαστής αυτοδυναμίας από τις εξελίξεις των δέκα τελευταίων μηνών. Μια τέτοια αυτοδυναμία της ΝΔ πρέπει να αποτραπεί και σε αυτές τις εκλογές σημειώνεται στην ανακοίνωση του Προεδρείου της Ολομέλειας. Από την άλλη επισημαίνεται η ανάγκη να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις ενός άλλου δρόμου για τη χώρα (σε αντίθεση με την επιδίωξη συντηρητικών πολιτικών και οικονομικών κύκλων για κεντροδεξιές κυβερνητικές λύσεις) με κυβέρνηση συνεργασίας στη βάση προγραμματικών συγκλίσεων σε προοδευτική κατεύθυνση.

Η διατύπωση αυτή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το ΚΚΕ συνδέει το θέμα των μονοεδρικών και με τις μετεκλογικές εξελίξεις επιμένοντας ταυτόχρονα στις εγγυήσεις που θα διασφαλίζουν τον προοδευτικό - δημοκρατικό χαρακτήρα του προγράμματος μιας τέτοιας κυβέρνησης συνεργασίας που αναφέραμε πριν.

Η ΕΑΡ από την άλλη πλευρά σύμφωνα με τις αποφάσεις του Διαρκούς Συνεδρίου της οι οποίες θεωρούνται δεσμευτικές αποκλείει μια κεντρική συμφωνία για τις μονοεδρικές, αλλά δεν αποκλείει τη συνεργασία με την προϋπόθεση ότι θα πραγματοποιηθεί σε «τοπικό επίπεδο» και θα προκύψει από τοπικές διεργασίες βάσης, επικεντρωμένες σε ανεξάρτητες προσωπικότητες από τον ευρύτερο αριστερό χώρο.

Η τρίτη συνιστώσα του Συνασπισμού η «Νέα Πορεία» για το ίδιο θέμα θεωρεί ότι ο εκλογικός στόχος για ισχυρό Συνασπισμό θα υπηρετηθεί και στις μονοεδρικές με υποψηφιότητες κύρους του Συνασπισμού, ευρύτερα αποδεκτές, που θα δώ-

Ένα μήνα πριν τις εκλογές ο Συνασπισμός εμφανίζεται με διιστάμενες απόψεις για την τακτική και τους εκλογικούς, αλλά και μετεκλογικούς στόχους του. Σημείο «τριβής», έτσι όπως εμφανίσθηκε μέχρι τώρα, το θέμα της συνεργασίας στις μονοεδρικές περιφέρειες με το ΠΑΣΟΚ και κατ' επέκταση η μετεκλογική συνεργασία των δυο κομμάτων.

του Αρ. Ψάλτη

σουν τη δυνατότητα σε όσους πραγματικά δεν επιθυμούν αυτοδυναμία της ΝΔ να τους υπερψηφίσουν. Παράλληλα σε σχετική ανακοίνωσή της η Ν.Π. καλεί το Συνασπισμό να συνυπολογίσει το ότι «η στάση του στις μονοεδρικές θα λειτουργήσει αντικειμενικά ως πρόκριμα των μετεκλογικών του επιλογών, με άμεσες συνέπειες στο εκλογικό αποτέλεσμα της Αριστεράς».

Από τις διατυπωμένες μέχρι τώρα προτάσεις ουσιαστικά το ΚΚΕ και η ΕΑΡ προσεγγίζουν σε μια τακτική σύγκλισης στις μονοεδρικές αφήνοντας από διαφορετικές αφετηρίες ανοιχτό το δρόμο για συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ ενώ η Ν.Π. προτείνει ουσιαστικά υποψηφιότητες κύρους του Συνασπισμού τις οποίες αν επιθυμεί υποστηρίζει και το ΠΑΣΟΚ.

Φυσικά το θέμα των μονοεδρικών δεν πρόκειται να εξαντληθεί με τη διατύπωση αυτών των προτάσεων. Είναι γεγονός ότι αρκετά στελέχη της ΕΑΡ όπως π.χ. οι Γιάνναρος, Κουναλάκης, Πιτσιόρλας έχουν ταχθεί υπέρ μιας γενικότερης συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ, ενώ από την άλλη σε κύκλους του Συνασπισμού υπάρχουν σοβαρές επιφυλάξεις και για τις μορφές της συνεργασίας ακόμα και σε τοπικό επίπεδο. Από αυτούς τους κύκλους θεωρείται αρνητική π.χ. η, μετά την εκλογή, πολιτεία του κ. Απ. Λάζαρη στη Λευκάδα τον οποίο κατηγορούν ότι λειτούργησε όχι μόνο στο θέμα της προεδρικής εκλογής αλλά και σε άλλα ως «βουλευτής του ΠΑΣΟΚ» περισσότερο παρά ως «ανεξάρτητος βουλευτής».

Είναι επομένως λογικό να συνυπολογισθούν και μια σειρά άλλων παραγόντων από το Συνασπισμό για την τελική στάση στις μονοεδρικές η οποία, όπως έχουν

τώρα οι τοποθετήσεις του ΚΚΕ και της ΕΑΡ, οδηγεί σε έναν «αρραβώνα» (με προϋποθέσεις) του Συνασπισμού και του ΠΑΣΟΚ στις μονοεδρικές.

Ένας όμως τέτοιος «αρραβώνας» είναι φυσικό όχι μόνο να αποτελεί «πρόκριμα» όπως σημειώνει η «Νέα Πορεία» για μια μετεκλογική συνεργασία στην ουσία δηλαδή για έναν εκ νέου, στις σημερινές συνθήκες, εγκλωβισμό της Αριστεράς στο σχήμα ΠΑΣΟΚ και λοιπές δυνάμεις της Αλλαγής, αλλά και για μια εγκατάλειψη της ίδιας της αντίληψης επί της οποίας στηρίχθηκε η απόφαση δημιουργίας του Συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου πριν ένα χρόνο.

Σημειώνουμε ιδιαίτερα το τελευταίο μιας και αφορά τις δυνατότητες ή όχι αυτόνομης παρέμβασης της Αριστεράς στις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις και φυσικά προϋποθέτει μια ριζική επανατοποθέτηση της πολιτικής των συμμαχιών από την πλευρά της Αριστεράς σε σχέση με το παρελθόν.

Ωστόσο, ένας «αρραβώνας» στις μονοεδρικές δεν σημαίνει αναγκαστικά και «γάμο» με το ΠΑΣΟΚ. Αυτό όμως εξαρτάται από μια σειρά άλλων παραγόντων οι οποίοι δεν έχουν να κάνουν μόνο με τη στάση του Συνασπισμού στις μονοεδρικές, αλλά και με τη συνολικότερη πολιτική παρέμβαση των δυνάμεων της Αριστεράς, παρέμβαση που αν εξαντλείται στην «δίψα» της Αριστεράς για συμμετοχή σε κυβερνητικό σχήμα —έστω προοδευτικής (;) κατεύθυνσης— δεν μπορεί παρά να οδηγήσει όχι σε «γάμο» αλλά σε «συγκατοίκηση» με το ΠΑΣΟΚ. Μια τέτοια «συγκατοίκηση» μπορεί άραγε να δώσει έναν άλλο ρόλο στο Συνασπισμό διαφορετικό από αυτόν του «υπηρέτη του σπιτιού»;

Με τα σημερινά δεδομένα η απάντηση σε ένα τέτοιο ερώτημα δεν νομίζουμε ότι μπορεί να χαροποιεί ακόμη και αυτούς τους ένθερμους θιασώτες της συνεργασίας στις μονοεδρικές στο όνομα της αποτροπής της αυτοδυναμίας της ΝΔ και φυσικά πιστεύουμε ότι ένας τέτοιος ρόλος δεν τους ελκύει.

Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι η στάση του Συνασπισμού στις μονοεδρικές, όποια και αν είναι, θα δημιουργήσει νέα πολιτικά δεδομένα και μπορεί να ανατρέψει τα σχέδια και τις επιδιώξεις των δυο «μονομάχων» και ιδιαίτερα της ΝΔ που η προσδοκία της για μείωση των δυνάμεων του Συνασπισμού γίνεται πλέον το «Ευαγγέλιό» της για την αυτοδυναμία της...

ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ «ΠΡΑ

Ο τίτλος της εισήγησης αναδεικνύει εκ πρώτης όψεως ένα στοιχείο «ανωρθοδοξίας» για τη συνταγματική επιστήμη. Πρόκειται για την αναζήτηση της διαλεκτικής σχέσης του εκλογικού συστήματος όχι εν γένει με το Σύνταγμα αλλά με το «πραγματικό» Σύνταγμα. Γι' αυτό ακριβώς πρέπει εν πρώτοις να οριοθετηθεί η έννοια του πραγματικού Συντάγματος.

1. Το Σύνταγμα, όπως είναι γνωστό, αναφέρεται στην αφηρημένη διατύπωση των βασικών κανόνων που διέπουν την οργάνωση και τη λειτουργία της πολιτείας και ήδη εν πολλοίς της κοινωνίας. Υπό αυτό το πρίσμα φαίνεται ότι δεν ενδιαφέρεται οπωσδήποτε για την πραγματική και αποτελεσματική εφαρμογή των κανόνων του. Δεν χρειάζεται νομίζω να τονίσω ιδιαίτερα, το πόσο ξένη προς την πραγματικότητα είναι αυτή η αντίληψη. Το Σύνταγμα δεν υπάρχει βέβαια ως αυτοσκοπός. Αντίθετα, υπάρχει για να βιώναται στην καθημερινή πολιτειακή και κοινωνική πράξη. Αυτή ακριβώς η αναντίρρητη αλήθεια μας οδηγεί ευθέως στην επισήμανση κάθε φορά των συγκλίσεων ή αποκλίσεων του συνταγματικού δέοντος με το συνταγματικό είναι. Και ενώ το συνταγματικό δέον κατατείνει προς την αναζήτηση και την ερμηνεία των εφαρμοστέων κανόνων, το συνταγματικό είναι προσανατολίζεται προς την διευκρίνιση του συγκεκριμένου τρόπου λειτουργίας και εφαρμογής των υπόψη κάθε φορά κανόνων.

Αν λοιπόν θελήσουμε να γενικεύσουμε τις προηγούμενες σκέψεις, πρέπει να δεχθούμε ότι σε κάθε Σύνταγμα ως σύστημα δεοντολογικών κανόνων αντιστοιχούν περισσότερες ενδεχομένως στιγμές πραγματικού Συντάγματος. Υπό μια πάντως αυτονόητη προϋπόθεση: ότι οι στιγμές αυτές ευθυγραμμίζονται ή έστω συμβιβάζονται με το κανονιστικό περιεχόμενό του.

2. Με αφετηρία τις παραπάνω επισήμανσεις θα εξετάσω σύντομα την *επίδραση που είχε η επιλογή του εκλογικού συστήματος στο κοινοβουλευτικό σύστημα*. Η προσέγγιση αυτή εξηγείται εύκολα. Εκτός βέβαια από τη θεματική του Συνεδρίου, καταφανής είναι η σημασία που έχει η υιοθέτηση μιας από τις επιμέ-

ρους μορφές και παραλλαγές του κοινοβουλευτικού συστήματος για το δημοκρατικό πολίτευμα.

Κατά την πολύχρονη σχετικά εφαρμογή του Συντάγματος του 1975 γνωρίσαμε συνολικά τρεις συγγενείς εκδοχές του εκλογικού συστήματος της *ενισχυμένης αναλογικής* (1974, 1977 και 1985). Πρέπει να θυμίσουμε εδώ ότι το αρχικό κείμενο του Συντάγματος καθιέρωνε το κοινοβουλευτικό σύστημα (άρθρο 1 παρ. 1 Συντ.) και το συγκεκριμενοποιούσε με πολλές επιμέρους διατάξεις του. Η δέσμη των σχετικών κανόνων αποτελούσε έτσι το συνταγματικό δέον για την άρθρωση του κοινοβουλευτικού συστήματος στην πράξη, υποθάλποντας τη συγκέντρωση της εξουσίας όχι τόσο στο συλλογικό όργανο της κυβέρνησης αλλά στο πρόσωπο του πρωθυπουργού. Υπό

Η επιλογή του εκλογικού συστήματος συγκαθορίζει κάθε φορά την εφαρμογή μιας από τις περισσότερες μορφές και παραλλαγές του κοινοβουλευτικού συστήματος

αυτά τα δεδομένα το κοινοβουλευτικό σύστημα προσέλαβε, ασφαλώς με επιμέρους διαφοροποιήσεις, τη γνώριμη *πρωθυπουργοκεντρική παραλλαγή* του, που συμπυκνώνει, το συνταγματικό είναι, δηλαδή το πραγματικό Σύνταγμα.

Η εξέλιξη αυτή ευνοήθηκε σαφέστατα από όλες τις εκδοχές της ενισχυμένης αναλογικής. Η συστηματική συνέπεια άλλωστε που διακρίνει την επιβολή στην πράξη της πρωθυπουργοκεντρικής παραλλαγής του κοινοβουλευτικού συστήματος και την επιλογή του εκλογικού συστήματος είναι όχι μόνο αναντίρρητη, αλλά ευρηματική και από άποψη συγκρίσεως θεσμών μοναδική. Έτσι λοιπόν καταδεικνύεται εύκολα η *διαλεκτική σχέση που συνέχει το εκλογικό σύστημα με το πραγματικό Σύνταγμα στην περιοχή του κοινοβουλευτικού συστήματος και ο καταλυτικός ρόλος του πρώτου για τη διαμόρφωση του δεύτερου*.

3. Η συνταγματική αναθεώρηση του 1986, με όσα μπορεί κανείς να καταγράψει στο ενεργητικό της και όσα πρέπει να της προσάψει, επέφερε τη μετάθεση

των κέντρων βάρους για την οργάνωση του κοινοβουλευτικού συστήματος. Θα μου επιτρέψετε να συνοψίσω τη σχετική συζήτηση. Υπό τα νέα, γνωστά υποθέτω, δεδομένα εξακολούθησε —ενόψει και της πολιτικής συγκυρίας— να κυριαρχεί η γνώριμη παραλλαγή του κοινοβουλευτικού συστήματος με *υπερενισχυμένη τη θέση του πρωθυπουργού*. Η ένταση μάλιστα που προσέλαβε οδήγησε τον καθηγητή *Αριστόβουλο Μάνεση* στην εύστοχη διαπίστωση ότι ο πρωθυπουργός δεν ήταν απλός *primus inter pares* αλλά είχε επιβληθεί ως *primus solus*.

Το Σύνταγμα του 1975/86 εμπεριείχε πάντως δυνάμει στη λογική του το ενδεχόμενο υιοθέτησης μιας άλλης, με σαφώς διαφορετικά ποιοτικά γνωρίσματα, παραλλαγής κοινοβουλευτικού συστήματος. Η συγκυρία που επικρατούσε δεν επέτρεψε βέβαια την έγκαιρη συνειδητοποίηση αυτής της σημαντικής αλλαγής. Οι πολιτικές εξελίξεις ήδη από τα τέλη του 1986 και πολύ περισσότερο από τις αρχές του 1988 άρχισαν όμως να ευνοούν το συντελούμενο μετασχηματισμό του πολιτικού, του κομματικού και του κοινοβουλευτικού συστήματος και εντέλει του πραγματικού Συντάγματος. Στη σχετική διεργασία η *τροποποίηση του εκλογικού συστήματος* τον Μάρτιο του 1989 υπήρξε αναμφίβολα ο *καταλύτης* ή με άλλα λόγια ο *θεσμικός μοχλός* για τη συντέλεσή της.

4. Η πολυσυζητημένη τροποποίηση του εκλογικού συστήματος, και με τη μορφή ακόμη που προσέλαβε διατηρώντας το περίφημο «συν ένα», διέθετε μια πολυεπίπεδη δυναμική. Μια δυναμική που εμπεριείχε το σπέρμα της υπέρβασης του δικομματικού ή πολωμένου τρικομματικού πολιτικού συστήματος και, κατ' επέκταση, της (σκληρής ή αμβλυμένης) μονοκομματικής πρωθυπουργοκεντρικής μορφής του κοινοβουλευτικού συστήματος. Το *αναλογικό σύστημα*, χωρίς να αποτελεί το μόνο καθοριστικό παράγοντα στις δρομολογούμενες εξελίξεις και χωρίς φυσικά να συνιστά πανάκεια, είχε ασφαλώς πρωταρχική σημασία για τη μορφή και την παραλλαγή του κοινοβουλευτικού συστήματος που επρόκειτο να επικρατήσει στο άμεσο μέλλον. Και δι' αυτού την αναμόρφωση του πραγματικού Συντάγματος σε μία επιλεγμένη και κρίσιμη περιοχή της εξουσίας.

Τη στιγμή της υιοθέτησής του διαγράφονταν δύο πιθανές προοπτικές μετά την επικείμενη εκλογική αναμέτρηση του Ιουνίου του 1989: α) η δημιουργία μονοκομματικής κυβέρνησης με οριακή πάντως κοινοβουλευτική αυτοδυναμία και β)

Το κείμενο αυτό του καθηγητή Γιώργου Παπαδημητρίου, είναι η εισήγησή του στο Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης που έγινε από 31/1 έως 2/2/1990 στο Πάντειο Πανεπιστήμιο για την προβληματική «Πολιτικά κόμματα στις αρχές της νέας δεκαετίας».

ΜΑΤΙΚΟ» ΣΥΝΤΑΓΜΑ

του Γιώργου Παπαδημητρίου

η δημιουργία κυβέρνησης συνεργασίας δύο ή περισσότερων κομμάτων. Εάν ενεργοποιούνταν το πρώτο ενδεχόμενο, θα επιβίωνε η πρωθυπουργοκεντρική μορφή του κοινοβουλευτικού συστήματος που είχαμε γνωρίσει κατά τη δεκαπενταετή περίπου λειτουργία του πολιτεύματος σε μια όμως εντελώς νέα παραλλαγή του. Παραλλαγή, που ως κυρίαρχο χαρακτηριστικό θα είχε την αισθητή υποχώρηση της πρωθυπουργοκεντρικής συνιστώσας της και την αποδυνάμωση της νομιμοπολιτικής θέσης του πρωθυπουργού.

Εάν αντίθετα ενεργοποιούνταν το δεύτερο ενδεχόμενο, θα κυριαρχούσε για πρώτη φορά η μορφή του κοινοβουλευτικού συστήματος με πολυκομματικές κυβερνήσεις συνεργασίας. Τότε φυσικά δεν θα αποδυναμωνόταν απλώς η πρωθυπουργοκεντρική συνιστώσα του, αλλά θα μετεξελισσόταν συνολικά το κοινοβουλευτικό σύστημα και θα προσλάμβανε μια εντελώς νέα «πολυκεντρική» παραλλαγή που δεν είχαμε γνωρίσει διόλου υπό το Σύνταγμα του 1975.

Η διαγραφόμενη διττή διαφοροποίηση εξαρτώνταν βέβαια από περισσότερες παραμέτρους. Από ποσοτική άποψη βασική ήταν ασφαλώς η διαμόρφωση του εκλογικού αποτελέσματος και η διάταξη των κομματικών δυνάμεων στη Βουλή. Αυτές με τη σειρά τους θα επέφεραν νομοτελειακά μικρότερες ή μεγαλύτερες ποιοτικές μετατοπίσεις και «δονήσεις» στο κομματικό, το πολιτικό και το κοινοβουλευτικό σύστημα καθώς επίσης, εντέλει, στο πραγματικό Σύνταγμα και το δημοκρατικό πολίτευμα. Είναι, τέλος, φανερό ότι οι δύο αυτές βασικές προοπτικές θα αντιστρέφονταν στην εσωτερική τους διαπλοκή, εάν το εκλογικό σύστημα προσλάμβανε τον Μάρτιο του 1989 αναλογικότερο περιεχόμενο με την κατάργηση του «συν ένα». Έτσι, άλλωστε, εξηγείται και η πολυσήμαντη, πολιτικά και πολιτειακά, βαρύτητα μιας απλής αριθμητικής και εκλογικής ρήτρας και το γεγονός ότι το πολιτικό πρόβλημα της χώρας έμοιασε προς στιγμή να περιστρέφεται τόσο πριν όσο και μετά τις εκλογές του Ιουνίου του 1989 γύρω από αυτήν.

5. Το εκλογικό αποτέλεσμα της 18ης Ιουνίου 1989 κατέδειξε πόσο σωστές ήταν οι εκτιμήσεις που επισημάνθηκαν. Η αποτυχία του πρώτου σε εκλογική δύναμη κόμματος, της ΝΔ, να εξασφαλίσει αυτοδύναμη κοινοβουλευτική πλειοψηφία επέβαλε ως διέξοδο το σχηματισμό κυβέρνησης συνεργασίας. Για πρώτη φορά τα κόμματα της αριστεράς καλούνταν να αναλάβουν τη συνευθύνη της διακυβέρνη-

σης της χώρας —και μάλιστα με τη συντηρητική παράταξη— και να μετεξελιχθούν από εξωσυστημικά σε συστημικά. Η υπέρβαση του δικομματισμού άρχισε να γίνεται πραγματικότητα, ενώ παράλληλα δρομολογούνταν οι διεργασίες για τη διαμόρφωση ενός άλλου πλουραλιστικού κομματικού και πολιτικού συστήματος. Εξάλλου, η πρωθυπουργοκεντρική μορφή του κοινοβουλευτικού συστήματος παραχώρησε τη θέση της στην «αποκεντρωμένη» μορφή του κοινοβουλευτικού συστήματος με κυβέρνηση συνεργασίας.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τις πολυεπίπεδες αυτές αλλαγές διευκόλυνε καθοριστικά το αναλογικό εκλογικό σύστημα του 1989. Η διατήρηση του συστήματος της ενισχυμένης αναλογικής του 1985 θα είχε ως συνέπεια τη δημιουργία αυτοδύναμης, έστω μη ισχυρής, μονοκομματικής κυβέρνησης και θα αποτελούσε ασφαλώς φραγμό στις συντελούμενες εξελίξεις μεταξύ των άλλων και στο πραγματικό Σύνταγμα.

6. Οι αλλαγές που κυοφορούνταν πριν από τις εκλογές του Ιουνίου του 1989 και που κυριάρχησαν μετά τη διεξαγωγή τους έδειξαν προς το παρόν, παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις σε όλα τα επίπεδα, αντοχή και μετά τις εκλογές της 5ης Νοεμβρίου 1989. Όλες οι μετεξελισσόμενες συνιστώσες τού κομματικού, πολιτικού και κοινοβουλευτικού συστήματος διατήρησαν κατά βάση, τουλάχιστον ως προς το παρελθόν, την ιδιαιτερότητα που είχαν αποκτήσει μετά τον Ιούνιο. Το θεσμικό άνοιγμα, που είχε δρομολογηθεί συνεχίστηκε και η παρένθεση που το συνόδευσε, εξακολουθεί να διατηρεί και σήμερα την επικαιρότητά του. Η υπέρβαση του δικομματισμού και του πρωθυπουργοκεντρικού κοινοβουλευτικού συστήματος σε όλες τις παραλλαγές του παρουσιάζεται αργόσυρτη αλλά επίμονη. Το στοίχημα που οριοθετείται ουσιαστικά πολύ πριν από τις εκλογές του Ιουνίου του 1989 και που επαναλήφθηκε στην εκλογική αναμέτρηση της 5ης Νοεμβρίου 1989 παραμένει ακόμη στο επίκεντρο των συντελούμενων διεργασιών. Αν λοιπόν τα δεδομένα δεν αλλάξουν αισθητά στην επικείμενη εκλογική αναμέτρηση, είναι πολύ πιθανή η παγιοποίησή τους με όλες φυσικά τις επενέργειες για το πραγματικό Σύνταγμα.

7. Θα ήθελα να τελειώσω τη σύντομη αυτή εισήγηση συνοψίζοντας τα πορίσματά της με τη διατύπωση των παρακάτω θέσεων:

α) Ο καθορισμός του εκλογικού συστήματος αποτελεί βασικό παράγοντα, ίσως

μάλιστα σε ορισμένες συγκυρίες καταλυτική, όχι μόνο για τη διαμόρφωση του κομματικού και του πολιτικού αλλά και του κοινοβουλευτικού συστήματος. Η διαπίστωση αυτή ισχύει φυσικά σε περιόδους μακρόχρονης θεσμικής σταθερότητας (1974-1988). Ισχύει όμως και στα σύντομα ή παρατεταμένα διαλείμματα που αποτελούν μεταβατικές περιόδους για την αποκρυστάλλωση μιας νέας θεσμικής ισορροπίας (1989-1990).

β) Το πρώτο ενδεχόμενο επαληθεύτηκε σε μας κατά βάση καθ' όλη την περίοδο του 1974-1988, ενώ το δεύτερο προβάλλει και συντηρεί ακόμη και σήμερα την επικαιρότητά του. Εφόσον βρισκόμαστε στον αστερισμό της αναζήτησης μιας νέας συνολικής θεσμικής ισορροπίας, δεν είναι βέβαια εύκολο να προβλέψουμε πού θα οδηγήσει η συντελούμενη διεργασία.

γ) Αν διατηρηθεί το ισχύον εκλογικό σύστημα πιθανότερη φαίνεται μετά την επικείμενη εκλογική αναμέτρηση του Απριλίου η επανάληψη, με διαφοροποιημένους όρους, των πολιτικών και θεσμικών «πειραματισμών» που ζούμε από τον Ιούνιο του 1989. Στην περίπτωση αυτή το πραγματικό Σύνταγμα θα διαμορφωθεί με άξονα το «αποκεντρωμένο» κοινοβουλευτικό σύστημα κυβερνήσεων συνεργασίας. Δεν αποκλείεται πάντως η ανάδειξη μονοκομματικής κυβέρνησης με οριακή κοινοβουλευτική αυτοδυναμία. Τότε θα επικρατήσει το κοινοβουλευτικό σύστημα με την πρωθυπουργοκεντρική μορφή του και αποδυναμωμένη την πρωθυπουργική συνιστώσα του.

δ) Η επάνοδος σε κάποια από τις γνώριμες παραλλαγές του εκλογικού συστήματος της ενισχυμένης αναλογικής είναι φανερό ότι θα ανατρέψει ριζικά τα δεδομένα της προβληματικής. Μια ανάλογη πρωτοβουλία δεν θα ήταν ωστόσο εύκολο να καταλήξει στην άνευ όρων επιστροφή στο πρωθυπουργοκεντρικό κοινοβουλευτικό σύστημα.

ε) Από τις επισημάνσεις που προηγήθηκαν δύο πράγματα καθίστανται σαφή και ανάγλυφα: 1) υπό οποιαδήποτε εκδοχή η σημασία του εκλογικού συστήματος για τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος είναι καθοριστική, και υπό ορισμένα συγκυριακά δεδομένα, καταλυτική και 2) η επιλογή του εκλογικού συστήματος συγκαθορίζει κάθε φορά την εφαρμογή μιας από τις περισσότερες μορφές και παραλλαγές του κοινοβουλευτικού συστήματος, προσδίδοντας κάθε φορά στο πραγματικό Σύνταγμα και το δημοκρατικό πολίτευμα το ιστορικά εξατομικευμένο στίγμα και περιεχόμενό τους.

[]

Ο ΕΛΑΙΩΝΑΣ (ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ)... ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΕΙΤΑΙ

της Ράνιας Κλουτσινιώτη

Αθήνα, Μάρτιος 1990.

Στα 505 εκατομμύρια δραχμές, με τιμή εκκίνησης 497, κατακυρώθηκε η εκποίηση 60 περίπου στρεμμάτων, που βρίσκονται επί της λεωφόρου Κηφισού, στην καρδιά του Ελαιώνα, στη διοικητική περιοχή του δήμου 'Αη Γιάννη Ρέντη. Πρόκειται για το μεγάλο τμήμα του γνωστού κτήματος ΦΙΞ, συνολικής έκτασης περίπου 85 στρεμμάτων, το οποίο έχει περιέλθει στη δικαιοδοσία του *Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων*. Το υπόλοιπο και μικρότερο τμήμα του ίδιου κτήματος έχει εκποιηθεί μερικούς μήνες πριν, κι αυτό σε πλειστηριασμό. Φαίνεται μάλιστα πως, στην πρόσφατη δημοπρασία, η κατακύρωση έγινε στο όνομα της «Γενικές Αποθήκες Α.Ε.», ή κάτι παρεμφερές, που αποτελεί θυγατρική παραδημόσιου Οργανισμού. Γιάννης κερνάει, Γιάννης πίνει... Ανασυγκροτούνται οι επιχειρήσεις και οι παραδημόσιοι Οργανισμοί, καταρρέει το οικοσύστημα της πόλης.

Αθήνα, Ιούλιος 1988

Από τις ίδιες στήλες του περιοδικού «ΑΝΤΙ» γράφαμε: «Πάρκο του Ελαιώνα. Δεν εκτελείται, ούτε εξαγγέλλεται. Συνολικό προβλεπόμενο κόστος 20 δις. Κόστος έργων πρώτης φάσης 11 δις, για την απόκτηση 1000 στρεμμάτων γης και τη διαμόρφωση και φύτευσή τους. Σε δεύτερη φάση διάνοιξη και κατασκευή δευτερεύοντος οδικού δικτύου στο σύνολο των 9000 στρεμμάτων της περιοχής Ελαιώνα,

κόστους 9 δις, που θα έχει αποτέλεσμα τη *δραστική μείωση των δηλητηριωδών οξειδίων*, τα οποία παράγονται από τις ατελείς καύσεις των κινητήρων όλων των φορτηγών και ΙΧ, που διακινούνται στην περιοχή».

Είχαμε καταγγείλει την κρατική αδράνεια και αδιαφορία για το περιβάλλον της υπό κατάρρευση Αθήνας και για την υγεία των κατοίκων της. Ότι δεν είναι δυνατόν, με διοικητικού περιεχομένου ρυθμίσεις, όπως αλλεπάλληλες αναστολές Οικοδομικών Εργασιών, υπαγωγή της περιοχής σε Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου, εντάξεις σε Σχέδια Πόλεως να αντιμετωπιστεί ο Ελαιώνας, που αποτελεί την κύρια εστία μόλυνσης και την πηγή θανατηφόρων ρύπων του Λεκανοπεδίου Αθήνας. Ότι τελικώς, όλα αυτά *τα χρήσιμα και νόμιμα στην ώρα τους* μέτρα, καταντούν σιγά-σιγά όχι μόνον να είναι αποτελεσματικά, αλλά και να αποτελούν άλλοθι για την εκάστοτε εξουσία, να συνεχίσει να κάνει ακόμη λιγότερο από το τίποτε.

Δυστυχώς οι προβλέψεις μας επαληθεύτηκαν. Το συντριπτικό ποσοστό των διεσπαρμένων μεγάλων κτημάτων, που αθροίζουν περίπου τα 1000 στρέμματα, και που λέγαμε τότε πως μπορούν ρεαλιστικά ως συμβολική χειρονομία ενδιαφέροντος από την Πολιτεία να μετατραπούν άμεσα σε πάρκο, βρίσκονται υπό ανάλογο ιδιοκτησιακό καθεστώς με αυτό του κτήματος ΦΙΞ. Ανήκουν ή τα διαχειρίζοντα προβληματικές επιχειρήσεις, Τρά-

πεζες, οργανισμοί δημοσίου και παραδημόσιου συμφέροντος, κλπ. Αναμφισβήτητα σιγά-σιγά θα βγαίνουν στο σφυρί, θα τα ξεφορτώνονται οι, ας υποθέσουμε, ελεγχόμενοι κατά κάποιον τρόπο από το κοινωνικό σύνολο φορείς και θα περιέρχονται σε... καθαρά χέρια, σε χέρια ιδιωτών. Και κατά τις διαδικασίες αλλαγής αφεντικών, θα τρέχουμε για κάθε ένα από αυτά, όσο αντέχουμε ακόμη, να ακυρώνουμε τις δημοπρασίες, με το σκεπτικό ότι π.χ. δεν ασκήθηκε το υποχρεωτικό δικαίωμα προτίμησης του δημοσίου, προκειμένου να κερδίσουμε χρόνο. Χρόνο, να κάνουμε ποιο βήμα παραπέρα;

Οπωσδήποτε η προσφυγή που έκανε ο υπουργός ΠΕΧΩΔΕ Κ. Λιάσκας ενώπιον του ΟΑΕ για ακύρωση της συγκεκριμένης δημοπρασίας πρέπει να πετύχει και να βοηθήσουν όσοι μπορούν γι' αυτό. Έστω για να κερδηθεί χρόνος, έστω ως κίνηση απελπισίας. Όμως η άσκηση του δικαιώματος προτίμησης από το δημόσιο, στην αγορά ενός κτήματος που εκποιείται, σημαίνει αναπόφευκτα την *ύπαρξη χρημάτων*, ώστε να είναι δυνατή η απόκτηση της γης. Και όσο μας είναι γνωστό τέτοια χρήματα ούτε υπάρχουν, ούτε υπάρχει πρόγραμμα να αποκτηθούν. Έτσι κι εξηγείται το πώς αντιταχθήκαμε παλιότερα, επί ΠΑΣΟΚ, στη δήθεν σύγκρουση, για την δήθεν ρύθμιση, των δήθεν τσιφλικιών της εκκλησίας και τη μεταβίβασή τους σε δήθεν ακτήμονες αγρότες. Πρόβλημα είναι και παραμένει η *νομοθετική ρύθμιση των αστικών ακινήτων* της εκκλησίας, των Τραπεζών, των Οργανισμών, των παραοργανισμών, ακίνητα τα οποία όλοι αυτοί οι ...ευαγείς φορείς επιτρέπεται να τα χειρίζονται ως εάν να ήταν ο τελευταίος κερδοσκοπός ιδιώτης. Μεθαύριο θα βγούμε στο σφυρί και τα άλλα δυο ακίνητα του ΦΙΞ, το εργοστάσιο στη Συγγρού και το παγοποιείο στην Πατησίων. Και πάλι θα τρέχουμε από πίσω... Σήμερα με τις εκποιήσεις ακινήτων, αύριο με τα πρακτορεία μεταφορών, που δεν τα θέλουμε εδώ, αλλά δεν ξέρουμε και πού θα πάνε.

Είναι προφανές ότι όσο δεν καταστρώνεται από την Πολιτεία πρόγραμμα άμεσης δράσης, για όσα έπρεπε να είχαν γίνει από την προηγούμενη δεκαπενταετία τέτοιας δράσης που να είναι ρεαλιστική, αποτελεσματική, αλλά και συγχρόνως υποδειγματική και παραδειγματική, τόσο ο Ελαιώνας της Αθήνας θα μας κόβει κυριολεκτικά την ανάσα και θα εξακολουθεί να αποτελεί πηγή θανάτου και κάθε άλλο παρά πηγή ζωής.

ΓΙΑ ΝΑ ΕΧΟΥΝ «ΓΝΩΣΗ» ΟΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

ΣΥΝΤΟΜΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Θεωρία και Κοινωνία

Επιθεώρηση των επιστημών του ανθρώπου

1

ΜΑΪΟΣ 1990

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

Κοινωνικό κράτος
και κοινωνικά δικαιώματα:
η επιστροφή του πολιτικού

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

Η δομή των κοσμοεικόνων
και ο αγώνας για κοινωνική ισχύ

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΜΕΤΑΞΟΠΟΥΛΟΣ

Πολιτικές θεολογίες
και πραγματισμός:
η σκεπτικιστική αποδιάρθρωση
των «θεμελίων»

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Βίος αφανής

ΘΑΝΟΣ ΛΙΠΟΒΑΤΣ

Η Αλήθεια του Πολιτικού

VILFREDO PARETO

Τα προβλήματα της Κοινωνιολογίας
Βιβλιοκριτικές - Βιβλιοπαρουσιάσεις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

«ΓΝΩΣΗ»

εκδόσεις

«γνώση»

ΟΙ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΣΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

ΑΓΓΛΙΑ

Μάρτιν Τζέικς (Martin Jacques)
Εκδότης του περιοδικού «Mar-
xism Today».

Ρόμπιν Μπλάκμπερν (Robin
Blackburn)
Εκδότης του περιοδικού «New
Left Review».

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ιβάν Σλάβωφ (Ivan Slavov)
Καθηγητής φιλοσοφίας στο Πανε-
πιστήμιο της Σόφιας. Έχει ασχο-
ληθεί ιδιαίτερα με θέματα αισθητι-
κής. Στο παρελθόν είχε παρουσιά-
σει στο Γκάμπροβο μια τολμηρή
για την εποχή της έκθεση με θέμα:
«Το σοσιαλιστικό κιτς».

Ζέλιο Ζέλεβ (Zelio Zelev)
Ηγέτης της αντιπολίτευσης («Έ-
νωση Δημοκρατικών Δυνάμεων»).

Κρούστιο Πέτκωφ (Krustyo Pet-
kov)
Πρόεδρος των «Ανεξάρτητων
Συνδικάτων της Βουλγαρίας».

Ηγετική μορφή της υπό διαμόρ-
φωσιν «Νέας Αριστεράς» στη
Βουλγαρία.

ΓΑΛΛΙΑ

Ζαν - Υβ Ποτέλ (Jean - Yves Potel)
Κοινωνιολόγος. Συνεργάτης της
Monde Diplomatique. Συγγραφέ-
ας βιβλίων για την Ανατολική Ευ-
ρώπη.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Κρίστιαν Τίτσε (Christian Tietze)
Αρχιτέκτων - αρχαιολόγος. Από
τα ηγετικά στελέχη του Neues
Forum.

Γιούργκεν Γιάνοτ (Jürgen Janott)
Θεολόγος, σπούδασε θεολογία
και φιλοσοφία στην Ιέννη και το Βε-
ρολίνο. Συνεργάτης του υπουργ-
είου Παιδείας σε διεθνή θέματα.

Ράινερ Λαντ (Reiner Land)
Καθηγητής Οικονομικών Επιστη-
μών στο Πανεπιστήμιο Χούμπολτ.
Πρόσφατα απεχώρησε από το
SED.

ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Χέρμαν Σηρ (Hermann Scheer)
Πολιτειολόγος βουλευτής του
SPD. Ανήκει στην αριστερή πτέρυ-
γα του κόμματος.

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

Νεμπούσα Ποπώφ (Nebojsa Po-
rov)
Κοινωνιολόγος. Ανήκει στην ομά-
δα PRAXIS.

Βέσνα Πέσιτς (Vesna Pesic)
Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας στο
Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου.
Ε.Σ.Σ.Δ.

Μιχαήλ Οζέρωφ (Michail Ozerov)
Διευθυντής του περιοδικού «Διε-
θνή Ζωή». Συνόδεψε τον Μ.

Γκορπατσώφ σε όλες τις συναν-
τήσεις κορυφής με τον Ρ. Ρήγκαν.

Βλαντλέν Σιρότσκιν (Vladlen Si-
rotchkin)

Ιστορικός, καθηγητής στην Διπλω-
ματική Ακαδημία.

ΗΠΑ

Μπετ Ντένιτς (Betle Denich)
Κοινωνιολόγος - Πολιτειολόγος ε-
ρευνήτρια του Πανεπιστημίου της
Βοστώνης. Αυτόν τον καιρό διεξά-
γει πολιτική έρευνα στο Βελιγράδι.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Αττίλά Αγκ (Agh Aitila)
Καθηγητής πολιτικών επιστημών
στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο της
Βουδαπέστης. Από τους πιο ση-
μαντικούς διανοητές της Ουγγα-
ρίας. Μέλος του Σοσιαλιστικού
Κόμματος της Ουγγαρίας.

Πιέρ Κέντε (Pierre Kende)
Πολιτικός επιστήμονας. Σήμερα
εργάζεται στο Εθνικό Κέντρο Επισ-
τημονικών Ερευνών της Γαλ-
λίας. Είχε συμμετάσχει και στο
Συμπόσιο του ANTI το Νοέμβριο
του 1980.

ΠΟΛΩΝΙΑ

Άνταμ Μίχνικ (Adam Michnik)
Διευθυντής της εφημερίδας της
«Αλληλεγγύης», «Gazetka». Ηγετι-
κή φυσιογνωμία του KOR μαζί με
τον Κουρόν και τον Λιπτακι.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Μίρτσεα Ντινέσκου (Mircea Di-
nescu)
Ποιητής, μέλος του Συμβουλίου
του «Μετώπου Εθνικής Σωτη-
ρίας». Πρόεδρος της Ένωσης
Ρουμάνων Συγγραφέων.

Σιλβίου Αγκελέσκου (Silviu Ange-
lescu)
Εθνολόγος, σύμβουλος στο υ-
πουργείο Παιδείας.

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Μίλαν Βάτσεκ (Milan Vašek)
Τέως διπλωμάτης. Πρέσβης στην
Ελλάδα την περίοδο 1957 - 1961.
Ανήκει στο Civic Forum. Μιλά ελ-
ληνικά.

Κάρελ Λάνακ (Karel Lánský)
Αντιπρόεδρος της ΟΒΡΟΔΑ (Ένω-
ση Κομμουνιστών που διαγράφη-
καν το 1968, συνεργάζονται με το
Civic Forum). Παλιός συνεργάτης
της ραδιοφωνίας μαζί με το σημε-
ρινό υπουργό Εξωτερικών Ντιεν-
σμπιέρ στη διάρκεια της «Ανοι-
ξης της Πράγας».

Αλεξάντρ Ορτ (Alexandr Ort)
Διεθνολόγος. Σήμερα εργάζεται
στο Ινστιτούτο Διεθνών Ερευνών
της Τσεχοσλοβακίας μαζί με τον
Γίρι Χάγκεκ.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥ

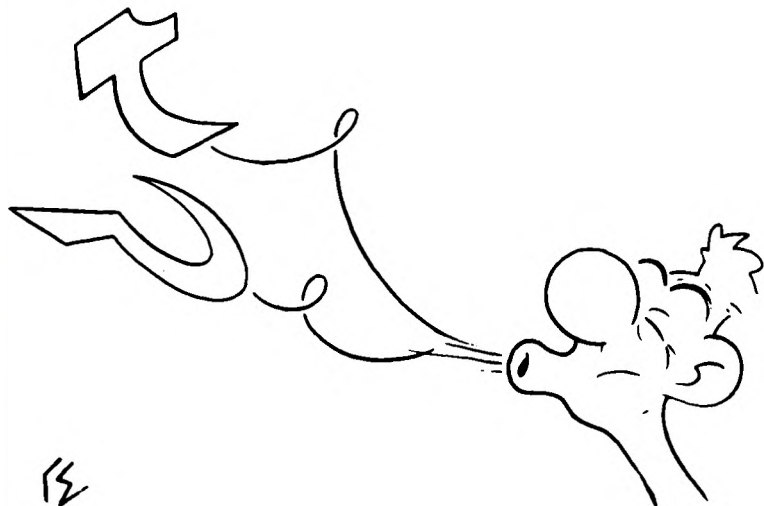
Ο εικοστός αιώνας σημαδεύτηκε στα πρώτα του βήματα από την ορμητική εμφάνιση των μαζικών πολιτικών κινή-
μάτων με τα αριστερά τους συνώνυμα, και τελειώνει με
την προϊούσα απίσχνασή τους: η κατάρρευση αυτού που μπο-
ρεί να οριστεί ως καθεστωτική εφαρμογή του «σοσιαλισμού»,
συμβαδίζει με την έως και οριακή αποδυνάμωση των αριστε-
ρών κοινωνικών κινήματων που επί δεκαετίες είχαν αρθρωθεί
με κορμό τους τα τριτοδιεθνιστικά ΚΚ στις χώρες της «δύσης».

Η έναρξη της αντίστροφης μέτρησης για τον «υπαρκτό σο-
σιαλισμό» και τις συγγενικές του οικογένειες στη Δύση συνδέε-
ται με δομικές αλλαγές που επήλθαν σε διεθνές επίπεδο την
τελευταία δεκαετία, αλλαγές που είχαν σαν αποτέλεσμα να ξε-
περαστούν τα προτάγματα και οι επαγγελίες που ο «κόσμος
του κομμουνισμού» πρόβαλε σε εποχές αδιαμεσολάβητων ή /
και βίαιων ταξικών συγκρούσεων και παραδοσιακών αστικών
θεσμίσεων. Παράλληλα, η αντίστροφη μέτρηση για τους κλη-
ρονόμους του «Κομμουνιστικού Μανιφέστου» — και της «Οκτω-
βριανής» εκδοχής του στο κόμμα-κράτος των Σοβιέτ — άρχισε
και συνεχίζεται με την ανοιχτή κρίση των καθεστώτων της Α.
Ευρώπης, κρίση της οποίας η κρισιμότερη όψη είναι πλήρης ρή-
ξη των σχέσεων πολιτικής και κοινωνίας· δεκαετίες ολόκληρες
η πολιτική είχε συνυφανθεί μόνο με τις αυταρχικές - ολιγαρχι-
κές γραφειοκρατίες· η μόνη λογική που συνέχιζε την κρατική
πρακτική των ηγεσιών στις χώρες της Α. Ευρώπης — με πρώτη
την ΕΣΣΔ — ήταν η ανεξέλεγκτη, αδήριτη ανάγκη της (συρρι-
κνούμενης) αναπαραγωγής τους, έναντι οιωνόδηποτε τμημά-
των, με χαρακτηριστικότερα μεταξύ αυτών τα «γκούλαγκ» και
τα «ψυχιατρεία».

Το οδοιπορικό της «κομμουνιστικής φάσης» στην ιστορία αυ-
τών των χωρών, δεν έχει να επιδείξει πλέον τις «επιτυχίες» με
τις οποίες διανθιζόταν μέχρι και στο πρόσφατο παρελθόν. Αν-
τίθετα, είναι ένα οδοιπορικό που διαπερνάται εγκάρσια από συ-
νεχείς και αλυσσιδωτές κρίσεις, που πολλές φορές είναι ζοφε-
ρές και εφιαλτικές, τόσο στις αφετηρίες όσο και στις συνεπα-
γωγές τους.

Είναι αυτό ακριβώς το οδοιπορικό που καταγράφεται στο πα-
ρόν τεύχος του ANTI για τις οκτώ ευρωπαϊκές χώρες του «υπαρ-
κτού σοσιαλισμού» (η Κούβα, η Κορέα, η Κίνα και το Βιετνάμ
«κρατάνε το ίσο», ακόμα). Ως αφετηρία της «κομμουνιστικής ι-
στορίας» τους εκλαμβάνεται στις περισσότερες των περιπτώ-
σεων η «εγκαθίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας», ενώ το χρονο-
λόγιο τελειώνει τη στιγμή της κατάρρευσης των καθεστώτων,
στιγμή οριστικής ρήξης με ένα ατυχές όσο και επώδυνο «διά-
λειμμα» της ιστορίας τους και επανασύνδεσής τους με τον αν-
θρώπινο ιστορικό χρόνο.

Το πολιτικό χρονολόγιο για τα εκπνεύσαντα σιδηρά καθε-
στώτα του υπαρκτού σοσιαλισμού, εντάσσεται σε ένα ευρύτε-

ΕΥΡΩΠΗ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ

ρο αφιέρωμα του περιοδικού για την Α. Ευρώπη, με την ευκαιρία του Συμποσίου που διοργανώνεται από το ΑΝΤΙ και το Πάντειο Πανεπιστήμιο από σήμερα έως και την Κυριακή (το πρόγραμμα εργασιών για τις 6 ημερίδες του Συμποσίου δημοσιεύεται σε επόμενες στήλες). Στις στήλες αυτού του αφιερώματος φιλοξενείται άρθρο του καθηγητή Φιλοσοφίας στο Πάν/μιο της Σόφιας και εισηγητή στο Συμπόσιο **Ιβάν Σλάβωφ** σχετικό με την ιδεολογική χρήση της γλώσσας στον «υπαρκτό σοσιαλισμό»: δημοσιεύεται επίσης μια συνέντευξη που πήρε η Τέτα Παπαδοπούλου από τον πρόεδρο του Πολωνικού Σοσιαλιστικού Κόμ-

ματος και γερουσιαστή της Αλληλεγγύης **Γιαν - Γιόζεφ Λίπτακι**· ακόμα, υπάρχει μια παρουσίαση της ζωής και της δράσης του **Μίρτσα Ντινέσκου**, Ρουμάνου ποιητή και ηγετικής φυσιογνωμίας του Συμβουλίου του «Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας», παράλληλα με μετάφραση ποιημάτων του για πρώτη φορά στην Ελλάδα.

Στο επόμενο τεύχος της 16ης Μαρτίου θα υπάρξει εκτενής αναφορά στις εργασίες του τετραήμερου Συμποσίου που θα συνοδεύεται από κείμενα εισηγήσεων και άρθρα σχετικά με τις νατολικές χώρες.

Πρόγραμμα Εργασιών Μεγάλο Αμφιθέατρο Παντείου Αθήνα 8-11 Μαρτίου 1990

Πέμπτη 8 Μαρτίου 1990

Απόγευμα, έναρξη ώρα 17.00

Προσφώνηση από τον Πρύτανη του «Παντείου» καθηγητή Γιώργο Κοντογιώργη και τον εκδότη του περιοδικού «ΑΝΤΙ».

Εισηγήσεις:

Attila Agh (Ουγγαρία): *Η ουγγρική εμπειρία από τη δημοκρατική μετάβαση σε ένα πολυκομματικό σύστημα.*

Krustyo Petkov (Βουλγαρία): *Εναλλακτικά κινήματα και μετάβαση από τον ολοκληρωτισμό στη δημοκρατική κοινωνία.*

Karel Lansky (Τσεχοσλοβακία): *Πολιτικές εξελίξεις στην Τσεχοσλοβακία από το Νοέμβριο του 1989.*

Vesna Pesic (Γιουγκοσλαβία): *Προβλήματα μετάβασης στον πλουραλισμό. Η περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας.*

Παραμβαίνοντες:

Pierre Kende — Jean - Yves Potel - Milan Vasek

Συζήτηση. Τέλος συνεδρίας, ώρα 21.00

Πρόεδρος: **Αριστόβουλος Μάνεσης**

Παρασκευή 9 Μαρτίου 1990

Πρωί, έναρξη ώρα 10.00

Εισηγήσεις:

Martin Jacques (Αγγλία): *Η ευρωπαϊκή αριστερά και ο ιδεολογικός της επαναπροσδιορισμός.*

Mircea Dinescu (Ρουμανία): *Ας βγάλουμε την ποίηση στους δρόμους.*

Ivan Slavov (Βουλγαρία): *Κουλτούρα και Πολιτική*

Παραμβαίνοντες:

Milan Vasek - Robin Blackburn - Adam Michnik

Συζήτηση. Τέλος συνεδρίας, ώρα 13.00

Πρόεδρος: **Μάριος Πλωρίτης**

Παρασκευή 9 Μαρτίου 1990

Απόγευμα, έναρξη ώρα 17.00

Εισηγήσεις:

Alexander Ort (Τσεχοσλοβακία): *Το κοινό ευρωπαϊκό σπίτι*

Hermann Scheer (Δυτ. Γερμανία): *Η υπέρβαση των στρατιωτικών συνασπισμών και η διαδικασία της νέας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.*

Reiner Land (Ανατ. Γερμανία): *Σχέσεις Ανατολής - Δύσης. Προϋποθέσεις για την ευρωπαϊκή ασφάλεια.*

Robin Blackburn (Αγγλία): *Ανατολική Ευρώπη: η νέα δοκιμασία για την ευρωπαϊκή Αριστερά.*

Παραμβαίνοντες:

Michail Ozerov - Nebojsa Popov - Zelio Zelev

Συζήτηση. Τέλος συνεδρίας, ώρα 21.00

Πρόεδρος: **Βασίλης Καπετανγιάννης**

Σάββατο 10 Μαρτίου 1990

Πρωί, έναρξη ώρα 10.00

Εισηγήσεις:

Bette Denich (ΗΠΑ): *Άτυπα μορφώματα εξουσίας, και μονοκομματικό σύστημα στην Γιουγκοσλαβία.*

Milan Vasek (Τσεχοσλοβακία): *Προοπτικές εν όψει των εκλογών. Πολιτικοί σχηματισμοί στην Τσεχοσλοβακία.*

Christian Tietze (Ανατ. Γερμανία): *«To "Neues Forum" και οι εξελίξεις στη Γερμανία.*

Παραμβαίνοντες:

Krustyc Petkov - Hermann Scheer - Vesna Pesic

Συζήτηση. Τέλος συνεδρίας, ώρα 13.00

Πρόεδρος: **Δημήτρης Χαραλάμπης**

Σάββατο 10 Μαρτίου 1990

Απόγευμα, έναρξη ώρα 17.00

Εισηγήσεις:

Pierre Kende (Ουγγαρία): *Γιατί απέτυχε η κομμουνιστική μεταρρύθμιση;*

Jürgen Jannot (Ανατ. Γερμανία): *Η Παιδεία στη DDR*

Adam Michnik (Πολωνία): *Η δημοκρατική αλλαγή στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.*

Jean-Yves Potel (Γαλλία): *Πολιτικές συνέπειες της κοινωνικής διαχείρισης της κρίσης στην Ανατολική Ευρώπη.*

Παραμβαίνοντες: Vladlen Sirotchkin - Alexander Ort - Martin Jacques

Συζήτηση. Τέλος συνεδρίας, ώρα 21.00

Πρόεδρος: **Κωνσταντίνος Τσουκαλός**

Κυριακή 11 Μαρτίου 1990

Πρωί, έναρξη ώρα 10.00

Εισηγήσεις:

Michail Ozerov (ΕΣΣΔ): *Η περεστρόικα και οι εξελίξεις στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.*

Nebojsa Popov (Γιουγκοσλαβία): *Το «παλιό» και το «νέο» στις πρόσφατες ανατολικοευρωπαϊκές εξελίξεις.*

Vladlen Sirotchkin (ΕΣΣΔ): *Η διπλωματία της νέας ισορροπίας*

Zelio Zelev (Βουλγαρία): *Η Βουλγαρία σε φάση μετάβασης στον πολυκομματισμό*

Παραμβαίνοντες: Christian Tietze - Attila Agh - Karel Lansky

Συζήτηση. Τέλος συνεδρίας και κλείσιμο συμποσίου, ώρα 14.00

Πρόεδρος: **Γιώργος Κοντογιώργης**

Θα γίνεται ταυτόχρονη μετάφραση στην ελληνική, αγγλική, γαλλική και γερμανική γλώσσα.

Στο πρόγραμμα πιθανόν να υπάρξουν αλλαγές που θα γνωστοποιηθούν από τον καθημερινό Τύπο.

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Ο Τομας Μαζαρυκ.

1867

Με το σχηματισμό της Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας η Τσεχία ανήκει στο Αυστριακό και η Σλοβακία στο Ουγγρικό τμήμα.

1878

Ιδρύεται το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Τσεχοσλοβακίας.

1918, 28 Οκτωβρίου

Η Τσεχοσλοβακία ανακηρύσσεται ανεξάρτητη Δημοκρατία με Πρόεδρο τον **Τ. Μάζαρυκ**.

1919

Η Σλοβακία ανακηρύσσεται **Σοβιετική Δημοκρατία**.

1921, 14-16 Μαΐου

Στο 14ο Συνέδριο του Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος Τσεχοσλοβακίας, ιδρύεται το Κομμουνιστικό Κόμμα.

δρύεται το Κομμουνιστικό Κόμμα.

1939, 15 Μαρτίου

Η χιτλερική Γερμανία καταλαμβάνει τα εδάφη της Τσεχίας, η Σλοβακία ανακηρύσσεται «ανεξάρτητη» με φασιστική κυβέρνηση. Με επικεφαλής τον **Μπένες** σχηματίζεται εξόριστη κυβέρνηση στο Λονδίνο.

1944, 22 Αυγούστου

Χιτλερικά στρατεύματα εισέρχονται στο έδαφος της Σλοβακίας μετά από «πρόσκληση» της κυβέρνησης.

1945, 4 Απριλίου

Ο σοβιετικός στρατός μπαίνει στην Μπρατισλάβα. Στο Κόσιτσε συγκροτείται κυβέρνηση «Εθνικού Μετώπου» με πρόεδρο τον **Ζ. Φίρλινγκερ**, αριστερό σοσιαλδημοκράτη και πρώην πρεσβευτή στη Μόσχα. Στην κυβέρνηση οι Κομμουνιστές, οι Σοσιαλδημοκράτες, οι Καθολικοί (λαϊκοί) και οι Λαϊκοί-σοσιαλιστές μετέχουν ισότιμα με τρεις υπουργούς καθένας τους: το «Εθνικό Συμβούλιο Σλοβακίας» έχει 9 εκπροσώπους (οι 5 είναι μέλη του Κ.Κ.).

1945, 9 Μαΐου

Ο σοβιετικός στρατός εισέρχεται στην Πράγα, όπου φθάνει την επομένη και η κυβέρνηση Εθνικού Μετώπου από τη Σλοβακία. Πρόεδρος της χώρας ο **Μπένες**.

Ιούνιος

Κατάσχεται η γη των Γερμανών και Ούγγρων μεγαλογαιοκτημόνων. Συγκροτείται εργατική πολιτοφυλακή.

24 Οκτωβρίου

Σε αντίθεση με άλλα μέλη της κυβέρνησης, οι κομμουνιστές προωθούν 4 νόμους με τους οποίους τα 2/3 της βιομηχανίας εθνικοποιούνται.

1946, 26 Μαΐου

Πρώτες εκλογές: Κ.Κ. 38% (114 από τις 300 έδρες και 9 υπουργοί στην κυβέρνηση), Σοσιαλδημοκράτες 39 έδρες και 3 υπουργοί. Πρωθυπουργός ο **Γ. Γραμματέας** του Κ.Κ. **Κλέμεντ Γκόντβαλντ**. 12 υπουργοί προέρχονται από τα αστικά κόμματα και 2 είναι ανεξάρτητοι.

1948, Φεβρουάριος

Οικονομική κρίση και σύγκρουση ενδοκυβερνητική για το αν η χώρα θα δεχτεί βοήθεια από το Σχέδιο Μάρσαλ: ο **Μπένες** τάσσεται υπέρ και ο Αμερικανός πρεσβευτής εκφράζει τις ανάλογες ελπίδες του, δηλώνοντας ότι «η κρίση

ήρθε ακριβώς στην ώρα». Στις 20 Φεβρουαρίου οι 12 υπουργοί των αστικών κομμάτων και ο Πρόεδρος **Μπένες** υποβάλλουν την παραίτησή τους. Στις 25 Φεβρουαρίου ανασχηματίζεται η κυβέρνηση.

Μάρτιος - Απρίλιος

Πρωθείται η απαλλοτρίωση της αγροτικής γης, ενώ το κράτος ελέγχει τώρα το 95% της βιομηχανίας, του εμπορίου και των τραπεζών.

30 Μαΐου

Βουλευτικές εκλογές. Οι κομμουνιστές καταλαμβάνουν τις 214 έδρες και 15 από τα 21 υπουργεία της κυβέρνησης με πρωθυπουργό τον **Αντονι Ζαποτότσκι**.

7 Ιουνίου

Παραίτηση **Μπένες**.

14 Ιουνίου

Ο **Κλέμεντ Γκόντβαλντ** εκλέγεται νέος Πρόεδρος από τη Βουλή.

10 Ιουνίου

Το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα συγχωνεύεται στο Κ.Κ., ενώ τα Κ.Κ. Τσεχίας και Σλοβακίας συγκροτούν, τον Σεπτέμβριο, το Κ.Κ. Τσεχοσλοβακίας.

1949, Μάιος

Συνέρχεται το 9ο Συνέδριο του Κ.Κ. Τσεχοσλοβακίας: το κόμμα έχει 2.311.000 μέλη.

1950-1952

Διώξεις, δίκες και εκκαθαρίσεις στο Κόμμα. Μεταξύ των δικαζόμενων ο υφ. Εσωτερικών **Άρθουρ Λόντον**.

1953, Μάρτιος

Πεθαίνει ο **Γκόντβαλντ**, Πρόεδρος ο **Ζαποτότσκι**, Πρωθυπουργός ο **Βίλιαμ Σιρόκι**.

1954, Ιούνιος

Στο 10ο Συνέδριο του Κ.Κ. Τσ. τα μέλη του, λόγω εκκαθαρίσεων κλπ., έχουν μειωθεί στο 1,5 εκατομμύριο.

Νοέμβριος

Βουλευτικές εκλογές: το «Ε-

θνικό Μέτωπο» παίρνει 90% των ψήφων.

1955, 14 Μαΐου

Η Τσεχοσλοβακία γίνεται μέλος του Συμφώνου της Βαρσοβίας.

1957, Νοέμβριος

Πεθαίνει ο **Ζαποτότσκι**. Πρόεδρος της χώρας εκλέγεται ο **Αντονι Νοβότνυ**.

1960, 11 Ιουλίου

Νέο Σύνταγμα και μετονομασία της χώρας σε «Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Τσεχοσλοβακίας».

1966

Στο 13ο Συνέδριο γίνεται «συζήτηση των λαθών».

1968, Ιανουάριος

Στην Ολομέλεια της Κ.Ε. του Κ.Κ. Τσ. Γ. Γραμματέας του κόμματος, στη θέση του σταλινικού **Νοβότνυ**, εκλέγεται ο **Αλεξάντερ Ντούμπτσεκ**.

23 Μαρτίου

Παραίτηση **Νοβότνυ**, Πρόεδρος της χώρας ο **Λιουμπομίρ Σβόμποντα**.

6 Απριλίου

Παραίτηση του **Τζότζεφ Λέναρντ** Πρωθυπουργός ο **Ολντριτς Τσέρνικ**.

4 Μαΐου

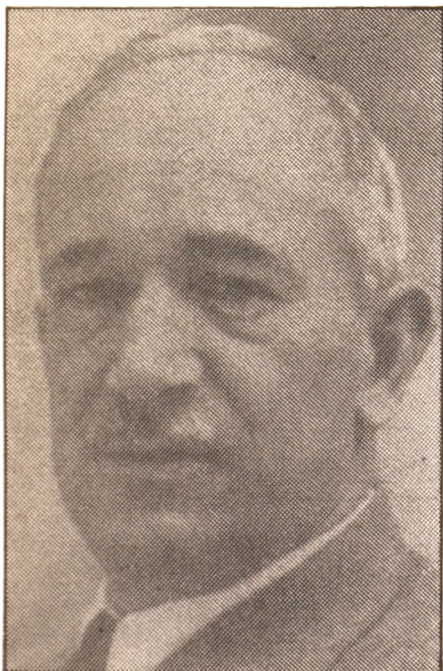
Σε συνάντησή του με τον **Ντούμπτσεκ** στη Μόσχα, ο **Μπρέζνιεφ** δηλώνει: «οι αρνητικές πτυχές των πολιτικών εξελίξεων (σ.σ. στην Τσεχοσλοβακία) υπερβαίνουν τα όρια μιας εσωτερικής υπόθεσης και αφορούν αδελφές χώρες όπως την ΕΣΣΔ και την Πολωνία».

29 Ιουλίου - 1 Αυγούστου

Το Π.Γ. του ΚΚΣΕ συναντιέται στην Τσέρνα με το Προεδρείο του Κ.Κ. Τσ.

3 Αυγούστου

Αντιπροσωπείες των Κ.Κ. Βουλγαρίας, Ανατ. Γερμανίας, Ουγγαρίας, Πολωνίας, ΕΣΣΔ και Τσεχοσλοβακίας συναντιούνται στην Μπρατισλά-

Ο πρόεδρος Μπένες.

Ο Ντούμπτσεκ στην παρέλαση της Πρωτομαγιάς το 1968.

βα: οι Τσέχοι διαβεβαιώνουν για τη «λήψη άμεσων μέτρων για τη σταθεροποίηση της κατάστασης στη χώρα, για την εδραίωση και προάσπιση των σοσιαλιστικών κατακτήσεων».

21 Αυγούστου
Εισβολή.

1969, Απρίλιος
Ο Χούζακ πρώτος γραμματέας του Κ.Κ. Τσ.

27 Οκτωβρίου
Μπρέζνιεφ: «Η αντεπανάσταση δεν πέρασε ούτε και θα περάσει ποτέ».

1970, 28 Ιανουαρίου
Πρωθυπουργός στη θέση του Τσέρνικ ο Α. Στρούγκαλ.

1975, 29 Μαΐου
Πρόεδρος της χώρας εκλέγεται ο Γκούσταβ Χούζακ. Ιδρυτική Διακήρυξη της «Χάρτας '77» από 700 διανοούμενους και πρώην στελέχη του κόμματος.

1979, Οκτώβριος
Καταδίκη 6 ιδρυτικών μελών της «Χάρτας» με την κατηγορία της «προσβολής του Τσε-

νος για την εκδίωξη 425.000 μελών από το κόμμα. Ο Χάβελ δηλώνει πως ο Γιάκες ίσως είναι ο Αντρόπωφ της Τσεχοσλοβακίας.

1988, 10 Ιανουαρίου
Συνέντευξη Ντούμπτσεκ στην εφημερίδα του Κ.Κ. Ιταλίας («Ουνιτά»): «Θα ήταν αδιανόητη η επέμβαση του 1968 αν στην εξουσία της ΕΣΣΔ ήταν ο Γκορμπατσώφ».

11 Ιανουαρίου
Απάντηση του καθεστώτος από τη «Ρούντε Πράβο»: «Αδιανόητη η επιστροφή των οππορτουνιστών του 1968 στη δημόσια ζωή της χώρας». Συνάντηση Γιάκες - Γκορμπατσώφ στην Μόσχα.

11 Οκτωβρίου
Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΚΚ Τσ: περιορισμένες αλλαγές προσώπων. Αντικαθίσταται ο πρωθυπουργός Α. Στρούγκαλ.

1989, 20 Φεβρουαρίου
Καταδίκη σε φυλάκιση 8 μηνών του Β. Χάβελ λόγω συμμετοχής του στην εκδήλωση τιμής στην μνήμη του Ίαν Πά-

Ο Γκοντβάλντ και ο Ζαποτοτσκι.

πεία της αντιπολίτευσης, στην οποία εκπροσωπείται και το «Φόρουμ».

22 Νοεμβρίου
Επιστολή του «Φόρουμ» προς Γκορμπατσώφ: «Καταδικάστε επίσημα την εισβολή του 1968».

24 Νοεμβρίου
Πρώτη δημόσια εμφάνιση του Ντούμπτσεκ με τον Χάβελ σε συγκέντρωση 500.000 ατόμων στην Βεντσεσλάς. Ο Γιάκες και οι άλλοι κομματικοί ηγέτες παραιτούνται, ενώ στην «Πράβδα» έχει γραφτεί ότι η τσεχοσλοβακική ηγεσία πάσχει από έλλειψη εμπιστοσύνης. Νέος Γ. Γ. του κόμματος, ο Ουρμπάνεκ που, από κοινού με τον Άνταμετς, εκφράζονται υπέρ του διαλόγου με την αντιπολίτευση.

28 Νοεμβρίου
Συνάντηση Άνταμετς-Χάβελ, δήλωση του πρώτου ότι θα εισηγηθεί στον Χούζακ σχηματισμό κυβέρνησης συνασπισμού έως τις 3-12.

29 Νοεμβρίου
Το Κοινοβούλιο καταργεί το άρθρο 4 του Συντάγματος που κατοχύρωνε τον ηγετικό ρόλο του κόμματος.

4 Δεκεμβρίου
Τας: «Οι ηγέτες της Βουλγαρίας, Ουγγαρίας, Λ.Δ.Γ., Πολωνίας και ΕΣΣΔ σε συνάντησή τους στη Μόσχα συμφώνησαν ότι η αποστολή στρατευμάτων στην Τσεχοσλοβακία το 1968 ήταν ανάμιξη στις εσωτερικές υποθέσεις... και πρέπει να καταδικαστεί διότι διέκοψε τη διαδικασία της δημοκρατικής ανανέωσης».

6 Δεκεμβρίου
Συνάντηση Χάβελ-Ουρμπάνεκ-Άνταμετς: συμφωνία για τη σύνθεση της κυβέρνησης

στην Τσεχία η πλειοψηφία της τοπικής κυβέρνησης δεν αποτελείται από κομμουνιστές.

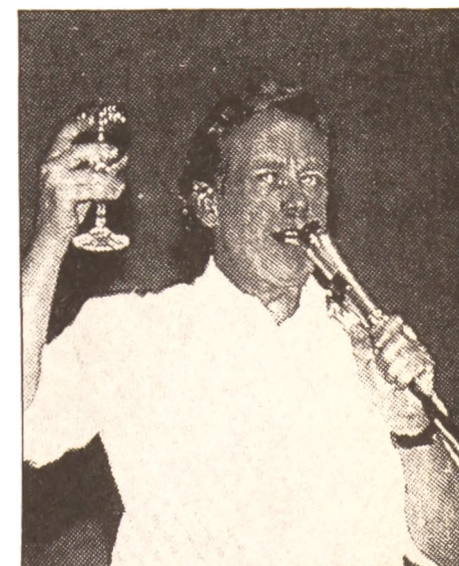
7 Δεκεμβρίου
Παραίτηση Άνταμετς, εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον Μάριον Τσάλφα.

10 Δεκεμβρίου
Η πρώτη κυβέρνηση («εθνικής συνεννόησης») μη ελεγχόμενη από το Κ.Κ. Ο Χούζακ παραιτείται από πρόεδρος της χώρας, αφού πρώτα όρκισε ως υπουργούς αυτούς που είχε διώξει το καθεστώς του.

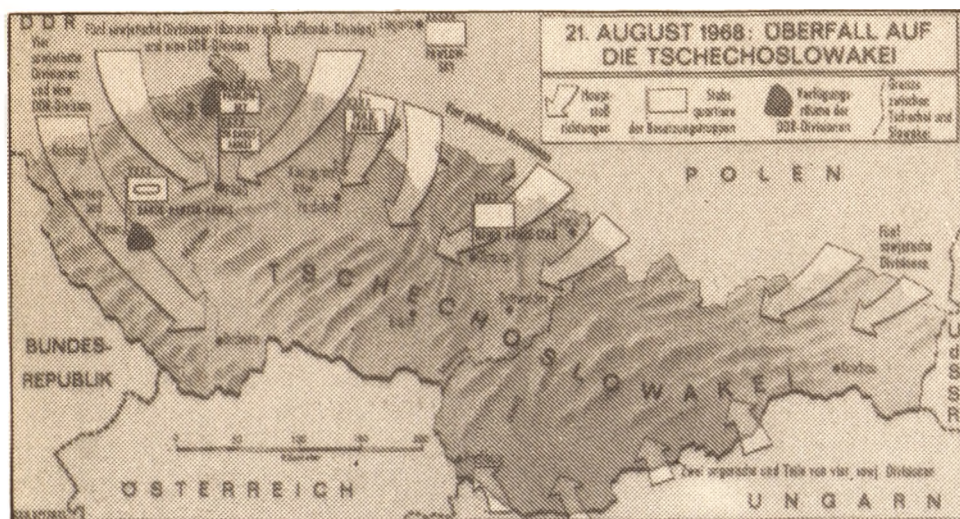
21 Δεκεμβρίου
Έκτακτο Συνέδριο Κ.Κ. Πρόεδρος Άνταμετς, Γ. Γραμματέας Μοχορίτα. Αποπομπή Χούζακ και άλλων στελεχών διαγραφή Μπίλακ «ως εκπροσώπου των δυνάμεων που προκάλεσαν την εισβολή».

28 Δεκεμβρίου
Ο Ντούμπτσεκ πρόεδρος του Κοινοβουλίου.

29 Δεκεμβρίου
Ο Χάβελ πρόεδρος της Δημοκρατίας. Για τις 8-6-1990 ορίζονται γενικές εκλογές.

Βάτσλαβ Χαβελ

Ο χάρτης της εισβολής

χοσλοβακικού κράτους»· μεταξύ των καταδικασμένων ο σημερινός Πρόεδρος της χώρας Βάτσλαβ Χάβελ.

1987, 5 Απριλίου
«Ελαφρύ κρυολόγημα» του Γκορμπατσώφ προβάλλεται ως αιτία για τη ματαιώση της επίσκεψής του στην Πράγα. Μετά από 4 ημέρες, ο Γκορμπατσώφ γίνεται δεκτός από χιλιάδες πολίτες της Πράγας, ενώ ο Ντούμπτσεκ σε επιστολή του προς το Σοβιετικό ηγέτη παραλληλίζει την περεστρόικα με την «Άνοιξη της Πράγας».

Νοέμβριος
Συλλήψεις μελών της «Χάρτας '77», μεταξύ των οποίων είναι και ο υπ. Εξωτερικών επί Ντούμπτσεκ Γίρι Χάγιεκ.

17 Δεκεμβρίου
Ο 65χρονος Μίλος Γιάκες, ένας «άνθρωπος του μηχανισμού» αντικαθιστά τον Χούζακ. Ο Γιάκες είναι υπεύθυ-

λατς. Απελευθερώνεται τον Μάιο μετά από διεθνή κατακραυγή.

28 Οκτωβρίου
Δέκα χιλιάδες διαδηλωτές στην πλατεία Βεντσεσλάς εορτάζουν την 71η επέτειο της ανεξαρτησίας της Τσεχοσλοβακίας. Ξυλοδαρμοί και συλλήψεις.

17 Νοεμβρίου
Βίαιη παρέμβαση της Αστυνομίας σε μεγάλη διαδήλωση στην Βεντσεσλάς· φήμες για θάνατο φοιτητή.

18 Νοεμβρίου
Ιδρύεται το «Φόρουμ των Πολιτών» με «άτυπο» ηγέτη τον Β. Χάβελ.

21 Νοεμβρίου
Εκατοντάδες χιλιάδες διαδηλωτές στην πλατεία Βεντσεσλάς για πέμπτη συνεχή ημέρα με αιτήματα, ελεύθερες εκλογές και νέα κυβέρνηση. Ο πρωθυπουργός Άνταμετς συναντιέται με αντιπροσω-

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

1945, 8 Μαΐου

Το Γ' Ράϊχ εξαναγκάζεται σε συνθηκολόγηση άνευ όρων.

17 Ιουλίου - 2 Αυγούστου

Οι Στάλιν, Τρούμαν και Τσώρτσιλ συναντώνται στην πόλη Πότσνταμ και αποφασίζουν από κοινού το καθεστώς κατοχής της Γερμανίας.

1946

Το Σοσιαλιστικό και το Κομμουνιστικό Κόμμα συγχωνεύονται και σχηματίζουν το Ενιαίο Σοσιαλιστικό Κόμμα Γερμανίας, υπό τον Wilhelm Pieck (πρώην πρόεδρο του Κ.Κ.Γ.).

1949, 7 Οκτωβρίου

Ιδρύεται η Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας. Στην ιδρυτική πράξη της χώρας τονίζεται ιδιαίτερα η «λαϊκοδημοκρατική» πορεία της προς το σοσιαλισμό.

1952, Απρίλιος

«Δεν υπάρχουν "εθνικοί" δρόμοι για το σοσιαλισμό». Με τη δήλωση αυτή το Ε.Σ.Κ.Γ. επισημαίνει την αλλαγή πορείας και, εφεξής, την υποταγή του στην ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης.

1953, 16-17 Ιουνίου

Με αφορμή την αύξηση του ορίου παραγωγικότητας στα εργοστάσια ξεσπά η πρώτη μεγάλη εργατική εξέγερση στο Βερολίνο. Οι διαδηλωτές ζητούν την παραίτηση του γενικού γραμματέα του Ε.Σ.Κ.Γ. Βάλτερ Ούλμπριχτ και τη διενέργεια ελεύθερων εκλογών. Τα σοβιετικά τανκς επεμβαίνουν και πνίγουν την εξέγερση στο αίμα.

1955, Οκτώβριος

Με την κατηγορία του τιτοϊσμού και του τροτσισμού προσάγεται σε δίκη το μέλος του Π.Γ. του Ε.Σ.Κ.Γ. Πάουλ Μέρκερ.

1961, 12-13 Αυγούστου

Υψώνεται το τείχος του Βερολίνου υπό την εποπτεία του υπευθύνου στα επιχειρησιακά σώματα Ασφαλείας, Έριχ Χόνκερ. Στόχος: η απομόνωση του ανατολικού τομέα της πόλης από το δυτικό. Από το 1945 μέχρι την ημέρα εκείνη είχαν «περάσει» στη Δύση τρία εκατομμύρια Ανατολικογερμανοί.

1968, Αύγουστος

Η Λ.Δ.Γ. ενισχύει, με την αποστολή στρατευμάτων, την καταστολή της λαϊκής εξέγερσης στην Πράγα.

1971, 3 Μαΐου

Ο Έριχ Χόνκερ αντικαθιστά τον Β. Ούλμπριχτ στη θέση του γ. γραμματέα του Ε.Σ.Κ.Γ.

3 Σεπτεμβρίου

Οι πρεσβευτές των τεσσάρων νικητριών δυνάμεων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (ΕΣΣΔ, Γαλλία, Αγγλία και ΗΠΑ) υπογράφουν τη συμφωνία για το ειδικό status του Βερολίνου. Ανοίγουν τα σύνορα από τη Δύση προς την Ανατολή.

1972, Σεπτέμβριος

Ο Χόνκερ ανακοινώνει την ενότητα κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής. Πλήρης κρατικοποίηση.

1973, 18 Σεπτεμβρίου

Ο Ο.Η.Ε. αναγνωρίζει την ύπαρξη δυο ξεχωριστών γερμανικών κρατών.

Οκτώβριος

Ψηφίζεται το νέο σύνταγμα της Λ.Δ.Γ.

1984, τέλη Ιανουαρίου - αρχές Μαΐου

25.000 Ανατολικογερμανοί παίρνουν βίζα για τη Δυτική Γερμανία. Πρόκειται για μια νέα μέθοδο απαλλαγής του κόμματος από τους αμφισβητίες.

1985, Οκτώβριος

Η ηγεσία της Λ.Δ.Γ. αποστασιοποιείται από την πολιτική Γκορμπατσώφ: «Όταν βάφουν στη Μόσχα τους τοίχους δεν είναι απαραίτητο να αλλάξουμε στο Βερολίνο τις ταπετσαρίες».

1987, 12 Ιουνίου

Χιλιάδες νέοι διαδηλώνουν στο Βερολίνο με την ευκαιρία της συναυλίας του Ντέιβιντ Μπόουι που δίδεται στην άλλη πλευρά του τείχους, φωνάζοντας: «Το τείχος πρέπει να γκρεμισθεί, ζήτω ο Γκορμπατσώφ».

13 Αυγούστου

Μεγάλη διαδήλωση εναντίον του καθεστώτος, την ημέρα της επετείου της ανέγερσης του τείχους.

7-11 Σεπτεμβρίου

Πρώτη επίσημη επίσκεψη του Ε. Χόνκερ στη Δυτική Γερμανία, όπου έγινε δεκτός με τι-

1989, 23 Ιανουαρίου

Η Ανατολική Γερμανία, η Τσεχοσλοβακία και η Βουλγαρία ακολουθούν τη Σοβιετική Ένωση στην πολιτική της μονομερούς μείωσης των στρατιωτικών εξοπλισμών.

14 Αυγούστου

Η Βόννη αποφασίζει να κλείσει τη πρεσβεία της στη Βουδαπέστη όπου έχουν καταφύγει 181 Ανατολικογερμανοί, ζητώντας πολιτικό άσυλο.

25 Αυγούστου

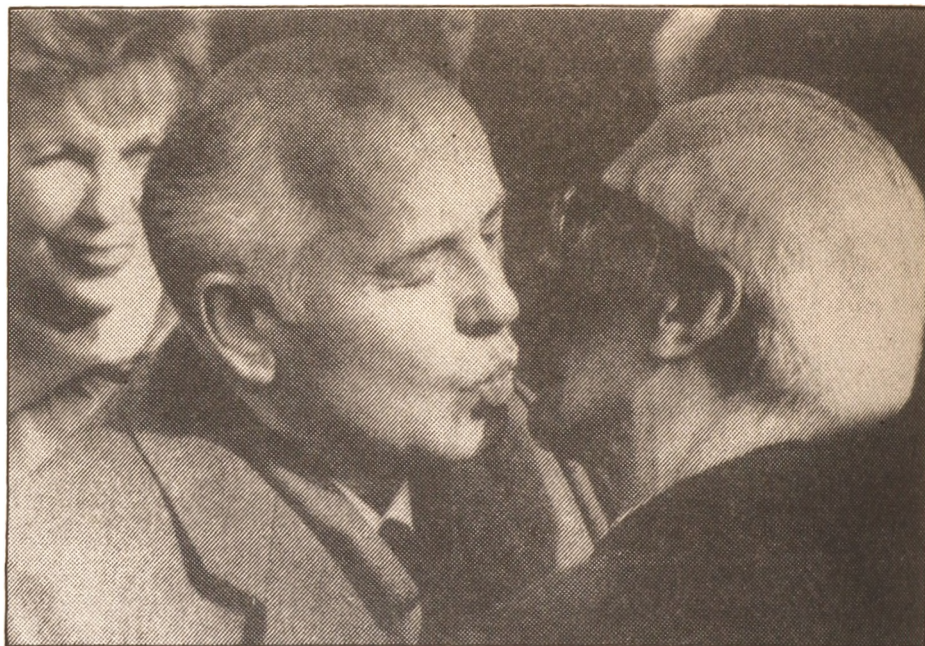
Αιφνίδια επίσκεψη του Ούγγρου πρωθυπουργού Μίκλος Νέμεθ στη Βόννη, ενώ 15.000-20.000 Ανατολικογερμανοί περιμένουν στη χώρα του για βίζα.

10 Σεπτεμβρίου

Η Ουγγαρία δίδει το «πράσινο φως» και ανοίγει τα σύνορά της για τους Ανατολικογερμανούς.

13 Σεπτεμβρίου

Η Ρουμανία, η Τσεχοσλοβα-

Το φιλί του Ιούδα. Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, Έριχ Χόνκερ, 6-7 Οκτωβρίου 1989.

μές αρχηγού κράτους.

1988, 15 Ιανουαρίου

Οργανώνεται, παράλληλα με τον επίσημο εορτασμό για την επέτειο της δολοφονίας της Ρόζας Λούξεμπουργκ και του Καρλ Λίμπκνεχτ, διαδήλωση στην οποία πρωτοστατεί η αντικαθεστωτική ζωγράφος Μπέρμπελ Μπολάυ. Κυρίαρχο σύνθημα η φράση της Ρόζας Λούξεμπουργκ: «Ελευθερία σημαίνει, πάντα, ελευθερία διατύπωσης της διαφορετικής σκέψης». Ακολουθούν πολλές συλλήψεις και 84 απελάσεις στη Δυτική Γερμανία.

21 Ιουνίου

Συγκρούσεις 4.000 νέων διαδηλωτών με την αστυνομία με αφορμή τη συναυλία που δίνει ο Μάικλ Τζάκσον στην άλλη πλευρά του τείχους.

15 Αυγούστου

Έναρξη διπλωματικών επαφών μεταξύ Λ.Δ.Γ. και Ε.Ο.Κ.

κία και η Λ.Δ.Γ. καταδικάζουν την απόφαση της Ουγγαρίας, να επιτρέψει την έξοδο στους Ανατολικογερμανούς πρόσφυγες.

17 Σεπτεμβρίου

130 ειρηνιστές που έχουν συγκεντρωθεί στη λουθηρανική Εκκλησία του Αγίου Νικολάου, στη Λειψία, συλλαμβάνονται.

19 Σεπτεμβρίου

Το νεοϊδρυθέν κίνημα της αντιπολίτευσης, Neues Forum, ζητά νομική αναγνώριση.

25 Σεπτεμβρίου

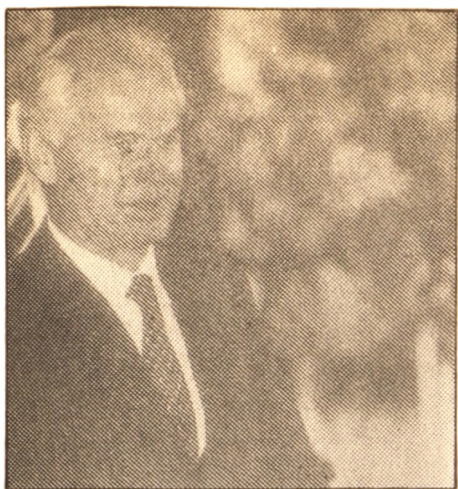
Έναρξη των διαδηλώσεων. Στη Λειψία, 18.000 άτομα οργανώνουν τη μεγαλύτερη μετά το 1953 διαδήλωση. Καταδικάζουν την άρνηση της κυβέρνησης να νομιμοποιήσει το Neues Forum και ζητούν μεταρρυθμίσεις.

2 Οκτωβρίου

Νέα διαδήλωση 100.000 ατόμων στη Λειψία. Στην εκκλη-

Παρακολουθώντας την ανέγερση του τείχους του Βερολίνου. Αυγούστος 1961.

Χανς Μόντροου

σία του Αγίου Νικολάου 15.000 ειρηνιστές ζητούν «Δημοκρατία - τώρα ή ποτέ».

3 Οκτωβρίου

Οι αρχές αποφασίζουν να δώσουν βίζα για τη Δυτ. Γερμανία σε 10.000 άτομα που βρίσκονται στη πρεσβεία της Πράγας.

4 Οκτωβρίου

Τα τραίνα με τους πρόσφυγες από την Πράγα κατευθύνονται —με κλειστές τις πόρτες— προς τη Δυτ. Γερμανία μέσω Δρέσδης. Ακολουθούν οι σκληρότερες συγκρούσεις των τελευταίων μηνών μεταξύ διαδηλωτών και σωμάτων ασφαλείας υπό τις διαταγές του Χανς Μόντροου.

6-7 Οκτωβρίου

Επίσημη επίσκεψη του Μ. Γκορμπατσώφ με αφορμή την επέτειο των 40 χρόνων από την ίδρυση της Α.Δ.Γ. Στο Βερολίνο ξεσπούν μεγάλες διαδηλώσεις που διαλύει βίαια η αστυνομία.

9 Οκτωβρίου

Διαδήλωση 70.000 ατόμων στη Λειψία, για τη Δημοκρατία.

16 Οκτωβρίου

Νέα διαδήλωση στη Λειψία, 150.000 ατόμων.

18 Οκτωβρίου

Ο Έριχ Χόνεκερ παραιτείται από όλα τα αξιώματα για «λόγους υγείας». Νέος γ. γραμματέας του Ε.Σ.Κ.Γ. ο Έγκον Κρεντς.

23 Οκτωβρίου

Εκατοντάδες χιλιάδες διαδη-

Η ζωγράφος Μπάρμπελ Μπόλου.

λώνουν σε όλη τη χώρα.

24 Οκτωβρίου

Ο Έγκον Κρεντς γίνεται πρόεδρος του κράτους και αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων.

26 Οκτωβρίου

Πρώτη επίσημη συνάντηση μεταξύ Ε.Σ.Κ.Γ. και «Neues Forum».

31 Οκτωβρίου - 1 Νοεμβρίου

Επίσκεψη του Έγκον Κρεντς στη Μόσχα ενώ οι διαδηλώσεις στη Λ.Δ.Γ. «φουντώνουν».

2 Νοεμβρίου

Αλυσσιδωτές παραιτήσεις της κομματικής νομενκλατούρας του Ε.Σ.Κ.Γ.

4 Νοεμβρίου

Τουλάχιστον ένα εκατομμύριο άτομα διαδηλώνουν στο Βερολίνο. Για πρώτη φορά μετά από 28 χρόνια οι αρχές επιτρέπουν την ελεύθερη διάβαση των Ανατολικογερμανών, μέσω Τσεχοσλοβακίας, στη Δύση.

6 Νοεμβρίου

Δημοσιεύεται σχέδιο νόμου, σύμφωνα με το οποίο οι Ανατολικογερμανοί είναι ελεύθεροι να ταξιδεύουν στο εξωτερικό ένα μήνα το χρόνο. Το ίδιο βράδυ 300.000 άτομα στη Λειψία ζητούν παραιτήση της κομμουνιστικής ηγεσίας.

7 Νοεμβρίου

Παραίτεται η κυβέρνηση.

8 Νοεμβρίου

Παραίτεται το Π.Γ. Συγκροτείται νέο υπό τον Έγκον Κρεντς.

9 Νοεμβρίου

Το υπουργικό Συμβούλιο αποφασίζει άνοιγμα των συνόρων. Το ίδιο βράδυ πέφτει το τείχος.

12 Νοεμβρίου

Μέσα σε τέσσερις μέρες τρία εκατομμύρια Ανατολικογερμανοί επισκέπτονται τη Δυτ. Γερμανία.

1990, Ιανουάριος

Πάνω από 2.000 Ανατολικογερμανοί εγκαταλείπουν καθημερινά τη χώρα τους.

1-7 Φεβρουαρίου

Οι αποδημούντες ξεπέρασαν την πρώτη εβδομάδα του μήνα τους 10.000. Σε αυτούς προστίθενται καθημερινά 3.000. Η ένωση γίνεται αναπόφευκτη ενώ ταυτόχρονα τα κοινωνικά προβλήματα μεταξύ αποδήμων ανατολικών και Δυτικογερμανών στην Ο.Δ.Γ. διογκώνονται.

13 Φεβρουαρίου

Επίσκεψη του πρωθυπουργού Χανς Μόντροου, στη Βόννη. Το ίδιο βράδυ οι τέσσερις νικητρίες δυνάμεις ανάβουν το «πράσινο φως» για την Ένωση των δυο Γερμανιών μέχρι το τέλος του 1990.

ΠΟΛΩΝΙΑ

Εκατόμβες θυμάτων από την γερμανική κατοχή.

1944, Πρωτοχρονιά

Με πρωτοβουλία του Πολωνικού Εργατικού κόμματος (Κ.Κ.) και άλλων συμμάχων του συγκροτείται το «Εθνικό Συμβούλιο της Πολωνίας», το οποίο στις 21 Ιουνίου μετεξελίσσεται σε «Επιτροπή για την Εθνική Απελευθέρωση της Πολωνίας» και λειτουργεί ως Προσωρινή Κυβέρνηση.

26 Ιουλίου

Η σοβιετική κυβέρνηση υπογράφει με την «Επιτροπή» συμφωνία με την οποία την αναγνωρίζει ως νόμιμη κυβέρνηση στα εδάφη που έχουν απελευθερωθεί. Η κίνηση αυτή αποτελεί απάντηση των σοβιετικών στις αντιδράσεις που προέβαλε η εξόριστη κυβέρνηση του Μικολάιτσκ, που βρισκόταν στο Λονδίνο, στις συμφωνίες των τριών Δυνάμεων στην Γιάλτα. Οι σοβιετικοί δεν συζητούσαν καν να επιστρέψουν στην Πολωνία τα εδάφη που είχαν καταλάβει το 1939. Αντιθέτως, παραχωρούσαν τα εδάφη που είχε καταλάβει η Γερμανία.

1945, Μάιος

Τα χιτλερικά στρατεύματα αποχωρούν από όλη την Πολωνία.

1945, 28 Ιουνίου

Σχηματίζεται κυβέρνηση «Εθνικής Ενότητας» με τη συμμετοχή και της τάσης Μικολάιτσκ.

1947, 19 Ιανουαρίου

Διεξάγονται εκλογές όπου στο σύνολο των 444 εδρών της Βουλής, η «Συμμαχία των Δημοκρατικών Κομμάτων» καταλαμβάνει τις 384 έδρες, ενώ το κόμμα του Μικολάιτσκ 28 έδρες. Είχαν προηγηθεί δημοψηφίσματα για την αγροτική μεταρρύθμιση, τις εθνικοποιήσεις και τα νέα σύνορα της χώρας.

5 Φεβρουαρίου

Πρόεδρος της χώρας, εκλέγεται ο Βόλεσλαβ Μπεϊρούτ, ενώ πρωθυπουργός αναλαμβάνει ο Γιόζεφ Τσιράνκεβιτς. Ο σοβιετικός στρατάρχης Ροκοσόφσκι διορίζεται επικεφαλής του στρατού με το πρόσημα ότι είναι πολωνικής καταγωγής.

1956, 28 Ιουνίου

Η εξέγερση του Πόζναν. Χιλιάδες διαδηλωτές ζητούν την απελευθέρωση του καρδινάλιου Βισίνσκι (είχε συλληφθεί από τον Σεπτέμβριο του 1953) καθώς και αυξήσεις μισθών. Οι δυνάμεις καταστολής επεμβαίνουν με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 54 άτομα και να τραυματισθούν 300.

19 Οκτωβρίου

Η εξέγερση επεκτείνεται ενώ το Κ.Κ. έχει διχασθεί. Συγκάλεται ολομέλεια της Κ.Ε. όπου η ανανεωτική πτέρυγα ζητά την επιστροφή του Γκομούλκα και την ανάληψη από τον ίδιο της ηγεσίας του κόμ-

Ο Καρδινάλιος Βιζίνσκι.

Ο Γκομούλκα στο Κατοβίτσε

ματος. Ο Γκομούλκα είχε καθαιρεθεί, το 1948 και διαγράφηκε από το κόμμα το 1950. Την ίδια μέρα φθάνει απροειδοποίητα στη Βαρσοβία ο Χρουστώφ. Παρά τις αρχικές του αντιδράσεις, ο Χρουστώφ, αφού έλαβε τη διαβεβαίωση από τον Γκομούλκα ότι η Πολωνία θα παραμείνει πιστός σύμμαχος της ΕΣΣΔ, συμφώνησε.

1970, 17 Δεκεμβρίου

Η κυβέρνηση αυξάνει τις τιμές των προϊόντων με συνέπεια να προκληθούν μεγάλες απεργίες στο Γκντανσκ, στη Γδύνεια και στο Στετίν. Οι δυνάμεις καταστολής επεμβαίνουν και πάλι. Αρκετές δεκάδες διαδηλωτών σκοτώνονται. Ο Γκομούλκα αντικαθίσταται από τον Έντβαρντ Γκέρεκ.

1978, Νοέμβριος

Ο αρχιεπίσκοπος της Κρακοβίας, καρδινάλιος Βοϋτίλα, εκλέγεται στο θρόνο του Αγίου Πέτρου.

1980, 2 Ιουλίου

Τα κυβερνητικά μέτρα για τον διπλασιασμό της τιμής του κρέατος προκαλούν απεργίες σε πολλά σημεία της χώρας.

31 Αυγούστου

Ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Γιαγκέλσκι και ο ηγέτης

των απεργών Λεχ Βαλέσα υπογράφουν σύμφωνα με το οποίο αναγνωρίζεται το δικαίωμα των εργαζομένων να ιδρύουν ανεξάρτητα συνδικάτα. Λήγουν οι απεργίες στο Γκντανσκ.

5 Σεπτεμβρίου

Η Κεντρική Επιτροπή του κόμματος καθαιρεί τον Γκέρεκ και τον αντικαθιστά με τον Στανισλάβ Κάνια. Την ίδια μέρα 35 ελεύθερα συνδικάτα προχωρούν στη συγκρότηση της «Αλληλεγγύης».

1981, 9 Φεβρουαρίου

Ο Βόϊτσεχ Γιαρουζέλσκι αναλαμβάνει πρωθυπουργός και στις 18 Οκτωβρίου εκλέγεται γ. γρ. του κόμματος.

1981, 13 Δεκεμβρίου

Ο στρατηγός Γιαρουζέλσκι κηρύσσει την χώρα σε «κατάσταση πολιορκίας». Ακολουθεί απαγόρευση της «Αλληλεγγύης» και αναστολή συνταγματικών διατάξεων.

1989, 7 Απριλίου

Η πολωνική Βουλή νομιμοποιεί την «Αλληλεγγύη» η οποία στις εκλογές της 4ης Ιουνίου, κυριολεκτικώς σαρώνει.

19 Αυγούστου

Ο διευθυντής της εφημερίδας της «Αλληλεγγύης» Ταντέους Μαζοβιέτσκι αναλαμβάνει πρωθυπουργός.

Βαρσοβία, φθινόπωρο 1980. Η αρχή του θρίαμβου του Λεχ Βαλέσα. Δίπλα του ο στενός συνεργάτης του και νυν πρωθυπουργός Ταντέους Μαζοβιέτσκι

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

1918

Μετά από 400 χρόνια κυριαρχίας των Αψβούργων η Ουγγαρία συγκροτείται σε ανεξάρτητο κράτος.

1918-1919

Με επικεφαλής τον Μπέλα Κουν, ιδρύεται το ΚΚ Ουγγαρίας. Για 133 ημέρες η Ουγγαρία ανακηρύσσεται Σοβιετική Δημοκρατία.

1944, 22 Δεκεμβρίου

Το Εθνικό Μέτωπο για την ανεξαρτησία της Ουγγαρίας (Κ.Κ., Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, Εθνικό-Αγροτικό Κόμμα, Κόμμα Μικροϊδιοκτητών γης, Αστικο-Δημοκρατικό κόμμα, Συνδικάτα) συγκροτεί προσωρινή κυβέρνηση και κηρύσσει τον πόλεμο κατά της Γερμανίας.

1945, 20 Ιανουαρίου

Υπογράφεται στη Μόσχα ανακωχή με την ΕΣΣΔ, τις ΗΠΑ και τη Μεγάλη Βρετανία.

Νοέμβριος

Πρώτες εκλογές. Το ΚΚ συγκεντρώνει 16,3%, το κόμμα Μικροϊδιοκτητών 57%, το Εθνικό-Αγροτικό κόμμα 7%. Σχηματίζεται κυβέρνηση συνασπισμού. Οι κομμουνιστές παίρνουν τέσσερα υπουργεία.

1946, 1 Φεβρουαρίου

Η Ουγγαρία ανακηρύσσεται Δημοκρατία. Καταργείται η Μοναρχία.

1946, Μάρτιος

Αντιθέσεις στην κυβέρνηση σχετικά με την έκταση των μεταρρυθμίσεων.

Οκτώβριος

3ο Συνέδριο του ΚΚ με κεντρικό σύνθημα, «έξω από το Μέτωπο οι εχθροί του λαού».

Δεκέμβριος

Συλλαμβάνεται ο ηγέτης του Κόμματος Μικροϊδιοκτητών με την κατηγορία της κατασκοπείας και της τρομοκρατικής δράσης εναντίον Σοβιετικών αιχμαλώτων.

1947, 10 Φεβρουαρίου

Με συνθήκη Ειρήνης η Ουγγαρία αποκαθιστά τα σύνορά της όπως είχαν πριν την 1-1-1938. Παραχωρεί μικρή περιφέρεια στην Τσεχοσλοβακία και τη Β. Τρανσυλβανία στη Ρουμανία.

1947, 31 Αυγούστου

Γενικές εκλογές. Η συμμαχία των δημοκρατικών κομμάτων (ΚΚ, Σοσιαλδημοκράτες, Εθνικοί-αγροτικοί, «ανανεωμένοι» μικροϊδιοκτήτες) κερδίζει 60,2%. Το ΚΚ λαμβάνει το 21,8%.

Ο Ίμρε Νάγκυ.

1948, 6-8 Μαρτίου

Συγχωνεύεται το Σοσιαλιστικό με το Κομμουνιστικό κόμμα.

12-14 Ιουνίου

Ιδρύεται το Ουγγρικό Κόμμα των Εργαζομένων (Ου.Κ.Ε.)

1949, Μάιος

Γενικές εκλογές. Το Λαϊκό Μέτωπο (μετεξέλιξη του Εθνικού Μετώπου) κερδίζει 95,6%· το Ου.Κ.Ε. καταλαμβάνει το 71% των εδρών.

15 Αυγούστου

Η Ουγγαρία ανακηρύσσεται Λαϊκή Δημοκρατία. Στις 19-8 ψηφίζεται το νέο Σύνταγμα.

Δεκέμβριος

Ο κρατικός τομέας ελέγχει το 91,1% της βιομηχανίας.

1951

Διώξεις, συλλήψεις και εκκαθαρίσεις μελών και στελεχών του κόμματος. Με την κατηγορία του «κρυπτοτιτοϊκού» συλλαμβάνεται ο υπουργός Εσωτερικών και μέλος του Π.Γ. Γιάνος Κάνταρ.

1953, Ιούνιος

Ο Ίμρε Νάγκυ αντικαθιστά στην πρωθυπουργία τον σταλινικό Ματίας Ράκοζι ο οποίος παραμένει γραμματέας του κόμματος. Στην οικονομία, αναζήτηση του «ουγγρικού δρόμου».

1955, 18 Απριλίου

Η χώρα στα πρόθυρα πολιτικής κρίσης. Ο Αντράς Χέγκεντους αντικαθιστά στην πρωθυπουργία τον Ίμρε Νάγκυ.

1956, Ιούλιος

Ολομέλεια ΚΕ. Ο Νάγκυ απομακρύνεται από το ΠΓ. Ο Γιάνος Κάνταρ αποκαθίσταται και εκλέγεται μέλος του ΠΓ. Νέος γραμματέας ο Έρνο Γκέρο.

6 Νοεμβρίου

Το Ου.Κ.Ε. μετονομάζεται σε Ουγγρικό Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα.

23-30 Οκτωβρίου

Διαδηλώσεις εναντίον του Γκέρο. Ο Νάγκυ καλείται να

Ματίας Ρακοζί

τεθεί επικεφαλής της κυβέρνησης. Ζητά αποχώρηση της χώρας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας — ουδετερότητα— δημοκρατία δυτικού τύπου.

4 Νοεμβρίου

2.500 τανκς και 200.000 στρατιώτες των σοβιετικών ενόπλων δυνάμεων κινούνται εναντίον των διαδηλωτών στην πλατεία Πετέφι, αφού ο Σοβιετικός πρεσβευτής **Γιούρι Αντρόπωφ** έχει εξασφαλίσει τη συμφωνία του Αντράς Χέγκεντους (με την προτροπή του Γκέρο), πρωθυπουργού μέχρι 24-10. Ο Γιάνος Καντάρ επικεφαλής της «επαναστατικής εργατο-αγροτικής κυβέρνησης».

1958

16-7 Εκτελείται ο **Ίμρε Νάγκυ** μαζί με τον υπουργό Άμυνας **Παλ Μάλετερ** και το δημοσιογράφο **Μίκλος Γκίμετ**.

1963, Απρίλιος

Γενική άμνηστια.

1987, Ιούλιος

Ολομέλεια της ΚΕ του Ο.Σ.Ε.Κ. Πρωθυπουργός ο **Κάρολυ Γκρος** στη θέση του **Γκιόργκ Λάζαρ**. Νέος πρόεδρος της χώρας ο **Κάρολ Νέμεθ** — Νο 2 στο κόμμα— στη θέση του

Παλ Λασόντσι. Γενικός Γραμματέας του «Πατριωτικού Μετώπου» ο **Ίμρε Πόζγκαϋ**.

1988, 22 Μαΐου

Σε Εθνική Συνδιάσκεψη του κόμματος αντικαθίσταται ο **Γιάνος Καντάρ** —μετά από παραμονή 32 χρόνων στην ηγεσία— από τον **Κάρολυ Γκρος**. Προωθούνται σε ηγετικές θέσεις οι ανανεωτικοί **Ποζγκαϋ, Νίερς** και **Νέμεθ**.

1989, 2 Μαΐου

Ξηλώνονται τα συρματοπλέγματα των συνόρων της Ουγγαρίας με τη Δύση.

16 Ιουνίου

Επίσημη τελετή ταφής του **Νάγκυ** και 4 στενών συνεργατών του.

26 Ιουνίου

Σε Ολομέλεια της Κ.Ε. πρόεδρος του κόμματος εκλέγεται ο **Νίερς** ενώ αποδυναμώνονται οι εξουσίες του Γ. Γραμματέα **Κ. Γκρος**.

8 Σεπτεμβρίου

Λήξη των συνομιλιών μεταξύ του Κ.Κ. και πέντε αντιπολιτευόμενων οργανώσεων.

6 Οκτωβρίου

Συνέρχεται το 14ο Συνέδριο του Ο.Σ.Ε.Κ. Το 80% των 1300 αντιπροσώπων εγκρίνει τη δημιουργία νέου κόμματος («**Ουγγρικό Σοσιαλιστικό Κόμμα**») με Πρόεδρο τον **Νίερς**.

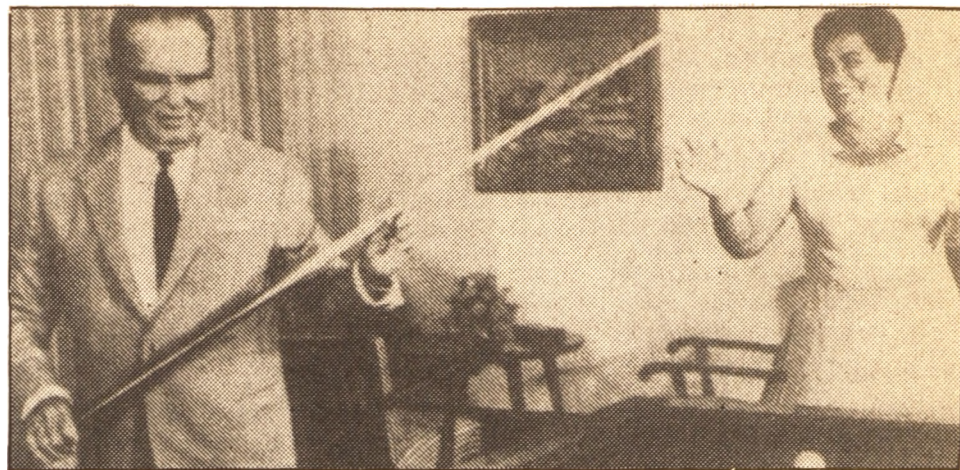
20 Οκτωβρίου

Το Ουγγρικό Σοσιαλιστικό Κόμμα καταδικάζει την εισβολή του 1956 και ψηφίζει νόμο για την αποκατάσταση της μνήμης των θυμάτων της σταλινικής περιόδου.

23 Οκτωβρίου

Η Ουγγαρία μετονομάζεται σε **Δημοκρατία**. 94 αλλαγές συνταγματικών διατάξεων για την καθιέρωση του πολυκομματισμού. Γενικές εκλογές ορίζονται για τις 25 Μαρτίου 1990.

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

Ο Τίτο με τη σύζυγό του Γιόβανκα

1937, Ιούλιος

Με την αποχώρηση του **Γκόργκιτς** από τη θέση του γ. γραμματέα ο **Γιόζιπ Μπρος Τίτο** αναλαμβάνει ουσιαστικά την καθοδήγηση του κόμματος.

1941, 27 Ιουνίου

Ο **Τίτο** ονομάζεται Διοικητής του Ανωτάτου Επιτελείου των αντάρτικων ομάδων. Υπό την ηγεσία του θα αναπτυχθεί ένα τεράστιο αντάρτικο κατά των Γερμανών.

1943, Νοέμβριος

Αποφασίζεται η συγκρότηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας.

1945, 7 Μαρτίου

Ο **Τίτο** σχηματίζει κυβέρνηση όπου πλειοψηφούν οι υπουργοί του αστικού χώρου με επικεφαλής τον **Σούμπασιτς**.

29 Νοεμβρίου

Η Συντακτική Συνέλευση καταργεί το θεσμό της Μοναρχίας και ανακηρύσσει τη χώρα **Ομοσπονδιακή Λαϊκή Δημοκρατία** (31 Ιανουαρίου 1946).

1948, 27 Μαρτίου

Ο σοβιετικός πρεσβευτής **Λαβρέντιεφ** παραδίδει στον **Τίτο** επιστολή του **Στάλιν** ως απάντηση δυο προηγούμενων επιστολών των γιουγκοσλάβων κομμουνιστών προς το ΚΚΣΕ. Είναι η απαρχή της ρήξης **Στάλιν-Τίτο**.

11 Απριλίου

«**Κανείς Γιουγκοσλάβος δεν έχει το δικαίωμα να αγαπά λιγότερο τη χώρα του από τη Σοβιετική Ένωση**» θα πει ο **Τίτο** στην ολομέλεια της Κ.Ε. Ο **Στάλιν** θα καλέσει τους Γιουγκοσλάβους να ανατρέψουν τους «ανάξιους ηγέτες» τους. Ο **Τίτο** συλλαμβάνει και παραπέμπει σε δίκη για εσχάτη προδοσία φιλοσοβιετικά στελέχη (**Σούγιονιτς, Χέμπρανκ, κ.ά.**). Παράλληλα με τις διαδηλώσεις που οργανώνει προς υποστήριξη της πολιτικής του, ανοίγει και ένα

στρατόπεδο συγκέντρωσης. Είναι το **Γκόλι Οτόκ** (Γυμνό νησί) όπου από το 1948 έως το 1952 θα «φιλοξενηθεί» χιλιάδες υποτιθέμενους ή μη σοβιετόφιλους. Πολλοί αυτοκτόνησαν και άλλοι υπέκυψαν στις κακουχίες.

1950, 27 Ιουνίου

Η Βουλή κατοχυρώνει νομοθετικά τις πρώτες προσπάθειες για την αυτοδιαχείριση.

1954

Ο **Μίλοβαν Τζίλας** περνάει σε δυσμένεια. Έως την αμνηστία του 1965 θα φυλακισθεί πολλές φορές.

1956, 5 Ιουνίου

Ο **Νικήτα Χρουστσώφ** επισκέπτεται το Βελιγράδι.

1963, Απρίλιος

Η χώρα μετονομάζεται σε **Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία**.

1972, Ιανουάριος

Συλλήψεις Κροατών εθνικιστών.

1974, Φεβρουάριος

Νέο Σύνταγμα. Η αυτοδιαχείριση κατοχυρώνεται συνταγματικά.

1979, Οκτώβριος

Ο **Τίτο** επισκέπτεται το Κοσσυφοπέδιο. Το «απολυτρωτικό» κίνημα στην περιοχή έχει αρχίσει να εκδηλώνεται.

1980, 4 Μαΐου

Ο στρατάρχης **Τίτο** είναι νεκρός. Το κόμμα και το κράτος διοικείται πλέον από μια συλλογική ηγεσία εκ περιτροπής.

1984

Η Γιουγκοσλαβία αντιμετωπίζει οικονομική κρίση.

1988, 26 Ιουλίου

Η Σερβία ζητά συνταγματικές μεταρρυθμίσεις με στόχο την μείωση της αυτονομίας δυο ημιαυτόνομων περιοχών, του Κοσσυφοπεδίου και της Βοϊβοδίνια. Ο «σερβικός εθνικισμός» αναγεννάται, ενώ πίσω του βρίσκεται ένας λαϊκιστής ηγέτης, ο γραμματέας του κόμματος στη Σερβία **Σλόμ-**

Ο «αποκεφαλισμός» του **Στάλιν**. Βουδαπέστη, Οκτώβριος 1956.

πονταν Μιλόσεβιτς.

1989, 17 Μαρτίου

Η κυβέρνηση του Άντε Μάρκοβιτς αναλαμβάνει καθήκοντα. Διαδέχεται την κυβέρνηση του Μπράνκο Μίκουλιτς που παραιτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου, αφού δεν μπόρεσε να επιλύσει τα τεράστια οικονομικά, κοινωνικά και εθνικά προβλήματα που συνταράσσουν τη χώρα.

28 Μαρτίου

Είκοσι νεκροί και δεκάδες τραυματίες ύστερα από την επέμβαση του στρατού στο Κοσσουπόεδιο.

8 Μαΐου

Ο Μιλόσεβιτς εκλέγεται πρόεδρος της Ομόσπονδης Δημοκρατίας της Σερβίας.

16 Ιουνίου

Η κρίση ανάμεσα στη Σερβία και τη Σλοβενία εντείνεται. Ο ηγέτης του κόμματος στη Σλοβενία δηλώνει ότι θα πρέπει να ληφθεί απόφαση εάν οι δύο Δημοκρατίες θα συνεχίσουν να ζουν μαζί.

27 Σεπτεμβρίου

Το κοινοβούλιο της Σλοβενίας εγκρίνει συνταγματικές τροποποιήσεις για το δικαίωμα απόσχισης από την ομοσπονδία. Η κεντρική κυβέρνηση στο Βελιγράδι ζητά επίμονα την αναβολή της ψηφοφορίας.

12 Δεκεμβρίου

Το Κομμουνιστικό Κόμμα Κροατίας εγκρίνει την καθιέρωση του πολυκομματικού συστήματος στη Δημοκρατία.

1990, 22 Ιανουαρίου

Το 14ο Συνέδριο της Ε.Γ.Κ. ψηφίζει την κατάργηση του μονοπωλίου του κόμματος στην εξουσία της χώρας. Την επομένη ημέρα το Κ.Κ. Σλοβενίας αποχωρεί από το Συνέδριο. Οι εργασίες του Συνεδρίου αναβάλλονται επ' αόριστον.

4 Φεβρουαρίου

Έκτακτη διάσκεψη του Κ.Κ. Σλοβενίας. Αποφασίζεται η ίδρυση νέου κόμματος υπό την επωνυμία «Κόμμα Δημοκρατικής Ανανέωσης» με πρόγραμμα και καταστατικό σοσιαλδημοκρατικού προσανατολισμού.

Μιλόβαν Τζίλιας.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Ο πρωθυπουργός Γκρόζα με το βασιλιά Μιχαήλ.

1944, 20 Αυγούστου

Ο «Κόκκινος Στρατός» εισέρχεται στο ρουμανικό έδαφος.

23 Αυγούστου

Συλλαμβάνεται ο δικτάτορας Αντονέσκου ύστερα από ένοπλη εξέγερση. Πρωθυπουργός αναλαμβάνει ο Κ. Σανατέσκου. Το ΚΚ συμμετέχει στην κυβέρνηση ως μειοψηφία.

1945, 6 Μαρτίου

Παραίτεται ο πρωθυπουργός Ραντέσκου. Νέος πρωθυπουργός αναλαμβάνει ο Πέτρου Γκρόζα ηγέτης του «Αγροτικού Μετώπου», αντιπρόεδρος της προηγούμενης κυβέρνησης ενώ είχε χρηματίσει υπουργός πολλών μεσοπολεμικών κυβερνήσεων. Ο Πέτρου Γκρόζα συνεργάζεται ήδη πολύ στενά με το Κ.Κ.

1946, 19 Νοεμβρίου

Γενικές εκλογές. Η «Συμμαχία Δημοκρατικών Κομμάτων» (Κ.Κ., Αγροτικό Μέτωπο) λαμβάνει το 80% των ψήφων.

1947, 30 Δεκεμβρίου

Η Βουλή καταργεί το θεσμό της Μοναρχίας και ανακηρύσσει την χώρα Λαϊκή Δημοκρατία.

1948, 21-23 Φεβρουαρίου

Συγκροτείται το Εργατικό Κόμμα Ρουμανίας μετά από συγχώνευση του Κομμουνιστικού και του Σοσιαλδημοκρατικού. Γενικός γραμματέας εκλέγεται ο Γκεόργκε Γκεοργκίου-Ντεζ.

1948, Απρίλιος

Η Βουλή ψηφίζει το Σύνταγμα της χώρας. Η «δικτατορία του προλεταριάτου» αποτελεί συνταγματική διάταξη.

11 Ιουνίου

Η Βουλή ψηφίζει το νόμο για τις εθνικοποιήσεις.

1958, Μάιος

Οι ηγέτες του Συμφώνου της Βαρσοβίας συνέρχονται στη Μόσχα όπου τίθεται θέμα αποχώρησης των σοβιετικών στρατευμάτων από την Ρουμανία. Η απόφαση είναι ομό-

φωνη και τα στρατεύματα αποχωρούν το φθινόπωρο του ίδιου έτους.

1965, Μάρτιος

Πεθαίνει ο ηγέτης του κόμματος Γ. Γκεοργκίου-Ντεζ. Στη θέση του εκλέγεται ο Νικόλαε Τσαουσέσκου.

Ιούλιος

Το κόμμα ονομάζεται και πάλι Κομμουνιστικό με απόφαση του 9ου Συνεδρίου.

Αύγουστος

Νέο Σύνταγμα με το οποίο η χώρα ανακηρύσσεται Σοσιαλιστική Δημοκρατία.

1968, Αύγουστος

Η Ρουμανία δεν συμμετέχει στην επέμβαση των δυνάμεων του Συμφώνου της Βαρσοβίας στην Τσεχοσλοβακία. Η «ανεξάρτητη» πολιτική του Τσαουσέσκου είναι καλοδεχούμενη από τη Δύση και μια σειρά ηγέτες επισκέπτονται το Βουκουρέστι: Ντε Γκωλ (1968), Νίξον (1969), Φορντ (1975).

1977, Μάρτιος

Χιλιάδες ανθρακωρύχοι απεργούν· οι δυνάμεις καταστολής επεμβαίνουν και συλλαμβάνουν την ηγεσία τους.

1982, Ιούλιος

Ο πρόεδρος Μιττεράν μεταιώνει την προγραμματισμένη για τον Σεπτέμβριο επίσημη επίσκεψή του στο Βουκου-

Γκεοργκίου-Ντεζ.

ρέστι. Με την χειρονομία αυτή, ο Γάλλος πρόεδρος εκφράζει τη δυσαρέσκεια της κυβέρνησής του για την μυστηριώδη εξαφάνιση του ρουμάνου πολιτικού εξόριστου στο Παρίσι Βίρτζιλ Τανάσε. Ο δυτικός κόσμος αρχίζει να συνειδητοποιεί ότι εκτός από την «ανεξάρτητη» εξωτερική πολιτική υπάρχουν και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

1987, Νοέμβριος

Οι κάτοικοι του Μπρασόφ διαδηλώνουν διαμαρτυρόμενοι για τα μέτρα λιτότητας. Οι δυνάμεις καταστολής επί το έργο...

1989, 20-24 Νοεμβρίου

Το 14ο Συνέδριο του ΡΚΚ εκλέγει ομόφωνα τον Νικ. Τσαουσέσκου στη θέση του Γενικού Γραμματέα.

15 Δεκεμβρίου

Η αρχή του τέλους... Οι αρχές διατάζουν την απέλαση του ιερέα Λάζλο Τάκκε. Το κύμα συμπαραστάσης προς τον ουγγρικής καταγωγής ιερέα, μετατρέπεται, στην Τιμισοάρα σε διαδήλωση κατά του καθεστώτος Τσαουσέσκου. Η λέξη Σεκουριτάτε κάνει τον γύρο του κόσμου.

22 Δεκεμβρίου

Η εξέγερση του ρουμανικού λαού αγκαλιάζει όλη τη χώρα, ενώ οι πραιτωριανοί του καθεστώτος ανθίστανται. Η πενταμελής επιτροπή του «Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας» εγκαθίσταται στο μέγαρο της τηλεόρασης, που έχει μετατραπεί σε «διευθυντήριο» της λαϊκής εξέγερσης.

26 Δεκεμβρίου

Η τηλεόραση μεταδίδει το βίντεο της δίκης και της εκτέλεσης του ζεύγους Τσαουσέσκου.

1990, 27 Ιανουαρίου

Ο πρωθυπουργός Πέτρε Ρόμαν δηλώνει ότι «οι Ρουμάνοι δεν πρέπει να φοβούνται επιστροφή στις μεθόδους διακυβέρνησης του παρελθόντος. Όμως ακόμη και σήμερα η πολιτική ασκείται με τρόπο όχι ιδιαίτερο καθαρό».

Ο «Δούναβης της σκέψης».

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ο βασιλιάς Βόρις με τον Χίτλερ.

1944, 8 Σεπτεμβρίου

Ο «Κόκκινος Στρατός» διαβαίνει τον Δούναβη και εισέρχεται στο βουλγαρικό έδαφος.

9 Σεπτεμβρίου

«Πατριωτικό μέτωπο» με κυρίαρχη δύναμη το Κομμουνιστικό κόμμα καταλαμβάνει την εξουσία. Πρωθυπουργός ορίζεται ένας παλιός στρατιωτικός ο **Κίμον Γκεοργκίεφ**, ηγέτης της ομάδας «Ζβενό» («Κρίκος») —αποτελούμενης

ταγμα. Από τους 369 παρόντες βουλευτές, το σχέδιο του Πατριωτικού Μετώπου ψήφισαν οι 302. Η αντιπολίτευση αντιδρά έντονα. Στις 23 Σεπτεμβρίου ένας από τους ηγέτες της, ο **Νικόλα Πετκώφ**, καταδικάζεται σε θάνατο και εκτελείται.

1949, 2 Ιουλίου

Ο «πατέρας» της Βουλγαρίας **Γκεόργκι Ντιμιτρώφ** πεθαίνει στη Μόσχα σε ηλικία 67 ετών.

Ο Ν. Πετκώφ δικάζεται.

από στρατιωτικούς— που συμμετέχει στο Πατριωτικό Μέτωπο.

1946, 8 Σεπτεμβρίου

Δημοψήφισμα για την κατάργηση της Μοναρχίας. Το 90% περίπου των ψηφοφόρων τάσσεται υπέρ της «Λαϊκής Δημοκρατίας».

15 Σεπτεμβρίου

Η χώρα ανακηρύσσεται **Λαϊκή Δημοκρατία**.

1946, 27 Οκτωβρίου

Βουλευτικές εκλογές. Από τις 464 έδρες, το Πατριωτικό Μέτωπο κερδίζει τις 364 (277 κομμουνιστές βουλευτές). Πρωθυπουργός αναλαμβάνει ο **Γκεόργκι Ντιμιτρώφ**.

1947, 4 Δεκεμβρίου

Η Βουλή ψηφίζει το νέο Σύν-

Τράισο Κόστωφ.

Το επίσημο ιατρικό ανακοινθέν αναφέρει ως αιτία «τον φυσικό θάνατο». Ωστόσο οι υπόνοιες περί του αντιθέτου που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς παραμένουν... Τον διαδέχεται ο «πιστός φίλος» του **Βασίλ Κολάρωφ** ο οποίος και αυτός με τη σειρά θα αποβιώσει στις 23 Ιανουαρίου 1950. Προηγούμενως μια φωτεινή προσωπικότητα και επίδοξος διάδοχος, ο **Τράισο Κόστωφ** κατηγορείται ως «φιλο-τιτοϊκός» και εκτελείται στις 17 Δεκεμβρίου 1949 σε ηλικία 52 ετών.

1950, 3 Φεβρουαρίου

Ο **Βέλκο Τσερβένκωφ**, ο μεγάλος αντίπαλος του Τοντόρ Ζίβκωφ αναλαμβάνει πρωθυπουργός. Ο ίδιος θα εκλεγεί

Α' Γραμματέας του κόμματος στις 8 Νοεμβρίου.

1954, 25 Ιανουαρίου

Ο **Τόντορ Ζίβκωφ** αναρριχάται στην ηγεσία του κόμματος.

1956, 2-6 Απριλίου

Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΒΚΚ. Επίσημως παρουσιάζεται ως η «περεστρόικα» του Ζίβκωφ.

1962, Νοέμβριος

Ολομέλεια της Κ.Ε. Ο Ζίβκωφ είναι πλέον κυρίαρχος του παιχνιδιού. Ο μεγάλος του αντίπαλος **Β. Τσερβένκωφ** διαγράφεται από το κόμμα· είχε ήδη καθαιρεθεί το Δεκέμβριο του 1961 από το Π.Γ. Τον Μάιο του 1969 θα «επανεξετασθεί» η περίπτωση του και θα επανενταχθεί στο κόμμα. Ένας άλλος αντίπαλος, ο **Άντον Γιούγκνικοφ** θα απομακρυνθεί από την πρωθυπουργία (διαδέχθηκε τον Τσερβένκωφ το 1956) και θα καθαιρεθεί από την Κ.Ε.

20 Νοεμβρίου

Ο Ζίβκωφ είναι τώρα πλέον και πρωθυπουργός.

1971, 7 Ιουλίου

Ο Ζίβκωφ εκλέγεται και πρό-

Β. Τσερβένκωφ.

δρος του κράτους.

1988, 3 Νοεμβρίου

Ιδρύεται η «Λέσχη για την υποστήριξη της "γκλασνόστ" και της "περεστρόικα"», με βασικό στόχο την παρέμβαση για την υλοποίηση όσων περί «διαφάνειας» και «ανασυγκρότησης» διαλαλεί το καθεστώς Ζίβκωφ.

1989, Ιανουάριος

Επτά διανοούμενοι ιδρύουν το Συνδικάτο «Ποντκρέπα».

26 Οκτωβρίου

Η οικολογική οργάνωση «Εκογκλάσνοστ» που ιδρύθηκε τον Απρίλιο πραγματοποιεί την πρώτη διαδήλωση. Η αστυνομία επεμβαίνει...

10 Νοεμβρίου

Ο Τοντόρ Ζίβκωφ άνθρωπος που κρατούσε επί 35 χρόνια τα ηνία της χώρας του αυτός που συνυπήρξε με πέντε σοβιετικούς ηγέτες, αυτός που εξαγόραζε τους αντιπάλους του και αντιμετώπιζε με τον χειρότερο τρόπο τους στενότερους συνεργάτες του, αποκαθλώθηκε. Διάδοχός του ο **Πέτερ Μλαντένωφ**. Η Βουλγαρία προς το παρόν κυβερνάται από μια τριανδρία: **Πέτερ Μλαντένωφ** (πρόεδρος του Κράτους) **Αλ. Λίλωφ** (πρόεδρος του ΒΚΚ) **Αντρέι Λουκάνωφ** (πρωθυπουργός).

7 Δεκεμβρίου

Ιδρύεται η Ένωση Δημοκρατικών Δυνάμεων με πρόεδρο τον Ζέλιο Ζέλεφ.

1990, 15 Ιανουαρίου

Η Βουλή καταργεί το σχετικό άρθρο του Συντάγματος που ορίζει τον ηγετικό ρόλο του κόμματος στην κοινωνία. Έχουν προκηρυχθεί βουλευτικές εκλογές για τον Μάιο. Η αντιπολίτευση ζητά να διεξαχθούν τον Νοέμβριο και ενώ ο Π. Μλαντένωφ αντιπροτείνει τον Ιούνιο.

Από διαδήλωση εναντίον του Ζίβκωφ.

Επιμέλεια
Νίκος Χίος

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Στάλιν, Λένιν, Τρότσκι. Φεβρουάριος 1918.

1917, 7 Νοεμβρίου

Οκτωβριανή επανάσταση.*

1921, 8-16 Μαρτίου

Συγκλείεται το 10ο Συνέδριο του ΚΚΡ (μπολσεβίκων) και σηματοδοτεί το πέρασμα από την περίοδο του «πολεμικού κομμουνισμού» στην νέα οικονομική πολιτική (ΝΕΠ).

1922, 27 Μαρτίου - 2 Απριλίου

Το τελευταίο Συνέδριο (11ο) που παρακολουθεί και καθοδηγεί ο Λένιν. Η νέα Κ.Ε. εκλέγει γραμματέα τον Στάλιν.

30 Δεκεμβρίου

Συγκλείεται στη Μόσχα το 1ο Συνέδριο των Σοβιέτ της ΕΣΣΔ. Το 2ο Συνέδριο (1924) ψήφισε το πρώτο Σύνταγμα της χώρας.

1924, 31 Ιανουαρίου

Θάνατος του Λένιν. Ο Στάλιν προχωρεί σιγά-σιγά στην εκκαθάριση των εσωκομματικών αντιπάλων του.

1931

Η δεκαετία του '30 χαρακτηρί-

ζεται από τις εκκαθαρίσεις των εσωκομματικών αντιπάλων του Στάλιν. Όλη η παλιά γενιά των μπολσεβίκων συκοφαντείται, εκκαθαρίζεται, δικάζεται, εκτελείται. Ο Τρότσκι διαφεύγει στο εξωτερικό. Κάμενεφ, Ρίκωφ, Μπουχάριν και σειρά άλλων στελεχών εκτελούνται. Η «επιχείρηση» συνδυάζεται με την εκκαθάριση των «κουλάκων».

1941, 22 Ιουνίου

Η Γερμανία κηρύσσει τον πόλεμο στην ΕΣΣΔ.

1945, Μάιος

Τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

1953, 5 Μαρτίου

Ο Στάλιν είναι νεκρός!

Σεπτέμβριος

Ο Ν. Χρουστώφ εκλέγεται γενικός γραμματέας.

1956, Φεβρουάριος

Συνέρχεται το 20ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ, όπου ασκείται έντονη κριτική στην προσωπολα-

τρεία του Στάλιν.

1964, Οκτώβριος

Ολομέλεια της Κ.Ε. Ο Λ. Μπρέζνιεφ ανατρέπει τον Χρουστώφ.

1982, 10 Νοεμβρίου

Θάνατος του Λ. Μπρέζνιεφ. Ο αρχηγός της ΚGB Γ. Αντρόπωφ ανέρχεται στην εξουσία. Θα αποβιώσει στις 9 Φεβρουαρίου 1984.

1984, 13 Φεβρουαρίου

Ο Κ. Τσερνιένκο διαδέχεται τον Αντρόπωφ.

1985, 11 Μαρτίου

Ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ εκλέγεται Γενικός Γραμματέας του ΚΚΣΕ, με πρόταση του Αντρέι Γκρομικό.

23 Απριλίου

Ολομέλεια της Κ.Ε. με αντικείμενο τη σύγκλιση του 27ου Συνεδρίου του κόμματος. Οι ισορροπίες στα υψηλά κλιμάκια της σοβιετικής εξουσίας είναι ακόμη εύθραυστες. Οι Λιγκατσώφ, Τσεμπρίκωφ και Ριζκώφ προβιβάζονται στο Π.Γ. Εξαγγέλλεται ανασύνταξη του προγράμματος του ΚΚΣΕ.

2 Ιουλίου

Ο Αντρέι Γκρομικό εκλέγεται πρόεδρος του Ανωτάτου Σοβιέτ και ο Σεβαρντνάντζε ορίζεται Υπουργός Εξωτερικών. Ο Λιγκατσώφ διορίζεται πρόεδρος της Επιτροπής εξωτερικών υποθέσεων του Αν. Σοβιέτ. Η θέση αυτή σύμφωνα με τα σοβιετικά ειωθότα καταλαμβάνεται από το Νο 2 του Κρεμλίνου.

28 Σεπτεμβρίου

Ο γηραιός πρόθυπουργός Ν.

Τίχονωφ αντικαθίσταται από τον Ν. Ριζκώφ.

2 Οκτωβρίου

Επίσκεψη του Γκορμπατσώφ στο Παρίσι που γοητεύεται από το νέο ηγέτη. «Ο Γκορμπατσώφ είναι ένας φυσικός "σπρίντερ", ο οποίος ξέρει ότι έχει να ακολουθήσει ένα μακρό και σκληρό δρόμο» θα γράψει πολύ προφητικά ο «Εκονομιστ».

15 Οκτωβρίου

Η ολομέλεια της Κ.Ε. συζητά το νέο σχέδιο προγράμματος. «Χρειάζεται να διορθώσουμε εκείνα τα σχήματα που δεν άντεξαν στην εμπειρία του χρόνου» θα πει ο Γκορμπατσώφ.

19 Νοεμβρίου

Πραγματοποιείται στη Βιέννη η συνάντηση κορυφής Ρήγκαν - Γκορμπατσώφ.

1986, 25 Φεβρουαρίου - 6 Μαρτίου

Συνέρχεται το 27ο Συνέδριο. Στην πολιτική του εισήγηση ο Γκορμπατσώφ μπήγει το νυστέρι βαθιά στο σώμα του μπρεσνιεφισμού. Από τα 14 μέλη του Π.Γ. που είχαν εκλεγεί στο προηγούμενο συνέδριο έχουν απομείνει μόνον 4: Γκρομικό, Γκορμπατσώφ, Κουνάγιεφ και Στερντνίτσκι.

25 Απριλίου

Η τραγωδία του Τσερνομπίλ.

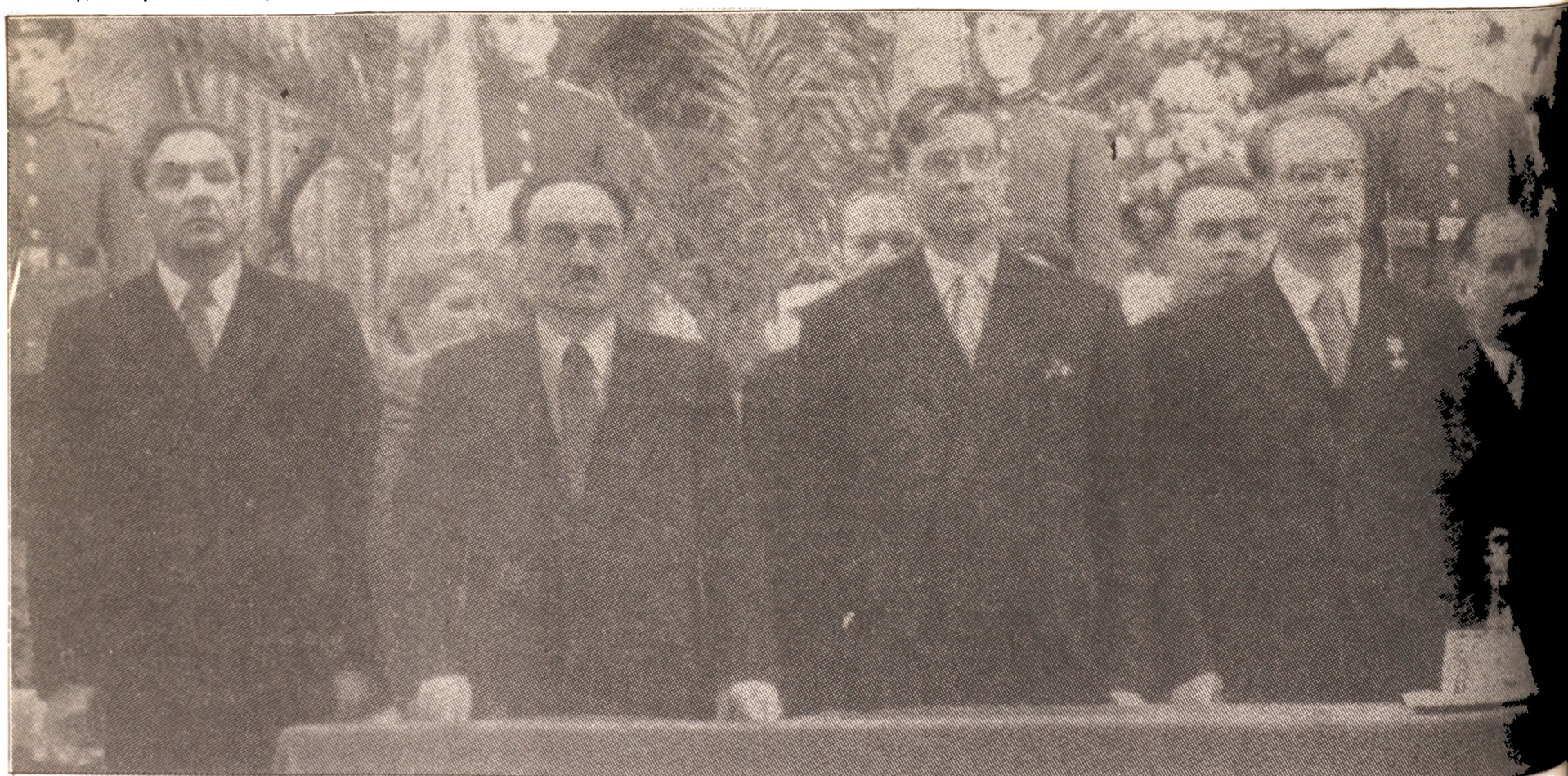
Ιούνιος

Ολομέλεια της Κ.Ε. Μετά την κριτική του παρελθόντος έρχεται η ώρα των αρνητών της ανανέωσης.

11-12 Οκτωβρίου

Συνάντηση Ρήγκαν - Γκορ-

Σεπίλωφ, Μικογιάν, Σουσλώφ, Περβούχιν, Μολότωφ, Μαλένκωφ, Καγκάνοβιτς και ο Χρουστώφ με την γυναίκα του.

μπατσώφ στο Ρείκιαβικ

Νοέμβριος

Το Ανώτατο Σοβιέτ ψηφίζει το νόμο για την «ιδιωτική εργασία» στον τομέα του εμπορίου και της βιοτεχνίας.

Δεκέμβριος

Γερματίζεται η εξορία του Αν. Ζάχαρωφ στο Γκόργκι.

7-18 Δεκεμβρίου

Ιρωτοφανή επεισόδια σημειώνονται στην πρωτεύουσα του Καζακστάν, Άλμα Άτα. Ο ραμματέας του κόμματος **ουνάγιεφ** αντικαθίσταται. Τα επακολούθησαν συγκλονιστικές αποκαλύψεις για ένα μυστικό πολιτικό-οικονομικό δίκτυο κομματικών παραδόντων που λειτουργούσε τα πρότυπα της **Μαφίας**, με ζωταγωνιστή το γαμπρό του πρέζνιεφ.

187, 27-28 Ιανουαρίου

Ολομέλεια της Κ.Ε. Ο Γκορμπατσώφ ζητά «να αποκαταθεί η σχέση ανάμεσα στη δημοκρατία και το σοσιαλισμό». Εξαγγελία νέου εκλογικού νόμου (πολλές υποψηφιότητες) και καθιέρωση της μυστικής ψηφοφορίας στα κομματικά όργανα.

Φεβρουαρίου

Τα μειωθούν οι ρυθμοί της οικονομικής σημαίνει να ανακοινηθεί η κίνηση προς τα εμπρός να ζημιωθεί η υπόθεση «περεστρόικα» θα δηλώσει ο Γκορμπατσώφ σε συνάντησή του με τους διευθυντές των μέσων ενημέρωσης.

Απριλίου

Προκαλούνται τα συνέδρια των κοινωνικών οργανώσεων.

Στο συνέδριο της Κομσομόλ ο Γκορμπατσώφ θα στείλει το μήνυμα: «Μην παίρνετε τίποτα ως δεδομένο. Αναζητήστε τη ρίζα των πραγμάτων και αντλήστε τα απαραίτητα συμπεράσματα».

25-26 Ιουνίου

Η σοβιετική οικονομία, η γραφειοκρατία και η ριζική μεταρρύθμιση των μεθόδων διεύθυνσής της είναι στο επίκεντρο της ολομέλειας της Κ.Ε. Πιστοί φίλοι (Αλ. Γιάκοβλεφ, κ.ά.) του Γκορμπατσώφ εκλέγονται στο Π.Γ.

23 Αυγούστου

Οι πρώτες διαδηλώσεις στις χώρες της **Βαλτικής**. Η «Πράβντα» αναγνωρίζει ότι «ωστόσο, προβλήματα υπάρχουν».

Σεπτέμβριος

Ο Λιγκατσώφ βάλεi κατά των «Νέων της Μόσχας» και το «Ογκανιόκ».

21 Οκτωβρίου

Ανοικτή σύγκρουση Λιγκατσώφ-Γιέλτσιν στην ολομέλεια της Κ.Ε. Ο Γιέλτσιν είναι ο πρώτος «νέος άνθρωπος» της εποχής Γκορμπατσώφ που απομακρύνεται από τη θέση του γραμματέα της Μόσχας. Γι' αυτό θα «βοηθήσει» ο ίδιος ο σοβιετικός ηγέτης.

3 Νοεμβρίου

Τιμάται η 70η επέτειος της Οκτωβριανής επανάστασης. Την ομιλία του Μ. Γκορμπατσώφ θα σχολιάσει ο **Α. Ζάχαρωφ**: «Δεν είπε όλη την αλήθεια για τις δεκαετίες του '30 και του '40. Περίμενα και ήλπιζα περισσότερα. Ωστόσο εί-

ναι ένα ακόμη δείγμα της διαφάνειας στην ΕΣΣΔ».

8 Δεκεμβρίου

Ρήγκαν και Γκορμπατσώφ υπογράφουν στην Ουάσιγκτον συμφωνία για τη μείωση των πυρηνικών όπλων στην Ευρώπη.

1988, 23 Φεβρουαρίου

Δεκάδες χιλιάδες Αρμένιοι διαδηλώνουν στο Ερεβάν ζητώντας την ένωση της αυτόνομης επαρχίας Καραμπάχ με την Αρμενία.

29 Μαΐου

Ο Ρ. Ρήγκαν επισκέπτεται τη Μόσχα. Είναι η πρώτη επίσκεψη Αμερικανού προέδρου στη σοβιετική πρωτεύουσα ύστερα από 14 χρόνια.

28 Ιουνίου

Συγκαλείται η 19η Συνδιάσκεψη του ΚΚΣΕ. Στο επίκεντρο των εργασιών είναι οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις.

1 Οκτωβρίου

Το Ανώτατο Σοβιέτ, σε έκτακτη σύνοδο, εκλέγει τον Μ. Γκορμπατσώφ πρόεδρο της χώρας. Κινητικότητα παρατηρείται και στα κέντρα εξουσίας. Ο αρχηγός της ΚGB Β. Τσεμπρίκωφ μετατίθεται σε άλλη θέση, ενώ ο Λιγκατσώφ θα χειρίζεται πλέον την αγροτική πολιτική.

7 Δεκεμβρίου

Ομιλία Γκορμπατσώφ στη γενική συνέλευση του ΟΗΕ

1989, 26 Μαρτίου

Εκλογές. Ο Μπ. Γιέλτσιν υποψήφιος στη Μόσχα κερδίζει το 90% των ψήφων. Πολλά ανώτατα κομματικά στελέχη αποτυγχάνουν να εκλεγούν.

9 Απριλίου

Διαδηλώσεις στην **Τυφλίδα** πρωτεύουσα της Γεωργίας. Επέμβαση του στρατού.

25 Απριλίου

Ολομέλεια της Κ.Ε. Απομακρύνονται 74 τακτικά μέλη της και 24 αναπληρωματικά. Μεταξύ αυτών είναι και ο **Αντ. Γκρομικό**.

19-20 Σεπτεμβρίου

Ολομέλεια της Κ.Ε. Το τελευταίο μέλος του Π.Γ. της εποχής Μπρέζνιεφ ο Β. Στσερμπίτσκι απομακρύνεται μαζί με τους Τσεμπρίκωφ και Ταλίζιν.

1 Δεκεμβρίου

Ο Γκορμπατσώφ επισκέπτεται στο **Βατικανό** τον Πάπα.

2-3 Δεκεμβρίου

Συνάντηση Γκορμπατσώφ-Μπους στη Μάλτα.

15 Δεκεμβρίου.

Πεθαίνει στη Μόσχα ο ακαδημαϊκός **Αντρέι Ζάχαρωφ**.

1990, 19 Ιανουαρίου

Ο σοβιετικός στρατός επεμβαίνει στο **Μπακού**, πρωτεύουσα του Αζερμπαϊτζάν.

31 Ιανουαρίου

Ο Μ. Γκορμπατσώφ διαψεύδει την είδηση που μετέδωσε το CNN ότι επίκειται παραίτησή του.

7 Φεβρουαρίου

Η ολομέλεια της Κ.Ε. δέχεται την τροποποίηση του άρθρου 6 του Συντάγματος που ορίζει το μονοπώλιο του κόμματος. Παρέχονται περισσότερες εξουσίες στον πρόεδρο της χώρας.

* Σύμφωνα με το νέο ημερολόγιο.

«ΔΕΝ ΖΗΣΑ

Ο ΓΙΑΝ ΓΙΟΖΕΦ ΛΙΠΣΚΙ ΜΙΛΑ ΣΤΟ ΑΝΤΙ

εκλογές που πρόκειται να διενεργηθούν σύντομα;

ΑΠ.: Κολοσσία. Επί δεκαετίες η τοπική εξουσία βρίσκεται στα χέρια των ιδίων ανθρώπων, των κομμουνιστών και των συνεργατών τους. Ο κόσμος ανυπομονεί. Πέρσι το καλοκαίρι μπορεί να κερδίσαμε τις εκλογές, μπορεί να σχηματίστηκε κυβέρνηση της Αλληλεγγύης, αλλά στην επαρχία δεν έχει αλλάξει τίποτα.

ΕΡ.: Περιμένετε ότι στις δημοτικές εκλογές η Αλληλεγγύη θα επαναλάβει τον περσινό της θρίαμβο;

ΑΠ.: Νομίζω ναι. Ωστόσο σε αυτές τις εκλογές θα παίξει αποφασιστικό ρόλο ο προσωπικός παράγων, η προσωπικότητα των υποψηφίων. Ο εκλογέας ξέρει πως στις γενικές εκλογές θα ψήφιζε την Αλληλεγγύη, αλλά τα τοπικά προβλήματα τα γνωρίζει, π.χ., ο... Κοβάλσκι, ο άνθρωπος της γειτονιάς του. Ένας κάποιος Κοβάλσκι, λοιπόν, μπορεί να προτιμηθεί από τον υποψήφιο της Αλληλεγγύης.

ΕΡ.: Οι απεργίες που έχουν ξεσπάσει το τελευταίο διάστημα στρέφονται, έστω έμμεσα, εναντίον της Αλληλεγγύης. Δεν είναι έτσι;

ΑΠ.: Όχι. Η Αλληλεγγύη ασφαλώς δεν τις υποστηρίζει. Όμως δεν μπορούμε να πούμε ότι οι απεργίες στρέφονται εναντίον της. Βεβαίως η ομάδα που πλαisiώνει τον πρόεδρο των κρατικών συνδικάτων Άλφερντ Μιοντόβιτς (σ.σ. τοποθετήθηκε στη θέση αυτή αμέσως μετά την κήρυξη του στρατιωτικού νόμου το Δεκέμβριο 1981) τις υποθάλπει. Υπάρχουν χίλιοι λόγοι για να γίνουν απεργίες. Η οικονομική κατάσταση όλων είναι εξαιρετικά δύσκολη. Τι θέλετε να κάνουν οι άνθρωποι όταν στα μέσα του μηνός έχει εξανεμισθεί ο μισθός τους; Παρά ταύτα ποτέ πρωθυπουργός στην Πολωνία δεν ήταν τόσο δημοφιλής όσο ο Ταντέους Μαζοβιέτσκι. Σύμφωνα με την τελευταία δημοσκόπηση τον εμπιστεύεται το 90% των Πολωνών. Αυτό κάτι σημαίνει.

ΕΡ.: Πόσο διάστημα θα χρειασθεί, κατά τις εκτιμήσεις σας, μέχρι να διαφανούν τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης της οικονομίας;

ΑΠ.: Δεν μπορώ να εκφέρω προσωπική γνώμη. Σας μεταφέρω την άποψη της κυβέρνησης, την οποία ασπάζομαι. Οι αρμόδιοι υπουργοί υπολογίζουν ότι μετά από έξι μήνες θα ελέγχουν, π.χ., τον πληθωρισμό. Στόχος τους για το 1990 είναι να μην υπερβεί το 200%. Λάβετε υπ' όψιν πως όταν σχηματίστηκε η κ

Από τους πρωτεργάτες της KOR (Επιτροπή Αυτοάμυνας Πολιτών) αλλά και της Αλληλεγγύης, ο Γιαν Γιόζεφ Λίπσκι ανήκει στην κατηγορία εκείνων που ό,τι κάνουν το κάνουν αθόρυβα και διακριτικά.

Ιστορικός της λογοτεχνίας, γερουσιαστής και πρόεδρος του Πολωνικού Σοσιαλιστικού Κόμματος. Όλοι μιλούν γι' αυτόν με άπειρο σεβασμό και εκτίμηση.

Τον συναντήσαμε στο σπίτι του, ένα διαμέρισμα γεμάτο βιβλία, κοντά στο μνημείο του Κοπέρνικου στην Παλιά Πόλη της Βαρσοβίας. Μας δέχθηκε παρ' ότι ήταν ιδιαίτερα καταπονημένος (είχε αντιμετωπίσει πρόσφατα σοβαρά προβλήματα υγείας).

Συνέντευξη στην Τέτα Παπαδοπούλου

ΑΝΤΙ: Πώς ιεραρχείτε τα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει η νέα Πολωνία;

ΓΙΑΝ ΓΙΟΖΕΦ ΛΙΠΣΚΙ: Το σημαντικότερο είναι, ασφαλώς, το οικονομικό. Όλα τα άλλα έπονται. Οι πάντες έχουν γίνει «αυτοσχέδιοι» οικονομολόγοι. Ομολογώ ότι εγώ, π.χ., που είμαι ιστορικός της λογοτεχνίας ποτέ στη ζωή μου δεν είχα ασχοληθεί τόσο πολύ με τα οικονομικά ζητήματα όσο τώρα. Το ερώτημα είναι: Θα γίνουν σύντομα αισθητά τα αποτελέσματα της οικονομικής μεταρρύθμισης ή θα εξαγριωθεί ο κόσμος; Βεβαίως υπάρχει επίσης, το πρόβλημα της πολιτικής κατάστασης.

ΕΡ.: Δηλαδή;

ΑΠ.: Είναι φυσικό ότι οι πολιτικές δυνάμεις βρίσκονται ακόμη, ας το πω, «εν κινήσει». Υπάρχει αφ' ενός το ζήτημα των σχέσεων της Αλληλεγγύης και της κυβέρνησης, αφ' ετέρου το κενό που δημιουργήθηκε από την κατάρρευση του κομμουνιστικού κόμματος. Επί πλέον υπάρχει το ζήτημα των πολιτικών εξελίξεων εν γένει στην Ανατολική Ευρώπη, και, ιδίως, στη Σοβιετική Ένωση.

ΕΡ.: Φοβόσαστε μήπως ανατραπεί ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ;

ΑΠ.: Πράγματι δεν ξέρουμε ποια θα είναι η τύχη του. Ένας ενδεχόμενος παραμερισμός του Γκορμπατσώφ θα είχε βεβαίως επιπτώσεις και στην Πολωνία. Όχι όμως όπως στο παρελθόν. Εμείς έχουμε μπει στο δρόμο προς τη δημοκρα

τία. Δεν μπορούμε κατά κανένα τρόπο να σταματήσουμε.

ΕΡ.: Ποιοι λόγοι σας ώθησαν, ενώ είστε μέλος και γερουσιαστής της Αλληλεγγύης, να ιδρύσετε το Πολωνικό Σοσιαλιστικό Κόμμα;

ΑΠ.: Πρώτα απ' όλα η Αλληλεγγύη δεν είναι κόμμα, αλλά ένα μεγάλο δημοκρατικό κίνημα με το οποίο παραμένω βαθύτατα προσδεδεμένος. Το Πολωνικό Σοσιαλιστικό Κόμμα δημιουργήθηκε στα τέλη του 19ου αι. Αποφασίσαμε να το επανιδρύσουμε για να συνδέσουμε μια ορισμένη πολιτική παράδοση με το παρόν. Ξέρετε το Π.Σ.Κ., παρ' ότι στον τίτλο του υπάρχει το επίθετο «σοσιαλιστικό», ήταν κόμμα σοσιαλδημοκρατικών αρχών. Αυτή λοιπόν την υπόθεση θελήσαμε να την συνεχίσουμε. Έτσι προχωρήσαμε, το 1987, στην επανίδρυση του Σοσιαλιστικού Κόμματος.

ΕΡ.: Το 1987; Μα ήταν νόμιμο τότε;

ΑΠ.: Από την καθαρά... νομική άποψη ναι. Αλλά αν υπήρχε πραγματική νομιμότητα, τότε δεν θα με είχαν συλλάβει και φυλακίσει τρεις φορές. Κατά τα τελευταία σαράντα πέντε χρόνια το θέμα της νομιμότητας στην Πολωνία ήταν μια πολύ σκοτεινή ιστορία. Αν περιμέναμε, όμως πρώτα να «έρθει» η νομιμότητα και μετά να δράσουμε, δεν θα είχαμε κάνει τίποτα.

ΕΡ.: Τι σημασία αποδίδετε στις δημοτικές

Ε ΟΥΤΕ ΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ»

βέρνηση Μαζοβιέτσκι, πέρσι το καλοκαίρι, ο πληθωρισμός ήταν ...1000%.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να προσθέσω ότι η οικονομική βοήθεια και τα δάνεια της ΕΟΚ είναι οπωσδήποτε κάτι που επιθυμούμε και επιδιώκουμε, αλλά δεν πιστεύω ότι τα δάνεια από το εξωτερικό θα βοηθήσουν αποφασιστικά να ξεπεράσουμε την κρίση. Κατά μείζονα λόγο δεν πιστεύω ότι θα μπορέσουμε να συνδεθούμε με την ΕΟΚ. Ποιος θα δεχόταν να γίνει μέλος της ΕΟΚ η Πολωνία, μια χώρα οικονομικά χρεωκοπημένη;

ΕΡ.: Μα νομίζετε ότι το θέμα αυτό θα κριθεί με οικονομικούς και όχι με πολιτικούς όρους;

ΑΠ.: Μην ξεχνάτε ότι οι Πορτογάλοι αντιμετώπισαν τεράστιες δυσκολίες μέχρι να κατορθώσουν, τελικά, να μπουν στην ΕΟΚ. Όσο κι αν υπάρχουν λοιπόν οι λεγόμενοι πολιτικοί λόγοι (η Πολωνία είναι τμήμα της Ευρώπης κλπ. κλπ.) υπάρχει επίσης η πραγματικότητα της οικονομικής μας κατάστασης που απομακρύνει μια τέτοια πιθανότητα. Για τους μεν ο θέμα είναι πολιτικό, για τους δε οικονομικό.

Ρ.: Ποιον απολογισμό κάνετε εσείς προσωπικά για αυτά τα σαράντα πέντε χρόνια σοσιαλισμού;

ΑΠ.: Με μια λέξη, πρόκειται για καταστροφή. Ήταν ένα καθεστώς ανελεύθερο που συσώρευσε δεινά τα οποία θα πληρώνουμε» επί μεγάλο διάστημα. Ότι αυτά τα σαράντα πέντε χρόνια δεν ήσαμε ούτε μια ημέρα σοσιαλισμού. Ποιοι ήταν σοσιαλιστές; Ο Γκέρεκ, ο Γκούλκα ή μήπως ο Γιαρουζέλσκι; Αστείο πράγμα...

Ρ.: Είστε ιστορικός της λογοτεχνίας. Θα ήλατε να αναφερθείτε στην πολιτιστική πραγματικότητα της Πολωνίας;

ΑΠ.: Προϋπόθεση της πολιτιστικής ζωής είναι η παρουσία ανθρώπων με μεγάλο πλάντο. Τέτοιους ανθρώπους διαθέτει Πολωνία. Από το χώρο, λόγου χάριν, του κινηματογράφου μπορώ να σας αναρωτήσω τον Αντρέι Βάιντα και τον Κρίστοφ Ννούσι, οι οποίοι είναι πολύ γνωστοί στο εξωτερικό. Όμως η πολιτιστική ζωή ούποθέτει, επίσης, υλικές βάσεις. Αυτή την άποψη η κατάστασή μας εφιαλτική και, νομίζω ότι θα γίνει ακόμη... εφιαλτικότερη, στο άμεσο μέλλον. Όταν μια χώρα βρίσκεται στη δική της τραγική οικονομική κατάσταση δεν υπάρχουν περιθώρια για να δοθούν χρήματα στην κουλτούρα. Ουκ αν λάβοις παρά του μη έχοντος.

Πολύ φοβάμαι πως σε λίγο οι Πολωνοί δεν θα μπορούν να απολαμβάνουν έργα του Πεντερέβσκι και του Λουτοβάτσκι γιατί δεν θα λειτουργεί η... φωνομονική ορχήστρα, επειδή δεν θα

μπορούν να εξευρεθούν τα ποσά για να πληρωθούν οι μουσικοί. Δεν υπήρξα ποτέ σωβινιστής αλλά μου φαίνεται παράδοξο να χαιρόνται, π.χ., στο Παρίσι οι Γάλλοι «τους ψαλμούς του Δαβίδ» του Πεντερέβσκι και εμείς να μην έχουμε αυτή τη δυνατότητα.

ΕΡ.: Ζείτε, παρά τα τρομερά προβλήματα, ιστορικές στιγμές. Πόσο άλλαξε η ζωή σας από πέρσι το καλοκαίρι που είστε μέλος της Κοινοβουλευτικής Ομάδας της Αλληλεγγύης;

ΑΠ.: Δυο φορές είχα τόση πολλή δουλειά. Η πρώτη ήταν το 1976 όταν δημιουργήσαμε μαζί με τον Γιάτσεκ Κουρόν και τον Άνταμ Μίχνικ την ΚΟΡ, την Επιτροπή Αυτοάμυνας Πολιτών. Η δεύτερη είναι τώρα. Όμως το 1976 ήμουν πεπεισμένος ότι αυτό που έκανα ήταν χρήσιμο, ήταν αναγκαίο. Τώρα δουλεύω εξ ίσου πολύ αλλά δεν είμαι σίγουρος ότι η συμβολή μου είναι απαραίτητη.

ΕΡ.: Γιατί;

ΑΠ.: Γιατί διαπιστώνω ότι υπάρχει μεγάλη δυσαναλογία ανάμεσα στην προσπάθεια που καταβάλλω και στα αποτελέσματα.

ΕΡ.: Τούτο σημαίνει ότι δεν είστε αισιόδοξος για το μέλλον;

ΑΠ.: Αισιόδοξος; Εξαρτάται. Αν εννοείτε πως εγώ ο ίδιος θα προλάβω να ζήσω τις καλύτερες ημέρες της Πολωνίας, όχι δεν είμαι αισιόδοξος. Ελπίζω ότι οι νεώτεροί μου θα έχουν αυτή την ευκαιρία.

ΕΡ.: Ο Άνταμ Μίχνικ μας είπε ότι «τώρα είναι ο καιρός των πολιτικών οραματιστών». Ποιο είναι το δικό σας «όραμα» για την Πολωνία;

ΑΠ.: Δεν θα το αποκαλούσα «όραμα», αλλά βαθύτατη επιθυμία. Θα ήθελα να διακυβερνηθεί η Πολωνία από ...πραγματικούς σοσιαλδημοκράτες και να υπάρχει... πραγματικό κράτος πρόνοιας. Θα ήθελα να μη ζει κανείς σε συνθήκες μιζέριας και εξαθλίωσης, να μην υπάρχουν αναξιοπαθούντες και ταπεινωμένοι. Πάντα με ενδιέφεραν εξίσου με τα πολιτικά και τα κοινωνικά δικαιώματα.

ΕΡ.: Ο Άνταμ, Μίχνικ μας είπε —και επίσης το έχει γράψει— ότι είστε ο άνθρωπος που τον επηρέασε περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο. Σας θεωρεί «πολιτικό του πατέρα».

ΑΠ.: Όταν γνώρισα τον Άνταμ, έτσι τον λέμε όσοι τον γνωρίζουμε από παλιά, ήταν δεκαπέντε ετών. Σας βεβαιώ ότι από τότε φαινόταν πως ήταν πλασμένος για την πολιτική δραστηριότητα. Δεν μπορώ λοιπόν να καταλάβω πως μπορεί να με θεωρεί «πολιτικό του πατέρα».

ΕΡ.: Θα ήθελα να σας ρωτήσω ποιά είναι η γνώμη σας για το στρατηγό Γιαρουζέλσκι.

ΑΠ.: Δεν αστειεύομαι, αλλά κι εγώ θα ήθελα να σας ρωτήσω κάτι: Ποιός είναι ο στρατηγός Γιαρουζέλσκι; Για εμάς πλέ-

ον δεν είναι παρά μια μαριονέτα...

ΕΡ.: Πως σχολιάζετε την πρόσφατη δήλωση του Λεχ Βαλέσα σύμφωνα με την οποία η οικονομική κρίση στην Πολωνία έχει λάβει τέτοιες διαστάσεις ώστε «η χώρα βρίσκεται στα πρόθυρα εμφυλίου πολέμου»;

ΑΠ.: Δεν γνωρίζω αυτή τη δήλωση. Δεν ξέρω αν, και κατά πόσον, απεδόθησαν σωστά όσα είπε. Όμως ορισμένες φορές, ο Λεχ Βαλέσα θυμίζει, πράγματι, φιγούρα της κομέντια ντελ' άρτε.

ΕΡ.: Καθώς φαίνεται, σε ένα χρόνο από τώρα, ο Λεχ Βαλέσα θα είναι Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Πολωνίας. Πιστεύετε ότι θα τα καταφέρει το ίδιο καλά και στα νέα του καθήκοντα;

ΑΠ.: Εξαρτάται.

ΕΡ.: Από τι;

ΑΠ.: Από τις εξουσίες που θα έχει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας σύμφωνα με το νέο σύνταγμα, το οποίο επεξεργάζεται τώρα ομάδα νομικών.

Πάντως εγώ το βρίσκω πολύ κομψό να γίνει Πρόεδρος της χώρας ένας εργάτης. Ξέρετε πριν από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο υπήρχε ένα πολύ μεγάλος Πολωνός πολιτικός, ο Βιντσέντε Βίτος, που ήταν αγρότης. Εργάτη όμως μέχρι τώρα δεν είχαμε.

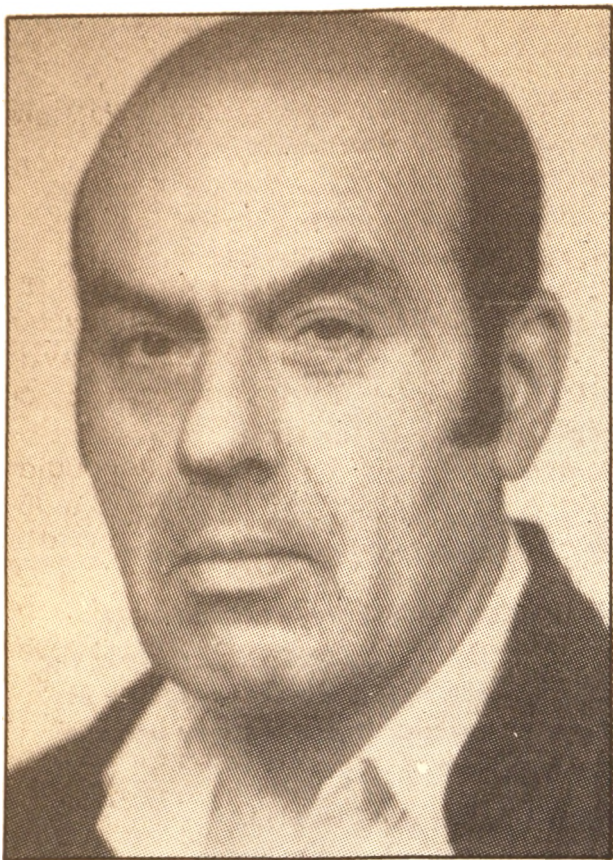
ΕΡ.: Περιπατώντας στους δρόμους της Βαρσοβίας είδαμε στους τοίχους αφίσες της Αλληλεγγύης, φωτογραφίες του ...Βάτολαβ Χάβελ (φαίνεται πως είναι δημοφιλής στην Πολωνία όσο και στην Τσεχοσλοβακία) άλλα και συνθήματα εναντίον των Εβραίων. Έχει, λοιπόν, αναζωπυρωθεί ο αντισημιτισμός;

ΑΠ.: Ο καρδινάλιος της Εκκλησίας της Πολωνίας Γιόζεφ Γκλεμπ υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει αντισημιτισμός στη χώρα μας. Εγώ δεν συμφωνώ καθόλου με την άποψή του. Θεωρώ όμως ότι τα αντισημιτικά αισθήματα τα υποδαυλίζει, κυρίως, η αστυνομία. Κάθε φορά που με συνελάμβαναν οι αστυνομικοί με ρωτούσαν, γιατί έχω σχέσεις με Εβραίους και τι ζητάω εγώ ένας Πολωνός με αυτούς...

Τα συνθήματα και τα φέιγ βολάν που βλέπουμε τελευταία στους δρόμους πιστεύω ότι είναι δουλειά της Ασφάλειας. Όμως σε αρκετές περιπτώσεις αντισημιτικό υλικό διανέμει και η Εκκλησία.

ΕΡ.: Δεν θα σας ρωτούσα εάν δεν έβλεπα τις εικόνες επάνω από το κρεβάτι σας. Είστε καθολικός;

ΑΠ.: Όχι, εγώ είμαι αγνωστικιστής. Η γυναίκα μου είναι καθολική, αλλά ευτυχώς είμαστε και οι δυο αρκετά ανεκτικοί και έτσι δεν δημιουργήσαμε ποτέ τέτοιου είδους προβλήματα ο ένας στον άλλον.

Ο Ιβάν Σλάβωφ

Η ομογενοποίηση της γλώσσας μας καταδικάζει στην ομοιοτυπία και την επαναληπτικότητα σε όλους τους τομείς. Διότι το γενικό στις έννοιες αλλά και οι γενικές έννοιες είναι προϋπόθεση για κάθε λεκτική επικοινωνία. Αναζητώντας, όμως, την εξατομίκευση και τη γλωσσική μας αυτονομία, προσδίδουμε στις λέξεις συμπληρωματικές αποχρώσεις ή υπερβαίνουμε μέσω της νόησης, της διαίσθησης και των αισθήσεων τα στερεότυπα. Λίγοι, ωστόσο, επιτυγχάνουν να μετατρέψουν τον κεκτημένο και εξατομικευμένο λόγο σε προσωπικό τους ύφος. Και αυτό γιατί η γλώσσα εκφράζει τη συνολικά διαμορφωμένη προσωπικότητα, η οποία ενώ διατηρεί τα αναλλοίωτα στοιχεία της γλώσσας, ταυτόχρονα την εμπλουτίζει σύμφωνα με τις αλλαγές που προκύπτουν.

Στην ολοκληρωτική κοινωνία η γλώσσα αποπροσωποποιείται και ομογενοποιείται. Παύει να αποτελείται μέσο πλήρους επικοινωνίας και αυτογνωσίας. Δημιουργείται ένα λεξικό κλισιαρισμένων, τιμενταρισμένων, τυποποιημένων εκφράσεων, υποτεταγμένων στην επιταγή: ακρίβεια και καθαρότητα. Αυτό σημαίνει αυστηρή τήρηση του καθιερωμένου, του διατεταγμένου, αυτού που έχει δοθεί από «τα επάνω», άσχετα εάν πρόκειται για το Συνέδριο, το Ανώτατο Σοβιέτ, το υπουργείο Δημόσιας Τάξης ή την Κεντρική Επιτροπή κάποιου κόμματος.

Στο βαθμό που έχει γίνει δεκτό ότι η γλώσσα αποτελεί έκφραση και λειτουργία

Ο Ιβάν Σλάβωφ, καθηγητής της Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Σόφιας, θα συμμετέχει στο Συμπόσιο που οργανώνει το ANTI από 8-11 Μαρτίου με θέμα τις εξελίξεις στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Το άρθρο που δημοσιεύουμε σήμερα το έγραψε ειδικά για το ANTI.

Η ΑΠΟΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΠ

για της σκέψης και η σκέψη τον εξαντικειμενισμό της, τότε και το ένα και το άλλο υπόκεινται σε επεξεργασία. Στις αντιουτοπίες των Ο. Χέλλι και Τζ. Όργουελ καταγράφεται η τεχνική αυτής της διαδικασίας, η οποία στην πράξη φέρει την ονομασία «νοοκτονία». Πρόκειται για τρόπο συστηματικής επεξεργασίας της ατομικής σκέψης και συμπεριφοράς ώστε να καταστούν ρουτινιάρικες, κονφορμιστικές. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται είναι η χειραγώγηση, η πλύση εγκεφάλου, η υποκατάσταση της λογικής με φαντασιώσεις και ψυχώσεις, που εγγυώνται αυτοματοποιημένες και στερεότυπες αντιδράσεις του ατόμου. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, στο έργο του Τζ. Όργουελ «1984» φροντίζει η «αστυνομία της σκέψης», η οποία βαθμολογεί τους ανθρώπους. Η «αστυνομία της σκέψης» είναι όργανο του Κόμματος, που ελέγχει όλες τις εκδηλώσεις του ανθρώπου από τις σκέψεις του έως τις σεξουαλικές του σχέσεις.

Το πρότυπό του είναι το «έθνος, που αποτελείται από στρατιώτες και φανατικούς, επελαύνοντες σε μια τέλεια ενότητα, όλοι με μια σκέψη, όλοι με ένα σύνθημα, που εργάζονται ασταμάτητα, αγωνιζόμενοι και πανηγυρίζοντες». Το Κόμμα ενσαρκώνει τον απολυταρχισμό της εξουσίας με τη μορφή της δικτατορίας, η οποία «δεν εγκαθιδρύεται για να διατηρηθεί η επανάσταση. Η επανάσταση γίνεται —συνεχίζει ο Τζ. Όργουελ— για να εγκαθιδρυθεί η δικτατορία. Ο σκοπός της παρακολούθησης είναι η παρακολούθηση. Ο σκοπός των βασανισμένων είναι ο βασανισμός. Ο σκοπός της εξουσίας είναι η εξουσία».

Στον κόσμο που έχει δημιουργήσει το Κόμμα και που κινείται κάτω από την σκιά του, τα αισθήματα που υπάρχουν είναι μόνον ο φόβος, η οργή, ο θρίαμβος και ο αυτοεξευτελισμός... Κανείς πλέον δεν εμπιστεύεται τη γυναίκα του, το παιδί του, τους φίλους του. Η μόνη προσήλωση και νομιμοφροσύνη, οι οποίες έχουν αναχθεί σε ύψιστα αγαθά —όπως περιγράφονται στο έργο του Όργουελ— είναι αυτές που εκδηλώνονται προς το κόμμα.

Είναι περιττή και θεωρητικώς αβάσιμη η πρόσφατη διαμάχη, μεταξύ μαρξιστών και μη μαρξιστών, από ποια χώρα, πολιτικό σύστημα ή κόμμα έχει αντλήσει ο Όργουελ τις βασικές του ιδέες για τον κόσμο του «1984». Τα κομμουνιστικά κόμματα στην ανατολική Ευρώπη καταγράφηκαν ως ολοκληρωτικά και γι' αυτό το λόγο δεν μπορούν να προβάλουν την αξίω-

ση να διαχωρίζονται από το μοντέλο ενός τέτοιου κόμματος, όπως αυτό σκιαγραφείται στο έργο.

Το Κόμμα αυτοανακηρύσσεται ως κυρίαρχος φορέας του αλάθητου πάνω στην πραγματικότητα. Η σχέση του Κόμματος με τις μάζες είναι κάθετη, πάντοτε από τα επάνω προς τα κάτω, κατηγορηματική, προστακτική και απόλυτη. Στο βιβλίο του «Μάζες και εξουσία» ο Ελία Κανέτι αναλύει τη δομή, την ψυχολογία, την οργάνωση και τη διαμόρφωση των μαζών. Οι μάζες επιδιώκουν να πληθύνονται ώστε να αυξάνεται η αυτοπεποίθηση και η σιγουριά τους· επιδιώκουν την ισότητα, ή ακριβέστερα τον εξισωτισμό· κλίνουν προς τη σύμπτυξη και τη συνενοχή, προς την αναζήτηση προσανατολισμού. Η εξουσία ανεξάρτητα από την πολιτική της ουσίας, κληρονομεί παραδόσεις, μηχανισμούς και μυστικά για τη μετατροπή της σε απόλυτη και αν είναι δυνατόν σε αιώνια! Αυτό επιβάλλει να διατηρούνται οι μάζες υποταγμένες σε μια μόνιμη ψευδαίσθηση σε ό,τι αφορά την καταγωγή, το περιεχόμενο και τον προορισμό της εξουσίας, ιδιαίτερα της ολοκληρωτικής. Εξαιτίας αυτού του θεμελιώδους και οντολογικού διχασμού, αυτό το πολιτικό σύστημα είναι ταρτουφικό - μακιαβελικό. Η δημαγωγία, η υποκρισία, η συγκάλυψη, ο καιροσκοπισμός και ο κυνισμός αποτελούν έκφραση της αντιδημοκρατικής φύσης της εξουσίας.

Δεν αμφισβητείται πλέον ότι η εξουσία στις ανατολικο-ευρωπαϊκές σοσιαλιστικές χώρες ήταν ή και παραμένει ακόμη αυταρχική, ενώ το κοινωνικό τους σύστημα, ολοκληρωτικό. Η ιδεολογία της, παρά τις αξιώσεις για επιστημονικότητα και αντικειμενικότητα είναι σχολαστική, δογματική, ορθόδοξη και, σε τελική ανάλυση, αντιεπιστημονική. Ακριβέστερα, είναι θεωρησιακή στο βαθμό που στην αφετηρία της βρίσκονται επιστημονικά ατήματα, αρχές και προϋποθέσεις που αντλούνται από τα έργα των Μαρξ, Ένγκελς και Λένιν, τα οποία και τα προσαρμόζει στη γλώσσα, τη νοοτροπία και τις ανάγκες της κομματοκρατίας. Για το λόγο αυτό ένας από τους πρώτιστους στόχους κάθε «περεστρόικα» και αγώνα για την υπέρβαση του ολοκληρωτισμού είναι η αποϊδεολογικοποίηση της γλώσσας. Αυτό σημαίνει απελευθέρωση από τον φετιχισμό των ιδεών, από την υποκατάσταση της εμπειρίας και των γεγονότων με φαντασιώσεις και νοητικά κατασκευάσματα.

Το ολοκληρωτικό σύστημα οικοδομεί τη γλώσσα του στο ακόλουθο παράδοξο:

ΙΗΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

του Ιβάν Σλάβωφ

από τη μια πλευρά στις κομμουνιστικές χώρες καλλιεργείται επίσημα η υλιστική φιλοσοφία, σύμφωνα με την οποία οι ιδέες αποτελούν αντανάκλαση του κόσμου και δεν είναι αυτόνομες από αυτόν, ενώ από την άλλη πλευρά οι ιδέες ακολουθούνται από και εξισώνονται με γεγονότα και την πραγματικότητα. Αυτό γεννά μια ιδιόμορφη υλιστική πνευματοκρατία που ενώ ορίζει ότι οι ιδέες είναι αντανάκλαση της πραγματικότητας, αποδέχεται πρακτικά ότι οι ιδέες μπορούν να την αντικαθίστουν, να την υπονομεύουν και, ακόμα, να την εκμηδενίζουν. Από εδώ απορρέει η καχυποψία απέναντι στη σκέψη, ιδιαίτερα τη μη τυποποιημένη, την αυθεντική. Η ατομικότητα εκλαμβάνεται ως αίρεση και απειλή για την ορθοδοξία. Εφόσον δεν συγκροτείται στην καθιερωμένη από το κόμμα μορφή, δεν εξυπηρετεί την παγίωση του σοσιαλιστικού συστήματος και, άρα, είναι επιβλαβής. Έτσι, ρίχνεται στο ανάθεμα, απαγορεύεται, ενώ οι φορείς της διώκονται ή εξολοθρεύονται.

Δεν έχει υπάρξει μέχρι σήμερα πολιτικό σύστημα το οποίο να έχει δημιουργήσει μια τέτοια τέλεια και πολύπλευρη ατολυταρχική εξουσία πάνω στη σκέψη και το άτομο, εκτός του σταλινικού. Η διαμόρφωση του ανθρώπου - μάζα ελέγχεται αυστηρά και αμείλικτα από την κύριότητά του ως το θάνατό του. Με αυτό τον τρόπο διασφαλίζεται η ρυθμική παραγωγή ή κατευθυνόμενων μαζών. Η σκέψη λάθεται στην εκμάθηση «τσιτάτων», παραγράφων από ιερά βιβλία, όπως έχουν νακηρυχθεί τα έργα των κλασικών του μαρξισμού και των κομματικών ηγετών. Η γλώσσα τυποποιείται σε μια στοιχειώδη λέξεων που είναι κενές πραγματικής διανοητικής και συναισθηματικής ημασίας. Αυτή η διαδικασία, όπως γράβει ο Ιονέσκο, τυποποιεί τους ανθρώπους. «Δεν είναι τίποτε άλλο, παρά οι άλλοι, αυτοί είναι οι ίδιοι οι άλλοι, ο απρόσωπος κόσμος, είναι αλληλοαντικαθιζόμενοι».

Στη σφαίρα του πραγματικού το ολοκληρωτικό σύστημα δρα ως το μοναδικό μονοπωλιακό κέντρο καθοδηγητικών ιδιών, θεωριών και αρχών. Αυτό σημαίνει η ατομική σκέψη δεν μπορεί να τεθεί πέραν της κομματικής. Ο πλέον τακτικούχος ιατρός, μηχανικός, δάσκαλος, καθηγητής είναι κατά βάση κάτω από επιπέδου, του βάρους, και της αληθείας της κομματικής σκέψης και, συνάδουθα των εκπροσώπων και των λειτουργών της. Γι' αυτό και οι αποκαλούμενοι «ειδήμονες» είναι υποχρεωμένοι να

συμβουλευούνται και να αποδέχονται ανεπιφύλακτα την κομματική άποψη, ακόμα και αν την εκφράζουν αναρμόδια και απαίδευτα τέκνα. Είναι πρωθύστερο σχήμα η αντίληψη ότι το κόμμα ως αρχή, οργάνωση και πνεύμα παρέχει στους εκπροσώπους του ανεξήγητη, πλην όμως αδιαμφισβήτητη υπεροχή έναντι όλων των άλλων. Από αυτό απορρέει η αυτοπεποίθησή του για το αλάθητο και η πίστη του στην τελική νίκη του κομμουνισμού σε ολόκληρο τον κόσμο.

Η ιδεολογικοποίηση της επιστήμης, της παιδείας και του πολιτισμού μετατρέπεται σε απονέκρωση των διανοητικών δραστηριοτήτων, σε δυσφήμιση και εκμηδένιση. Αντί για νέες ιδέες, πειραματισμούς και ενατένιση του μέλλοντος, εμφανίζεται ο εκθειασμός του παρελθόντος. Εκθειασμός της ιστορίας του κόμματος και της σοφής του καθοδήγησης - πράγματα για τα οποία ο λαός θα πρέπει να τους είναι ευγνώμων.

Βιβλία, εγχειρίδια, εφημερίδες, περιοδικά, σχολεία και πανεπιστήμια, επιστημονικά και πολιτιστικά ιδρύματα υπόκεινται στην ενιαιοποιητική καθοδηγητική γραμμή του κόμματος. Απονεκρώνοντας κάθε ορμή της ζωντανής σκέψης, ο ολοκληρωτισμός μεταμφιέζεται με τα εξωτερικά στοιχεία της ελευθερίας και του δημοκρατισμού. Από τη μια πλευρά, αρνείται τον αντίλογο στα επισήμως καθιερωμένα δόγματα, ενώ από την άλλη, διοργανώνει κατά περιοδικά διαστήματα «προσχεδιασμένες» συζητήσεις, όπου οι εισηγήσεις και οι τοποθετήσεις έχουν εγκριθεί εκ των προτέρων. Η επίσημα αναγνωρισμένη ιδεολογία είναι μόνον η μαρξιστική. Όλες οι άλλες έχουν κηρυχθεί αναχρονιστικές, αντιεπιστημονικές, ή αντιδραστικές. Στα ιδεολογικά εγχειρίδια υπογραμμίζεται απαράλλακτα ότι μόνον από τις θέσεις του μαρξισμού-λενινισμού είναι δυνατόν να οδηγηθούμε στην αλήθεια: ότι ο καπιταλισμός είναι βάθεια αντιδραστικός και αντιανθρωπιστικός, ενώ ο σοσιαλισμός είναι προοδευτικός και δίκαιος: ότι η επιστημονική μας μεθοδολογία είναι καρποφόρα και σωστή, ενώ η αστική φαύλη και ανίκανη. Όλες οι θεμελιώδεις ανακαλύψεις στην επιστήμη και την τεχνολογία παρουσιάζονται ως ρωσικές ή σοβιετικές, τις οποίες έκλεψαν ή αγνόησαν τσαρλατάνοι από την Δύση.

Η γλώσσα είχε μετατραπεί σε φωτοαντίγραφο της ιδεολογίας μέχρι την τελευταία λεπτομέρεια. Εκτός από τη γενικά προκαθορισμένη μορφή των εισηγήσεων, άρθρων και ομιλιών επιβάλλονταν

και αντίστοιχα «τσιμεντοποιημένοι» λεκτικοί συνδυασμοί. Δεν μπορούσαν να παραβιασθούν, γιατί τότε άρχιζε η αντίδραση της νομενκλατούρας και της λογοκρισίας της.

Κάθε κομματικό συνέδριο παρουσιάζονταν από τον Τύπο ως «ιστορικό»: ο σοσιαλιστικός ανταγωνισμός ήταν πάντοτε «ευγενής»: η βοήθεια που παρείχε η ΕΣΣΔ στις σοσιαλιστικές χώρες — ακριβέστερα το ανισομερές εμπόριο — ονομαζόταν «αδελφική και ανιδιοτελής»: η εκλογική νίκη του μοναδικού υποψηφίου για το κοινοβούλιο χαρακτηριζόταν απαρέγκλιτα ως «λαμπρή». Ούτε «μεγάλη» ούτε «επάξια», μόνο «λαμπρή». Οι υποσχέσεις των εργαζομένων προς τιμή των κομματικών συνεδρίων, επετείων κλπ. ήταν πάντοτε «αντάξιες».

Η γλώσσα των επιστημονικών διατριβών και των βιβλίων κοινωνικο-πολιτικού προβληματισμού: Το ζητούμενο εδώ δεν ήταν οι αποδείξεις και τα στοιχεία, αλλά οι εξορκισμοί, η δουλική χρήση «τσιτάτων», η εξύψωση της εκάστοτε γραφειοκρατικής ιδιοφυΐας στο πρόσωπο του γ.γ. του κόμματος. Η σκέψη παύει να είναι διαλεκτική, πολύπλευρη και πολώνεται στο «υπέρ» ή «κατά», «δικό μας» ή «ξένο», «μαρξιστικό» ή «αντιμαρξιστικό», «αστικό» ή «σοσιαλιστικό», «προοδευτικό» ή «αντιδραστικό».

Η δυτική φιλοσοφία, θεωρία της τέχνης και πολιτισμός χαρακτηρίζονται πλην ελαχίστων εξαιρέσεων ως ταξικές, κομματικές και απολογητικές απέναντι του καπιταλισμού, γι' αυτό και θεωρούνται βαθειά αντιεπιστημονικές. Έτσι, αντί για έγκυρη και αντικειμενική επιστημονική μελέτη των δυτικών αντιλήψεων στην κοινωνιολογία, την πολιτειολογία και την επιστήμη του πολιτισμού, ήταν υποχρεωτική πρώτα απ' όλα η κριτική τους με την έννοια της απόρριψής τους.

Αλλά, η υπέρβαση ενός πεπαλαιωμένου συστήματος δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί με τη γλώσσα που έχει πλάσσει το ίδιο. Πρέπει να επανέλθει η ελευθερία της σκέψης, το δημοκρατικό πνεύμα στην κριτική, ώστε να απαλλαγούμε από τα παραλυτικά στερεότυπα της σταλινικής και ζντανοφικής ψευδοσκέψης. Στην αντίθετη περίπτωση, οι ιδέες της «περεστρόικα» θα περιοριστούν στο επίπεδο της απορριπτόμενης ιδεολογίας, γιατί η σκέψη υλοποιείται χρησιμοποιώντας τη γλώσσα ως μέσον. Κάτι τέτοιο δεν πρέπει να επιτραπεί. Εάν επιδιώκουμε αληθινά τη χειραφέτηση της Βουλγαρίας ως ευρωπαϊκής χώρας με δημοκρατικό, ανθρωπιστικό πνεύμα.

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΕΠΑΝΩ ΑΝΕΒΗΚΕΝ Ο ΧΑΡΟΣ

Στο σπίτι επάνω ανέβηκεν ο Χάρος
τα κεραμίδια βάζει τον καπνό μπαλώνει
και στο ζυμάρι λέει δυο λόγια
κι αυτό, ψωροπερήφανο, πιστεύει και φουσκώνει
Ένα νιογέννητο μοσχάρι γλύφει ζεστό αλάτι
από την ιδρωμένη του παλάμη
και η γκάιντα που κρατάει στον ασκό της την ανάσα μου
γεμίζει μυρουδιές που δεν έγιναν ακόμη τραγούδι.
Στο σπίτι επάνω ανέβηκεν ο Χάρος
στο σπίτι επάνω ανέβηκεν ο Χάρος.

Ο Ρουμάνος ποιητής Μίρτσεα Ντινέσκου γεννήθηκε το 1950 στην κωμόπολη Σλομποζία, του νομού Ιαλομίτσα, στην νοτιοανατολική περιοχή της παλαι ποτέ ηγεμονίας της Βλαχίας. Δημοσίευσε τα πρώτα ποιήματά του, σε περιοδικά, σε ηλικία 17 ετών, και την πρώτη ποιητική συλλογή, με τον τίτλο *Επίκληση κανενός*, στα 21. Ακολούθησαν τα βιβλία: *Ελεγείες από τότε που ήμουν νέος* (1973), *Ιδιοκτήτης γεφυριών* (1976), *Στη διάθεσή σας* (1979), *Η τρομοκρατία της κοινής λογικής* (1980· αυτοανθολογία), *Η δημοκρατία της φύσης* (1981), *Εξόριστος σε έναν κόκκο πιπεριού* (1983). Τα ακόλουθα ποιήματα είναι από την ποιητική συλλογή *Ο Χάρος διαβάσει την εφημερίδα*, έργο ανέκδοτο και απηγορευμένο στη Ρουμανία, που κυκλοφορεί υπό τη μορφή «σαμιζντάτ» και το οποίο μεταφράστηκε και δημοσιεύθηκε στη Γαλλία.

Η υπαρξιακή και αισθητική πορεία του Μίρτσεα Ντινέσκου είναι χαρακτηριστική για ένα μεγάλο μέρος των σημερινών Ρουμάνων συγγραφέων, κυρίως δε των νεότερων, οι οποίοι γαλουχήθηκαν με τα κηρύγματα ανεξαρτησίας του καθεστώτος Τσαουσέσκου, κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '60. Γι' αυτό εξακολουθούσαν να πιστεύουν και κατά τη δεκαετία του '70 ότι το καθεστώς αυτό ήταν, δεδομένης της γεωπολιτικής κατάστασής, το «μη χειρόν» για τη χώρα τους. Πίστευαν ακόμη ότι με την κριτική ανοχή τους προς το κατεστημένο, με το να μην προβαίνουν σε πράξεις ανοικτής αμφισβήτησής του, θα εξασφάλιζαν κάποιο περιθώριο αυτονομίας, συντεχνιακής τουλάχιστον· έτσι εξηγούνται σε γενικότερο επίπεδο, οι μάλλον υποτονικές και σποραδικές, μέχρι πρότινος, εκδηλώσεις αντιφρονούντων στη Ρουμανία. Ειδικότερα μάλιστα, ο ποιητής Μίρτσεα Ντινέσκου, που ο αντικομφορμιστικός τόνος έγινε ευθύς εξ αρχής αντιληπτός στο έργο του, έχοντας παρόμοια ανεκτική στάση προς το καθεστώς κατέλαβε ακόμη και θέση στη διοίκηση της Εταιρείας Ρουμάνων Λογοτεχνών.

Αργότερα όμως, καθώς οι προφάσεις εξαφανίζονταν μία - μία και ο δικτάτορας αποκάλυπτε όλο και περισσότερο την απάνθρωπη, βάρβαρη και παρανοϊκή ουσία της εξουσίας του, σε πολλούς συγγραφείς το αίσθημα του ηθικού και εθνικού καθήκοντος υπερίσχυσε των ειδικότερων συμφερόντων τους.

Ο Μίρτσεα Ντινέσκου, με την ανοικτή επιστολή του προς τον πρόεδρο της Εταιρείας Ρουμάνων Λογοτεχνών, η οποία δημοσιεύθηκε στη γαλλική *Libération*, έγινε ένα από τα σύμβολα της πνευματικής αντίστασης κατά της τυραννίας. Πέρασε μεγάλο διάστημα σε κατ' οίκον περιορισμό και απειλήθηκε η ζωή του. Ανάλογους κινδύνους έζησαν και οι Mariana Marin, Dan Petrescu, Andrei Plesu κ.ά., η καθηγήτρια Doina Cornea, ο Ούγγρος ιερωμένος Laszlo Tokes. Και ο κατάλογος μπορεί να συνεχίσει επ' άπειρον. Γιατί θύμα μιας από τις πιο στυγνές γενοκτονίες υπήρξε ολόκληρος ο ρουμανικός λαός που, όπως θα έλεγε ο Ντινέσκου «στο σπίτι (του) επάνω ανέβηκεν ο χάρος».

Βίκτωρ Ιβάνοβιτς

Ο ΜΠΟΥΝΤΑΛΑΣ

Έρχεται ο Μπουνταλάς με την κουτάλα
ρουφάει καμπάνες και χωριά γκρεμίζει
τις εκκλησιές οργώνει, σπέρνει τρόμο
κι έπειτα με τη γλώσσα το θερίζει.
Δεν ήταν μπούρδες τι έλεγε ο Γραικός:
Τουρκάλα μην πάρεις - ειν' Εξαποδώς
μη χτίσεις, μα τον Άγιο, στη Βλαχιά
γκρεμίζεται το σπίτι την τρίτη χρονιά
και σ' το πατάνε Κουμάνοι, Θράκες
και οι αφεντάδες, κι άλλοι μαλάκες
και πρώτος-πρώτος, νάτος, πηλάλα

ΘΕΟΣ ΦΥΛΑΞΟΙ

Σαν να μας κουβαλάει μεσ' στην κοιλιά της
η Ιστορία, και ξεχνάει να μας γεννήσει·
κοντόφθαλμοι μακάριοι ρουφούν
ζουμί από δόγμα που 'σταξε στις σκούφιες·
στα πράγματα μπροστά κλίνουν το γόνα
γιατί, τίς οίδε ποιος επίσκοπος κοιμάται
μεσ' στην κουτάλα, στο καλάθι των απλύντων
στις κάννες των πικρών ετούτων όπλων
όπου ο Τρελλός κλωσάει το φονικό του
και μας σκοτώνει από πολλήν αγάπη
κι όταν πεινάμε ζωγραφίζει ψάρια
το κλίμα συλλαμβάνει το χειμώνα·
στάση, Ιστορία, στάση· κατεβαίνω
στην επομένη, στη «Θεός φυλάξοι».

ΠΕΙΤΕ ΜΑΣ, ΓΙΑΤΡΕ

Οι τραγωδίες δεν ευδοκιμούν στη ζέση
το παγόβουνο συγκρούστηκε με τον «Τιτανικό»
κατέληξεν οικτρώς στην περιοχή της Βρετανικής Γουϊάνας
μεσ' στο ποτήρι ουίσκυ του κυβερνήτη.
Ο δε κυβερνήτης έλυσε κι αυτός
ανάμεσα σε δύο διάπυρες στιγμές της
Ιστορίας.

Τραβάτε βόρεια, δικτάτορες, πιο βόρεια
και θα γράψετε λαμπρές διατριβές περί κρύου.

Μετάφραση από τα ρουμανικά: Βίκτωρ Ιβάνοβιτς

Ο Μίρτσεα Ντινέσκου με τη γυναίκα του

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΝΕΤΑΙ

του Παντελή Μούτουλα

Μερικούς τους πήραν τα δάκρυα. Η ομιλία του Βάτσλαβ Χάβελ στο Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών είχε ταυτόχρονα πολιτικό και προσωπικό χαρακτήρα και καθώς ο συγγραφέας γνωρίζει την τέχνη να διατυπώνει νοήματα, προκάλεσε έντονη συγκίνηση. Θέμα του, τα δημοκρατικά ιδεώδη. Πώς η Ανατολική Ευρώπη προχωρεί σήμερα από τον ολοκληρωτισμό στην ελεύθερη δημιουργία, πώς η Ευρώπη ολόκληρη αναγκάζεται από την ιστορία να κατοχυρώσει χωρίς πάτρωνες την ειρηνική σταθερότητά της και σε ποια πλαίσια διαμορφώνονται υπό τις νέες συνθήκες οι σχέσεις με τις Ηνωμένες Πολιτείες. «*Η ανθρωπότητα*», είπε ο διανοούμενος Πρόεδρος της Τσεχοσλοβακίας, «είναι υπεύθυνη για τις πράξεις της πρώτα απ' όλα απέναντι στην οντολογική τάξη, όπου καταγράφονται όλες οι πράξεις και όπου μόνον εκεί θα κριθούν σωστά».

Ακολούθησε η επίσκεψη στη Μόσχα και η επιστροφή στην Πράγα, όπου η προσωρινή Εθνοσυνέλευση ανακοίνωσε το πλαίσιο νόμου για τις πρώτες ελεύθερες βουλευτικές εκλογές μετά από 43 χρόνια. Οι αντιδράσεις του κόσμου ήταν και πάλι συναισθηματικά φορτισμένες. Ο νόμος ορίζει ότι κόμματα που συγκεντρώνουν κάτω από 5% των ψήφων δεν θα εκπροσωπούνται στο Κοινοβούλιο. Σημασία δεν έχει ότι διαμαρτύρονται πως αδικούνται κατάφωρα οι εκπρόσωποι των μειονοτήτων που έχουν μόνο τοπική πολιτική επιρροή, αφού οι πράξεις της εξουσίας στην Τσεχοσλοβακία και σ' όλο τον κόσμο δεν κρίνονται από το λαό. Θα τις κρίνει μόνον η «οντολογική τάξη», το απροσδιόριστο μέλλον.

Ο ιδεαλισμός του Χάβελ δεν αποτελεί μοναδική περίπτωση στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Στη Ρουμανία το Μέτωπο Εθνικής Σωτηρίας αυτοανακηρύχτηκε «γνήσιο τέκνο της επανάστασης» και αυτοαναγορεύθηκε σε ύψιστο έντρο αποφάσεων που αναιρούν την επανάσταση. Στην Πολωνία η Αλληλεγγύη, που εκπροσωπεί τον εργαζόμενο λαό, εφάρμοσε αμέσως πρόγραμμα για την αναστήλωση της κατεστραμμένης οικονομίας. Το αποτέλεσμα ήταν ότι οι ελλείψεις σε τρόφιμα παρέμειναν, αλλά ο λαός πληρώνει αυξήσεις ακόμη και 30%.

Περίεργο. Στην αρχή τα πράγματα έδειχναν διαφορετικά. Ο επαναστατικός ναβρασμός έφερε στο προσκήνιο τις ατά τεκμήριο υγιέστερες δυνάμεις των κοινωνιών αυτών. Ηγέτες των δημοκρατικών παρατάξεων (που παρουσιάζονται ως εναλλακτικές στα κομμουνιστικά κόμματα) είναι αντιστασιακοί, διανοούμενοι και μεταρρυθμιστές. Πίσω τους στοιχίζονται τεράστιες κοινωνικές δυνάμεις που τους στηρίζουν ολόψυχα. Λίγες φορές έχουν παρουσιαστεί στην ιστορία τέτοιες προϋποθέσεις για την καταξίωση πολιτικών αξιών. Σπάνια πολιτική προο-

πτική συναντά τόσο μικρή αντίσταση όσο αυτή που προβάλλουν σήμερα τα κατάλοιπα του ολοκληρωτισμού στην Ανατολική Ευρώπη. Ο δρόμος στις νέες ιδέες είναι ανοιχτός και τα σκυλιά δεμένα. Πού οφείλεται λοιπόν η αβεβαιότητα για το μέλλον;

Η απάντηση βρίσκεται στο παρελθόν. Στην κληρονομιά που άφησε η λεγόμενη κομμουνιστική ιδεολογία, αυτός ο ανεπανάληπτος μηχανισμός αναπαραγωγής της αδράνειας, της πίστης, της υποταγής και της εξάρτησης. Δεκαετίες ολόκληρες έννοιωθαν οι Ανατολικοευρωπαίοι το ιδεολογικό σφυροκόπημα για το άγιο καθεστώς. Αντιδρούσαν κλείνοντας τ' αυτιά τους κι όταν χρειαζόταν έκλειναν και τα μάτια τους. Μπροστά στην οδυνηρή πραγματικότητα οποιαδήποτε ολοκληρωμένη ενημέρωση σχετικά με την πραγματική πορεία του κόσμου, ήταν αναγκασμένοι να την βλέπουν μέσα από τα παραμορφωτικά γυαλιά της φαντασίας τους.

Η διαδικασία αυτή απέφερε τους καρπούς της. Οι λαοί ανέτρεψαν τη δικτατορική εξουσία, απέρριψαν την ιδεολογία της, αλλά διατήρησαν τον ίδιο μηχανισμό σκέψης. Οι δυνάμεις που τους εκπροσωπούν, προβάλλουν τώρα της δική τους ιδεολογία που δεν διαφέρει σε τίποτα από την παλιά ως προς την ουσία της. Απλώς τα σύμβολα άλλαξαν. Την ευημερία θα την εξασφαλίσει, αντί για το πενταετές πλάνο, η οικονομία της αγοράς. Το πολιτικό αδιέξοδο που δημιούργησε η μονοκρατορία του κομμουνιστικού κόμματος θα ξεπεραστεί με τον πολυκομματισμό. Αυθαιρεσίες δεν θα γίνονται, διότι θα υπάρχει το Κοινοβούλιο που θα ελέγχει τους θεσμούς.

Μέσα στη γενική ευφορία πρόσεξαν ότι η θρησκευτική πίστη παραμένει κύριος πολιτικός ταγός. Η αγορά έχει μετατραπεί ήδη σε λατρευτικό σχήμα, παρ' όλο που σχεδόν οι πάντες αγνοούν βασικούς κανόνες της λειτουργίας της. Κυριαρχεί η πεποίθηση ότι αρκεί να καθορισθούν ελεύθερα οι τιμές (προσφορά και ζήτηση) για να εξασφαλιστεί η δίκαιη αμοιβή των

συντελεστών παραγωγής και παρασιωπάται ο ρόλος των ομάδων πίεσης στην οικονομία, που διαμορφώνουν τόσο την προσφορά όσο και τη ζήτηση. Ο πολυκομματισμός νοείται ξέχωρα από την εσωκομματική δημοκρατία, που μέχρι στιγμής απουσιάζει από οποιοδήποτε προβληματισμό, ενώ η αγωνία για τις εκλογές επισκιάζει κάθε απόπειρα κριτικής του μοντέλου αντιπροσώπευσης που προτείνεται. Με δυο λόγια, όπως στο πρόσφατο παρελθόν, η πρόοδος ήταν αποκλειστική υπόθεση του «κόμματος της εργατικής τάξης», έτσι και σήμερα η δημοκρατία προωθείται ερήμην εκείνων που τους αφορά. Η εξέλιξη του υπηκόου σε πολίτη διαρκώς αναβάλλεται.

Είναι φανερό ότι η πορεία αυτή δεν είναι τυχαία. Κάποιοι την κατευθύνουν. Στη Ρουμανία, λόγου χάριν, η πρόταση να υιοθετηθεί το γαλλικό μοντέλο της προεδρικής δημοκρατίας διατυπώθηκε ύστερα από συζητήσεις εβδομάδων χωρίς καμία ενημέρωση της κοινής γνώμης και αφού μεσολάβησαν αλληπάλληλες επισκέψεις Γάλλων αξιωματούχων, που δήλωναν ότι είχαν πάει στο Βουκουρέστι για να διδάξουν στους Ρουμάνους τη δημοκρατία. Η νομισματική ένωση των δύο Γερμανιών θα επιτευχθεί στη βάση των αναγκών περισσότερο της δυτικογερμανικής παρά της ανατολικογερμανικής οικονομίας και για όσους αμφέβαλλαν, ήλθαν να το επιβεβαιώσουν τα αποτελέσματα της επίσκεψης Μόντροφ στη Βόννη, όπου ο Κολ διατύπωσε τους όρους του χωρίς αντίλογο.

Οι διαδικασίες ανάδειξης των νέων Ανατολικοευρωπαίων ηγετών είναι αρκετά θολές και έχουν περισσότερο προσωπικά - πελατειακά κριτήρια δημοσίων σχέσεων παρά πολιτικά. Συναντώνται με τα συμφέροντα δυτικών κέντρων αποφάσεων, που προχωρούν στην άλωση του παρθένου χώρου. Συμφέροντα κυρίως πολιτικά και οικονομικά. Προκαταρκτικές συμφωνίες, δάνεια με όρους, συμβάσεις για κοινοπραξίες, σιγά - σιγά παίρνουν το δρόμο τους. Για να υλοποιηθούν και να αποδώσουν, χρειάζονται το αναγκαίο θεσμικό πλαίσιο, που θα δημιουργηθεί μόνο στη βάση της κοινωνικής συναινεσης.

Έτσι επανερχόμαστε στο σημείο εκκίνησης, που είναι η ιδεολογική ταυτότητα των φορέων των νέων καθεστώτων. Αντλώντας από την παράδοση, προπαγανδίζουν την πίστη στη νέα θρησκεία και αναβάλλουν όσο μπορούν την οργάνωση της πολιτικής κοινωνίας, δηλαδή της κοινωνίας του ελέγχου και της αμφισβήτησης. Βασικός μοχλός αυτής της προσπάθειας είναι η εξάρτηση. Στο παρελθόν η Μέκκα ήταν η Μόσχα, σήμερα είναι η Δύση. Στόχος και τότε και τώρα, η ελαχιστοποίηση των πιθανοτήτων για την έκρηξη του απρόβλεπτου. Οι Μάηδες είναι επικίνδυνοι, γι' αυτό τα συμφέροντα βαδίζουν πάντα βάσει σχεδίου. □

ΑΠΟ ΤΟΝ ΛΕΝΙΝ ΣΤΟΝ ΓΚΟΡΜΠΑΤΣΩΦ

Το 1898, στις πρώτες μέρες του Μαρτίου, εννέα άτομα, αντιπρόσωποι τεσσάρων εργατικών σωμάτων, μιας εργατικής εφημερίδας και μιας μουσικής ομάδας Εβραίων Σοσιαλδημοκρατών, συγκεντρώθηκαν στο Μινσκ και ίδρυσαν το Ρωσικό Σοσιαλδημοκρατικό Εργατικό Κόμμα με σκοπό να ανατρέψουν τους Ρομανώφ.

Στη συγκέντρωση αυτή δεν συμμετείχε ο Λένιν, αλλά λίγο αργότερα, όταν το 1900 τελείωσε ο χρόνος της εξορίας του στη Σιβηρία, σε συνεργασία με τον Πλεχάνωφ άρχισε να εκδίδει την εφημερίδα «Ίσκρα» (Σπίθα) το Δεκέμβρη του ίδιου έτους στη Λειψία. Τα επόμενα φύλλα βγήκαν στο Μόναχο ενώ από τον Ιούλιο του 1902 η εφημερίδα έβγαине στο Λονδίνο και από την άνοιξη του 1903 στη Γενεύη.

Ο Λένιν δούλεψε ακούραστα και ακατάπαυστα για να αποκτήσει τον έλεγχο του μικρού κόμματος και να κυριαρχήσει ανάμεσα στις ομάδες των Ρώσων εξοριστών που εκπροσωπούσαν πολλά και ποικίλα πολιτικά ρεύματα.

Το 1902 ο Λένιν γράφει το πασίγνωστο βιβλίο του «**Τι να κάνουμε**»; που διαπραγματεύεται κυρίως τις σχέσεις ανάμεσα στο συνειδητό και το αυθόρμητο στοιχείο του εργατικού κινήματος. Για όσους δεν είναι εξοικειωμένοι με την ορολογία αυτή, το βιβλίο αφορά τον καθοδηγητικό ρόλο του κόμματος στην «**επαναστατική ταξική πάλη του προλεταριάτου**». Εδώ βρίσκουμε τις αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του «επαναστατικού κόμματος», τις αντιλήψεις περί μικρού αριθμού ατόμων επάγγελμα έχοντες την κομματική δραστηριότητα και την πολιτική συνωμοσία και ίντριγκα.

Σ' αυτό το βιβλίο, «ευαγγέλιο» όλων των κομμουνιστών, περιέχονται όλες οι αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του «επαναστατικού κόμματος» που μολονότι δικαιολογούνται από τον Λένιν λόγω των συνθηκών απολυταρχισμού που επικρατούσαν τότε στη Ρωσία εν τούτοις παρέμειναν σαν μόνιμα χαρακτηριστικά όλων των Κ.Κ. σε Δύση και Ανατολή. Το **μονοκομματικό** πρότυπο έχει κιόλας σαφώς διαγραφεί από την εποχή του «Τι να κάνουμε»; κι ενισχύθηκε βέβαια μεταγενέστερα με άλλες θεωρητικές τοποθετήσεις και αναλύσεις του Λένιν που προμήθευσαν τα πιο βασικά χαρακτηριστικά της μαρξιστικής πολιτικής θεωρίας για την κατάκτηση της εξουσίας, για το κόμμα και το ρόλο του, για το πολιτικό καθέστώς του σοσιαλισμού.

Ο ίδιος ο Λένιν ήταν αδιάτακτος στην «εκκαθάριση» των γραμμών του κόμματος. Μετά από πολύχρονους αγώνες η φράξια

των Μπολσεβίκων (από τη λέξη bolshoi που σημαίνει μεγάλος) καταφέρνει τελικά να εκδιώξει το 1912 τη φράξια των Μενσεβίκων (της μειοψηφίας).

Κυρίαρχος του κόμματος ο Λένιν, αναμένει και προετοιμάζεται για την «κατάλληλη» στιγμή, την επαναστατική συγκυρία, που έρχεται με την κατάρρευση του ρωσικού μετώπου στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και της νίκες των Γερμανών. Ο τσάρος **Νικόλαος ο Β'** παραιτείται τον Μάρτιο του 1917 και παραδίδει την εξουσία σε προσωρινή κυβέρνηση με επικεφαλής τον συντηρητικό πρίγκηπα **Λβωφ**.

Ο Λένιν επιστρέφει στη Ρωσία μέσω Γερμανίας, σε κλειστό βαγόνι που του πα-

ραχωρούν οι Γερμανοί και προπαγανδίζει την κοινωνική επανάσταση με συνθήματα «**ειρήνη, ψωμί, γη**».

Η ρωσική εξουσία καταρρέει σε λίγους μήνες. Ο Λένιν καλεί σε ένοπλη εξέγερση. Το κόμμα του, των επαγγελματιών επαναστατών, που έχει αποκτήσει στο μεσοδιάστημα αυτό αρκετή λαϊκή υποστήριξη, καταφέρνει να καταλάβει την εξουσία στις 7 Νοεμβρίου 1917 με αποφασιστικό, ένοπλο χτύπημα στην κεφαλή της συγκεντρωτικής εξουσίας που καταρρέει σαν χάρτινος πύργος. Ο ρόλος του Τρότσκι είναι σημαντικός.

Την επόμενη ημέρα, στις 8 Νοεμβρίου 1917, ο Λένιν εμφανίζεται ενώπιον του Κογκρέσου των Σοβιέτ, απορρίπτει κάθε πρόταση για κυβέρνηση συνασπισμού με άλλα σοσιαλιστικά κόμματα και απαιτεί μονοκομματική κυβέρνηση Μπολσεβίκων. Αναλαμβάνει πρωθυπουργός με υπουργό Εξωτερικών τον Τρότσκι.

Ο Λένιν καταργεί την ελεύθερα εκλεγμένη Συντακτική Συνέλευση όπου οι Μπολσεβίκοι είχαν πάρει μόλις το 25% των ψήφων, έναντι του 62% των διαφόρων μετριωμένων σοσιαλιστικών κομμάτων και 13% που κέρδισαν τα αστικά κόμματα. Το επόμενο έτος, το 1918, ο Λένιν απαγορεύει τη λειτουργία όλων των πολιτικών κομμάτων, πλην του δικού του. Από τότε μέχρι σήμερα δεν έχει επιτραπεί ούτε έχει συνταγματικά αναγνωριστεί η νόμιμη λειτουργία άλλων πολιτικών κομμάτων. Τα μέτρα εκείνα του Λένιν αποτέλεσαν τη ληξιαρχική πράξη θανάτου του πολυκομματισμού και του κοινοβουλευτισμού.

Ο εμφύλιος πόλεμος και οι επεμβάσεις των ξένων δημιούργησαν τις συνθήκες για την εξολόθρευση των «αντι-επαναστατικών στοιχείων» και την εδραίωση της τρομοκρατίας.

Το 1920, η οικονομία της χώρας είχε περιέλθει σε απελπιστικό σημείο, η δε πείνα

του 1921 προκάλεσε τον θάνατο εκατομμυρίων ανθρώπων. Ακολούθησε η **Νέα Οικονομική Πολιτική** (ΝΕΠ) του Λένιν που βελτίωσε την κατάσταση αλλά άφησε βαθιές διαιρέσεις στο κόμμα.

Μετά το θάνατο του Λένιν το 1924, επεκράτησε ο **Στάλιν**, σκληροτράχηλος και αδιάτακτος, έξοχος ίντριγκαδόρος που εξουδετέρωσε όλους τους κομματικούς του αντιπάλους διαφόρων πτερύγων συμμαχώντας με μια ομάδα εναντίον της άλλης για να εξουδετερώσει και να εξαφανίσει όλους με τη σειρά τους.

Η αναγκαστική εκβιομηχάνιση και κολεκτιβοποίηση της γεωργίας (1929-34) στήριξε τη ζωή πολλών εκατομμυρίων. Το 1936 ήταν πλέον ο νέος τσάρος της Ρωσίας με απόλυτη προσωπική δικτατορική εξουσία. Οι δίκες - εκκαθαρίσεις του 1936-38, με την εξόντωση όσων σημαντικών κομματικών στελεχών είχαν διασωθεί, προκάλεσαν τεράστια εντύπωση στο εξωτερικό από το γεγονός και μόνο της «ομολογίας» ενώπιον του δικαστηρίου ευφάνταστων και απίθανων εγκλημάτων, μυριάδων μορφών εσχάτης προδοσίας, σαμποτάζ και διαφθοράς. Ο **Τρότσκι** δολοφονείται στο Μεξικό το 1940 από πράκτορες του Στάλιν.

Ο Στάλιν κωδικοποιεί το λενινισμό και πάνω στις αρχές του στηρίζει την τρομοκρατία και τη μονοκρατορία του, με όργανο τα

προσωπικά του δίκτυα και τη μουσική αστυνομία.

Ακολούθησε ο β' παγκόσμιος πόλεμος, η επέκταση της ισχύος του κομμουνισμού, η δημιουργία της ρωσικής αυτοκρατορίας.

Έχοντας φθάσει σε έσχατα όρια παρόνοιας κι αφού έχει προβεί σε νέες εκκαθαρίσεις μετά τον πόλεμο, ο Στάλιν πεθαίνει το 1953. Αναλαμβάνει ο **Χρουστώφ**, του οποίου η υποτιθέμενη μουσική εισήγηση στο 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ το 1956 για τα εγκλήματα του σταλινισμού, διαρρέει στη Δύση. Η επάνοδος στον «λενινισμό» συντελείται με την αποκατάσταση της κομματικής νομιμότητας και του ηγετικού ρόλου του κόμματος στη λήψη των αποφάσεων.

Η πρωτοκαθεδρία του κόμματος απέναντι σ' άλλα κέντρα εξουσίας επιβεβαιώνεται και η πολιτική του μονοκρατορία εδραιώνεται ακόμα περισσότερο.

Οι αλλαγές αυτές στη Σοβιετική Ένωση πυροδότησαν εξεγέρσεις στην Πολωνία και στην **Ουγγαρία**. Ο Χρουστώφ κατέστειλε με στρατιωτική εισβολή και επέμβαση την ουγγρική επανάσταση του 1956.

Μετά την ανατροπή του το 1964 και την

του Βασίλη Καπετανγιάννη

διαδοχή του από τον Μπρέζνιεφ ο ρόλος του κόμματος στις πιο γραφειοκρατικές και φαύλες πλευρές του ενισχύεται ακόμα περισσότερο, ενώ η «άνοιξη της Πράγας» καταπνίγεται με νέα στρατιωτική επέμβαση τον Αύγουστο του 1968.

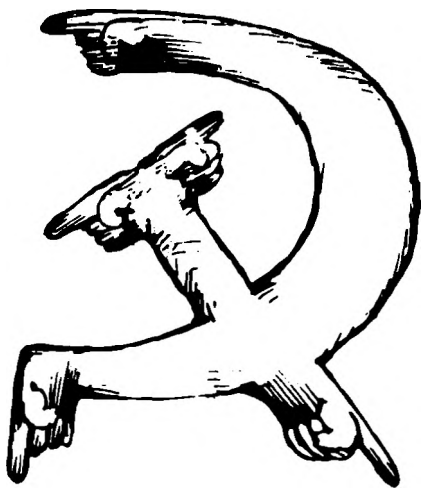
Από το θάνατο του Μπρέζνιεφ το 1982 μέχρι την εκλογή του Γκορμπατσώφ το 1985, επικρατεί μεταβατική περίοδος με ηγέτες τους γηραιούς Αντρέωφ και Τσερνιένκο που ούτε μεταρρυθμίσεις μπορούν φυσικά να επιβάλλουν ούτε εν ζωή παραμένουν για πολύ.

Ο Γκορμπατσώφ ανοίγει μια νέα ιστορική σελίδα όχι μόνο για τη Σοβιετική Ένωση αλλά και για τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Αλλά η Σοβιετική Ένωση είναι η τελευταία χώρα όπου διατηρείται ακόμα ο «ηγετικός ρόλος του κόμματος» και το συνταγματικά κατοχυρωμένο μονοπώλιο της εξουσίας που απολαμβάνει αδιάκοπα από το 1918 μέχρι σήμερα.

Οι πρόσφατες αποφάσεις της Κ.Ε., μετά από τις προτάσεις Γκορμπατσώφ, δημιουργούν βάσιμες ελπίδες ότι το μονοπώλιο αυτό δεν θα αργήσει να καταργηθεί. Οι αλλαγές θα αποφασιστούν στο Συνέδριο του κόμματος που θα κρίνει και την τύχη του άρθρου 6 του Συντάγματος για τον «ηγετικό» ρόλο του Κ.Κ. Φυσικά, δεν έχει ακόμα διευκρινισθεί αν το σοβιετικό σύστημα θα επιτρέψει τελικά τη νόμιμη λειτουργία και δράση πολιτικών κομμάτων που δεν ασπάζονται ή δεν υποστηρίζουν το «σοσιαλιστικό σύστημα».

Συμπερασματικά, μπορεί άνετα να υποστηριχτεί τόσο από θεωρητική όσο και από ιστορική εμπειρική σκοπιά ότι τα θεμέλια του μονοκομματικού συστήματος, η λογική του ολοκληρωτικού καθεστώτος και η θεσμική προετοιμασία για την επιβολή του, ενυπάρχουν στο σύστημα του Λένιν. Τα υπόλοιπα αποτελούν σημαντικές υπερβολές του συστήματος.

Αφήσαμε έξω από την ανάλυση την πολύπλοκη δικτύωση του κόμματος μέσα στο πολιτικό και κοινωνικό σύστημα της χώρας. Τις κρατικές δηλαδή πλευρές και συνέπειες του «ηγετικού ρόλου». Τα προνόμια της

ομενκλατούρας κλπ. Αποτελούν μια άλλη ενδιαφέρουσα πτυχή του κομμουνιστικού συστήματος, που πρωτοτύπησε βέβαια σε αρκετά σημεία σε σχέση με τις άλλες τυραννίες της ιστορίας στην άσκηση της ολοκληρωτικής εξουσίας.

Σε μια από τις πρόσφατες μαζικές διαηλώσεις στη Μόσχα για τον εκδημοκρατισμό του συστήματος ένα πανώ έφερε την πιγραφή: 72 χρόνια στο δρόμο για πούενά.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3, τηλ. 36.02.007

Ζ Ω Ρ Ζ Σ Α Ρ Η

- Ο Φρίκος
- Τα γεννέθλια. Μυθιστόρημα
- Το γαϊτανάκι. Παραμύθι για παιδιά
- Οι νικητές. Μυθιστόρημα
- Το ψέμα. Μυθιστόρημα
- Τα στενά παπούτσια. Μυθιστόρημα
- Ο θησαυρός της Βαγίας. Μυθιστόρημα
- Η Σοφή μας (σοφή;) δασκάλα
- Ο Αθηνόδωρος. Με κασέτα. Διαβάζει η ίδια
- Κόκκινη κλωστή δεμένη. Μυθιστόρημα
- Όταν ο ήλιος. Μυθιστόρημα και για παιδιά

Ο βασιλιάς που πέθανε

Από το βιβλίο του Μήτσου Αλεξανδρόπουλου «Ο βασιλιάς που πέθανε» που μόλις κυκλοφόρησε και που αποτελεί μια προσωπική περιδιάβαση του συγγραφέα στο χρονικό του σταλινισμού, δημοσιεύουμε μερικά σύντομα αποσπάσματα.

Η προσήλωση στους τύπους, η εμμονή στις μορφές κι όταν ακόμα φτάνει ν' αποτελεί τραγική και κωμική τους διάψευση, είναι από τα επίμονα γνωρίσματα στο χαρακτήρα και τις δραστηριότητες αυτού του ανθρώπου. Το κύρος, που επιμένει να δίνει στους τύπους και στις μορφές, ζυγίζει πιο πολύ από τα ίδια τα πράγματα. Δεν ξέρω τι άλλες ερμηνείες μπορούν ν' αναζητηθούν γι' αυτό το φαινόμενο, που έδωσε μερικά πολύ ζωηρά χρώματα στην υπόθεση του σοσιαλισμού, όπως τη χειρίστηκε, πάντως ήταν κρίσιμη και σ' αυτό το κεφάλαιο η ομοψυχία που αισθανόταν να υπάρχει με τη χώρα και το λαό· επίσης η συνέπεια με την ιδεολογία, όπως την ερμήνευε. Την αδυναμία της ρωσικής πραγματικότητας να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις του μαρξισμού, την ξεπερνούσε αντιστρέφοντας τη σχέση —προσαρμόζοντας τις ιδέες στα πράγματα. Έτσι εξηγείται και το ότι μια ιδεολογία τόσο ευλύγιστη, δυναμική, πανέξυπνη, ακινητοποιήθηκε μέσα σε κάποια σχήματα, έγινε —αρκετά συχνά— ο φλοιός των πραγμάτων, η λιθόσφαιρα ενός διοικητικού συστήματος. Αντί για ουσιαστικές μορφές, οι ιδέες έγιναν σύμβολα λατρείας και συνεννόησης. Ο Στάλιν έβλεπε ότι με τις έννοιες αυτές επικοινωνούσε καλά με τον κόσμο. Αυτό του έφτανε. Ο μαρξισμός επήρε θέση *κρατικής ιδεολογίας*, αντικαθιστώντας ό,τι υπήρξε πριν —γι' αυτό όσοι τώρα αισθάνονται ιδεολογικά ορφανοί (δίνουν αυτή την ερμηνεία στην Περestroika), επιστρέφουν στα παλιά ιδεολογήματα, όπως τα είχε επεξεργαστεί η αυτοκρατορία με την εκκλησία. Το βλέπουμε αυτό σ' όλες εκείνες τις περιπτώσεις, όπου, έπειτα από μια κατάσταση λήθαργου ή κάποιου τύπου μυστικής ζωής, αναζωπυρώνονται στοιχεία εθνικιστικά. Παντού τα συνοδεύει αυτή η ιδεολογική αναστροφή, αδιάφορο αν πρόκειται για την ορθοδοξία, τον καθολικισμό, τον μωαμεθανισμό, μια άλλη θρησκευτική δοξασία.

★

Ιδιαίτερα δύσκολο για έναν που έχει λιγάκι διαβάσει μαρξισμό είναι να κατασταλάξει σε λογικές απόψεις για τις επαναλήψεις στην ιστορία. Η έννοια της επανάληψης ερεθίζει το ίδιο το ένστικτο του πεισμένου κυρίως μαρξισμού, που, κατά κανόνα, είναι τσεκουράτος κι αδιά-

βαστος— το είδος είναι γνωστό και το ξέρουμε κι εμείς από μακρόχρονη προσωπική μας θητεία κι από μερικούς ιδιαίτερα γραφικούς μαρξιστοανθρώπους της ηλικίας μας. Τώρα πια οι εξελίξεις μας έχουν πείσει πως η εποχή του Στάλιν έδωσε μεγάλη έκταση στο φαινόμενο των αδιάβαστων οπαδών κι εκ παραλλήλου *δασκάλων* της μαρξιστικής ιδεολογίας, που τον άπιστο, τρελό για κίνηση, αμφιβολία κι επανάσταση μαρξισμό τον επήραν και τον έκαναν θρησκεία. Η γυναίκα του Μπουχάριν λέει ότι οι παλιοί επαναστάτες απορούσαν όταν οι άλλοι, τα καινούργια μέλη του κόμματος, που μόλις είχαν φτάσει από τα χωριά, τους ζητούσαν να μετανοήσουν. «Τι θα πει να μετανοήσουμε; Η μετάνοια δεν είναι έννοια μαρξιστική, αλλά θρησκευτική». Χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα η ελεύθερη έρευνα του μαρξισμού έγινε πίστη. Οι λέξεις έμειναν στη θέση τους, άλλαξε όμως η σημασία.

★

Τώρα βλέπουμε στη Σοβιετική Ένωση μια κίνηση προς τη θρησκεία, με ιδιαίτερη δημοτικότητα στους νέους και στη διανοήση. Το πνευματικό, με την έννοια της εθνικής ιστορίας και της θρησκείας, αποκτά επικαιρότητα. Είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο, όπως όλα που έχουν να κάνουν με τα καταπιεσμένα αισθήματα των ανθρώπων. Ασφαλώς σε κάποιο βαθμό πρόκειται και για χειρονομία πολιτική, δε θέλει συζήτηση. Είναι μια άλλη απάντηση που θα έπρεπε να την περιμένει κανείς.

Ούτε κόκκος απελευθέρωσης δεν υπάρχει όταν μια θρησκεία την αντικαθιστάς με άλλη και μάλιστα υπό συνθήκες ομαδικού βαφτισματος, όπως την εποχή του πρίγκιπα Βλαδίμηρου, χίλια χρόνια πίσω. Ο μαρξισμός που εκβιάζει το θρησκευτικό συναίσθημα δεν είναι λιγότερο αναχρονιστικός από τον μαρξιστή που επιστρέφει στη θρησκεία. Τα όσα συνέβησαν επί της εποχής του Στάλιν, τίποτα άλλο δε θα μας τα εξηγήσει τόσο καλά, όσο το αναγκαστικό βάφτισμα σε μια άλλη θρησκεία. Γιατί αντί να αποδώσει κάποια δικά του αποτελέσματα, όσο σιγά-σιγά θα ωριμάζε, το απελευθερωμένο αίσθημα, έδρασε με όλη την ανθρώπινη στραβομάρα της η φανατισμένη *θρησκευτική μισαλλοδοξία* — μέσα στο κάθε εγκλημα εκείνης της εποχής υπάρχει σε γενναίες δόσεις αυτή η κατάρρα.

Είναι φυσικό: όταν, τον εικοστό αιώνα, έπειτα από τόση πρόοδο στην ανάπτυξη της ανθρώπινης ελευθερίας, μια ιδεολογία, που οι ιδρυτές της φιλοδόξησαν να είναι το τελευταίο συμβόλαιο μιας λυτρωτικής απελευθέρωσης, έρχονται και την επιβάλλουν σαν μια καινούργια θρησκεία, τότε βέβαια ο άνθρωπος χάνει όλη την ιστορία του, άοπλος βρίσκεται μπροστά σε νέες θεότητες και πάλι η ιστορία αρχίζει από τις εντελώς πρώτες σχέσεις ανθρώπου και θεού.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΘΟΛΟΥ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΑΥΤΗ τη φορά η ελευθερία και η δημοκρατία. Δεν πρόκειται για πολιτικά συνθήματα, όπως τα έχει συνηθίσει το αυτί μας. Είναι αυτονόητες ανθρώπινες κατάστασεις. Αλλά στις σημερινές συνθήκες αποκτούν εντελώς ιδιαίτερη σημασία και μπορούν να επηρεάσουν πολύ κρίσιμα τις εξελίξεις και μάλιστα τις οικονομικές.

Οικονομικό είναι αυτή τη στιγμή το πρόβλημα. Τα πιο συναρπαστικά διαβάσματα σε όλη τη σχετική φιλολογία βρίσκονται μέσα σε αυτά που γράφουν οι οικονομολόγοι. Όταν συμβαίνει να είναι και καλλιεργημένοι άνθρωποι, με εξόδους σε άλλες περιοχές των γνώσεων, πέρα από τα στενά όρια της επιστήμης τους, κι όταν επιπλέον έχουν και καλή πένα, δίνουν αληθινά αριστουργήματα — θα μπορούσα να προσθέσω ότι και αυτή η αισθητική απόλαυση που μου έχουν δώσει μερικά τέτοια κείμενα είναι πολύ μεγάλη και, θα έλεγα ακόμα, σπανιότατη μέσα στα άλλα σημερινά μου διαβάσματα.

Οι άνθρωποι αυτοί περιγράφουν την κατάσταση με επισημονική αμεροληψία και ακρίβεια και δείχνουν πειστικά τι σημάίνει σήμερα για όλη την υπόθεση του σοσιαλισμού η ξύπνια δημιουργική διαχείριση της οικονομίας. Στην οικονομία η ιδεολογική θεωρία, όπως και η πολιτική, βρίσκουν τον μάστορά τους. Οι μαρξιστές υποχρεώνονται να ξαναθυμηθούν τον Μαρξ.

Ο σοσιαλισμός πεθαίνει κάθε φορά που διαψεύδεται ένα από τα όνειρά του. Οι θάνατοι είναι ήδη πάρα πολλοί, αρχίζοντας από το 1849, θάνατοι εν πορεία, γιατί και τα σοσιαλιστικά όνειρα είναι ατελείωτα κι όταν ένα πεθαίνει άλλα παρουσιάζονται στη θέση του, όπως το ξέρουμε κι από τη δική μας μικρή ιστορία. Από ενιαία μονολιθική αντίληψη γίνεται κι ο σοσιαλισμός πολυφυής και πολυεχιδής και στο βαθμό που αποχτά αυτή την ικανότητα — να πετάει πολλά κεφάλια — δεν μπορεί πια κανείς να υπολογίζει στο θάνατό του. Αλλά ο άνθρωπος συνηθίζει να βλέπει τελειωμένο στην ιστορία ό,τι έχει σταματήσει μέσα του και τίποτα πια δεν του λέει πέρα από τη βαρυεστιαία και την αποκαρδίωση που του άφησε. Έτσι οι γενικότερες κρίσεις εκφράζουν αυτά τα αισθήματα και ίσως κάποιες άλλες προσδοκίες, όπως γίνονται τα ξόρκια και η ευχές — τα ίδια που έχουν συμβεί και στο παρελθόν — πολλές φορές εθάψαμε τον καπιταλισμό. Το ζήτημα είναι αυτό ακριβώς — η επιμονή που δείχνει η ιστορία να διαψεύδει τις προσδοκίες, πολλές φορές μέσα από απατηλές επιβεβαιώσεις. Νομίζω ότι εκείνο που θα συνειδητοποιηθεί καλύτερα τούτη τη φορά είναι οι υπερβολές της ιδεολογίας, οι αυταπάτες της, τα αδιέξοδα όπου οδηγεί. Δεν πρόκειται για το συγκεκριμένο περιεχόμενο μιας ιδεολογίας, όσο για τον υπερβολικό φόρτο όλων τους μαζί και

για τις ακατανίκητες αυταπάτες τους. Μέσα στα ίδια τα γεγονότα βλέπουμε να εκδηλώνεται μια ιδιαίτερη ευαισθησία και μια ολοφάνερη αντίθεση στη *Μεγάλη Κούραση* που προξένησε στη δική μας εποχή η επιμονή, η έπαρση, ο αυταρχισμός της ιδεολογίας, οι αλλεπάλληλες ιδεολογικές δικτατορίες που ε γνώρισε η πολιτική και η πνευματική ζωή στο σύνολό της τον 20^ο αιώνα.

Πραγματικά δαιμονική ικανότητα έδειξε η εποχή μας να κατασκευάζει ιδεολογίες και να μεγαλοποιεί τη σημασία τους ξεριζώνοντάς τες από το έδαφος και προσπαθώντας να τις επιβάλλει σαν να είναι πραγματικότερες κι από την πραγματικότητα. Δε γίνεται απλώς λόγος για κάποιες ιδέες γιατί κι εκείνες τις αλλοτριώνει το σύστημα, βαλμένο συνήθως στην υπηρεσία της πολιτικής. Μεγάλο εργαστήριο ιδεών ήταν ο περασμένος αιώνας. Τότε οι άνθρωποι έβγαζαν τις ιδέες τους απευθείας από τα πράγματα. Έτσι τα γνώριζαν καλύτερα κι εφρόντιζαν να μην χάνουν τις επαφές μαζί τους. Οι ιδεολογίες του 20^{ου} αιώνα είναι χτισμένες *η μια πάνω στην άλλη* και είναι πολύ δύσκολο να ξέρει κανείς τι είναι ζωντανό και τι όχι: τι απ' όλα ακουμπά, ριζώνει στο χώμα. Συνήθως οι παραδοξολογίες που προκαλούν είναι ό,τι πιο ζωντανό περιέχουν.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

από το «Βιβλιοπωλείον της Έστιας»

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΈΣΤΙΑΣ · ΠΟΛΙΤΙΚΗ & ΙΣΤΟΡΙΑ 3

Αντρέτ Ντ. Σαχάρωφ

Η χώρα μου και ο κόσμος

ΑΓΝΩΣΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΠΟΥΧΑΡΙΝ:

Είναι γνωστό πως στα πλαίσια της «περεστρόικα» επιχειρείται στην ΕΣΣΔ μια κριτική επανεξέταση της ιστορικής της πορείας από την Οκτωβριανή επανάσταση μέχρι σήμερα. Σημαντική κατεύθυνση αυτής της ιστορικής αναδρομής στο παρελθόν αποτελεί η «εκ βαθέων» αξιολόγηση του έργου και του ρόλου καταξιωμένων ηγετικών στελεχών της επανάστασης και της σοσιαλιστικής οικοδόμησης, οι οποίοι στη λαίλαπα του αυταρχισμού και των διώξεων του Στάλιν όχι μόνο οι ίδιοι εξοντώθηκαν, αλλά και το έργο τους καταδικάστηκε στην αποσιώπηση και τη λήθη, ή, στην καλύτερη περίπτωση, υποβλήθηκε σε μία ανεπίτρεπτη αρνητική παρουσίαση από τη θεωρητική ελίτ του κόμματος και της εξουσίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα θύματος του αυταρχισμού και της αυθαιρεσίας αποτελεί ο Ν. Μπουχάριν, ο σημαντικότερος θεωρητικός του κόμματος των μπολσεβίκων, ο οικονομολόγος με την αρτιότερη μαρξιστική κατάρτιση, ο εύστοχος δημοσιολόγος, ο διανοούμενος με την εξαιρετική συμβολή σ' όλους τους τομείς της πνευματικής και πολιτιστικής δημιουργίας.

Η νέα σοβιετική ηγεσία στα πλαίσια της αποκατάστασης των θυμάτων του σταλινισμού που πραγματοποιεί τα τελευταία χρόνια αποκατέστησε το 1988 και τον Ν. Μπουχάριν, τόσο κομματικά με την μετά θάνατο επανένταξή του στο κομμουνιστικό κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης, όσο και επιστημονικά με την απόφαση της Ακαδημίας Επιστημών της ΕΣ-

ΣΔ να τον εντάξει τιμητικά στις τάξεις των ακαδημαϊκών. Η πολιτική του αποκατάσταση θα γίνει μόνο με την αντικειμενική αξιολόγηση των πολιτικών του θέσεων και προτάσεων σχετικά με τον τρόπο οικοδόμησης του σοσιαλισμού στην ΕΣΣΔ σε σύγκριση και σ' αντιπαράθεση με την επιλογή κι επιβολή του σταλινικού μοντέλου σοσιαλιστικού μετασχηματισμού.

Η αξιολόγηση όμως των προτάσεων του Μπουχάριν απαιτεί την επανεμφάνιση των εργασιών του, την αναψιλάφιση των αρχείων του κόμματος. Μία πρώτη προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση έγινε με την έκδοση στο τέλος του 1988 δύο Συλλογών έργων του Μπουχάριν —μία από το Ινστιτούτο της Ιστορίας του ΚΚΣΕ στη Μόσχα και μία από το Παράρτημα της Ακαδημίας Επιστημών της ΕΣΣΔ στο Λένινγκραντ με τον κοινό τίτλο «Ν. Μπουχάριν, Εκλεκτά Έργα», αλλά με διαφορετικές εργασίες η κάθε μια. Οι εκδόσεις αυτές είναι αφιερωμένες στα 100 χρόνια από τη γέννησή του και αποτελούν σημαντικό γεγονός και συμβολή στην προσπάθεια των μελετητών να ερευνήσουν το έργο του μέσα στο ανανεωτικό πνεύμα της «περεστρόικα». Στον πρόλογο της έκδοσης της Μόσχας σημειώνεται σχετικά: «...Μέχρι πρότινος η κοινωνικο-θεωρητική δημιουργία του Ν. Μπουχάριν ήταν απαγορευμένο θέμα... Πολλές εργασίες του ήταν θαμμένες σε ειδικές αποθήκες και οι επιστήμονες δεν είχαν καμιά πρόσβαση σ' αυτές. Πολλοί

μάλιστα ούτε καν ήξεραν την ύπαρξή τους».¹

Την ύπαρξή τους δυστυχώς δεν ήξερε κι η γράφουσα αυτές τις γραμμές, που ενώ επί δύο σχεδόν δεκαετίες εργάστηκε ως υπηγλήτρια Έδρας Πολιτικής Οικονομίας σε ΑΕΙ της ΕΣΣΔ, για το έργο του Ν. Μπουχάριν γνώριζε μέσω τρίτων, μέσω των «συγγραφικών μονοπωλίων» του κόμματος, που ερμήνευαν τις εργασίες των «αντιφρονούντων» στελεχών του μπολσεβίκικου κόμματος με τρόπο απαράδεκτα μονόπλευρο και με στόχο τη «μετά βδελυγμίας» απόρριψή τους.

Σκοπός του σημειώματος αυτού δεν είναι βέβαια η αξιολόγηση του πολυδιάστατου θεωρητικού, πολιτικού κι επιστημονικού έργου του Ν. Μπουχάριν. Αυτό έχει αποτελέσει κι αποτελεί αντικείμενο ειδικής μελέτης και έρευνας². Το σημείωμα θα περιοριστεί σε μια μόνο πτυχή, τη χειρότερη ίσως της ζωής του Μπουχάριν, στην παρουσίαση ορισμένων επιστολών του που απεικονίζουν το ψυχολογικό δράμα που έζησε, αναμένοντας από στιγμή σε στιγμή τη διαγραφή του από το κόμμα. Και δεν ήταν τόσο η ίδια η διαγραφή, που του προκαλούσε αγωνία και δέος, αλλά η άθλια μεθοδολογία της σπύλωσης και της συκοφάντισης που είχε ε-

1. Ν. Μπουχάριν, *Εκλεκτά έργα, Μόσχα, 1988*, σελ. III ρωσ.

2. Βλ. π.χ. Στ. Κοέν: «Μπουχάριν, Πολιτική βιογραφία 1888-1938» Νέα Υόρκη, 1973, Γ. Εμιλιάνωβ: *Σημειώσεις για τον Μπουχάριν, Μόσχα, 1989*, κ.ά.

Κομματικό καθήκον να με καταδιώκουνε

της Α. Χαραλαμπίδου

πιβάλλει ο Στάλιν στο κόμμα και την κοινωνία. Ήταν οι ετικέτες, ο πόλεμος των χαρακτηρισμών και το βαρύ κλίμα καχυποψίας που δημιουργούσε στο περιβάλλον η κάθε διαγραφή από το κόμμα.

Τα γράμματα του Ν. Μπουχάριν στους φίλους και συνεργάτες του αποτελούν συγκλονιστική μαρτυρία αυτού του δέους, αυτής της καταρράκωσης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ταπείνωσης ακόμα και ανθρώπων του πνευματικού κύρους του Μπουχάριν. Ιδιαίτερα αποκαλυπτικά είναι τα γράμματα στο φίλο και συνεργάτη του Ορτζονικίτζε, με τα οποία τον παρακαλεί, τον ικετεύει να τον συνδράμει, να τον βοηθήσει για να μην επιμυθεί το ανεπανόρθωτο, —η διαγραφή, η σπείλωση, η ηθική και πολιτική του απομόνωση.

Τα γράμματα που μέχρι σήμερα έχουν μείνει το φως της δημοσιότητας είναι δέκα. Ανασύρθηκαν πρόσφατα, το 1988, από τα Κεντρικά Κομματικά Αρχεία του Ινστιτούτου μαρξισμού - λενινισμού της ΚΕ του ΚΚΣΕ κι αναφέρονται στη ζωή και τη δράση διαφόρων στελεχών του κόμματος, όπως του Φ. Δτζιετζίνσκι (φάκελος No 76), του Β. Κούιμπισιεβ (φак. No 79), του Γ. Ορτζονικίτζε (φак. No 85) και άλλων.

Στα περισσότερα από τα γράμματα αυτά ο Μπουχάριν θέτει σημαντικά προβλήματα, όπως την ανάγκη ελευθεροποίησης της σοβιετικής εξουσίας, την ανάγκη τήρησης της νομιμότητας κι ανάπτυξης του κομματικού διαλόγου, την ανάγκη ανοιχτής καταδίκης των διώξεων και νικότερα της «ομαλοποίησης», όπως λέγεται, του συστήματος διακυβέρνησης. Υπάρχουν γόύτερες διώξεις, περισσότερη νομιμότητα, περισσότερος διάλογος», γράφει. Πρόκειται για θέματα αρχειακά» (η οργάνωσή δική του)³. Επίσης σημειώνει την ανάγκη αλλαγής του συστήματος οργάνωσης της εργασίας και δημιουργίας νέων κινήτρων για κάθε παραγωγική ικανότητα, ευρεσιτεχνία κτλ. «Σκεφτείτε πόσο παρά τα πριμ, γράφει στον Κούιμπισιεβ τον Οκτώβρη του 1930. Διαθέτουμε ηχηρή προπαγάνδα, ενώ δεν έχουμε ελάχιστα κίνητρα άμεσου υλικού ενδιαφέροντος...» (η υπογράμμιση δική του)⁴.

Εκεί όμως που περιγράφει το προσωπικό του δράμα είναι τα γράμματα στον Ορτζονικίτζε —δύο το φθινόπωρο του 1933 κι ένα στις 16 Οκτωβρίου του 1936.

Γράμμα στον Δτζιετζίνσκι, προ της 2.1924, από το περιοδικό «Θέματα ιστορίας του ΚΚΣΕ», 1988, No. 11, σελ. 43.

Το ίδιο περιοδικό, σελ. 45.

Τα γράμματα αυτά αναπαράγουν στιγμές και εικόνες ενός καταθλιπτικού κλίματος κομματικών «εκκαθαρίσεων» και διωγμών. Δείχνουν τη βαρύτατη ηθικο-πολιτική και ψυχολογική κατάσταση που ζούσε ο Μπουχάριν, κουβαλώντας στην πλάτη του τις κατηγορίες για «θεωρητικά λάθη», για «κομματικές παρεκκλίσεις» τότε αριστερές και τότε δεξιές κι αργότερα και για αντεπαναστατική δράση και προδοσία.

Η επίκληση της συνδρομής του Ορτζονικίτζε δεν ήταν τυχαία. Εκτός του φιλικού δεσμού που συνέδεε τους δύο πολιτικούς και της σχέσης που είχαν στα πλαίσια της Ακαδημίας Επιστημών (ο Ορτζονικίτζε τότε ήταν υπουργός βαρειάς βιομηχανίας) ο Μπουχάριν εκτιμούσε βαθιά τη μετριοπάθεια του Ορτζονικίτζε.

Στους κομματικούς κύκλους είχε γίνει γνωστό πως στη δίκη των εξωκομματικών τεχνικών στελεχών που οργάνωσε ο Στάλιν το 1931 με την κατηγορία των «υπονομευτών» της οικονομίας, ο Ορτζονικίτζε, παρά το κλίμα τρομοκρατίας, υπεράσπισε κι έσωσε πολλούς από τους κατηγορούμενους και συνέστησε στον Στάλιν ρεαλισμό κι αυτοσυγκράτηση. Ήταν επίσης γνωστό πως ο Ορτζονικίτζε μαζί με τον Κύρωβ και τον Καλίνιν καταψήφισε το 1932 την πρόταση του Στάλιν να επιβληθεί η θανατική ποινή στο κομματικό στέλεχος της Μόσχας Ριούτιν, που τόλμησε να χαρακτηρίσει τον Στάλιν «κακό δαίμονα του κόμματος, καταχραστή της εξουσίας, ικανό να οδηγήσει την επανάσταση στο όριο της καταστροφής»⁵. Πιστεύεται πως κι η αυτοκτονία του Ορτζονικίτζε τον Φεβρουάριο του 1937 ήταν μια έκρηξη ευαισθησίας, αν δεν ήταν τελικά δολοφονία.

Σε γράμμα του λοιπόν στον Ορτζονικίτζε πριν από το Νοέμβρη του 1933 ο Μπουχάριν γράφει: «Ακριβέ μου Σέργκο, σήμερα στο γραφείο μου παρατηρείται μεγάλη κίνηση και πολλοί ψίθυροι: όλοι μιλούν για την επικείμενη διαγραφή μου. Είναι φανερό πως η Αχτιδική Επιτροπή ή κάποιος άλλος έδωσε ήδη τις αντίστοιχες οδηγίες. Θα σε παρακαλούσα πάρα πολύ να σταματήσει αυτή η υπόθεση, έστω ως το γυρισμό του Κόμπα,⁶ που δεν θ' αργήσει. Μέχρι σήμερα υπήρχε η εντύπωση πως δεν θα μ' αγγίξει αυτή η "εκκαθάριση". Σ' αναζητήσα μα κοιμόσουνα και στράφηκα στον Μολότωφ. Τον βρήκα στο σπίτι. Μου εί-

5. «Πώς προετοιμάστηκε η δίκη της Μόσχας» (από γράμμα παλιού μπολσεβίκου), «Σοσιαλιστική Επιθεώρηση» No. 22, 1936.

6. Κομματικό ψευδώνυμο του Στάλιν.

πε πως δεν υπάρχει ακόμα απόφαση, αλλά κι από την άλλη πλευρά πως δεν είναι τόσο φοβερό για ν' ανησυχώ. Όμως ακριβώς γι' αυτό, ότι μέχρι σήμερα οι άνθρωποι πίστευαν πως δεν θα γίνει εκκαθάριση, το σημερινό γεγονός όλοι το κρίνουν σαν στροφή του τιμονιού, με την έννοια της άρσης της εμπιστοσύνης προς εμένα από μέρους της καθοδήγησης. Αυτό σημαίνει πως η μέχρι τώρα υπονόμηση που μου έκαναν στη δουλειά θα μεγαλώσει ακόμα περισσότερο.

Οι εργαζόμενοι στην Υπηρεσία μου⁷ θα με υποψιάζονται και θα με παρακολουθούν, θα με λούζουν, θεωρώντας πως έτσι εκτελούν το κομματικό τους καθήκον. Ύστερ' απ' αυτό η δουλειά μου θα γίνει ανυπόφορη και θα υποχρεωθώ να ψάξω για κάτι άλλο. Και το κυριότερο, δεν μπορώ να καταλάβω γιατί γίνεται αυτό. Εάν πρέπει να μην με εκλέξουν αντιπρόσωπο στο Συνέδριο⁸, μπορούν να το κάνουν και χωρίς αυτό. Γενικά η εκκαθάριση έχει ένα νόημα: να ελέγξουν τον άνθρωπο αν είναι ικανός να είναι μέλος του κόμματος ή αν πρέπει να τον αποπέμψουν.

Αυτήν την εκτίμηση μπορείτε εσείς, που με ξέρετε δεκάδες χρόνια, να την κάνετε πολύ καλύτερα από οποιαδήποτε επιτροπή.... Και τι κακό έκανα για να μπει υπό αμφισβήτηση τώρα η παραμονή μου στο κόμμα; Αν δεν είναι έτσι, τότε προς τι αυτή η δοκιμασία και γιατί να δυσκολευτεί η πάρα πέρα δουλειά μου; Πολύ σε παρακαλώ, σε παρακαλώ θερμά, αν μπορείς να κάνεις κάτι —κάνετο. Αθλιότητες, και χωρίς αυτό, μου κάνουν περισσότερες από αρκετές, μα ύστερ' από τη διαγραφή δεν θα 'χω ζωή.

Σε χαιρετώ και σου ζητώ συγγνώμη

Δικός σου Μπουχάριν

Τα πράγματα, όπως φαίνεται δυσκόλευαν όλο και περισσότερο για τον Μπουχάριν και το Νοέμβρη του 1933 ξαναγράφει στον Ορτζονικίτζε.

«Ακριβέ μου Σέργκο,

Συγχώρα με, για το θεό, που σου γίνομαι φορτικός. Σου απευθύνω μια παράκληση: αν αποφασίσουν να με διαγράψουν (και κρίνοντας από μια συζήτηση που είχα στο θέατρο, σ' αυτό επιμένει ο Καγκανόβιτς και έχει ήδη αποφασιστεί), τότε έλα στη διαγραφή μου για να γίνει αυτό με την παρουσία σου. Οι άνθρωποι

7. Τότε ο Μπουχάριν εργαζόταν στην Πανσοβιετική Επιτροπή Λαϊκής Οικονομίας, κάτι σαν το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας.

8. Υπονοεί το 17ο Συνέδριο του Κόμματος των μπολσεβίκων.

δεν καταλαβαίνουν τι συμβαίνει: εγώ δεν θα 'χω να κάνω με κάποια λαϊκή επιτροπή, αλλά μ' ένα πλήθος κομμουνιστών, που θα υποχρεωθούν να καταθέσουν εναντίον μου κτλ. Μαζί τους την άλλη μέρα είμαι υποχρεωμένος να εργαστώ... Την επομένη δεν θα μπορούν να με βλέπουν στα μάτια. Κατάσταση αίσχος. Πώς θα εκφραστεί αυτό στη δουλειά είναι ήδη γνωστό.

1. Η εφημερίδα «Ιζβέστια» μου ζήτησε, όπως και η «ΖΙ»⁹ άρθρο για τη γιορτή¹⁰. Το έγραψα. Αλλά το άρθρο δεν φάνηκε, γιατί ήδη δημιουργείται η αντίστοιχη ατμόσφαιρα.

2. Ο Σούσκωβ¹¹ μου πρότεινε να μιλήσω στους ξένους ειδικούς, αλλά ήθελε να το συμφωνήσει με την Επιτροπή της Μόσχας. Δέχτηκα, αλλά η ομιλία μου δεν έγινε.

3. Η εφημερίδα «Πράβδα» αυτές τις μέρες έβγαλε από τις στήλες της την ανακοίνωση για τη ραδιοφωνική εκπομπή, στην οποία θα μιλούσα κτλ. Η Επιτροπή της Μόσχας γενικά δεν μου δίνει ούτε μια εμφάνιση. Στο Λένινγκραντ, στο Χάρκοβο μπορώ να μιλώ ακόμα, στη Μόσχα όμως —όχι, όχι. Δεν μπορείς να καταλάβεις πόσο άσχημα νιώθω. Στο Μαυσωλείο μίλησα με τον Κόμπα αρκετά, αλλά για το θέμα αυτό ούτε νήξη δεν μου έκανε. Μα και γω δεν μπορώ να μιλώ συ-

9. «Για την εκβιομηχάνιση», όργανο τότε της Πανσοβιετικής Επιτροπής Λαϊκής Οικονομίας (Ζα Ιντουστριαλιζάντσιον).

10. Προφανώς για την επέτειο της Οκτωβριανής επανάστασης.

11. Διευθυντής τότε του τμήματος εξωτερικών υποθέσεων του υπουργείου Βαρειάς Βιομηχανίας.

νέχεια για το ζήτημά μου και να κλαίγομαι.

Καταλαβαίνετε, ότι ο κάθε άνθρωπος έχει κάποια προσωπική αξιοπρέπεια, παρόλο που όλοι την έχουν φτύσει. Όλοι με προκαλούν για ό,τι έγινε πριν 5-6 χρόνια¹². Μα από τότε τόσα χρόνια εργάζομαι για το κοινό σκοπό! Γιατί λοιπόν ακριβώς τώρα πρέπει ν' αρχίσουν όλα από την αρχή; Είμαι ήδη 45 χρονών. Πρέπει να χαράξω κάποια πορεία στη ζωή μου από δω και μπρος, που να είναι χρήσιμη στην υπόθεσή μας. Βοήθησέ με, Σέργκο. Σου είμαι ευγνώμων για την καλή σου συμπεριφορά απέναντί μου, είμαι σίγουρος πως αν δεν προδιέθεταν τον Κόμπα εναντίον μου, —κι αυτός θ' έβλεπε τα πράγματα με άλλο μάτι...

Ίσως και τώρα να μπορεί να γίνει κάτι και να μου δώσουν τη δυνατότητα να εργαστώ πραγματικά, να σταματήσουν να μου βάζουν εμπόδια στις ρόδες και να ματαιώσουν επιτέλους το προ 5-ετίας παιχνίδι.

Και πάλι σου ζητώ συγγνώμη
Δικός σου Νικολάι»¹³.

Κι όταν όλες αυτές οι παρακλήσεις και προτροπές δεν απέδωσαν τίποτα κι ο Μπουχάριν άρχισε να υποβάλλει «οικειοθελώς» τη μια παραίτησή του μετά την άλλη από τις διάφορες υπηρεσίες που εργαζόταν, στις 19 Οκτωβρίου του 1936 γράφει και πάλι στον Ορτζονικίτζε: «Για τον σύντροφο Σ. Ορτζονικίτζε, προσωπικό.

Ακριβέ μου, πολυαγαπημένη μου Σέργκο,

Μόλις τώρα έστειλα γράμμα στον Α. Αντρέεβ με το οποίο του ζητώ να μ' απαλλάξει από τη σύνταξη του περιοδικού «Σοσιαλιστική Αναδιοργάνωση κι Επιστήμη», εκθέτοντας τα επιχειρήματά μου... Κόβεται έτσι κι αυτή η κλωστούλα που με συνέδεε με την Επιτροπή σου, όπου κάποτε εργαζόμουνα... Μην εκπλαγείς που δεν θα δεις άρθρο μου στην επέτειό σου. Αν και τυπικά φέρομαι ακόμα αρχισυντάκτης του περιοδικού, όμως σκόπιμα και προκλητικά δεν μου προτάθηκε από τους νέους συντάκτες να γράψω για σένα. Στο γράφω όχι για να παραπενοθώ, αλλά για να μη βγάλεις απ' αυτό λαθεμένα συμπεράσματα. Με έφαγαν οι συκοφάντες. Μα κι ακόμα υπάρχουν άνθρωποι που με τυραννούν και με κατασπαράζουν.

Σου γράφω για να σε συγχαρώ ειλι-

12. Αναφέρεται στην περίοδο 1927-28 που παρά την κρίση της αγροτικής οικονομίας και τη βιασύνη της ηγεσίας του Κόμματος για την κollectιβοποίηση, ο Μπουχάριν επέμενε στο σταδιακό πέρασμα στο σοσιαλισμό, πράγμα που χαρακτηρίστηκε ως «δεξιά παρέκκλιση».

13. Όλες οι υπογραμμίσεις στις επιστολές είναι του ιδίου του Ν. Μπουχάριν.

κρινά, από τα βάθη της ψυχής μου και να σου εκφράσω τη βαθιά μου αγάπη. Η ψυχή μου τρέμει ολόκληρη, γράφοντας σου αυτό το γράμμα. Να 'σαι καλά... Χαιρετισμούς στη Ζιναΐδα Γαβρίλοβνα.

Δικός σου Μπουχάριν»

Πιθανόν να βρεθούν κι άλλα γράμματα κι άλλες μαρτυρίες του δράματος του Μπουχάριν. Οι έρευνες στα Αρχεία συνεχίζονται. Είναι γνωστό ότι πολλά γραπτά του δεν υπάρχουν πια, καταστράφηκαν ή εξαφανίστηκαν. Είναι επίσης γνωστό με ποιο τρόπο διασώθηκε το τελευταίο πριν την εκτέλεσή του γράμμα «Προς τους απογόνους του Κόμματος». Η νεαρή τότε σύζυγός του το αποστήθισε, το επαναλάμβανε, όπως δήλωσε, πολλές φορές και για πολύ καιρό για να το διασώσει και να το παραδώσει 51 χρόνια αργότερα στην ηγεσία του ΚΚΣΕ και να δει το φως της δημοσιότητας. Μα έστω κι αυτά που σήμερα βρέθηκαν κι εμφανίστηκαν στον Κομματικό Τύπο αποτελούν αδιαμφισβήτητες μαρτυρίες για τις προσωπικές περιπέτειες των ανθρώπων που τόλμησαν ν' αρθρώσουν μια άλλη άποψη, να διαφωνήσουν με τη γνώμη των ισχυρών του κόμματος. Αποτελούν τραγικές μαρτυρίες του κλίματος εκφοβισμού, αλλοτρίωσης και καθυπόταξης της προσωπικότητας του ατόμου, εκμηδένισης του κριτικού πνεύματος κι επιβολής μιας νοοτροπίας προσαρμοστικότητας και δουλοπρέπειας.

Η περεστρόικα στην ΕΣΣΔ μαζί με τα άπειρα και σοβαρότατα προβλήματα αποκαθήλωσης της οικονομίας από την πολύχρονη και βαθιά κρίση της, της δημοκρατικής επίλυσης του εθνικού προβλήματος που πήρε στις μέρες μας εκρηκτικές διαστάσεις, πρέπει ν' αντιμετωπίζει αποφασιστικά την αποκατάσταση της δημοκρατίας —μοναδικού όρου ανάπτυξης κάθε πολιτικού συστήματος. Πρέπει να εδραιώσει τον ανθρωποκεντρικό, τον ουμανιστικό χαρακτήρα του σοσιαλισμού, τις ανθρώπινες αξίες, που βάναντα καταρράκωσαν δυνάστες και κομματικο κομισσάριοι. Η κατάλυση της δημοκρατίας και η εκμηδένιση του ατόμου και των δικαιωμάτων του αποτέλεσαν την κυριότερη αιτία κατάρρευσης των χωρών του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Οποιαδήποτε προσπάθεια επαναπροσδιορισμού και υλοποίησης του σοσιαλιστικού οράματος είναι ανέφικτη χωρίς τη ριζική αναβάθμιση του πολίτη, την απελευθέρωση της δημιουργικότητάς του, τη διασφάλιση της συμμετοχής του στη λήψη των αποφάσεων, την αναγωγή του στο σημαντικότερο συντελεστή της κοινωνικής ανάπτυξης και αναδημιουργίας.

Η Α. Χαραλαμπίδου είναι Επίκουρη Καθηγήτρια του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

πέτρος μαρτινίδης
συνήγορος
της παραλογοτεχνίας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ» • ΑΘΗΝΑ 1982

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Μίμης Ανδρουλάκης
**ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ-ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ**
προβλήματα γραφειοκρατίας

Αλέκος Αλαβάνος
**ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ**

**Η ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ
ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΔΟΥΛΕΙΑΣ**
ντοκουμέντα-διάλογος

Μιχαήλ Γκορμπατσόφ
**ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ
ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ**
ομιλίες

**Η ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ
ΣΕ ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ**
άρθρα-συνεντεύξεις-γράμματα

ΣΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ
Υλικά της 19ης Συνδιάσκεψης του ΚΚΣΕ

Γιώργος Ρούσης
ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ

Ντμίτρι Βόλκογκόνοφ
ΘΡΑΜΒΟΣ ΚΑΙ ΤΡΑΓΩΔΙΑ
Το πολιτικό πορτρέτο του Στάλιν

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
Ζαλόγγου 11, Τηλ.: 36.40.713

ΚΑΡΛΟ ΣΓΚΟΡΛΟΝ
Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΚΟΙΛΑΔΑ

Ένα βιβλίο γραμμένο με ,
αναμφισβήτητη ποίηση. Μας μιλάει
για την υποχρεωτική μεταμόρφωση, τη
βία την αυταπάτη της προόδου.
Ο συγγραφέας διακηρύσσει την
οικολογική του ιδεολογία, μας καλεί να
σεβαστούμε τη φύση και καθώς σκύβει
πάνω από τους χωρικούς της
αφανισμένης κοιλάδας μας διηγείται
περιστατικά πόνου και αγάπης
αποτέλεσμα της υπερβολικής
βιομηχανοποίησης.

ANNETLEBI-BILAP
**ΕΓΩ, ΤΖΕΗΝ,
ΖΗΤΩ ΤΑΡΖΑΝ**

Ένα εικονοκλαστικό και πρωτότυπο
μυθιστόρημα γραμμένο με χιούμορ και
φантаσία. Όλες οι εμπειρίες που θα
χρειαστεί μια νέα κοπέλα ώπου να
ανακαλύψει τον Ταρζάν της και να
προσβληθεί από τον ιό της μητρότητας.

ΠΕΤΕΡ ΧΑΝΤΚΕ
Η ΑΠΟΥΣΙΑ

Ένα ρεαλιστικό παραμύθι, ένα
παραμύθι της πραγματικότητας, μια
ερμηνεία της πραγματικότητας με
μορφή παραμυθιού. Η διαδικασία της
αποκρυπτογράφησης και της γνώσης,
είναι ο δρόμος, που μέσα στο κόσμο της
ερημιάς, το κόσμο των απειλών γίνεται
δρόμος σωτηρίας.

ΔΩΡΙΚΟΣ Μαυρομιχάλη 64
τηλ. 3629.675 ΑΘΗΝΑ

ΠΑΡΑ ΠΟΛΛΑ ΑΛΛΑΞΑΝΕ

Οι κυκλοφορίες των εφημερίδων το 1989

Είναι κάτι πάρα πάνω από εντυπωσιακές τις εξελίξεις στον ημερήσιο και κυριακάτικο αθηναϊκό Τύπο το 1989. Αυτές τις εξελίξεις θα προσπαθήσουμε εδώ να επισημάνουμε και όχι, σαν ένα είδος Μπερλίνας, να διαπιστώσουμε μόνο ότι «το 1989 ήταν για τις εφημερίδες μια χρονιά και καλή και ... κακή».

Πρώτ' απ' όλα, για πρώτη, ίσως, φορά στην ιστορία του ελληνικού Τύπου αποκτήσαμε δύο εφημερίδες τις οποίες θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε πραγματικά ως ανεξάρτητες: Την **Ελευθεροτυπία** και το **Έθνος**.

Κι αυτό είναι ένα πολύ μεγάλο επίτευγμα για τον ελληνικό Τύπο.

Την ανεξαρτοποίησή τους, όμως, από την πολύχρονη πολιτική δουλειά στο ΠΑΣΟΚ, την πλήρωσαν με μια πτώση της κυκλοφορίας τους, που στην περίπτωση του **Έθνους** θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σημαντική.

Δεύτερο, σχηματίστηκε μια ομάδα φιλοπασοκικών εφημερίδων που, οι περισσότερες, πουλιούνται σε χαμηλές τιμές, και στο επίπεδο των καθημερινών εφημερίδων, μοιάζει να κέρδισαν όσα φύλλα έχασαν οι δύο εφημερίδες που ανεξαρτοποιήθηκαν (περίπου 44 χιλιάδες). Στις κυριακάτικες η αύξηση της κυκλοφορίας της ομάδας αυτής φτάνει τις 173.750 φύλλα.

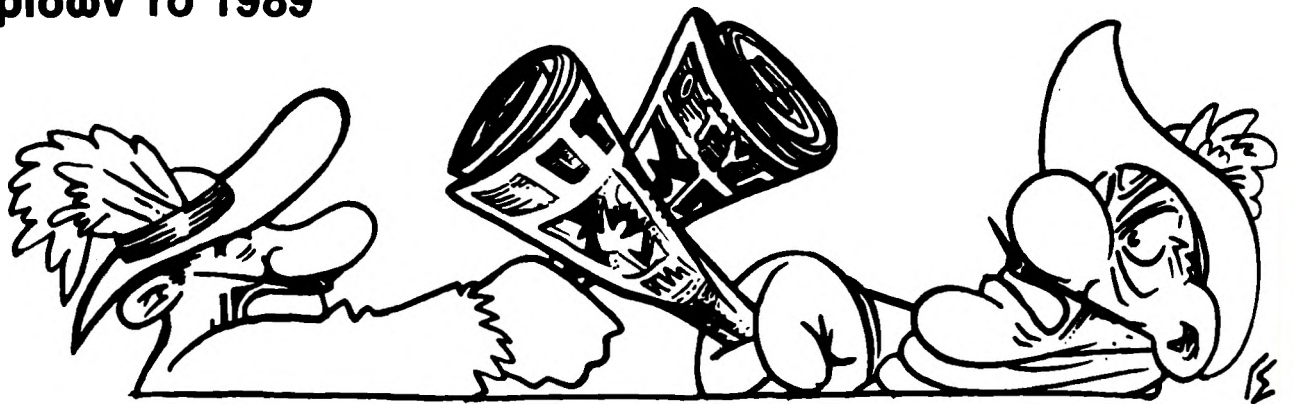
Εντυπωσιακή είναι στον τομέα των φιλοπασοκικών η αύξηση της κυκλοφορίας των **Νέων**, που εμφανίζουν σε ετήσια βάση ένα ρυθμό ανόδου της τάξης του 17% και το Δεκέμβριο του 30%. Στην επαρχία, μάλιστα, το Δεκέμβριο τα **Νέα** ανέβηκαν κατά 59%.

Πάντως, η ομάδα των φιλοπασοκικών εφημερίδων (στην οποία προστέθηκαν δυο εντελώς νέες καθημερινές και δυο κυριακάτικες το 1989) κατέχει τώρα μόλις το 35% του συνόλου των κυκλοφοριών των αθηναϊκών εφημερίδων, ενώ το 1987 έφτανε στο 60%.

Τρίτο, ο **Ελεύθερος Τύπος** συνέχισε την επέλασή του και έκλεισε τη χρονιά στην πρώτη πάντα θέση με μία αύξηση 30%. Αλλά το Δεκέμβριο, για πρώτη φορά ύστερα από πάρα πολλούς μήνες εμφανίζει μια κάμψη (- 7%), σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

Ακόμη, η **Καθημερινή**, ενώ σε ετήσια βάση παρουσιάζει αύξηση μόλις 7%, το Δεκέμβριο προχωρεί στο 61% για την καθημερινή της έκδοση και στο 66% για την κυριακάτικη της έκδοση.

Τέταρτο, οι πωλήσεις των ημερήσιων

εφημερίδων, παρ' όλο ότι το 1989 έγιναν δυο εκλογικές αναμετρήσεις, ανέβηκαν πάρα πολύ λίγο — μόλις 5%. Αντίθετα, των κυριακάτικων ανέβηκαν κατά 15%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το Δεκέμβριο ήταν - 15% για τις ημερήσιες και + 25% για τις κυριακάτικες.

Πέμπτο, στη χρονιά που μας πέρασε: Έκλεισαν τέσσερις παραδοσιακές εφημερίδες, η **Βραδυνή** και η **Ακρόπολις**, και οι κυριακάτικες εκδόσεις τους (νεοδημοκρατικές). Πρωτοβγήκαν και έκλεισαν άλλες τρεις, ο **Ελεύθερος της Κυριακής** (νεοδημοκρατική), η **Αλήθεια** και η **Προοδευτική Αλλαγή** (φιλοπασοκικές). Πρωτοκυκλοφόρησαν και επιζήσαν άλλες τρεις, η **Εξόρμηση**, η **Νίκη** και η **Επικαιρότητα της Κυριακής** (φιλοπασοκικές).

Με άλλα λόγια υπάρχουν: «Εφτά νεκροί και τρεις επιζώντες».

Επίσης έκλεισαν και δύο αθλητικές εφημερίδες, η **Φλόγα των Σπορ** και η **Φλόγα της Δευτέρας**.

Έκτο, τις τιμές τους ανέβασαν όλες οι εφημερίδες το 1989 προσθέτοντας από 10 ως 20 δρχ. στην παλιά τους τιμή.

Τιμή μικρότερη από 80 δρχ. είχαν οι οχτώ από τις 19 ημερήσιες που κυκλοφορούσαν το Δεκέμβριο και οι πέντε από

τις 18 κυριακάτικες.

Τέλος, θα πρέπει να πω ότι στους υπολογισμούς των κυκλοφοριών αυτών δε συμπεριλαμβάνονται, γιατί δεν υπάρχουν στοιχεία, οι κυκλοφορίες των εφημερίδων της Θεσσαλονίκης ή οποιασδήποτε άλλης πόλης έξω από την Αθήνα.

Συνολικές πωλήσεις

Στα 308,6 εκατομμύρια φύλλα έφτασαν οι πωλήσεις των ημερήσιων εφημερίδων και στα 59,1 εκατομμύρια των κυριακάτικων (Πίνακας 1). Πρέπει να σημειώσουμε, όμως, ότι το 1989 είχαμε 53 και όχι 52 Κυριακές.

Το ποσοστό των πρωινών εφημερίδων, χρόνο με το χρόνο, συνεχώς συρρικνώνεται (από 8,89% το '88 σε 8,62% το '89 στις ημερήσιες και από 16,07% σε 13,89% στις κυριακάτικες).

Μεγάλη πτώση παρουσίασε η κυκλοφορία των αθλητικών εφημερίδων — κατά 30% στις ημερήσιες και 27% στις δευτεράτικες.

Η μέση κυκλοφορία των κυριακάτικων (1.231.449 φύλλα) είναι μεγαλύτερη από τη μέση κυκλοφορία των ημερήσιων (1.128.587 φύλλα) εφημερίδων.

ΠΙΝΑΚΑΣ I
ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

Ημερήσιες	1989	Αναλ.	1988	Αναλ.	89/88
Πρωινές	26.575.331	8,62	26.218.837	8,89	+ 01
Απογευματινές	282.059.158	91,38	268.634.304	91,11	+ 05
Σύνολο	308.634.489	100,00	294.853.141	100,00	+ 05
Κυριακάτικες					
Πρωινές Κυρ.	8.212.810	13,89	8.245.038	16,07	00
Εβδομαδ. Κυρ.	50.895.602	86,11	43.068.229	83,93	+ 18
Σύνολο	59.108.412	100,00	51.313.267	100,00	+ 15
Αθλητικές					
Ημερήσιες	33.990.335		48.335.978		- 30
Δευτέρας	7.127.170		9.796.739		- 27

ΙΔΙΟΚΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

του Νίκου Κυριαζίδη

Κυκλοφορίες ημερήσιων εφημερίδων

Στις καθημερινές ο **Ελεύθερος Τύπος** κέρδισε κάπου 45 χιλιάδες φύλλα και έφτασε στις 194.740 χιλιάδες, ξεπερνώντας, μάλιστα, ορισμένους μήνες, το ζφράγμα των διακοσίων χιλιάδων.

Τα **Νέα** που άρχισαν να ανεβαίνουν ραγδαία πριν από τις πρώτες περσινές εκλογές, έφτασαν στα 132.218 φύλλα και υπερέσασαν από την τέταρτη στη δεύτερη θέση. Μάλιστα, ξανακέρδισαν την πρωτιά στην Αθήνα, που είχε πάρει για ένα διάστημα ο **Ελεύθερος Τύπος**.

Στην επαρχία, η υπεροχή του **Ελεύθερου Τύπου** (116.992 φύλλα το 1989) έναντι των **Νέων** είναι κάτι πάρα πάνω από εντυπωσιακή: Κάπου 69 χιλιάδες σε ετήσια άση και 50 χιλιάδες το Δεκέμβριο.

Πάντως, τα **Νέα**, εκεί που πουλούσαν την επαρχία μόλις 27 περίπου χιλιάδες φύλλα το Δεκέμβριο του 1988, έφτασαν στις 42,5 το Δεκέμβριο του 1989 και πέρασαν στην επαρχία από την έκτη θέση στην τρίτη.

Η **Ελευθεροτυπία** (132.218 φύλλα το 1989) κατόρθωσε να διατηρήσει την τρίτη θέση πανελλήνια και στην Αθήνα και δεύτερη στην επαρχία, παρ' όλη τη νίκη, μικρή κάμψη της κυκλοφορίας (περίπου 6 χιλιάδες φύλλα ή - 4%). Αντίθετα, το **Έθνος** (107.982 φύλλα το 89), έχασε κάπου 38 χιλιάδες φύλλα έπεσε από τη δεύτερη στην τέταρτη στην πανελλήνια κυκλοφορία και την έκτη θέση στην Αθήνα. Το Δεκέμιο οι πτωτικές τάσεις συνεχίζονταν.

Η **Αυριανή** περίπου κρατάει τη θέση (πέμπτη με 97.345 φύλλα) σε ετήσια ση, αλλά η πτώση της γίνεται εντυπωική το Δεκέμβριο, όπου εμφανίζεται έχει μόλις 59.429 φύλλα δηλαδή να έχασει 52 χιλιάδες φύλλα ή 47% της κυκλοφορίας της.

Ένα τμήμα της κυκλοφορίας αυτής πεί να το πήρε μια καινούρια εφημεία του Γ. Κουρή, η **Νίκη** που το Δεκέμιο πουλιόνταν 30 δρχ., είχε καταλάβει έκτη θέση και πουλούσε 66.542 φύλλα. Ένα άλλο επίσης τμήμα μπορεί να το πάρει η **Αυριανή** της Βόρειας Ελλάγια την οποία, όμως, δεν υπάρχουν χεία κυκλοφορίας.

Ενικά, ο Γ. Κουρή είναι σήμερα ο μό«συγκροτηματάρχης» εκτός από την ερίνα Βελλίδη της Θεσσαλονίκης. αδή έχει τις τρεις απογευματινές εεριδες που ήδη ανέφερα, μια πρωινή, **Δημοκρατικό Λόγο**, μια αθλητική, το **Θλαο** και άλλες τέσσερις κυριακάτι-

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΚΑΙ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (**Ίδρυμα Μπότση** και κληρονόμοι **Μπότση**). ΑΥΡΙΑΝΗ ΚΑΙ ΑΥΡΙΑΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (Γ. Κουρή). ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ (Γ. Κουρή). ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ ΕΘΝΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (Γ. Μπόμπολας). ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (Γρ. Μιχαλόπουλος). ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ (Μάστορας). ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (κληρονόμοι Α. Βουδούρη). ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (Χρ. Τεγόπουλος). Ε-

ΞΟΡΜΗΣΗ ΚΑΙ ΕΞΟΡΜΗΣΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (ΠΑΣΟΚ). ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (Σιαμαντάς - Καρατζαφέρης). ΕΣΤΙΑ (οικογένεια Κύρου). Η ΑΥΓΗ (ΕΑΡ). Η ΕΠΟΧΗ (ΚΚΕ εσ.-Αν. Αρ.). Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (Α. Αλαφούζος). Η ΠΡΩΤΗ (Καλογρίτσας). ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ (Βαρδινογιάννης). ΝΙΚΗ ΚΑΙ ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (Γ. Κουρή). Ο ΣΤΟΧΟΣ (Γ. Καψάλης). ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (ΚΚΕ). ΤΑ ΝΕΑ (Χρ. Λαμπράκης). ΤΟ ΒΗΜΑ (Χρ. Λαμπράκης). ΤΟ ΠΟΝΤΙΚΙ (Κ. Παπαϊωάννου).

ΠΙΝΑΚΑΣ II

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ 1989/1988

Ημερήσιες	1989	Αναλογία	1988	Διαφορά	% 89/88
N0101. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ	194.740	19,06	149.933	+ 44.807	+ 30
Π0204. ΤΑ ΝΕΑ	132.218	12,94	112.908	+ 19.310	+ 17
A0303. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ	120.882	11,83	126.464	- 5.582	- 04
A0402. ΕΘΝΟΣ	107.982	10,57	146.111	- 38.129	- 26
Π0505. ΑΥΡΙΑΝΗ (40)	97.345	9,53	101.907	- 4.562	- 04
Π06 . ΝΙΚΗ (30)	89.661	1,83			
N0706. ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ	84.251	8,24	84.975	- 724	- 01
Π0808. ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ (50)	68.016	6,66	44.305	+ 23.711	+ 54
Σ0909. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (50)	44.333	4,40	40.481	+ 3.852	+ 10
Σ1010. Η ΠΡΩΤΗ	37.509	3,67	34.599	+ 2.910	+ 08
N1112. ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ	27.232	2,66	30.387	- 3.155	- 10
N1213. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	24.132	2,38	22.503	+ 1.629	+ 07
Π13 . ΕΞΟΡΜΗΣΗ	20.161	1,44			
N1414. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ (40)	18.400	1,80	15.980	+ 2.420	+ 15
X1511. Η ΒΡΑΔΥΝΗ	16.888	0,42	33.047	- 16.159	- 47
Π1615. ΔΗΜΟΚΡΑΤ. ΛΟΓΟΣ (40)	11.713	0,43	10.147	+ 1.566	+ 15
X17 . ΑΛΗΘΕΙΑ	9.396	0,03			
X18 . ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ	7.289	0,01			
N1918. ΕΣΤΙΑ (70)	5.972	0,58	6.487	- 515	- 06
X2016. ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	5.013	0,25	7.403	- 2.390	- 32
Σ2119. Η ΑΥΓΗ (50)	4.321	1,12	4.664	- 343	- 07
Δ2221. Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ	1.133	0,11	1.329	- 196	- 13
N 20. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ (40)			2.413		
X 17. ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ			6.588		
X 07. 24 ΩΡΕΣ			50.623		
Σύνολο	1.128.587	100,00	1.033.254	+ 95.333	+ 09
Κυριακάτικες					
Π0101. ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	160.177	14,36	153.669	+ 6.508	+ 04
N0202. ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	155.005	13,90	153.015	+ 1.990	+ 01
A0304. ΚΥΡΙΑΚ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠ.	135.722	12,17	131.502	+ 4.220	+ 03
A0403. ΕΘΝΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	119.584	10,72	151.015	- 31.431	- 19
Π0506. ΑΥΡΙΑΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡ. (40)	96.861	8,69	98.380	- 1.519	- 00
Π0608. ΤΟ ΠΟΝΤΙΚΙ	95.315	8,63	77.212	+ 18.103	+ 23
N0705. ΑΠΟΓΕΥΜ. ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚ.	83.195	7,46	104.378	- 21.183	- 20
Σ0807. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (80)	82.995	7,44	83.605	- 610	+ 01
Π09 . ΕΠΙΚΑΙΡ. ΤΗΣ ΚΥΡ. (50)	76.617	5,18			
Π10 . ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (30)	72.327	1,10			
N1109. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	48.607	4,36	46.866	+ 1.741	+ 04
X12 . ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚ.	20.736	0,25			
Π13 . ΕΞΟΡΜΗΣΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚ.	17.382	1,56			
X1410. Η ΒΡΑΔΥΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚ.	15.454	0,23	39.447	- 23.993	- 59
Π1515. ΔΗΜΟΚΡΑΤ. ΛΟΓΟΣ (40)	12.113	1,08	9.678	+ 2.435	- 25
Δ1614. ΣΤΟΧΟΣ	10.137	0,89	11.099	- 962	- 09
Σ1716. Η ΑΥΓΗ (80)	7.563	0,68	8.495	- 932	+ 11
X1813. ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	7.562	0,34	13.284	- 5.722	- 43
Δ1917. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ	4.836	0,42	6.522	- 1.686	- 24
Σ2019. Η ΕΠΟΧΗ	3.953	0,33	5.192	- 1.239	- 22
Σ2118. ΜΑΧΗΤΙΚΗ ΚΥΡΙΑΚΗ	3.101	0,01	6.225	- 3.124	- 50
Δ2220. ΕΛΕΥΘ. ΩΡΑ ΚΥΡΙΑΚ.	2.207	0,20	2.369	- 162	- 06
X 11. ΤΟ ΚΑΛΑΜΙ			18.871		
X 12. ΕΒΔΟΜΗ			15.464		
Σύνολο	1.231.449	100,0	1.136.288	+ 95.161	+ 08

κες ή δευτεριάτικες. Επίσης έχει δυο ραδιοσταθμούς και ένα σταθμό τηλεόρασης.

Ο ίδιος ισχυρίζεται ότι τα έντυπά του έχουν «μέση ημερήσια κυκλοφορία 198.627 φύλλα την ημέρα σε όλη την Ελλάδα». Με βάση το δελτίο της Ε.Ι.Η.Ε.Α. για το Δεκέμβριο και χωρίς την κυκλοφορία της **Αυριανής** της Βόρειας Ελλάδας, ο αριθμός βγαίνει να είναι 166.803 φύλλα. Όλα τα φύλλα αυτά πουλιούνται προς 30 ή 40 δρχ.

Η **Απογευματινή** (84.251 φύλλα) παρουσιάζει μίαν ελαφριά κάμψη αλλά μοιάζει να κρατάει τη θέση της και ξεπε-

ρασε την **Αυριανή**, καθώς και τη **Νίκη** το Δεκέμβριο.

Η **Επικαιρότητα** είναι μια σχεδόν καινούρια εφημερίδα, αφού πρωτοκυκλοφόρησε το Νοέμβριο του 1988. Πουλιέται μόνο 50 δρχ. κατάκτησε την όγδοη θέση και είχε μέση κυκλοφορία 68.016 φύλλα το 1989 δηλαδή πούλησε ημερησίως 23.711 φύλλα περισσότερα από το 1988 και είχε μια αύξηση 54%. Η αύξησή της εμφανίζεται τόσο σημαντική, ίσως γιατί έχουμε ως μέτρο σύγκρισης τις κυκλοφορίες του '88, δηλαδή τους πρώτους μήνες που κυκλοφόρησε. Πάντως παρουσιάζει μίαν αξιοσημείωτη άνοδο.

Ο **Ριζοσπάστης** με 44.333 φύλλα ανέβηκε κατά 10% αλλά το Δεκέμβριο ήδη παρουσιάζει κάμψη (-7%). Η **Πρώτη** με 35.709 φύλλα επίσης εμφανίζεται το 1989 ανεβασμένη κατά 8%, αλλά το Δεκέμβριο παρουσιάζει μια πολύ μεγάλη κάμψη (-40%).

Η **Μεσημβρινή** με 27.232 φύλλα εξακολουθεί να πέφτει (-10%), ενώ η **Καθημερινή** εμφανίζεται σε άνοδο με 24.132 φύλλα και αύξηση 7% το 1989 και με 28.273 φύλλα και αύξηση 61% το Δεκέμβριο.

Η **Εξόρμηση** η καθαρά κομματική αυτή εφημερίδα του ΠΑΣΟΚ, στην πρώτη χρονιά της έκδοσής της πούλησε, κατά μέσον όρο 20.161 φύλλα και πήρε την 13η θέση. Το Δεκέμβριο, όμως, ήδη πουλούσε μόλις 10.899 φύλλα και είχε πέσει στη 14η θέση, αφού την πέρασε και ο **Ελεύθερος**. Γενικά αποτελεί μια ακόμη απόδειξη ότι τα κομματικά φύλλα δεν φτουράνε.

Ο **Δημοκρατικός Λόγος**, η πρωινή του Κουρή, πούλησε το 1989 11.713 φύλλα ημερησίως. Το Δεκέμβριο, όμως, ο αριθμός αυτός μόλις ήταν 7.716.

Η **Εστία** —άλλη μια παραδοσιακή εφημερίδα του Συντηρητικού χώρου— διολισθαίνει συνεχώς προς τα κάτω και το Δεκέμβριο πούλησε 5.679 φύλλα, σχεδόν όλα στην Αθήνα.

Τέλος, η **Αυγή** επίσης εξακολουθεί να χάνει αγοραστές. Το 1989 πουλούσε 4.321 φύλλα και το Δεκέμβριο 15% λιγότερο από τον αντίστοιχο μήνα του '88.

Κυκλοφορίες κυριακάτικων εφημερίδων

Το **Βήμα** με 160.177 φύλλα εξακολουθεί να κρατάει την πρώτη θέση με διαφορά, όμως, μόλις πέντε ως δέκα χιλιάδες φύλλα από τη δεύτερη εφημερίδα, τον **Τύπο της Κυριακής**. Ετήσια παρουσίασε μια αύξηση 4%.

Ο **Τύπος της Κυριακής**, η κυριακάτικη έκδοση του **Ελεύθερου Τύπου**, που είναι καινούρια εφημερίδα, κατέκτησε τη δεύτερη θέση με 155.005 φύλλα και ετήσια αύξηση 30%. Το Δεκέμβριο, όμως, σημείωσε μια πτώση -7%. Μερικούς μήνες κατόρθωσε να περάσει το **Βήμα**, τελικά, όμως, ο πρώτος γύρος μοιάζει να έχει λήξει υπέρ του **Βήματος** το οποίο υπερέρχει πολύ στην Αθήνα. Ο **Τύπος της Κυριακής** ενώ έχει πολύ μεγάλη κυκλοφορία στην επαρχία και έρχεται εκεί αναμφισβήτητα πρώτος, στην Αθήνα παίρνει μόνο την τρίτη θέση, αφού και η **Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία** τον περνάει.

Η **Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία** που ανέβηκε από την τέταρτη στην τρίτη θέση ξεπερνώντας το **Έθνος**, έφτασε στις 135.722 φύλλα. Και αντίθετα από την καθημερινή έκδοση που είχε μια πτώση 4%, η κυριακάτικη εμφάνισε μια αύξηση 3%.

ΠΙΝΑΚΑΣ III

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1989/1988

Ημερήσιες	1989	Αναλογία	1988	Διαφορά	% 89/88
N0101. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ	163.977	18,36	177.117	- 13.140	- 07
Π0205. ΤΑ ΝΕΑ	125.690	14,07	96.586	+ 29.104	+ 30
A0303. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ	100.896	11,29	118.320	- 17.424	- 15
A0402. ΕΘΝΟΣ	81.859	9,16	124.559	- 42.700	- 34
N0506. ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ	74.866	8,38	80.007	- 5.141	- 06
Π06 . ΝΙΚΗ (30)	66.542	7,45			
Π0704. ΑΥΡΙΑΝΗ (40)	59.429	6,65	111.384	- 51.955	- 47
Π0808. ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ (50)	58.360	6,53	42.120	+ 16.240	+ 39
Σ0909. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (50)	36.819	4,12	39.433	- 2.614	- 07
N1014. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	28.273	3,16	17.523	+ 10.750	+ 61
Σ1107. Η ΠΡΩΤΗ	25.537	2,86	42.427	- 16.890	- 40
N1210. ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ	24.199	2,71	27.564	- 3.365	- 12
N1311. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ (40)	13.258	1,48	24.530	- 11.272	- 46
Π14 . ΕΞΟΡΜΗΣΗ	10.899	1,22			
Π1515. ΔΗΜΟΚΡ. ΛΟΓΟΣ (40)	7.716	0,86	10.646	- 2.930	- 28
N1616. ΕΣΤΙΑ (70)	5.679	0,64	6.504	- 825	- 13
Χ17 . ΑΛΗΘΕΙΑ	4.093	0,46			
Σ1818. Η ΑΥΓΗ (50)	3.639	0,41	4.284	- 645	- 15
Δ1919. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ	1.572	0,18	1.388	+ 184	+ 13
Χ 13. Η ΒΡΑΔΥΝΗ			19.192		
Χ 12. 24 ΩΡΕΣ			19.611		
Χ 17. ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ			5.670		

Σύνολο	893.303	100,00	968.865	- 75.562	- 08
---------------	----------------	---------------	----------------	-----------------	-------------

Κυριακάτικες

Π0101. ΤΟ ΒΗΜΑ	147.943	14,20	149.903	- 1.960	- 01
N0202. ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	137.717	13,22	147.109	- 9.392	- 06
A0304. ΚΥΡΙΑΚ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠ.	126.779	12,17	128.495	- 1.716	- 01
A0403. ΕΘΝΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	99.312	9,53	133.633	- 34.321	- 26
?0507. ΤΟ ΠΟΝΤΙΚΙ (70)	95.099	9,13	78.584	+ 16.515	+ 21
N0606. ΑΠΟΓΕΥΜ. ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚ.	75.091	7,21	80.913	- 5.822	- 07
Π07 . ΕΠΙΚΑΙΡΟΤ. ΚΥΡΙΑΚ. (50)	66.248	6,36			
Π08. ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (30)	64.733	6,21			
Σ0908. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (80)	62.830	6,03	77.096	- 14.266	- 19
Π1005. ΑΥΡΙΑΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡ. (40)	61.331	5,89	105.636	- 44.305	- 42
N1109. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	60.379	5,80	36.295	+ 24.084	+ 66
Π12 . ΕΞΟΡΜΗΣΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚ.	13.171	1,26			
Δ1311. Ο ΣΤΟΧΟΣ	8.463	0,81	12.638	- 4.175	- 33
Π1412. ΔΗΜΟΚΡΑΤ. ΛΟΓΟΣ (40)	7.073	0,68	10.903	- 3.830	- 35
Σ1514. Η ΑΥΓΗ	5.946	0,57	6.952	- 1.006	- 14
Σ1617. Η ΕΠΟΧΗ	3.322	0,32	4.387	- 1.065	- 24
Δ1715. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ	3.137	0,30	6.466	- 3.329	- 51
Δ1818. ΕΛΕΥΘ. ΩΡΑ ΚΥΡΙΑΚ.	3.117	0,30	2.079	+ 1.038	+ 50
Χ 13. ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ			10.370		
Χ 10. Η ΒΡΑΔΥΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚ.			17.325		
Χ 16. ΜΑΧΗΤΙΚΗ ΚΥΡΙΑΚΗ			4.444		

Σύνολο	1.041.692	100,0	1.013.228	+ 28.463	+ 03
---------------	------------------	--------------	------------------	-----------------	-------------

Το Έθνος της Κυριακής με 119.584 φύλλα εμφανίζει μια πτώση της τάξης του - 19%, η οποία το Δεκέμβριο ανεβαίνει στο - 26%.

Η Αυριανή της Κυριακής με 96.861 φύλλα, ανέβηκε από την έκτη στην πέμπτη θέση, αλλά το Δεκέμβριο παρουσίαζε μια κάθετη πτώση —με αποτέλεσμα να πέσει στην δέκατη θέση και στις 61.331 φύλλα.

Εδώ χωρούν οι ίδιες εξηγήσεις, όπως εκείνες που δώσαμε για την καθημερινή εφημερίδα του Κουρή.

Το Ποντίκι που η Ε.Ι.Η.Ε.Α. συμπεριλαμβάνει στα εβδομαδιαία και κυριακάτικα έντυπα, ανέβηκε στις 95.315 φύλλα δηλαδή κατά 23% και την άνοδο αυτήν κρατάει και το Δεκέμβριο.

Η Απογευματινή της Κυριακής έχασε κάπου 21 χιλιάδες φύλλα και έπεσε από την πέμπτη στην έβδομη θέση με 83.195 φύλλα. Κατά πάσαν πιθανότητα τα φύλλα αυτά τα πήρε ο Κυριακάτικος Τύπος.

Ο Ριζοσπάστης με 82.995 φύλλα ουσια-

στικά κράτησε τη θέση του. Το Δεκέμβριο, όμως, είχε μια πτώση της τάξης του 19%.

Η Επικαιρότητα της Κυριακής με 76.717 φύλλα, που πρωτοβγήκε πέρσι, κατέλαβε την ένατη θέση.

Η Νίκη της Κυριακής με 72.317 φύλλα, που επίσης πρωτοβγήκε πέρσι, κατέλαβε τη δέκατη θέση.

Η Καθημερινή παρουσίασε μια μέση ετήσια άνοδο 4% και το Δεκέμβριο 66%, οπότε ανέβηκε από 26.295 φύλλα το '88 σε 60.379 φύλλα το 1989. Μένει, όμως, πάντα στην 11η θέση.

Η Εξόρμηση της Κυριακής πούλησε 17.382 φύλλα.

Ο Δημοκρατικός Λόγος με 12.113 είχε μια αύξηση 25%. Το Δεκέμβριο, όμως, είχε μια σοβαρή πτώση: Κατέβηκε στα 7.073 φύλλα δηλαδή είχε πτώση - 35%.

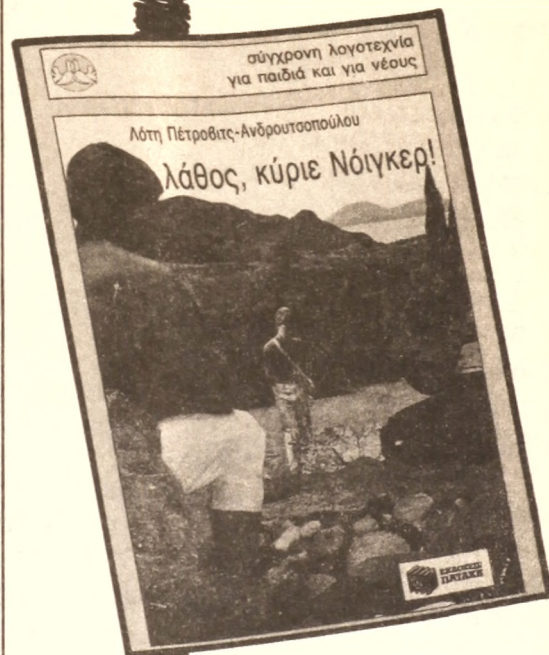
Η Αυγή με 7.563 φύλλα έχασε τα 11% των αγοραστών της και η πτώση της συνεχίστηκε το Δεκέμβριο.

ΠΙΝΑΚΑΣ IV
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ 1989-1988
Με βάση τον πολιτικό προσανατολισμό τους

Ημερήσιες	1989	Αναλογία	1988	Διαφορά	%89/99
Ανεξάρτητες					
0303. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ	120.882	11,83	126.464	- 5.582	- 04
0402. ΕΘΝΟΣ	107.982	10,54	146.111	- 38.129	- 26
	228.864	22,40	272.575	- 43.711	- 16
Μεσοδημοκρατικές					
0101. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ	194.740	19,06	149.933	+ 44.807	+ 30
0706. ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ	84.251	8,24	84.975	- 724	- 01
1112. ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ	27.232	2,66	30.387	- 3.155	- 10
1213. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	24.132	2,38	22.503	+ 1.629	+ 07
1414. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ (40)	18.400	1,80	15.980	+ 2.420	+ 15
1918. ΕΣΤΙΑ (70)	5.972	0,58	6.487	- 515	- 06
	354.727	33,72	310.265	+ 44.462	+ 14
Σοσιαλιστικές					
0204. ΤΑ ΝΕΑ	132.218	12,94	112.908	+ 19.310	+ 17
0505. ΑΥΡΙΑΝΗ (40)	97.345	9,53	101.907	- 4.562	- 04
06. ΝΙΚΗ (30)	89.661	1,83			
0808. ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ (50)	68.016	6,66	44.305	+ 23.711	+ 54
13. ΕΞΟΡΜΗΣΗ	20.161	1,44			
1615. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ (40)	11.713	1,43	10.147	+ 1.566	+ 15
	419.114	34,83	269.267	+ 40.025	+ 15
Προοδευτικές					
0909. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (50)	44.333	4,40	40.481	+ 3.852	+ 10
010. Η ΠΡΩΤΗ	37.509	3,67	34.599	+ 2.910	+ 08
119. Η ΑΥΓΗ (50)	4.321	1,12	4.664	- 343	- 07
	86.163	9,19	79.744	+ 6.419	+ 08
Ειδικές					
221. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ	1.133	0,11	1.329	- 196	- 13
Ποιότητα κλείσει					
011. Η ΒΡΑΔΥΝΗ	16.888		16.888		
01. ΑΛΗΘΕΙΑ	9.396		9.396		
01. ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ	7.289		7.289		
016. ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	5.013		5.013		
017. 24 ΩΡΕΣ			50.623		
017. ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ			6.588		
019. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ			2.413		
Σύνολο	1.128.587	100,0	1.033.254	+ 95.333	+ 09

ΖΩΡΖ ΣΑΡΗ
Το παραράδιασμα

ΛΟΤΗ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ-ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
Λάθος, κύριε Νόιγκερ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Σύγχρονα διθλία με σεβασμό στην υπεύθυνη γνώση
ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.38.362

Με βάση τον πολιτικό προσανατολισμό

Ας δούμε, όμως, και την κίνηση των εφημερίδων με βάση την πολιτική παράταξη στην οποία, λίγο-πολύ, πρόσκεινται.

Ανεξάρτητες: Για πρώτη φορά, όπως ήδη είπα, υπάρχουν εφημερίδες στην Ελλάδα που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν, με βάση τα Δυτικά κριτήρια, ως ανεξάρτητες.

Παρ' όλη την πτώση που παρουσιάζει η κυκλοφορία τους από τον καιρό που αποσπάστηκαν από το ΠΑΣΟΚ, εξακολουθούν να κατέχουν το 22,40% της αγοράς των ημερήσιων εφημερίδων και το 22,89% των κυριακάτικων. Το Δεκέμβριο, το μερίδιο της **Ελευθεροτυπίας** και του **Έθνους** μειώθηκε κατά μια μονάδα ακόμη.

Νεοδημοκρατικές: Το μερτικό τους στις ημερήσιες ήταν 33,72% και στις κυριακάτικες 31,97%. Το Δεκέμβριο ανέβηκε σε 34,73% και 34,60%.

Φιλοπασοκικές: Εδώ έχουμε καινούριες δυο ημερήσιες και τρεις κυριακάτικες. Το ποσοστό τους ήταν 34,83% στις ημερήσιες και 31,97% στις κυριακάτικες. Το Δεκέμβριο ανέβηκε σε 36,78% και 34,60% αντιστοίχως.

Από τις έξι οι τέσσερις πουλιούνται σε τιμή 30 ως 50 δρχ.

Κάποτε, ο πασοκικός χώρος των εφημερίδων κάλυπτε τα 60% της κυκλοφορίας των αθηναϊκών εφημερίδων, όπως ανέφερα παραπάνω.

Οι μισές φιλοπασοκικές εφημερίδες (τρεις στις έξι) ανήκουν στο συγκρότημα Κουρή που καλύπτει το 40% της κυκλοφορίας των καθημερινών και το 41% των κυριακάτικων εφημερίδων του ΠΑΣΟΚ.

Ας είμαστε λοιπόν πραγματιστές: Όταν η εμβέλεια του Κουρή είναι τόσο μεγάλη και, μάλιστα, κρατάει ένα τόσο ειδικό και μεγάλο κοινό ψηφοφόρων, είναι πολύ αμφίβολο ότι ο κ. Α. Παπανδρέου ή το ΠΑΣΟΚ, θα θελήσουν ποτέ να αποκηρύξουν τον «αυριανισμό».

Φιλοαριστερές: Είχαν μια μικρή αύξηση, η οποία, όμως, χάθηκε «κάθετα» —όπως θα έλεγαν οι πασοκτζήδες— το Δεκέμβριο.

Δεξιές: Έχουν ελάχιστη κυκλοφορία και βρίσκονται σε συνεχή πτώση.

Αθλητικές εφημερίδες

Όπως ανέφερα στην αρχή, το 1989 ήταν χρονιά μεγάλης πτώσης της κυκλοφορίας των αθλητικών εφημερίδων, η οποία συνεχίζονταν και το Δεκέμβριο.

Από τις ημερήσιες το **Φως των Σπορ** έπεσε από 57.067 στα 39.038 φύλλα (− 30%), ο **Φίλαθλος** του Κουρή από 56.346 στα 38.647 φύλλα (− 31%), η **Αθλητική Ηχώ** από 43.603 στα 34.018 φύλλα (− 20%) και η **Φλόγα των Σπορ** σταμάτησε να βγαίνει.

Οι δευτεριάτικες επίσης έπεσαν: **Φως της Δευτέρας** στις 55.627 (− 24%), **Αθλητική Φωνή** στις 50.123 (− 15%), **Φίλαθλος της Δευτέρας** (Κουρή) στις 46.209 (− 30%) και η **Φλόγα της Δευτέρας** σταμάτησε να βγαίνει.

Γενική πτώση: − 30% τα καθημερινά και − 27% τα δευτεριάτικα.

* * *

Γενικό συμπέρασμα: Οι κυκλοφορίες των αθηναϊκών εφημερίδων παρουσιάζουν μια πολύ μεγάλη κινητικότητα. Το Δεκέμβριο εμφανίζουν μια πτωτική τάση και είναι άγνωστο πόσο μεγάλη θα είναι η ανάκαμψή τους με τις εκλογές.

Το σημαντικό είναι ότι για πρώτη φορά αποκτήσαμε δυο ανεξάρτητες εφημερίδες. Οι εφημερίδες αυτές ήσαν προηγούμενα φιλοπασοκικές. Στις εκλογές, όμως, του '89 πολέμησαν μαχητικά τον Ανδρέα Παπανδρέου και τη διαφθορά του, χωρίς να προσχωρήσουν στη Νέα Δημοκρατία.

Σήμερα προσπαθούν να τηρούν ίσες αποστάσεις από τα δύο μεγάλα κόμματα και να δίνουν αρκετά εκτενή ρεπορτάζ από το χώρο του Συνασπισμού της Δεξιάς.

«*Pourvue que ca dure*», που έλεγε και Λετίσια.

ΠΙΝΑΚΑΣ V

Κυριακάτικες

Ανεξάρτητες

A0304. ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤ.	135.722	12,17	131.502	+ 4.220	+ 03
A0403. ΕΘΝΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	119.584	10,72	151.015	− 31.431	− 19
	255.306	22,89	282.517	− 27.211	− 10

Νεοδημοκρατικές

N0202. ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	155.005	13,90	153.015	+ 1.990	+ 01
N0705. ΑΠΟΓΕΥΜΑΤ. ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	83.195	7,46	104.378	− 21.183	− 20
N1109. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	48.607	4,36	46.855	+ 1.741	+ 04
	286.807	25,72	304.259	− 17.452	

Φιλοπασοκικές

P0101. ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	160.177	14,36	153.669	+ 6.508	+ 04
P0506. ΑΥΡΙΑΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚ. (40)	96.861	8,69	98.380	− 1.519	− 00
P09. ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (50)	76.617	5,18			
P10. ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (30)	72.327	1,10			
P13. ΕΞΟΡΜΗΣΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	17.382	1,56			
P1515. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ (40)	12.113	1,08	9.678	+ 2.435	+ 25
	435.477	31,97	261.727	+ 173.750	+ 66

Αριστερές

Σ0807. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ	82.995	7,44	83.605	− 610	+ 01
Σ1716. Η ΑΥΓΗ	7.563	0,68	8.495	− 932	− 11
Σ2019. Η ΕΠΟΧΗ	3.953	0,33	5.192	− 1.239	− 22
	94.511	8,46	97.292	− 2.781	− 03

Δεξιές

Δ1614. ΣΤΟΧΟΣ	10.137	0,89	11.099	− 962	− 09
Δ1917. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ	4.836	0,42	6.522	− 1.686	− 24
Δ2220. ΕΛΕΥΘ. ΩΡΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚ.	2.207	0,20	2.369	− 162	− 05
	17.180	1,51	19.990	− 886	

Σατιρική

Ψ0608. ΤΟ ΠΟΝΤΙΚΙ	95.315	8,63	77.212	+ 18.103	+ 23
-------------------	--------	------	--------	----------	------

Έχουν κλείσει

X12. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	20.736				
X1410. Η ΒΡΑΔΥΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	15.454		39.447		
X1813. ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	7.562		13.284		
X2118. ΜΑΧΗΤΙΚΗ ΚΥΡΙΑΚΗ	3.101	0,01	6.225	− 3.124	− 50
X 11. ΤΟ ΚΑΛΑΜΙ			18.871		
X 12. ΕΒΔΟΜΗ			15.464		

Σύνολο	1.231.449	100,0	1.136.288	+ 95.161	+ 08
--------	-----------	-------	-----------	----------	------

Οι πίνακες και τι δείχνουν

Οι πίνακες, που εδώ δημοσιεύω, έχουν γίνει με βάση τα ετήσια Δελτία Κυκλοφορίας των αθηναϊκών εφημερίδων της Ένωσης Ιδιοκτητών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (Ε.Ι.Η.Ε.Α.) για το 1989 και το 1988, καθώς και για το μήνα Δεκέμβριο των ίδιων ετών.

Πέρα από τις ετήσιες, δημοσιεύω και τις κυκλοφορίες του Δεκεμβρίου γιατί οι αλλαγές που έχουμε στους ρυθμούς της αύξησης ή πτώσης της κυκλοφορίας των εφημερίδων, κατά τους τελευταίους μήνες του 1989, είναι εντυπωσιακές. Και τις σημαντικότερες αυτές επιλογές δε μας επιτρέπουν να τις διακρίνουμε οι χοντρικοί μέσοι όροι των κυκλοφοριών ολόκληρης της χρονιάς.

Στους πίνακες, οι εφημερίδες είναι καταταγμένες με βάση το ύψος της μέσης ημερήσιας κυκλοφορίας τους.

Μπροστά από το όνομα κάθε έντυπου τάρχει ένα γράμμα και τέσσερις αριθμοί:

Το γράμμα μας λέει σε ποιον πολιτικό χώρο κινείται η εφημερίδα, με βάση την ακόλουθη σειρά:

Ανεξάρτητη
Νεοδημοκρατική
Φιλοπασοκική

Σ =

Δ =

Χ =

Φιλοαριστερή

Δεξιά

Έχει κλείσει.

● Οι δυο πρώτοι αριθμοί μας λένε ποια σειρά κατέχει η εφημερίδα αυτή, με βάση την κυκλοφορία της το '89 και οι δυο επόμενοι το '88.

Έτσι, τα στοιχεία Ν0506 μπροστά από την «Απογευματινή» για το μήνα Δεκέμβριο, μας λένε ότι είναι εφημερίδα νεοδημοκρατική, ότι πέρσι βρέθηκε στην πέμπτη θέση ενώ πρόπερσι κατείχε την έκτη θέση.

Επίσης έχω σημειώσει την τιμή των εφημερίδων εκείνων που δεν πουλιούνται 80 δρχ.

Η **πρώτη** στήλη, μετά από τα ονόματα των εφημερίδων, μας λέει ποια ήταν η μέση ημερήσια κυκλοφορία της εφημερίδας το 1989, η **δεύτερη** ποια ποσοστιαία αναλογία κρατάει στο σύνολο της κυκλοφορίας του είδους της (με βάση τα φύλλα που πούλησε όλο το έτος ή το Δεκέμβριο), η **τρίτη** το ύψος της κυκλοφορίας της το 1988, η **τέταρτη** τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στο 1989 και το 1988 και η **πέμπτη** ποια ήταν η ποσοστιαία αύξηση ή μείωση της κυκλοφορίας της.

Σε χωριστό πίνακα δίνω τους αριθμούς των φύλλων όλων των εφημερίδων που πουλήθηκαν το 1989 και το 1988.

Τέλος, δημιούργησα χωριστούς πίνακες στους οποίους μπορούμε να παρακολουθήσουμε την πορεία της κυκλοφορίας των εφημερίδων όταν τις χωρίσουμε με βάση την πολιτική τους απόχρωση.

Έτσι, παρουσιάζω εδώ, συνολικά, πέντε πίνακες:

Πίνακας 1: Συνολικές πωλήσεις των εφημερίδων.

Πίνακας 2: Πανελλήνιες κυκλοφορίες των ημερήσιων και κυριακάτικων εφημερίδων το 1989 και το 1988.

Πίνακας 3: Πανελλήνιες κυκλοφορίες των ημερήσιων και κυριακάτικων εφημερίδων το μήνα Δεκέμβριο το 1989 και το 1988.

Πίνακας 4: Πανελλήνιες κυκλοφορίες των ημερήσιων εφημερίδων το 1989 και το 1988, χωρισμένες με βάση τον πολιτικό προσανατολισμό τους.

Πίνακας 5: Πανελλήνιες κυκλοφορίες των κυριακάτικων εφημερίδων το 1989 και το 1988, χωρισμένες με βάση τον πολιτικό προσανατολισμό τους.

Επίσης έφτιαξα και άλλους πίνακες που, όμως, δε δημοσιεύω, γιατί δεν υπάρχει λόγος, αλλά διάφορα στοιχεία τους τα επικαλούμαι στην ανάλυση που κάνω.

Από τις εκδόσεις Γκοβόστη Οι Έλληνες Συγγραφείς

Μαρία Αρβανίτη – Σωτηροπούλου
Η ώρα της σιωπής

Σπύρος Κουκούτσης
Απόλαυση

Φάνης Μούλιος
Η φαμίλια των Λιστινών
Α' κρατικό βραβείο

Γ' έκδοση

Λιάνα Παπαδημητρίου
Η ιεροτελεστία της βροχής

Μιχάλης Πετρόπουλος
Ένα βελούδο φερμένο από τη Βερόνα

Έλλη Ρόζου
Και ο Χασίν δε μίλησε

Ζωοδόχου Πηγής 21 – Τηλ.: 3615433

ΒΙΒΛΙΟ

Ο homo ludens της μοντέρνας μυθιστοριογραφίας

Η Μάρη Θεοδοσοπούλου γράφει για το βιβλίο του Βλαντιμίρ Ναμπόκωφ, «Η αληθινή ζωή του Σεμπάστιαν Νάιτ», μετ. Ανδρέα Αποστολίδη, εκδ. «Άγρα», Αθήνα 1989

«... Η αιώρα λικνίζεται πάνω από την άβυσσο και η κοινή λογική υπαγορεύει ότι η ύπαρξή μας δεν είναι παρά μία σχισμή φωτός ανάμεσα σε δύο αιωνιότητες σκότους. Ο ενήλικας

ας αποδεχτεί τα ζοφερά κενά, προ και μετά, με την ίδια απάθεια που αντιμετωπίζει τα υπέροχα οράματα που βρίσκονται στο ενδιάμεσο. Η φαντασία, αυτή η υπέρτατη ευχαρίστηση των θνητών και των ανώριμων, ας περιοριστεί... Επαναστατώ ενάντια σε αυτήν την τάξη πραγμάτων... Επανειλημμένα, κατέβαλα τεράστιες προσπάθειες για να διακρίνω τις αμυδρότερες ατομικές ανταύγειες στο απρόσωπο έρεβος ένθεν και ένθεν της ζωής μου. Ταξίδεψα πίσω στο χρόνο... Δοκίμασα τα πάντα... Διερεύνησα τα πλέον μακρινά όνειρά μου για ερμηνείες και ίχνη...».

Με αυτές τις σκέψεις προλογίζει ο Β. Ναμπόκωφ το αὐτοβιογραφικό κείμενο, «Μνήμη αναθυμίσου» ή «Απέναντι όχθες» στη γαλλική του απόδοση· κατάδυση στο «χαμένο παράδεισο» της παιδικής του ηλικίας στην τσαρική Ρωσία. Σχεδόν ψυχαναλυτική αναζήτηση οπτικών, ακουστικών, οσφρητικών και απτικών απολαύσεων που διαφαίνεται όχι μόνο στο περιεχόμενο αλλά και σε αυτή τη δομή του βιβλίου, δεν διατηρείται η χρονολογική αλληλουχία αλλά μάλλον μια θεματική συνειρμική διασύνδεση.

Παρωδία αστυνομικής ιστο-

ρίας, τοποθετείται στο Λονδίνο και το Παρίσι το έτος 1936, αρνείται όμως να διαδραματιστεί στον αυθαίρετο χώρο-χρονο που σχηματικά το τοποθετεί ο συγγραφέας του. Ο ασθματικός κόσμος της Ευρώπης τις παραμονές του πολέμου αποκλείεται από τα μυθιστορηματικά δρώμενα, πιθανόν σαν μάταιος και γελοίος. Όπως οι περισσότεροι ήρωες του Ναμπόκωφ, ο αφηγητής και ο αδελφός του, Σεμπάστιαν Νάιτ-συγγραφέας, είναι Ρώσοι αυτο-εξόριστοι πλάνητες στη Δυτική Ευρώπη. Ο αφηγητής δεν έχει φίλους ούτε καν όνομα, μοναδικό χαρακτηριστικό του η εμμονή που επιδεικνύει στη συγκέντρωση στοιχείων για τη βιογραφία του αδελφού του. Η προσωπικότητα του τελευταίου συναρμολογείται προοδευτικά μέσα από συνεχή αναδρομή στο λογοτεχνικό του έργο, χωρίς συσχέτιση με τις αναταραχές του κοινωνικού του περιγύρου. (Συνήθως, ο Ναμπόκωφ διακωμωδεί το ύφος γνωστών λογοτεχνών, σε αυτό το βιβλίο στρέφει τα βέλη στον ίδιο λογοτεχνικό χώρο).

Οι αναφορές στην Αγία Πετρούπολη των αρχών του αιώνα, συνθέτουν τον προνομιούχο τόπο. Από τη λεπτομερή καταγραφή προσώπων, πραγμάτων, σκηνών και αισθήσεων αντλείται μια ιδιότυπη αισθαντικότητα που διανθίζεται υπαινικτικά από πολλαπλές λογοτεχνικές αναφορές. Ίσως ενσυνείδητη απώθηση της μιζερίας και της βαρβαρότητας που περιβάλλει το συγγραφέα, διαφύλαξη της πνευματικής τάξης με τάση εξορθολογισμού. Αντιστοιχεί με την σχεδόν ιδεοληπτική του κλίση να συνθέτει σκακιστικούς γρίφους με πόνια προσφιλή κομμάτια ενός ιδανικού φευγάτου κόσμου στη σκακιέρα της γραφής. Ευγενές σπορ για έναν αριστοκράτη του πνεύματος που αναγνωριζόταν στο πρότυπο του Φλωμπέρ ενώ δήλωνε αποστροφή για τη χυμώδη πραγματικότητα του Μπαλζάκ ή του Ζολά. Οι ανταύγειες του παρελθόντος χρωματίζονται με χιούμορ εξωραϊσμένο σε μια ιδιότυπη πρόζα, ενώ το συγκινησιακό φορτίο διασκεδάζεται με μια παιγνιώδη αντιμετώπιση όπου αναμινύονται στοιχεία παραδοξολογίας.

Συχνά στη μυθιστορία του διακωμωδεί την ψυχοθεραπεία σαν στείρα και αποστεωμένη αντιμετώπιση που δηλητηρίασε τη γλώσσα με την κατάχρηση τετριμμένων στερε-

ότυπων και επιπλέον πρόσβαλε την καλλιτεχνική υπόσταση τοποθετώντας την στο χείλος της νεύρωσης. Όμως ο πυρήνας του «φροϋδικού μυστικισμού», οι διεργασίες του ασυνείδητου, δεσπόζουν σε ολόκληρο το έργο του Ναμπόκωφ· αδιάφορο αν τις αποκαλεί «μυστηριώδη διορατικότητα της Μνημοσύνης» στην καταγραφή του προς αποθησαύριση υλικού. Οι αντιδράσεις των ηρώων του, συχνά alter ego που προκύπτουν μέσα από μια διαδικασία αντιστροφής, παραμόρφωσης και διάθλασης, αναλύονται μέχρι το ελάχιστο ψυχολογικό σύμπτωμα ή τις λεπτότερες ψυχολογικές αποχρώσεις. Παλινδρομεί στο χρόνο, ενσωματώνει αναμνήσεις με μετατοπισμένη εστίαση στη λεπτομέρεια όπως συνήθως συμβαίνει στο ονειρικό υλικό κι ο ίδιος ομολογεί: «... Η μεγαλύτερη χαρά μου συνθέτοντας, είναι όταν αισθάνομαι ότι δεν καταλαβαίνω ή, μάλλον όταν συλλαμβάνω τον εαυτό μου να μην καταλαβαίνει πώς και γιατί μου κατέβηκε αυτή η εικόνα...».

Η αδιάκοπη αυτοπαρατήρηση είναι άμεσα συνδεδεμένη με την άρνησή του να αποδεχθεί το χρόνο ως αντικειμενική μονοδιάστατη συνιστώσα των ανθρωπίνων βιωμάτων. Πρόδρομος θιασώτης της καμπυλότητας του χρόνου, όπως και ο Μπόρχες — με τον οποίο είχε πολλά περισσότερα κοινά σημεία από την απλή σύμπτωση του έτους γεννήσεως — συστρέφει τη μυθιστορηματική δράση συχνά κατά 360° ώστε το τέλος της σπειροειδούς εξέλιξης να προηγείται της αρχής τείνοντας ταυτόχρονα προς το άπειρο.

Τον αποκάλεσαν «homo ludens» για τη συνεχή πνευματική του ενασχόληση με σκακιστικά προβλήματα σε παραλληλία ή μάλλον σε επικάλυψη με τη μυθιστορία του. Αυτή η ιδιαίτερα σημαντική πλευρά του δημιουργού που αδιάκοπα παρωδεί με τεχνάσματα για να προσεγγίσει έναν προσφιλή παρελθόντα χρόνο, αναδεικνύεται με ιδιαίτερη έμφαση στην «Αληθινή ζωή του Σεμπάστιαν Νάιτ». Δομικά ακολουθεί μια κατασκευή συχνή σήμερα πλέον στο μοντέρνο μυθιστόρημα, στο εσωτερικό του μύθου εμφανίζεται η επινόηση μιας άλλης ιστορίας. Θεματικός άξονας, η διαδικασία της λογοτεχνικής δημιουργίας που επωμίζεται το βάρος της πλοκής σε έναν κόσμο ιδεαλιστικά περιχαράκωμένο.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

από τό «Βιβλιοπωλείον της Έστιας»

Οι δυο κεντρικοί χαρακτήρες σε μια ατέρμονη κυκλική καταδίωξη οδηγούν, μέσα από έναν πολλαπλό αντικατοπτρισμό της πραγματικότητας, στο συγγραφέα και το μονομανή αγώνα του με τον «άγγελο της δημιουργίας». Μάχη ιδιαίτερα επώδυνη και στα δυο πεδία που δόθηκε: έγραψε στη μητρική του γλώσσα, όταν ήταν πλέον αποστερημένος από το φυσικό γλωσσολογικό του περιβάλλον, για να περισώσει τον εαυτό του από την αλλοτρίωση και διέτλειψε τους σκοπέλους της ξένης λεκτικής ύλης σε μια αντίστροφη προσπάθεια να ισχωρήσει στην κουλτούρα της χώρας υποδοχής.

Το βιβλίο συνοδεύεται από ένα επίμετρο του μεταφραστή, Α. Αποστολίδη. Χρησιμοποιώντας αποσπάσματα από το συνολικό έργο του συγγραφέα και την πλούσια εργογραφία που συνδύασε η κεντρική προσωπικότητά του, ανασυνθέτει το μύθο στη σκκινογραφία του προβλήματος ιχνηλατώντας την έμφυση του Ναμπόκωφ που ημιονεύει ένα συγκεκριμένο κακιστικό γρίφο «όταν ο Χίτλερ κήρυξε τον πόλεμο κι εγώ ετοιμαζόταν να αναχωρήσει για τις ΗΠΑ», χωρίς όμως να δίνει ρητά την αντιοιχία πιονιών και «θεματική» εκφραστικών πυρήνων». Πνευματική συγγένεια συγγραφέα και σχολιαστή - μια οριζόντια σκάκι δρομοδείκτης της λογοτεχνικής αλλά και κινηματογραφικής γραμμής - ίσως αποτελεί εμπόδιο στην αισθητική, κοινωνιολογική, ψυχολογική ή όποια άλλη κρίση ενός λογοτεχνικού έργου, αλλά σίγουρα επιφέρει μια έμπειρη ξενάγηση σε πολλαπλά επίπεδα της νομεικής πραγματικότητας που δομεί ο συγγραφέας.

ΜΕΛΕΤΕΣ

Art Reble
Ρία της Παιδαγωγικής
Δημ. Παπαδήμα, Αθήνα 1990
Το βιβλίο αυτό επιχειρείται σύνθεση των διαφόρων παιδαγωγικών ρευμάτων που ανίστηκαν στην Ευρώπη την κλασική αρχαιότητα ως τις μέρες μας. Οι παιδαγωγικές θεωρίες και τα εκπαιδευτικά συστήματα μελετώνται στο σύνολο της πολιτικής ζωής και συνδυάζονται με τις εκάστοτε κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Η φράση έγινε από τον Θ. Ησπεφανίδη και την Σ. Ησπεφανίδου - Πολυζώη.

ΝΑΣΟΣ ΒΑΓΕΝΑΣ
Ποίηση και μετάφραση
Εκδ. Στιγμή, Αθήνα 1989

Κείμενα του φιλόλογου / ποιητή Νάσου Βαγενά, τα οποία έτσι συγκεντρωμένα ενοποιούν τους προβληματισμούς του για τη μετάφραση της ποίησης. Ο Ν.Β. ξεκινά από τη διαπίστωση ότι έχει πέσει η ποιότητα της ποιητικής μετάφρασης στη χώρα μας τα τελευταία εξήντα χρόνια. Διαπίστωση που κατά την άποψη του μελετητή, πρέπει να οφείλεται σε ορισμένες παρανοήσεις που επέφερε η επικράτηση του ελεύθερου στίχου.

«Θα λέγαμε πως μετάφραση είναι εκείνο το ποίημα στη γλώσσα του μεταφραστή που έχει γεννηθεί από ένα ξένο ποίημα και που εκτελεί, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, λειτουργίες αντίστοιχες με τις λειτουργίες του πρωτότυπου. (...) Κάθε μεταφράστης είναι και ποιητής, αδιάφορο αν δεν έχει γράψει πρωτότυπα ποιήματα, μολονότι ένας που γράφει πρωτότυπα ποιήματα έχει περισσότερες πιθανότητες να γίνει καλός μεταφραστής»

ΜΑΝΩΛΗΣ ΓΙΑΠΑΔΟΛΑΜΠΑΚΗΣ
Χώροι της ελευθερίας
Εκδ. Εξάντας, Αθήνα 1988

«Δοκίμια για μια διαλεκτική της χωροποιητικής», ονομάζει ο συγγραφέας / αρχιτέκτονας την ιδιότυπη αλλά και ενδιαφέρουσα προσέγγιση του χώρου: προσέγγιση διαλεκτική που συλλαμβάνει την έννοια του χώρου ως ποιητική και γενετική οντότητα.

Η Νεοελληνική Πόλη
Επιμ.: Γκυ Μπουρζέλ
Εκδ. Εξάντας, Αθήνα 1989

Μια ομάδα Ελλήνων ερευνητών σε συνεργασία με τον καθηγητή Γκυ Μπουρζέλ, διευθυντή του εργαστηρίου της αστικής γεωγραφίας του πανεπιστημίου Paris IX, Ναντέρ, είναι οι «δράστες» του αξιόλογου αυτού έργου που συνθέτει ιστορικά, αρχιτεκτονικά, πολεοδομικά και κοινωνικά δεδομένα της πόλης.

Ιωάννης Τσιώμης, Χριστίνα Αγγριαντώνη, Γεράσιμος Σκλαβούνος, Παναγιώτης Τουρνικιώτης, Άννη Βρυχεία, Θεανώ Φωτίου, Θωμάς Μαλούτας, Ζωή Χριστοφίδη - Καστοριάδη, Μηνάς Αγγελίδης, Νατάσα Τσιρώνη, Γαβριέλλα Κάρκα - Αγγελίδη, Άγις Αναστασιάδης, Σοφία Αυγερινού - Κολώνια, Κατερίνα Κοτσαλή - Παπαδημητρίου, Νίκος Αγγριαντώνης.

ΓΙΑΝΝΗΣ Χ. ΜΠΙΤΟΥΝΗΣ
Η μπαρούτη της Δημητσάνας
από το 17ο αιώνα μέχρι σήμερα
Αθήνα, 1989

Μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα ειδική μελέτη η οποία εξετάζει το θέμα της ιδιότυπης επαγγελματικής απασχόλησης των κατοίκων της Δημητσάνας από ιστορική αλλά και από τεχνολογική άποψη. Έτσι πληροφορούμαστε όχι μόνο το ιστορικό πλαίσιο και τη συμβολή της δημητσανίτικης μπαρούτης στον απελευθερωτικό αγώνα του 1821 αλλά και τη μέθοδο παραγωγής της. Επίσης, ο συγγραφέας μας δίνει και σημαντικές πληροφορίες ως προς τους χώρους παρασκευής της μπαρούτης (Μπαρουτόμυλοι) καθώς και ως προς τον τεχνικό εν γένει εξοπλισμό και τη λειτουργία τους.

PAMALA BYRD CEMEN
Το άγχος για τα μαθηματικά
Εκδ. Παρουσία, Αθήνα 1989

Ένα βιβλίο χρήσιμο όχι μόνο για τους μαθηματικούς ή τους εκπαιδευτικούς αλλά κυρίως για όσους γίνονται φορείς αυτού του άγχους: σχεδόν, δηλαδή, για όλους μας. Γιατί η ανάπτυξη της τεχνολογίας και της πληροφορικής έχει

κάνει απαραίτητα τα μαθηματικά σε όλες, σχεδόν, τις επαγγελματικές μας απασχολήσεις.

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Κ. ΛΟΥΓΓΗΣ
Η βυζαντινή κυριαρχία στην Ιταλία
Εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1989

Μια πολύ ενδιαφέρουσα μελέτη πολιτικής ιστορίας η οποίας εξετάζει τις προσπάθειες των βυζαντινών (από το θάνατο του Μ. Θεοδοσίου ως την άλωση του Μπάρι, 395-1071 μ.Χ.) να συγκρατήσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερα τμήματα της Ιταλίας στην κυριαρχία της αυτοκρατορίας. Πρόκειται, δηλαδή, για μια απόπειρα εντοπισμού της βυζαντινής πολιτικής ιδεολογίας από τις αρχές του 5ου έως τις αρχές του 11ου αιώνα.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
Ομιλίες στην Ακαδημία Αθηνών
Εκδ. Γιαλλέλης, Αθήνα 1989

Με τη φροντίδα της «Ετ. Φίλων Παν. Κανελλόπουλου» πραγματοποιήθηκε η έκδοση αυτή στην οποία συγκεντρώνονται, δεκαέξι ομιλίες του Παναγιώτη Κανελλόπουλου. Την έκδοση αυτή προλογίζει ο Ξενοφών Ζολώτας.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

από το «Βιβλιοπωλείον της Εστίας»

ΜΙΑ ΠΡΑΓΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΕΝΑ

Ε. Η. Ν. Η.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ, Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑ Ε.Ε.

Ηρώ Κανακάκη

«Η ελευθερία κατακτάται μέσα από την αντίσταση, ακόμα και στην τέχνη. Γι' αυτό μπορεί κανείς απερίφραστα να ισχυρισθεί ότι η αβανγκάρντ τέχνη που στην εποχή της δρα πρωτοποριακά (avant garde = προηγούμεναι), είναι δυνατόν να αξιολογηθεί ως μια ειρηνική μορφή ανταρσίας ενάντια στα επιβεβλημένα σχήματα της κατευθυνόμενης καθημερινότητάς μας. Διότι είναι ικανή να μας παράσχει έναν χώρο ελευθερίας που ενέχουν μόνον οι θρησκείες και οι φιλοσοφικές θεωρίες και να μας μεταδώσει μίαν αίσθηση για το ουσιώδες».

(Κρίστα Μούρκεν, Από τον εξπρεσιονισμό στη Σόουλ και Μπόντυ Αρτ)

Σ' αυτή την έκθεση τα πάντα είναι διαφορετικά. Για τα ελληνικά δεδομένα. Ο επισκέπτης που περιμένει να βρεθεί στο «οικείο» και αποστειρωμένο περιβάλλον των λευκών τοίχων των γκαλερί με τον δυνατό απαστράπτοντα φωτισμό θα νιώσει ίσως στην αρχή σαστισμένος. Χωρίς ανταπόκριση θα παραμείνει και η προσδοκία του για τα

Ο ΕΡΩΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

καδραρισμένα και ανηρτημένα με την ακρίβεια του επαγγελματία έργα. Ένας σωρός από σκισμένες με τη συνέπεια της δημιουργού λωρίδες ζωγραφισμένου μουσαμά, σαν σκηνοθετημένη έκρηξη σε μια γωνιά του νεοκλασικού κτιρίου της οδού Στουρνάρη 30, λίγα μέτρα μακριά από το Πολυτεχνείο, μας οδηγούν στην καλλιτεχνική δημιουργία της **Ηρώς Κανακάκη**, που εγκαινιάζει με την έκθεσή της τη λειτουργία του Κέντρου Εικαστικών Τεχνών "Αέναον".

Τοίχοι βαμμένοι με απλωτές πλούσιες πινελιές, σε ένα βαθύ χρώμα της σάρκας, διαπνεόμενοι από τις γραμμές που έχει χαράξει πάνω τους ο χρόνος και μια τεχνητή φωτοσκίαση, που κάποιες φορές ακολουθεί τη διαδρομή των αφημένων σε μερικά σημεία των δωματίων να κρέμονται καλωδιών, μια βγαλμένη τζόρτα, δυο-τρεις καρέκλες, σιδερένιες ντουλάπες γραφείου, συνθέτουν το χώρο, προσδίδοντάς του την κινητικότητα του στιγμιαίου. Θα 'λεγε κανείς ότι οι ιδιοκτήτες του σπιτιού μετακόμισαν βιαστικά πριν από λίγα λεπτά.

Μέσα του έχουν ενσωματωθεί τα έργα. Κρεμασμένα ή ακουμπισμένα πάνω στο πάτωμα, έτοιμα να μετακινηθούν ή συνδεδεμένα με το περιβάλλον άρρηκτα με ένα κομμάτι πανί που ξαφνικά «διαπερνά» τα πλαίσια του πίνακα και βρίσκεται ριγμένο μέσα στο οβάλ δωμάτιο.

Η εικαστική γλώσσα της Ηρώς Κανακάκη έντονα συγκινησιακή και δυναμική μοιάζει με μια πρώτη ματιά να έχει ξεπηδήσει από τον πρώιμο γερμανικό εξπρεσιονισμό.

Χαρακτηρίζεται από την ίδια αμεσότητα στην έκφραση, την ίδια μεγαλόθυμη τοποθέτηση της ανθρώπινης μορφής μέσα στο χώρο, την αντικατάσταση της προοπτικής του τρισδιάστατου χώρου από την πλαστικότητα των χρωματικών αντιθέσεων, τον τονισμό του περιγράμματος, την έντονη και αυθόρμητη πινελιά.

Η χαρακτηριστική για τους εξπρεσιονιστές ένταση που πηγάζει από την αντιπαράθεση καθαρών χρωμάτων και η βία στη θεματική απουσιάζουν όμως εδώ.

Η Ηρώ Κανακάκη «σμιλεύει» το δικό της προσωπικό δρόμο στο χώρο της τέχνης βαδίζοντας επίπονα και επίμονα από τις σκούρες προς τις ανοικτές αποχρώσεις δουλεύοντας πάνω σε αλυσισδωτές επιστρώσεις χρωμάτων, όπου η ανάμειξη με το κόκκινο σπάνια λείπει, επιτυγχάνοντας μια σύνθεση ζεστή και γήινη.

Η ένταση που αναδύουν οι μορφές της πηγάζει από την πλαστικότητα που τους προσδίδει η ίδια η επεξεργασία των χρωμάτων.

«Η ζωγραφική είναι για μένα φόρμα και χρώμα» δήλωσε στο ANTI η καλλιτέχνης, ανακαλώντας στη μνήμη τα λόγια του Καντίνσκυ, τον κύριο εκπρόσωπο της «Συμβολικής Αφαίρεσης»: «Το σχήμα και το χρώμα αποτελούν από μόνα τους τα στοιχεία μιας γλώσσας ικανής να εκφράσει συναισθήματα, το σχήμα και το

χρώμα ενεργούν, όπως ακριβώς και ο μουσικός ήχος απευθείας στην ψυχή».

Σε αντίθεση μαζί του η ελληνίδα ζωγράφος δίδει στις συνθέσεις της μίαν υφή απόλυτα συγκεκριμένη, επεξεργασμένα τα υλικά στοιχεία, που περιβάλλουν τις ανθρώπινες φιγούρες της ισότιμα με αυτές, εμφυσώντας τους τον ίδιο φόρτο συναισθημάτων. Και εδώ ακριβώς βρίσκεται κρυμμένη αυτή η υποβαλλόμενη δύναμη των έργων της που καθλώνει το θεατή χωρίς να θέλει να τον τρομάξει. «Οι Άγγλοι μου υπέδειξαν τη σημασία του χρώματος αλλά ο καθένας μας κουβαλά μέσα του την παράδοσή του και δεν μπορεί να την αποβάλλει» εξήγησε η Ηρώ Κανακάκη που έζησε επί 15 ολόκληρα χρόνια στο Λονδίνο.

Τα πρόσωπα των γυναικείων μορφών της και ο μυστικισμός που αποπνέουν θυμίζουν συχνά βυζαντινές αγιογραφίες. Ο αισθησιασμός των έργων της που στοχεύει στην ενστικτώδη προσέλκυση του θεατή, πηγάζει από έναν βαθύ γυναικείο ερωτισμό που μόνον η γέννηση στην ευρεία της έννοια είναι ικανή να αναβλύσει, τον ερωτισμό της δημιουργικότητας.

«Με την έκθεση αυτή ήθελα να κάνω ένα βήμα προς την απελευθέρωση ενάντια σε κάθε τι κατεστημένο», είπε η Ηρώ στο ANTI.

Αβανγκάρντ μια άλλη έκφραση για τη δημιουργικότητα.

Λήδα Καζαντζάκη

δια λογος

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

● Χαιρετισμούς στον ...πλάτανο, στέλνει ο Π. Χρ. Κωνσταντινίδης:

Χαίρε Ελλάδα μας... Πατρίδα μας αγαπημένη...

Χαίρετε αδελφια μας Έλληνες με όλα σας τα ελαττώματα, μα και τα υπέροχα προτερήματα...

Χαίρε Πνεύμα της Νιότης μας, από τους καιρούς μας αμόλυντο, περήφανο και γεναίο, καμάρι του έθνους μας.

Χαίρετε Νιάτα μας, από τους καιρούς παραπλανημένα, κακοποιημένα, μολεμένα και παραμελημένα: καημός και ντροπή μας.

Χαίρε δικαιοσύνη και αδικία...

Χαίρε εκκλησία μας, της ορθοδοξίας ... της παρηγορίας

και της ευσπλαχνίας, από απίστους κατατρεγμένη κι από πιστούς παραμελημένη.

Χαίρε Παιδεία και νέφος, όνειδος του έθνους...

Χαίρε κοινωνική ευφορία και οικονομική εφορεία...

Χαίρετε άνθρωποι μικροί και μεγάλοι, καταστροφείς κάθε δημόσιας ομορφιάς και αξίας...

Χαίρετε άνθρωποι, άρχοντες, συνυπάρχοντες και κυβερνώντες, εγκληματικά αδιαφορούντες...

Χαίρε ευτυχία και δυστυχία εργοδοτών κι εργατών...

Χαίρετε αντίχριστοι, σερνικοί και θηλυκοί φονιάδες μικρών... μεγάλων και γερόντων...

Χαίρε δολοφόνων τρομοκρατία...

Χαίρε αναρχία, κλεφτουριά και της Χώρας ασφάλεια...

Χαίρετε εμπρηστές, φωτιές και βρωμιές που την Ελλάδα ρημάζετε...

Χαίρετε θάλασσες, δάση, δέντρα και δεντράκια, θλιβεροί ... μισητοί κυνηγοί και αδικοσκοτωμένα... δολοφονούμενα αγαπημένα πουλάκια...

Χαίρετε Έλληνες, εν πολλοίς απαιδευτοί, απερίσκεφοι, παράκαιρα διαμαρτυρόμενοι, φιλονικούντες, παρανομούντες και πάντα για τον

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

από το «Βιβλιοπωλείον της Έστιας»

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ Κυκλοφορούν

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ - ΛΕΣΧΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ - ΣΟΛΩΝΟΣ 84

Τόπο μας, παραλόγως αδιαφορούντες...

Χαίρετε ελευθερία και ευημερία ... ελευθέριοι και μακάριοι...

Χαίρε Λαέ υπερήφανε, φασαριατζή μα και του (ωχ! Αδελφέ) χαρτομυαλοκέφαλε...

Χαίρε Ανδρέα Παπανδρέα.

που μαζί με την παρέα, μας συγύρισες ωραία... υπερήφανα... γενναία...

Χαίρε Λαέ, οργής σαπουνόφουσκας, που τα πάντα δέχεται και τίποτε δεν καταδέχεται...

Χαίρετε Περικλή και όλοι οι Σοφοί... την Ελλάδα αναδεί-

ξαντες και την Ελλάδα τιμήσαντες...

Χαίρε και πνεύμα ολίγων συγχρόνων, την Ελλάδα καταρρακώσαντες...

Χαίρετε αρχηγεία και αρχηγοί, καπετανάτα και καπετάνιοι της Ελλάδας, που τα προσωπικά σας... πρωτίστως φροντίζετε... στο χρόνο, που το σκάφος του έθνους, στα πελάγη μπορεί να βυθίζεται.

Χαίρετε του έθνους μας πνεύμα άγιο... και πνεύμα υγείας, που από σας, ελπίζουμε και περιμένουμε, ορθόδοξως, στο μέλλον να ζήσουμε...

Χαίρε Ελλάδα, χώρα αθάνατη και στου Κόσμου τον χάρτη δυσεύρετη.

Παν. Χρ. Κωνσταντινίδης

ΕΚΔΟΣΗ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

καρσαολη & δημητρίου 12

152 32 χαλανδρι

τηλεφ. 68.13.222

ΚΩΝΣΤ. ΑΓΓ. ΒΛΑΧΟΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

MARIA MONTESSORI

ΑΠΑΝΤΑ

1. Να χτίσουμε τον κόσμο που ταιριάζει στο παιδί
2. Από την παιδική ηλικία στην εφηβεία
3. Η διαμόρφωση του ανθρώπου
4. Να εκπαιδεύσουμε το ανθρώπινο δυναμικό
5. Πρακτικός οδηγός στη μέθοδό του
6. Ο δεκτικός νους
7. Το μυστικό της παιδικής ηλικίας
8. Η ανακάλυψη του παιδιού
9. Εκπαίδευση για έναν καινούργιο κόσμο
10. Τι πρέπει να ξέρετε για το παιδί σας
11. Το παιδαγωγικό μανιφέστο

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

1. ΝΤΡΑΙΚΩΡΣ - Το παιδί, μια νέα αντιμετώπιση
2. ΝΤΡΑΙΚΩΡΣ - Το δικαίωμα να είσαι παιδί
3. ΝΤΡΑΙΚΩΡΣ - Η δημοκρατία στο σπίτι
4. ΤΖΩΝ ΝΤΙΟΥΙ - Εμπειρία και εκπαίδευση
5. ΤΖΩΝ ΝΤΙΟΥΙ - Το σχολείο που μ' αρέσει
6. ΖΑΝ ΣΑΤΩ - Οι μεγάλοι παιδαγωγοί
7. ΤΖ. ΓΟΥΙΚΣ - Ο εσωτερικός κόσμος της παιδικής ηλικίας
8. ΑΝΡΙ ΒΑΛΛΟΝ - Ο εσωτερικός κόσμος του παιδιού
9. ΑΝΡΙ ΒΑΛΛΟΝ - Η ψυχική ανάπτυξη του παιδιού
10. ΝΕΛΣΟΝ - ΛΟΥΑΚ - Ποιός είναι το αφεντικό

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΚΟΙΝΟΠΡΑΚΤΙΚΗ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 68 - 106 80 ΑΘΗΝΑ - ΤΗΛ.: 360 9197

Εκδόσεις Γλάρος

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 - 106 77 ΑΘΗΝΑ - ΤΗΛ.: 361 8457

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.49.300
72.32.819 — 72.48.240
FAX: 72.26.107
TELEX: 214179 ANTI

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ
- Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
«ΝΕΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Α.Ε.
Θέση Μαρίζα Μαντρίγκο
Παλλήνη Αττικής
Τηλ. 66.65.081-66.68.424

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις απόψεις του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 2.200 δρχ. -
Ετήσια 4.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 15.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 3.800

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 25
ετήσια: δολ. 50
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 28
ετήσια: δολ. 56

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 200
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 300

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ANTI»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

MAYROMIXALH 7

Books and comics
from USA
at very cheap prices

*Fiction
and non-fiction
books*

We have thousand titles of
books: Novels, scientific
books (computer, economy,
psychology, biology, history,
geography etc.).

Movie classics, rare art
books and magazines for col-
lectors

Rare Comics (Marvel, DC
etc.).

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

**ΦΙΛΟΛΑΟΥ 151,
ΤΗΛ. 7015292**

Τέρμα Τρόλεϋ
ΑΓ. ΑΡΤΕΜΙΟΥ No 4

ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑΣ

Ε. ΣΑΜΙΟΥ

- Επεξεργασία κειμένου
- DeskTop Publishing (Σελιδοποίηση)
- Προγράμματα Οπτικής Αναγνώρισης Χαρακτήρων (O.C.R.) για κατάργηση της πληκτρολόγησης
- Εκτύπωση σε Φωτόςύνθεση
- Εκτύπωση σε Laser
- Scanners (για μίξη εικόνων στο κείμενο)
- Γλωσσική Επιμέλεια
- Στοιχειοθεσία ακόμα και των πιο εξειδικευμένων Μαθηματικών κειμένων
- Στοιχειοθεσία σε όλες τις Δυτικοευρωπαϊκές γλώσσες
- Μεγάλη ποικιλία γραμματοσειρών
- Ταχύτατη παράδοση
- Εκτύπωση σε films

Είμαστε οι πρώτοι που εφαρμόσαμε την ηλεκτρονική στοιχειοθεσία στην Ελλάδα, γι' αυτό είμαστε και οι πιο ειδικοί.

Θεμιστοκλέους 23-25, 106 77 Αθήνα, 2ος όρ., Τηλ. 3609449, 3640745

ΙΙ ΜΠΗΤΡΟΣ
ΑΕΒΕ
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΙΔΗΡΟΥ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑ

**ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ
ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΧΑΛΥΒΑ**

ΤΩΡΑ ΜΕ ΝΕΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

✓ **ΑΝΤΙΤΡΙΒΙΚΕΣ ΛΑΜΑΡΙΝΕΣ
HARDOX
ΤΟΥ ΣΟΥΗΔΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ
SVENSKT-STAL**

✓ **ΚΟΙΛΟΙ ΔΟΚΟΙ
ΤΗΣ BRITISH STEEL
ΣΕ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ**

ΚΑΙ ΟΠΩΣ ΠΑΝΤΑ

- ΣΙΔΕΡΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ
- ΛΑΜΑΡΙΝΕΣ (Γαλβανιζέ εν ψυχρώ - εν θερμώ - ναυπηγικές)
- ΣΙΔΗΡΟΔΟΚΟΙ (UPN - IPN - IPE - HEA - HEB)
- ΛΑΜΑΡΙΝΕΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΩΝ (H2, ST52-3-ST70-2)
- ΣΙΔΗΡΟΤΡΟΧΙΕΣ

Γραφεία - Αποθήκες: Π. Ράλλη 38 - Αιγάλεω Τηλ.: 34.59.122 - 34.59.210 Telex: 216796 BSA GR. Fax: 3465132

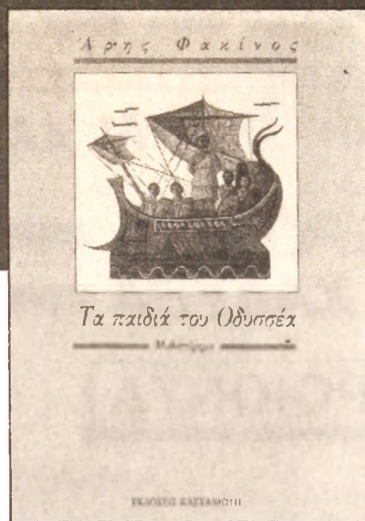
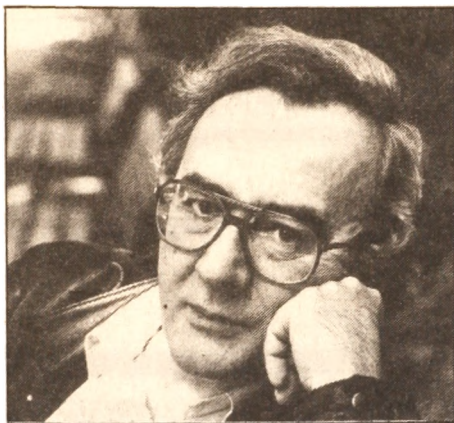
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ 1989-1990
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Διονύσης
Χαριτόπουλος

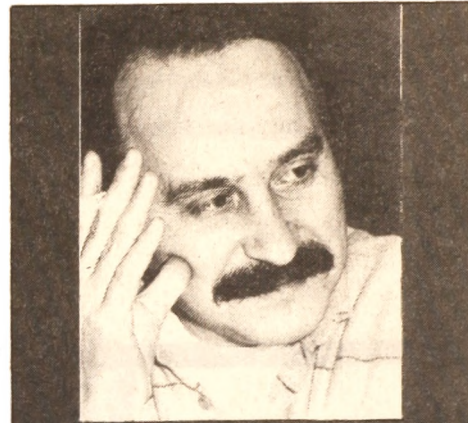
Τη νύχτα που έφυγε
ο Μπούκοβι
Διηγήματα

Άρης
Φακίνος

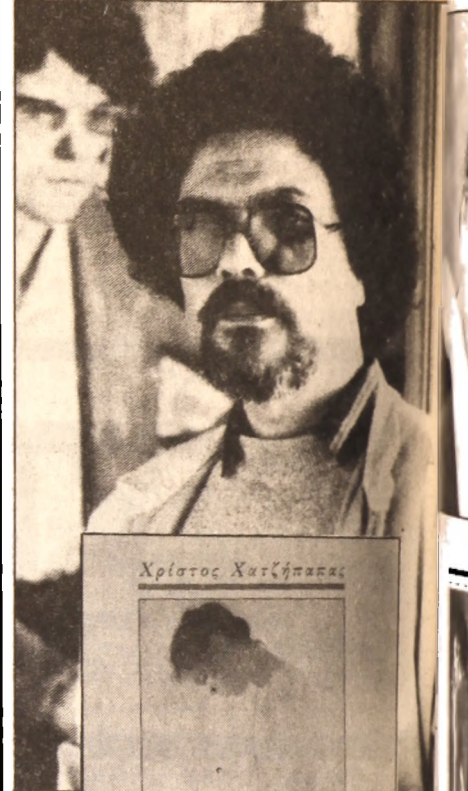
Τα παιδιά
του Οδυσσέα
Μυθιστόρημα

Μιχάλης
Φακίνος

Εφημερεύων θίασος
και άλλες ιστορίες

Χρίστος
Χατζήπαπας

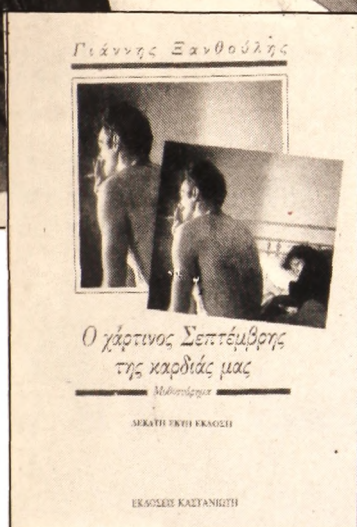
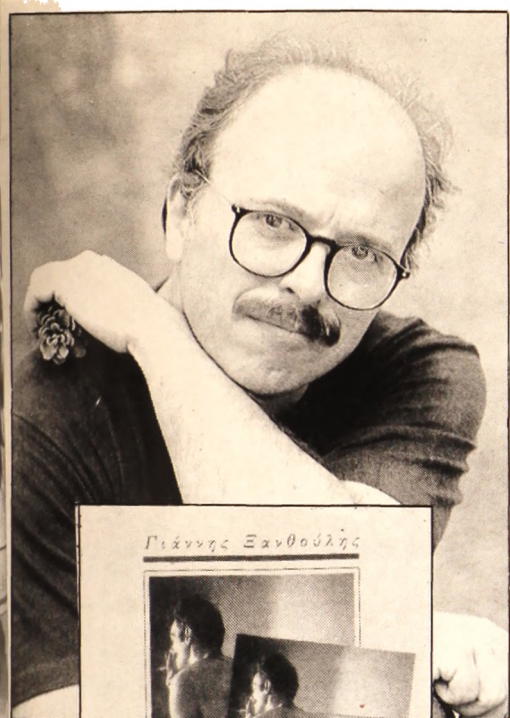
Το χρώμα
του γαλάζιου νάκινθου
Μυθιστόρημα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ 1989-1990
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

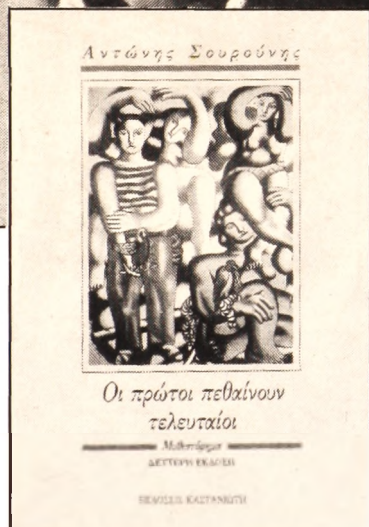
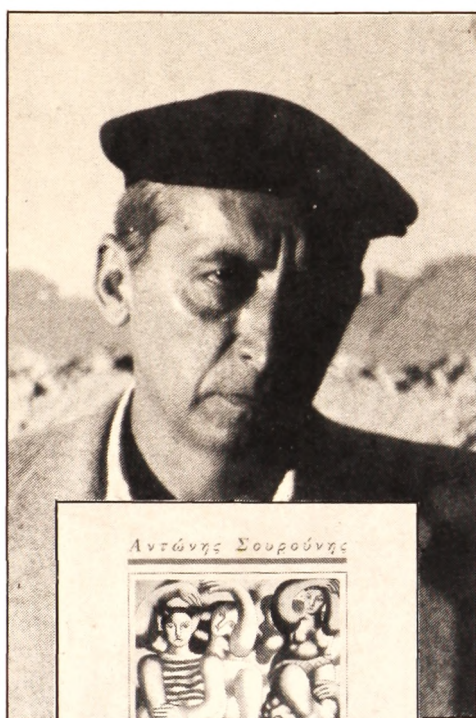
Γιάννης
Ξανθούλης

Ο χάρτινος Σεπτέμβρης
της καρδιάς μας
Μυθιστόρημα

ΔΕΚΑΤΗ ΕΚΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

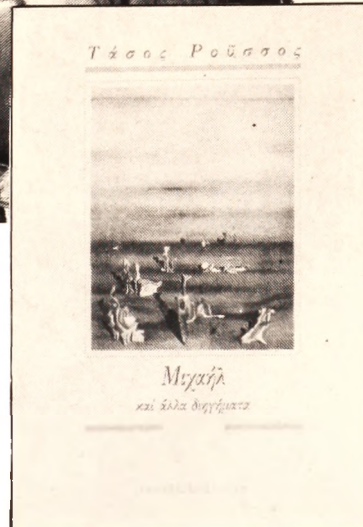
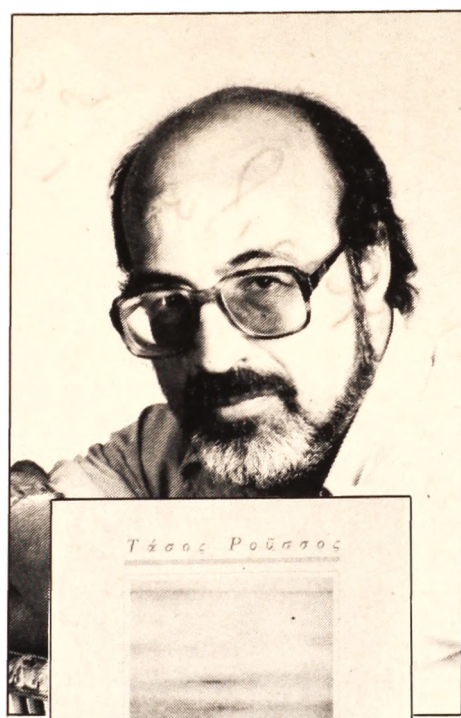
Αντώνης
Σουρούνης

Οι πρώτοι πεθαίνουν
τελευταίοι
Μυθιστόρημα

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

Τάσος
Ρούσσος

Μιχαήλ
και άλλα διηγήματα

Ξενοφών
Μπρουντζάκης

Μια κοινή περιπέτεια
του σώματος
Πεζογράφημα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΜΠΟΡΙΣ ΓΙΕΛΤΣΙΝ

Η ΑΛΛΗ ΑΠΟΨΗ - ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ ΕΚ ΒΑΘΕΩΝ

Ο Μπόρις Γιέλτσιν, σ' αυτό το αποκαλυπτικό βιβλίο, αυτοβιογραφείται και αποκαλύπτει την πραγματική εικόνα.

Μετά τον Μιχαήλ Γκορμπατσόφ, ένας άλλος ρώσος πολιτικός, έρχεται να διαδώσει τις ιδέες του, τα προσωπικά του πιστεύω, τα σχέδιά του για το μέλλον της Σοβιετικής Ένωσης μέσα από ένα βιβλίο.

από τις εκδόσεις **ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ**

Σόλωνος 94. 106 80 Αθήνα. Τηλ.: 3600398-3610589-36 4409 FAX 3617701